

శ్రీ

కౌ. ధ. ౧ ప. ౧.

తెలుగు వచనము.

ప్ర. ప్ర. ముద్రాగిరి నాగలింగ
శాస్త్రిలవారిచే

చింపబడి

156
1912

చెప్పి

ఎద్వై ముద్రాగిరి శాలయం

నచ్చి ప్రించి ప్రచురించబడినది.

MADRAS.

1912.

All Rights Reserved

1-4-11

విషయసూచిక

విషయసూచిక	పుట సంఖ్య	విషయసూచిక	పుట సంఖ్య
కథాప్రారంభము	1	చంద్రాపీఠుండు రాజమార్గం	52
కూద్రకమహారాజు పేరొల	4	బుసవచ్చుట	
గంబుండుట		పార్థంగసలు చంద్రాపీఠుని	53
చందాలకన్యక సభాస్థానంబు	11	గాచి చిత్రంబుగ సంతా	
నకువచ్చుట		పించుట.	
చింతాటవీరవర్ణనము	12	తారాపీఠుండు పుత్రుంగని	55
అగస్త్యశ్రమవర్ణనము	18	సంతసించుట.	
పంపాసగోవర్ణనము	14	శుకనాస్కుడు చంద్రాపీఠుని	60
కాల్మలీవక్షువర్ణనము	16	నీతినుపదేశించుట.	
మాతంగుడునున్న గుహారువేట	20	చంద్రాపీఠుని యావరాజ్య ప	72
కువచ్చుట		ట్టాభిషేకము.	
శుకశిశువునకుఁ గన్నదశప్రా	28	చంద్రాపీఠుండు దిగ్విజయం	73
ప్రేంచుట		బునకు పుట	
హరీశముని చిలుక నాద	24	చంద్రాపీఠుండు కిన్నరమిధు	77
రించి గుగ్రమంబునకు	31	నంబుంగ్రహించ బూనుట	
గొనిపోవుట		చంద్రాపీఠుండొచ్చుంబను	78
జాబాగ్రాశ్రమవర్ణనము	39	కొలనియొగించుట	
ఉజ్జయినిపురవర్ణనము	40	చంద్రాపీఠుండు మహాశ్వేతను	80
తారాపీఠుండునుస్వప్నంబుగాం	44	వల్లొకించుట	
చుట		మహాశ్వేత. చంద్రాపీఠునకు వ	48
విలాసవంగర్పంబుధరించుట	47	నవ్యత్తాంతంబుచెప్పుట	
తారాపీఠుండునుమామంబుగాంచుట.		మహాశ్వేత పుండరీకుని గాంచుట	86
చంద్రాపీఠుని విద్యాభ్యాసము	47	పుండరీకుండు మహాశ్వేతను	92
		మోహించుట	

విషయసూచిక	పుట సంఖ్య	విషయసూచిక	పుట సంఖ్య
తరలిక పుండరీకుని లేఖను మహాశ్వేతకొసంగుట	95	మాదలేఖ కాదంబరి పంచినశేషమహారంబుం చంద్రాపీఠునకొసంగుట	139
కపింజలుండు మహాశ్వేతకు పుండరీకునవస్థలు విన్నవించుట	98	చంద్రాపీఠుండు కాదంబరితో నుపచారోక్తు లాడుట	142
మహాశ్వేత పుండరీకును దేకించి చింతించుట	106	శేయూరకుండు చంద్రాపీఠునకు కాదంబరివిగ్రహవేదన విన్నవించుట	149
మహాశ్వేత పుండరీకునొద్దకు వెడలుట	107	తా రాపీఠుండనిచినలేఖను చంద్రాపీఠుండు చదువుకొనుట	151
కపింజలుండు విలపించుట	109	చంద్రాపీఠుండు జ్ఞయిని ప్రవేశింపుట	158
మహాశ్వేత విలపించుట	110	పత్రలేఖ చంద్రాపీఠునకు గాదం రియవస్థలు విన్నవించుట	164
ఉవ్యపు సుఖండు మహాశ్వేతనూజడించుట	118	కాదంబరి పత్రలేఖల సంభాషణము	168
చంద్రాపీఠుండు మహాశ్వేత నూజడించుట	116	కాదంబరి చంద్రాపీఠునకు సందేశమంపుట	169
చంద్రాపీఠుండు మేమకూట బు ప్రవేశించుట	123	ఉత్తరభాగము	162
కాదంబరి చంద్రాపీఠున గాంచుట	125	చంద్రాపీఠుండు కాదంబరిని దలంచి దుఃఖించుట	166
చిలుక గోర్వంజలసంవాదము	129	శేయూరకుండు చంద్రాపీఠునకు గాదంబరి యనఁగఁగల నెఱింగించుట	
కాదంబరి తనభావంబు వెల్లడియయ్యెనని వగచుట	131		
మాదలేఖ తరలికలు చంద్రాపీఠునొద్దకువచ్చుట	136		

విషయసూచిక	పుట సంఖ్య	విషయసూచిక	పుట సంఖ్య
చంద్రాపీఠుండు కాదంబరి	172	మహాశ్వేతచంద్రాపీఠుపతులై	207
నుద్దేశించి దుఃఖించుట		శంపాయనుని మర్తణంబు	
చంద్రాపీఠుండు ప్రయాణంబు	174	తెల్పుట	210
నక్షత్ర చింతించుట		చంద్రాపీఠుండు వై శంపాయ	
చంద్రాపీఠుండు కాదంబరికి	178	నుని మృతివిని ప్రాణంబు	211
సందేశమంపుట		బువిడుచుట	
చంద్రాపీఠుండు స్వప్నాధావా	183	రాజపుత్రుల శోకించుట	212
గంబున కరుగుట.		కాదంబుమహాశ్వేతాశ్రమం	
సైనికులు వై శంపాయనున	185	బువిడు చెప్పుట	218
త్తాంతంబు చెప్పట		కాదంబునుదలేఖ కప్పగింత	
చంద్రాపీఠుండు వై శంపాయ	189	బు చెప్పట	217
ను నుద్దేశించి చింతించుట		కపింజలుండు కాపనోపంబుల	
చంద్రాపీఠుండు నగింబుజేరుట	191	నెఱింగించుట	221
తారాపీఠుండు చంద్రాపీఠుని	93	కాదంబు చంద్రాపీఠకనీక	
నుండు విందమోపుట		ము నుపదించుట	226
శుకీ న్నానుండు వై శంపాయను	169	వార్తామాసంబుజ్జయిని ప్రవేశించుట	
గిరూషించుట		విలాసవతి చంద్రాపీఠునుద్దేశించి	227
తారాపీఠుండు శుకీ నానునూ	198	చి విలపించుట	
అపించుట		తారాపీఠుండు పుత్రునుద్దేశించి	280
చంద్రాపీఠుండు వై శంపాయ	202	చి శోకించుట	
నుని కై యరుగ నెల్పుచుట		తారాపీఠుం దెన్నోదంబునను	285
తారాపీఠుండు కుమారుని	204	వచ్చుట	
రాజనీతినుపదేశించుట		తారాపీఠుండు వాసప్రస్థాశ్ర	287
చంద్రాపీఠుగతలంపుట	204	మంబుప్రవేశించుట	
వర్ణములు వర్ణనము			

విషయనూచిక	పుట సంఖ్య	విషయనూచిక	పుట సంఖ్య
తై శంపాయనక సింజలులసంభావణము	240	కారాపీడప్రముఖులు సంతరించుట	254
చిలుకజాబాల్యశ్రమంబునెడలుట	243	చిత్రధహంసులు తమరాజ్యంబులతోగూడ కాదంబరీసహశ్వేతలను చంద్రాపీడపుండరీకల కొసంగుట	256
తై శంపాయనంకు చింతించుట	246	చంద్రాపీడపుండరీకులు కాదంబరీ మహాశ్వేతితో సలపాఖ్యంబులగాంచుట	257
చందాలకన్యకశూద్రకుని పూర్వజన్మంబు వృక్షీకరించుట	249	గ్రంథము పి.	258
వసంతయుతున్దావము	251		
చంద్రాపీడుండు జీవించి కాదంబరీతోసంభాషించుట.	252		

భూమిక.

కి॥ జలజాసన జలస్థాన

బలకాసనవీతాంఘ్రిపద్మవిలసనా ।

లలితగజాజినవసనా

కలితబుద్ధోల్లసన మల్లీకార్జునలింగా॥

౧

మ॥ వసుధామ దల మండనాయితభీరద్యోజ్ఞాన్యవాహుంబునం

దసమాస్త్రాస్త్ర పద్మానుజో దృఢకులీవాఘోనూరుండభి

వ్యసమంచక్ర్యతిక్ష్ణనాగిక్ష్ణంగసమభిఖ్యాఖ్యాతి విద్యావశీ

గ్రసనైకవ్యసన స్ఫురద్రసికమాత్మం జాన్వవ్యగ్రుఘ్రాత్॥

౨

కా॥ ఆనేనొక్కకి ధాత్రబంధము బుధాత్యానందసంధాయిగా

జానొందం దెనిగింపఁబూని క్మతులంబుచ్చించి యెంతేస

స్థానంలై తులనావిహీనుగు నద్దానిక గె గోదంబుక

లో నూహించి రచింపనూనితి సుధలోకంబు కీర్తింపఁగాత్॥

౩

ఉ॥ ప్రాణితకావ్యవై భవుడు బాణకవీంద్రుడు చారురీతిగీ

ర్యాణమునందుఁ బూర్వమగుభాగము నారచియించెనెంతయున్

బాణకవీంద్రుడనుడు భవ్యతను త్తరిభాగ మ్మెప్పుని

ర్యాణమునే నె విజ్ఞకివిరాజి మనంబులసింకెసింపఁగాత్॥

చ॥ ఇవిపురలోని యంతరము నేర్పరుపకొనకమానె భావమం

దిరయంగ వొక్కివొక్కిరిని నక్కిట మించిర్చియిద్దియుండనిం

డుగుమత మూతి బాణతనయుండెన నెన్ గద వేరు నెప్పు కీ . . .

సరసునహంక్రియా హితకైల మహామహిమంబుగఁటిరే॥

౪

స్వాహారకారపరిహారము.

ఉ॥ గంగనుజేరి తన్మయితగాంచి మహిక్ గల లోలాతివాహినుల్

పొంగుచునీరధంగలియు పోలిక నాచతుర్థవాంతకీ

త్రింగమనీయమానుకవి నివృత్తిస్వతిః శేర్లకావ్యస
త్సంగతి గాంచునంచు నిటజయ్యనఁ జేర్చితి వాడుభారతి॥ ౬.

గీ॥ రహినిఁ గాదంబరీ గతరసభరమున
మక్తుగొని తెలియరేమియు మహిని జనులు ।
దాననే రసవర్ణవిహ్నిగమయిన
స్వీయసజీతి రచించితి ఫీతి దక్కి ॥ ౭

కథాప్రశంస.

గీ॥ రసమునంగాన శయ్యిని హినిఁజేసె
సఖివవధూవిధంబు న నలలిలిత ।
పదమనోజ్ఞతి నొప్పెదుఁ భవ్యకథయు
రసికజనుమది గొలుపజే రాగగఁచు ॥ ౮

ప్రకృతగ్రంథప్రశంస.

ఉ॥ మిక్కుటమారినోన్నతి సమిద్ధతగాంచిన సత్ప్రబంధమిం
దొక్కిటి చాలజే బధసముత్కృత చిత్తములుల్లసిల్లి గాక
రెక్కకునేయునేల? యలవిర్మలుడౌ శశిరేణుగళయా
లిక్కిరి లిక్కిరుక్కలను దిక్కులు దీప్తివహించునేర్పునే ॥ ౯

కి॥ కాదంబరీరసజ్ఞుల ।
కాదటరుచియించు నొక్కొక్కాహగంబుక ।
కాదంబరీరసజ్ఞుల
కాదటరుచియించునొక్కొక్కాహగంబుక ॥ ౧౦

శ్రీ.
శివభ్యాం నమః.

కావ్యం పద్యం.

పూర్వభాగము

|| అమృతకరుంబభైం గురూం లహరంబు సేవంతు దోర్లెనో
య నతర గిరింబై అమృతంబు సేవంతు ధ నిత ధంబె నో
హివ గిరిబాలబోంబై మాల సేవంతు పూకె నో
యంబు పురాను సేవంతుంబు పుష్పంబు సేవంతు బ్రహ్మ తంబు ||

శివభాగము.

ప్రేమదళంబునుగోపన కలామంబు నిజాన్వితమగునట్లు
నేలం బగునూకనదేవునింబు నితంబు యరునొకరాజభావి.
కాదు. అట్లుగాని అట్లుజల యగునేత్రచీతీ యరునొకరాజభావి.
వియన్నునట్టి సమరాజునొకరాజభావి చీవించు. అనిరి
యంబు సంగమంధాన్వితముఖనిజాచంద్రానిని. కానుకా
యు, చతుస్పముప్రవలయితమహిభారధారి యు, విద్రావిత
శుద్రులంబు సగునూద్రులం బనునొకరాజమృంబు రాజ్యము.
అతంబు అతమన్నంబుం డె పోననిం బోలి, అక్షేపసూతి యై
జలధిం బోలి, భక్తిభక్తి ప్రవృత్తి యై గురూననానాంబుం

బోలి, మహాశ్చర్యంబులకే గర్తయ్య, క్రిశ్నువులకు నాహర్తయ్య, ఎల్లవిద్యలకు గనియ్య, గుణములకు నిక్షయ్య, మితమండలమున కనియకుభరంబు నా, అహితజనంబున కుత్సాతి కేతువు ను, నిసికుల్ల కాశ్రయంబు ను, సాహసికులకు య్యంబు ను నయి ప్రకాశించుచుండెను.

మజ్జయు నాస్త్విం హాస్త్విభ్యుంశు మునంబున భర్తంబు ను, కోపంబున యముండు నా, ప్రనాడింబున భగద్యుండు నా, ప్రతాపంబున నహ్నియ్య, భజంబున భూమియ్య, చూపున సిరియ్య, వాక్కున నరస్వయ్య, ముఖంబున నంద్రుండు ను.

మహాబలుండు ను, బుద్ధిని బృహస్పతీయ్య, సామంబున మృగంబు ను, తేజఃబు సూర్యంబు ను ననించుచుండ స్వీదేనమయం డై విశ్వరూపాస్త్వీం బ్రతిటింపిన భగవంతుం డగునారాయణు ననుకరించుచుండెను. ఆరాజమాన్తాం డునిప్రతాపాలంబు హృదయంబుల నున్న భర్తల నుం గూడ దహంబు నెంచె నన పేభర్తృక లగునరిపురంధరుల కంతల గంబున బాహంబు గలిగించునదీమై క్షేలుంబనట్లుం బ్రజ్వలించుచుండెను. ఆరాజశిశాంకుండు పుడమిం బాలించుచుండ వస్తి సంకరంబులు చిత్తపువులయగ డ, దృఢబంధంబులు కావ్యంబులయం డ, వ్యసనంబులు శాస్త్రంబులయం డ, కింపంబులు ధ్వజంబులయం డ, రాగంబులు గీతంబులయం డ, మదవికారంబు లేనుగులం డ, గుణచ్ఛేదంబులు చాపంబులయం డ,

మాతస్త్వేష్యంబులు ప్రణయకలహంబులయందు, ప్రజలకు
గల్గుచుండెను. మఱియు స్వయం పరిలోకమునుండి భయం
బును, అందియలయందు సుఖిత యు, వివాహంబులయందు
మరగనగహంబును, ముఖగ్నిభూమంబున సత్ప్రసాదంబు
ను గలుగుచుండెను గాని యశ్యవిధంబున గలుగవలయును.
అధరారములందు మహీనలయందెల్ల జయించియున్న నాడ
గుట. రాజ్యచింతాభయంబు విడనాడి, సలయంబునట్లు లీలా
మాత్రంబున భజంబున భూవలయంబు నహించుచు, కష్టచే
నీష్ట్యులను గోడంబున నితీతంత్రస్థితిమనము లగుమం
త్రులతో నొప్పి, నయోపిద్యాలుగాంబులు విసరు దోడగు
రాజపుత్రులను గూడి క్రీడించుచు బధమనయస్సన సుఖంబు
ను జూచునాడగుటను, మహానస్త్వంబున గుటను, స్త్రీజ
నంబున గూడను నుంజోలె జలుకన గా భావించునారాజపుం
గవుని సంతానాస్థుని మంత్రివరు యంత్రేవేదిన ను సతనికీ. స్త్రీ
సుఖంబున ద్వేషంబు గలిగియుండును. దానించెనియతం
దోకష్టమనగీతక ప్రసంగంబుచేతను, ఒకసమయమున మృ
గమూక్రీడచేతను, పేటకతిల ప్రబంధరిచనంబుచేతను, ఒకయ
దనున శాస్త్రాలంబుచేతను, ఒకపరిపురాణేతిహాస శ్రవణం
బుచేతను, ఒకమోచినివిలేఖనంబుచేతను, సుహృజ్ఞసపరివృ
తుండు దినములం గడపుచుండెను. అటుల వివిధక్రీడాని
పును లగుసుహృజ్ఞనులం గూడి రేలం గడపుచుండెను.

శూద్రకమహారాజు పేరొలంగుండుట.

అంతనొకనాఁడు మినుగూనికంటఁ బాడుపుగుబ్బలి నెక్కి
తమ్మి మొగడల విడియించుచు నిగించిచుక కెంబాయ విసుచు
చుండ నారాజన్యం డాస్థానముండంగతుం డగుటయు సంగనా
జనవిరుద్ధం బగుఖడ్గంబుతోడ బిలేయసహితం బగుచరిదనలక
చందంబున భీషణరసు యహుశిశి యై, నిగహవతి యగురా
జ్యాధిదేవతంబోలి యున్నప్రతీహరి యేతెంచి, మోకాళ్లు
ను, చేదోయి ని నేల నూని వినయంబున నిట్లునియె:— 'దేవ!
దివంబున కెక్కుచు, కురితుం డగుశనిమఘుని హుంకారంబునం
గ్రిందఁబడినవ్రతెంచుని న్యాలక్ష్మి యో యన దక్షిణాపథం
బునకుండె యొక చండాలకన్యక పంజరమున నొక్కవిలుక ను
చికొని చచ్చి నాకిట నిలిచి స్వార్థములుగలుగు తాకకుం
బువిధంబున నేరిక యొక్కండ నాత్రుం డగు. ఈనాటినుం
బాశకన్యకల బగుజీవితత్వం దని యెంచి దేవతవాదములూ
బునకుం గొనివచ్చితి. ఏకకన్యనానందంబు ననుభవించే
వెది, అని విన్నవించుచున్నది. ఏలైనవారించి న్నము, అని
పల్కిచున్నకుండెను.

చండాలకన్యక పథాస్థానంబు నని వచ్చెట.

నావిని యారాబు కుతూహలంబునోసమీపమున నున్న
రాజన్యుల నందఱు లచోకోకించి 'తప్పేమి? రానిమ్ము, అని
యాచితీచ్చెను. అంతటఁ బ్రతీహరి యాచండాలకన్యకను బ్ర

వేశపెట్టెను. అట్లు ప్రవేశించి యబ్బాలికామణి యశనిభ
యంబున గుర్రపుగూడికకులగిరులనకును నుండుపసిండికొండ
విధంబున నరపతిసహస్రమధ్యవర్తియై, ఇంద్రధనుశ్చతంబున
నవ్విదిశలం గప్పిన వర్షదుదివసంబుచందంబున రీతాభరణాకిర
ణజాలమధ్యగతమూర్తియై, చందలేటినురుగుతెలుగునఁబాం
డురం బగుపట్టుమేల్కట్టుకైడఁ జంద్రకాంతమణిపర్యాయంబున
నాసీనుఁ డయినరాజేంద్రుం గాంచి దూరంబున నెచేంగలువ
చెలుపునఁబొత్తనకరతలంబున నున్నవెదురుబెత్తంబు నానభా
కుట్టిమంబున మ్రోదిన నానబ్బంబుచే రాజలోకం బాత యు
దాశిబ్బంబుచే వనకరియాధంబు నుంబోలె నన్న డప్పుడమి
తేనియానసంబుననుండి చూడ్కి మరల్చి యమ్ముగుడ కిభిము
ఖం బయియుండును. అంత నారాజశిశాంకుండు 'దూరంబు
ననుండి చూడు, మనప్రతీహారిచే నిర్దేశింపఁబడుచు ముందు
ముదుఁనిఁబోడను, వెనుకఁబలుకఁపంజరముం గొనివచ్చుశింభు
నితోడ నుం గూడి, శ్యామయగుట రక్కసుల వఁచింపు నన్ను
వూపుం గొన్న వెన్నున నను కరించుచు, న్నగువుం బోలె
ఘన కేశజాలయై, దివ్యాంగన యుం బోలె నకులీనయై, అనెరీ
రిణి యుం బోలె స్వర్ణవృతయై, చిత్తరువుంబోలె నర్చనమాత్ర
ఫలయై, మనని పూజిల్లుం బోలె విడికిట గ్రహింప నగునెన్న
డుము గలిగి కరంబు భాసిల్లునామాతంగకన్యకం గనుతెప్పప్రే
యక కాంచి యచ్చెరువొంది మనంబున నిట్లు వితర్కించెను.

“అహా, తగనిచోట నింతటిచక్కదనంబు, రచించినవి
 రించి నేమనవచ్చును? నిజరూపంబున ప్రఖలరూపసంపద సపహా
 సించునీమించుబోడిని సృజించిననాఁడు స్వర్ణసంభోగసుఖంబుల
 కుం పగనికొలంబునఁ బుట్టినవేల? మాలతం దాఁకవెఱచి
 ముట్టక య తన్నిచూచి దీనింబుట్టించి యుండ నగు. కాదేని
 లావణ్యంబు చెడకుండు పెట్టు? చేసోకి వాఙ్మయంగంబుల కిట్టి
 కాంతియుండునే? అనిచింతించు నారాజన్యు సస్కన్యప్రోడమా
 శ్చీ కర్ణావతంసంబు జాఱఁ జేతుఁ జోడించి మణిగుట్టిమం
 బునఁ గూర్చుండ దానిచెంత నున్నపురుషుఁడు పంచరముతోన
 చిలుకంబట్టుకొని కొంతసమీపంబున కేతెంచి రాజును ద్వేషించి
 వినయంబున “దేవ! సకలశాస్త్రార్థవేదియు, రాజనీప్రయోగం
 బుల నేర్పరియు, కావ్యనాటకాదుల, సుభాషితంబులను గట్ట
 యు; ప్రణయకలహంబులఁ గినుక సెందినసుందరులఁ బ్రసాదిం
 పుఁడైనాడ యు నగువైశింపాయనుఁ డనునీశుఁకంబు సకలభూతల
 రత్నంబగు. సర్వోత్తంబులకు నుద్య యుం బోలె దేవరవారె
 పాత్రు లని యెంచి మాజేనియనుంగుగూఁతును దీనిని మీచ
 రణసన్నాధకిం గొనివచ్చెను. దీనిం బగ్గ్రహించి యనుగ్రహింప
 వలయు, , సనియాపంజరము నేచట నునిచి తానునెచుక కేగె
 ను, అంత విహంగరాజంబు రాజున కభివృద్ధిం బయు కుశికా
 లెత్తి విస్తప్తవర్ణస్వరసర్వేశ్వరం బగువాక్కున జయశబ్దంబు
 నుచ్చరించి యారాజు నుద్దేశించి యీశద్యంబుం జదివెను.

గీ॥ అనఁడు భవము కామినీ ప్రసన్నుగంబు ।
 భాష్యమున ముగ్ధి యానందవాంఛ బీడి ॥
 హృదయశోకాగ్ని చెంత వచ్చించుచుండి ।
 క్రతము చఱయించునోహనచటలుచుండు ॥

భూనాథుం జాపద్యంబు విని యచ్చేరు వాంఛి సమీప
 మున సర్వాసనోపవిష్టుండు ను, బృహస్పతిని బోలి, సకలనీతిశా
 స్త్రాచారంగతుండు ను సోగుచు నారపాలితుం డనుమం త్రిముఖ్యు
 నవలోకించి మీ పీచికాంగమంబు వణ్ణోచ్చారణమునం నలి విన్నప్త
 తి ను, స్వరమునండలి మాధుర్యము ను వింటిరా? ఇది య
 యాశ్చర్యకరంబు, మఱి యు నియ్యది పక్షిణచరణంబు నెత్తి
 జయనాదంబు చలికి నన్నగుజేచి యాపద్యంబు నతిస్ఫుటాత్మరం
 బు గాఁజదివెను. లోకంబునఁ బశుపక్షులు భయాహరసింగ
 మనిద్రాసంజ్ఞామాత్రంబుల నెఱుంగును. ఇది మిక్కిలి యక్క
 జంబు” అన విని కమార పాలితుండు జిలున న్నొల్లయ
 రాజు నవలోకించి “దేవ! ఇందేమి చిత్రము, చిలుక
 లు, గొరవంకలు మున్నగుపులుసులు వినినపలుకులు
 పలుకుచుండు నని దేవరవారికిఁ దెలిసియే యున్నది. అం
 చును జన్మాంతరసంస్కారంబున నొక లేక పురుషప్రయత్నం
 బున నొక సంస్కారాశేషయంబు చుట్టుట యెంత యు వింతగా
 దు, మఱి యు బోలి చిలుకలకు హనుజులకుంబలె పరిస్ఫు
 టం బగువాక్కు కలిగియుండెను. ఐన ను వానికి నగ్ని దేవుని

శ్రావంబున నన్నుటవాక్కు, సంభవించెను, అని యిట్లు పలుకుచుండ నుష్టకరుం డతరితమధ్యంబు సభిష్ఠించుటం దేలువుచు మధ్యాహ్న శంఖధ్వని వెడలెను. అది విని రాజు స్నానసమయంబగుట రాజలోకంబునకు నెల వొనంగి యాస్థానమండపంబు నుండి లేచెను. అంతఁ దొండటపాటన వెడలు పుడమితేండ్ల తొడవులయొరపిసిం బొడముచప్పుడు లుష్పరంబుఁ గప్పెను. బుజంబులం జూనురంబు లిడుకొని యరుప్రస్థుల వెడలు చామర గ్రాహిణు లడుగు లిడునెడ నెడ రాయంచుల్కులం దలఁపించు నందియలచప్పుడుల ను, వారివిలాసినీజనంబు నడుచుదుండఁ దదీయజనునలంబులం జలించుకాంచీకలమనోహరంబు లగు ఝంకారంబుల ను, ప్రతీహారుల ధ్వానంబుల ను నాస్థానమండపంబు త్రోభించుట బండెను. ఇట్లారాజపుంగవుండు రాజలోకంబు విడిచి మాతంగక్ష్యం ను విక్రిమించు మని పల్కి, శుకరాజంబును లోనఁ బ్రవేశి పట్టి స్నానపానాదుల నుపచరింపు, మని తాంబూలకరకవాహిని కానలేచ్చి యాపుల గు కొండఁబు రాజపుత్రులతో సభ్యంతరిగృహంబున కరిగెను. అందు విశ్వాభరణంబులందీసి కిరణజాలరహితుఁ డగుదివకరునివిధంబున రాజల్లుచు గరగీకూటంబు జొచ్చి, శ్రమవశంబునం బొడమిన స్వేదజాకణంబులచే. నలఁకృతుండై వందిగణంబు మాన్గంబు నిర్దేశించి స్నానభూమికిం జని యచట జలద్రోగిం బ్రవేశించ నుత్తరీయాం శుకంబున స్థనపరికింబు బం

ధించియు, కంకణంబుల నెనుకకుం . దివిచియు, అదియలం బైకిలాగియు, హారాంధ్రుల భిషేక దేవత లెట్లు వచ్చిరి. ఆస్త్రి పకుంజరుండున్నతంబు లగుకుచక్రుంధమండలరబులు గలవారాంగనలం గూడి కరిణీగణంబుతోడం గూడిన వనకరిచరదంబున నొప్పెను. అట్లు క్రిందిచియారాజు జీలద్రోణినుండి లేచి వరుణుండు రాజహంసం బధిష్ఠించుఫల్గు స్ఫటికమణిశుభయంబగు న్నానవీతమునం గూర్చుండెను. అంతఁ గొండలు నుండరులు పచ్చలకలశంబులం ధరించి ప్రతపుటంబులతో గూడినతమ్మి తీవీయల నెనుకరించి గ ను, మణికొండలు రజతకలశంబులం గొని పూజాచాంద్రమండలమునుండి హరిం గు జ్యోత్స్నాప్రవాహంబు న్నందు కేలాభాలంగను, కొండలుమలయనరిత్తులవలెఁ జందనరసమిత్రం బగుజలంబుచేతను, కొండలు జలయంత్రదేవతలవలె నెత్తఁబడినకలశంబుల పుష్క పాణితలంబుల నునిచి వ్రేపులనందుననుండి నెడలజలధారలచేతను క్రిమంబుగ వాఙ్మను న్నానము చేయించిరి. అట్టియెడ న్నానకాలశంఖనిన్నాదంబు నెడలెను.

అంతట మున్నెఱ్ఱపురుష ముకుష్మంధులంబులంబోల్లు వెలి నువ్వలులం దాల్చి మంత్రపూతోదకంబుల సూర్యుని కర్పూరించి, పితృత్వగణంబుచేసి, దేవగృహంబు ప్రవేశించి యందు బహుపతి న్నచించియటనుండి నెడలి యగ్ని కార్యంబు దీరిచి తగు రాజన్యలతో నధిమతిని నాస్వాదినింబునం ద్రితుం డై యాహారం

బు నిర్వర్తింపెను. తరునాతఁ దాంబూలంబు గ్రహించి యట నుండి కదలి శయనగృహంబు ప్రవేశించి యందుఁ గునుమపరిమళవాసితం బగుప్రచ్ఛదపటంబుచే నానృతం బై, పట్టుతలగడతో నొప్పియున్న శయనతలంబునఁ గూర్చుండి, ప్రతీహరి క్రొందమృతేక్షులంబోలు తనపాణితంబులఁ బాదంబు లొత్తుచుండ నత్తఱి వర్షింప నస్తు లగురాజులు. మత్తులుమున్నగువారి తో నిష్టకథాగోష్ఠిం దేలుచు ముఘా'ర్తమాత్రంబు గడవెను.

పిమ్మట నారాజు చిలుక నృత్తాంతంబు నొలుంగెనలయు ననుకుఁజూసాలంబున సమీపమున నున్నప్రతీహరింగించి 'యంతఃపురమునుండి వైకంఠాయనుఁ డనుచిలుకం గొనివచ్చు, అని యాజతఁచెను. ఆప్రతీహరి యు రాజునాజ్ఞఁ బలఁబూని చిలుకం గొనివచ్చెను. ఆచిలుకపెంబడి నచ్చివకగచుకి రాజునకు మ్రొక్కి, దేవ! దేవర ధూపతిచొప్పున నీకుకొత్తంబు న్నాన పానాదులచే మంచిత మై దేవరచ్చిధి కనుఁబయ్యె, నని దేవేర్షి విన్నవించుచున్నది. అని పలికి పేర్కొనియెను. అంత నమ్మకీకాంతుండు చిలుకగ గవి "యంతఃపురములోన నభిమత ఘృగునశసాబు నెల్లియేని గుడిచివే, మనున నాచిలుక యిట్లనియె:— దేవా, అంతఃపురంబున నే నాకగింపరి దేమి కలదు? మత్తకోకిలలోచనకాంతి యు, గపాయనుసురంబు నగుజంబూఫలరసంబుఁ గోలిచి, సింగపుగోష్ఠం జేర్చుబడినను దపుటేమగుల కుంభంబులందలిర క్తిసిక్తాబు లగుముక్తాఫలం

బులంబోలు దానిమీఁదలచి జంబు లాస్వాదించితి. ఏ దని చెప్పదు? రాణుల పాణితలరీ బులను పశి యీ బడినదంతయు నమ్మతంబు బోలియుండును. అస విని రాజు జేట్లనియె:— 'చిలుక! ఇదియంత యట్లుండనిమ్ము. నీవృత్తాంతంబు విన్న మాకు గుఱూహలము గలుగుచున్నది. కాన నామూలంబు గల దేలువలయు. నీవే దేశంబున బుట్టితి? ఎవ్వ కీ నేను పెట్టిరి? తల్లియెవరు? తండ్రి యెవరు? వేదంబు తెట్లు నచ్చెను? శాస్త్ర పరిచయ పెట్లు కలిగెను? విద్యలన్నిటి నెవ్వడంబున నాజ్ఞించితివి? జన్మాంతరంబు నల జదివిగ వాని స్మరించెదవా? వంబున వచ్చెనా? లేక విహంగ వేషంబున దానియుండినయొక మహాపురుషుండవా? మున్నె దూటివి? నయ న్నితకలదు? పంజరంబున నెట్లు చిక్కువడితివి? చూడాలకన్యచేరి కెట్లు చిక్కితివి? ఇచ్చటికి నచ్చు పెట్లు? చెప్పము. అనున నుకరత్నంబు కొంతదడవు చింతించి రాజు నాకరణంబున జూచి యిట్లనియె:—

పంజర భాట వీ వర్ణనము.

దేవ! ఇది గొప్పశత్రు. విశ వేడుకయేని నాల్గింపుము. పూర్వపశ్చిమ సాగరతీరంబుల వ్యాపించి పుడమికి మొలనగా ని చందంబున మధ్యదేశాలంకారంబై, ఏనుగులమకజలంబు చే బెరుగుద్రామాకులచే నొప్పుచు, తఘలపాకుల తీవియలచే నల్లికొనబడిన పాకద్రామాకులు గలిగి, ననలక్ష్మీవాసభవనంబుల

బోలు ల తామండపములచే భాసిల్లుచు, ఒక్కచో కపికులభజ్య
 మ్మానతుంగళాలం బయి దశాననగరిం బోలి, వేటొక్క
 చో కుశసమిత్తునుమావృతం బయి వినాహభూమిం బోలి,
 మఱియొక్కచో దమాలనీలం బయిహరిమూర్తిం బోలి, వే
 టొక్క-ఛో గీచకావృతం బయి విరాటనగరిం బోలి, అహ
 మితపత్రసంచయయుతం బయ్య నక్షపల్లభూషితం బయి,
 కూరసత్త్వం బయ్య మునిజనసేవితం బయి, పుష్పవతి య
 య్యు బవిత్రం బై సవింధ్యాగణ్యం బొకండు కలదు.

ఆ గస్త్యా శ్రమ వర్జనము.

అందు నత్తిపసిద్ధం బగునండ కాగణ్యంబున సగస్త్యుని
 యా శమపదంబు గలదు. ఏమహర్షి కులాచతలనుండు సుగం
 ధిప్రార్థనంబున సకలసాగరజలంబులం బ్రావె నో, ఏజడదా
 మేరుమత్సరంబున శరస్సహస్రంబుచే సూర్యునిరిభవధంబు
 నిరోధించినవిధ్యుని నానవెట్టె నో, ఏశపసి వాతాశివసుజం
 జతరాసలంబున వ్రేల్చె నో, మఱి యు నేమునిజనమానసీయుగ
 ఏకహర్షకారంబున నహుషుని బడభ్రష్టం గావించె నో, అట్టి
 భగవంతుడగుమైత్రావరుణకులసతి యు, సతీశిలకంబు నగు
 లోపాముద్ర తనంతన పాపంబు చేసి వోయిలిచే నుడకంబులు
 వోయుచు బుత్రనిర్వేశేషంబుగా జరిచినతగువులచే నొప్పి,
 తత్పుత్రుండు ను, బ్రహ్మచర్యవ్రత యు, భిక్షుత్రిపుండ్రాధి

ఁగుండును, మీక్కుటంబు గ నిర్భూటులఁ గొనివచ్చుటం జేసి,
 తనతండ్రివలన నిర్భవాహుం డని యుపనామంబు నొందినవా
 ఁ ను నగుదృఢదన్యైచే బిష్ణితం బయి, దెసదెసనుం జిలు
 కతెక్కులవలె బచ్చనైన యన్యులచే నొప్పారీ, తొల్లికుం
 భజమునీ గ్రావినకడలిత్రోవవెంబడి ఒడగట్టి చనుడంచె నన
 గొప్పకావేరి చుట్టను బ్రవహించుచుండ నాదివ్యాశ్రమంబు
 దీపించుచుండును. నొల్ల క్రీరాముండు తండ్రినిపున సీతా
 లక్ష్మణసహితుం డయి, రావ్యంబు సేదీచి నచ్చి యయ్యాత్ర
 మంబుగఁ బంచవటియందగు దర్శశాలాగట్టుకొని యగస్త్య
 మునిం బరిచరించుచు గొంతకాల ముండెను. పూజకుఁ బూవు
 లం జేదాను భూమిజకరితలంబు నుండి నొగ్గిమింకెనన రాగం
 బచ్చటితరుఁ తాకి లయంబుం బోలుపొందఁచుండును. అచో
 ట సీత పైకి దిగఁచుననితఁడె విన్నవించుచు నాకాంక్షున గండ్ల
 ఘనగర్భిణివలె నొల్లిచిక్కిరావచ్చుచునిలటిమోశం గలం
 చుచు నొగ్గింబు బగుదెసలం బాడిదీశాష్టంబును గ్రమ్మ
 గిట్టక నిస నొల్లకుండును. అచ్చట బుక్కింధరుండు ధరణిజ
 నపహరింప క్రీరాముండు విరహవిరోధమునకై వ్రాసేర్పతా
 చిత్రముం గని, రామునినాసముం జూడఁగోరి సీత భూమి
 నుండి నురలి యేతెంచె, నని ననచులు భ్రమించుచుండును.

పరాపాన సో వ స్తే న మః.

భూవల్లభ! అట్టి యగస్త్యమంబున కనవీడూరంబున
 కడవచూలి నందంబుల ద్రావుట నలిగిపడవనటిదొర ప్రేమ

పడన్చుచూలి యగస్తిపై మత్సరంబున వేటొక్క పేన్లడలిం బుట్టిం
చె నో యన నొప్పుచు, విచ్చిన్ కెచోమరల గాఱుపూదేని
యల చంద్రకంబుల బెరిపొని అగాధం బయి, యనంత
బయి, యప్రతిమిం బయింపగ, యనుతామరకొల నొక్కండు
చేలువొండుచుండును.

కాల్గి పోవు కుచ్చము.

అనగనీక బడవాటియొద్దను గామనాణంబులం దొరొ
గినసాలతరువుల మూపంబున కిక్కరిటితుండంబుం బోలు నొం
డచిలువచే అట్టుకొక్కలకు మొసలు గలవియగుట గాఱ
గట్టబడియె నోయన నొప్పుచు, ఎత్తగుంధదేశంబు ప్రేమ,
పాముకుప్పంబులచే నుత్తేయంబు ధరించె నో యననలరా
యచు, కిక్కురించుపాతం బై నున్యోగించుని బోలి, నామాలో
నగూఢం బయి నామోడగుం బోలి, పండకార్యంబున కిధి
పరచుండయిన ను, విద్యశిఖరిక నెట్లువిడిచున నుద్దీపించు
నొప్పబూచుగన్రూ నొక్కటి కలదు. దానికొక కొమ్మలయందు
ను, తొట్టిలయందు ను, అకుజంబులయందును, నెడిము
గలదీయగుటంజేసి వేలకొలది నూడుల గట్టుకొని, యెక్కి
నలవిగాని దగుటచే భీతి విడిచి పలుదెసలనుండి నచ్చినపక్షికు
లంబు లందు గాపురం బుండును. చేలులచేట్ల వసించుక కకు
లంబుచే నామహిమంబు పండిరాలిన యాకులుగల దయ్య
నాకులచే దట్టమై యున్నట్లు గానంబుచుండును. అట్టిశుక

కులంబు లాస్పత్కంబునం దమగుండలయందు కేలం గడపి
 ప్రత్యహంబును లేచి యోహూరాధగి బాకసంబున బారుతు
 దీటి నెడలి యుం దం దొడవినయెరల మెనవి మరలి తమనీడం
 బుల నున్న పిల్లలకు పలువిధంబు లగు శలరసంబులను, పరివెన్న
 లను నొనినచ్చి నొక కెన్నటం గెంపొడవిన పులిగొంట్లంబోలు
 ముకుదొన్నలచే నొసంగుచు నొప్పిన్న హంబులకంటె నధిక
 మగు సప్తస్రక్రీనంబున గమశిశువుల టెక్కలవలదున నునిచి
 కొని రేలా గడపుచుండును. అది దొకతొజ్జయందు బత్తి
 నో నుండువారండ్రికి బత్తిమనయగును నేరొక్కండ జన్మి
 చి. వచ్చి గనుండు మనసహ మగు ప్రసవవేదనం జేసి నా
 తల్లి పరిలోకిమును కరిగెను. వాధకంబున బ్రాణప్రియ మృతి
 యుండు గంపమృత్యుం డయ్యు ముష్టకండు పుత్రినే హంబు
 నం బొంగివచ్చుదుకఱమును లోన నిమిశ్చకొని, నన్ను బెనుప
 నుత్సరకుం డయ్యెను. ఏండ్లు నింపనవం డగుట రాలిపోయిప
 యిండిలు గలిగి టెల్లునెన్న సనుకరించునవియై, ఎగయుటకు
 శక్తి జాలని టెక్కలతో నణలుకుచు విరుగఁ జాలక, క్షణవిజ్
 గినముక్కుచే దక్కుంగలగుండలనుండి క్రిందఁబడినవియ్యపు
 గింజలను, పండుచెక్కుల నుం గొనినచ్చి నాకిచ్చి యేగు
 చువ మిగిలినపదార్థంబుతోడ న తాను తృప్తి నహించు
 చుండెను.

ప్ర భా త వ ర్ణ న మ్మి.

ఇట్లుండ నొకప్పుడు గగనతలంబు సంజకెంజాయ నలరి
యుండగ ను, తన్నుపుప్పొడి గెంపైనతెక్కలుగలముదిరాయం
చం భోలు చందురుమ్మ పడమటిసంద్రపుగట్టు మెట్టియుండ
గ ను ప్రాభాతిక వాతపోతంబు మెల్ల మెల్లగ వీచుచుండఁ గను,
గ్రనుంబు గ వేవెలుంగు బోడని నాలుగుగడియలకాలంబు నలి
క్రమించి భాసిలుచుండఁ గ ను, శుకేకులంబులు నలుదెసల క
రిగి యుండఁ గ ను, నాతండ్రి తనతోటయంచుండఁ గ ను,
వచ్చుచున్న తెక్కలు గలయేను బాల్యంబున నాతండ్రిచేరున
నుంటిని.

మాతండును మున్నగువాని చేతుకు వచ్చుట.

అంత నక్కాడవియ్యదు సకలవచరంబుల భీతిగొ
ల్పుచు, వేగంబున నెగయు పక్షికులంబుల తెక్కలచప్పుడులతో
నొప్పి, మోరలు పైకెత్తుకొని పటచువనసరాహంబుల ఘర్ష
రధ్యాసంబులచే నంకులంబై, కొండగుహలనిమరగూరుచు మే
ల్కన్నసింగంబుల నాదంబులచే భీకరం బయి, భగీరథుడు
గొనిచుచ్చుగంగా ప్రవాహంబుకలకలంబు గలమృగయాకోలా
హలధ్వని వెడలెను. ఏను పుట్టివనాటంగోలె విని యెఱుంగని
యారావంబు విని వణంకుచు ఏనులుబ్రద్ద లగుడు, వెఱుంపడి
చేరువ నున్న నాతండ్రి తెక్కలలోనం జాగి నటించుచుంటిని.
అంత రథసంబున “ ఓరి, ఇదిగో గజయాధపతిచే మధింపఁబ

దీనసరసిజవనంబుపరిమళము. అదిగో వరాహకులంబు గొట్టిని
తుంగము స్తలనుగంధము. ఇదె లేడిగుంపు. అదె అడవియేనుఁ
గులదండు. ఓరోరి, ఇవ్వనంబునం బ్రవేశింపుడు. ఈచెట్టు
కొన / కిక్కుడు, ఈదెనఁ జూడూడు, ఈచప్పుడు. వినుడు.
విండ్లగైకొనుడు. ఏకాగ్రచిత్తుల నై యుండుడు. కుక్కల
విడువుడు,, అనియొండాకరితో జెప్పికొనుచు నాభేటకే
చ్చం జనుదెంచినజనులకోలాహలంబు నాకర్ణించితి. అంత
నావేటకాఁద్రు విండు లేక్కిడి యొక్కమొగి నుక్కుము
లుకులఁ బటవ గిరిగుహలఁ బ్రతిధ్వని వెడలున ట్లటచెచుసింగఁ
బులనిననంబులచేత ను, ఆయటపులకు వెఱచియొంటిగఁ
బటచి ఘోంకరించునేనుంగుల బృంహితధ్వనులచేత ను, క
క్కలు పట్టి కొఱుకుచుండ నుక్కు దక్కి దిక్కులం గనుజంకల
దీనారానములచేత ను, కుక్కలయటపులచేతను, విండ్లచప్ప
డులచేత ను, పుడమి వడఁకునటుల పటచు నెఱుకులయడుగుల
యలిపుచేతను నయ్యరణ్యంబు గ్రక్కదలిన ట్లయ్యె.

అంతఁ గొంతసేపునకు నక్కలకలం బడఁగి, వర్షిం
నిశ్శబ్దం బైన మొగిలు ననుకరించుచు; చిలికినపిదప నుపశాం
జలంబైనపాలవెల్లివడుపున నయ్యడవి ప్తిమితపడియుండ నేన
భయంబు దక్కికాతుకంబునఁ దండ్రితోడనుండి కొంచెమ
లేచి, లోట్టయం దుండియే మెడ సాచి యేమి యిదియ!

విస్మంబున నాదెన దృష్టి నిగిడించితిని. అంతలో గార్తవీర్యా
 ఋషుని బాహుసహస్రంబున నడ్డగిరపేబడిన సర్వదాక్షవా
 హం బో, రవికిరణాకులితం బగునధికారపూరం బో, పరిభ్ర
 మించుజముపరివారం బో, భూతలంబు భేదించుకొనివచ్చినదా
 ననలోకం బో, ఒక్కడం గూడినపాపకర్తృపుంజం బో, నీరం
 బున మునింగి యందుండి వెడలినవనమహిషబృందం బో,
 నకలలోకనాశనంబునకై బాడమినఘామకేతుజాలం బో య
 నఁ గానన మెల్లఁ జీకటి వించుచు నుత్పాతవేతాళ వ్రాతం
 బుం బోలి భయజనకం బయి, యనేకహస్రసంఖ్యం
 బై నకిరాతసైన్యంబుం గాంచితి. ఆసైన్యంబునఁజుమ ప్రథమ
 వయస్సున నుండువాడై యతికఠినుండగుట నుక్కుచే నిర్మిం
 పఁ బడినవాడో, జన్మాంతరగతుం డగునేకలవ్యుం డో యనఁదన
 రి, మొలకమీసలు వచ్చుచున్నవాఁ డగుట మదలేఖామం
 డిత గండభాగంబుగలగజ్జఞ్ఞతికుమారుం డో యన నొప్పుచు, అల్ప
 కాయంబులైనను మహాశక్తిగలవియగుటఁ గేసరంబులు వొడ
 మనికేసరిశోరకంబులం బోలి, మృగవధూవైధవ్యదీక్షాదానద
 త్తంబులై ససారమేయంబులతోడను, మృగవతులవలె గజకుం
 భముక్తాఫలహస్తలును, యాతుధానులవలె గృహీతపిశిశా
 హారులును నగుజనులతోడ నుంఁగూడి, భకాసురునివలె గృహీ
 తైకచక్రండును, ఘటోత్కచునివలె భీమరూపధారి యు నై
 వింధ్యునికొమరుడో, కృతాంతునియంశావతార మో, సావం

బుతమ్ముడో, కల్లికాళిబుసారధియో యనఁజేల్లుమాతంగనాఁ
ముండగుశబరసేనాపతిరో గాంచితిని. అప్పుడిట్లని. మనంబునావీ
తర్కించితి. “వీరిచరిత మెంతనింద్యమైనది? ఏమన, దేవతకు నర
బలియెనంగుటయందు ధర్మబుద్ధి య్న, సజ్జననిందితీ మగుమాం
సాదిక మాహారంబు ను, శ్రమము వేటయందు ను, శాస్త్రము
నక్కకూతలు ను, గూబలు మేలుకీడుల నుపదేశించుగురువులు
ను, పరిచితులు శునకంబులు ను, రాజ్యము శూన్యారణ్యంబును,
క్రూరకర్మంబులు మిత్రంబులును, ధనువులు ధనంబులును, విషది
గ్ధముఖంబు లై భుజగంబులం బోలుసాయకంబులు సహాయంబు
లును, మూఢమృగవినాశకరంబు గీతంబు ను, క్రూరంబులగు
వ్యాఘ్రంబులతో సహవాసంబును, పశురుధిరంబుతో దేవతా
ర్చనంబును, మాంసంబుతో నివేదనంబు ను, చౌర్యంబుచే జీవ
నంబును, పాముపడగ నుండురతనంబులు తొడవులు ను నై
యుండ వీరలకేయడవి వాసం బయ్యయుండు నో, దాని నెవీరు
నిర్మూలము చేయుచుండురు,, అనియాలోచించుచుండ నమ్మా
తంగుం డడవియందు భరిభ్రమించుటం బొడమినబడలిక నపన
యించుకొన నెంచి వచ్చి యాశాల్కలివృక్షంబు మిగువఁ దన
కోదండం బునిచి త్వరితంబుగఁ బరిజనులచే బలువఁబడినతలి
రుటాసనంబునఁ గూర్చుండెను.

అంత నొకబోయందు పంపిసరోవరంబునకుం జని
యందుఁ బ్రవేశించి తామరాకుదొన్నతో జలంబును, తమ్మి

మాండ్ర నుం గొనివచ్చిన నామాతంగుం డాజలముం గొలి
రావలవు చంద్రకలలంబలె మృగాళంబుల మేనవి బడలికఁ
దీర్చికొని యెఱుకుగుంపుతో, నిచ్చవచ్చిన చోటికిం జనియెను.
అం దొకముసలిబోయందు వారివలనఁ దనకు లేడిమాధనముల
భింపమి దానినార్జింప నెంచి కొంతనే పాచెట్టుముదటఁ
దడసెను.

కుకళికుపుతరుఁ గవ్వదళ ప్రాప్తింపుట.

ఆబోయదండు మఱు గైవపిదప నాముచుకండు మా
యాయువులం గ్రోలుపానివలె ను, చిలుకగూర్లు లెక్కిచువాని
వలె ను, ఆచెట్టు నెక్కనెంచిరూరదృష్టితో నాపాదపంబుమొద
టనుండి చూచెను. అట్టియెడఁ జిలుకలప్రాణంబులు పైకిఁబోవు
చున్నవో, యనునటు లుండెను. రాజచంద్రుఁడు, నిష్కరుణు
లకు దుష్కర మేమి కలదు? ఆతరువు దురారోహం బైనను
వాడు మెట్లతో నెక్కువగిది నయల్పంబు గ నెక్కి యందుఁ
గొన్ని కొన్నాళ్లకుఁముం దె పుట్టియుంట నెత్తురుచాయతో
నొప్పిబూరుగ పూవులోయనుశంకఁ గలిగించునవి యు, గొన్ని
జల్లేడుకాయలం బోలునవియు, ఇట్లుతెక్కలురాక నెగయుట
కు శక్తిలేక యుండినచిలుకపిల్లలఁ గొమ్మలసందులనుండియు,
తొఱ్ఱులనుండియు, నొక్కొక్కదానిఁ బట్టి బిలుకుమార్చి నేలం
బడవె చుచుండెను.

అట్టియెడ నాత్రిండ్రి యకాలంబున నే ప్రాణహరంబు ను, అప్రతి కారంబు ను గావచ్చిన యయ్యుపద్రవంబు నవతో కించి వడవడ వడంకుచు ఘర్షణభయంబున, గన్నీరు నించు చు దిక్కులం గనుచు నాలుక తడియఁజేయునది లేక యక్కలంబునఁకది యె ప్రతిక్రియ గా నంది నన్ను తెక్కలనందున నునిచికొని యుండెను. ఆపావుండు ను క్రమంబు గ మోతొఱుటయొద్దకు వచ్చి ముదితాచుపడగవలె భయంకరంబై యమ దంష్టంబు ననుకరించుడఁచేతిని జూచి ముక్కుచే గొఱుకుచు నఱచుచున్న నాత్రిండ్రిని బట్టి చంపెను. అల్పశరీరుండ నగుట ను, ఆయువు శేషించి యుండుట ను, తండ్రితెక్కలలోనం డాయున్న నన్ను గనుంగొనఁ జాయెను, ఆనృశంసుండు గత ప్రాణుం డగునాత్రిండ్రిం దలక్రిందుఁ గ క్రిందఁ బడవైచెను. తండ్రితనువుతోడ నేను ను బడుచు నాయువు మిగిలియుంటం జేసి గాలికిం గూడి యుండిన యెండ్లాకులపైఁ బడితిని. దానం జేసి నాయంగంబులు భంగంబు నొందవయ్యెను. వాఁడుచెట్టు నుండి దిగినచ్చునంతలో రాలినయాకులం బోలు చాయగల వాడ నగుటంజేసి వానికిం గనఁబడక ప్రాణత్యాగంబునకు యోగ్యం బయినయక్కలంబున ను బాలుండ నగుటంజేసి కాలాంతరంబునఁ గల్లు న్నేహరనంబు నెఱుంగక పుట్టువుతోఁ బుట్టినభయంబునకు లో నై నృశంసునివలె దండ్రిని విడిచి కొంచెము వచ్చుచున్న తెక్కలతో నిటునటు బొరలుచు

వెడలి యమునివాతనుండి తప్పించుకొనివచ్చినవానిఁ గానె
 చుచు నమీపమున నున్న కానుగు చెట్టుమొదటికిం జేరితిని.
 పిదప నాయెఱుకువాఁ డాచెట్టు దిగి క్రింద పఱచినట్లు చచ్చిప
 డియున్న పక్షి కూనల నాకులలో నునిచి తీవియలం గట్టి తీసి
 కొని త్వరితంబుగ నెఱుకుతేఁడు పోయినత్రోవం బోయెను.

అనంతరము బ్రదుకు నం దానగొని పితృశోకంబునఁ
 బొక్కుచు దూరముననుండి పడుటం జేసి యాయాన మొందియు
 న్న నాకు మిక్కుట మైనడప్పి కలిగెను. అయిన నేనాపాపి
 ముందు పోయె నో? లే డో? యని మెడ సాచి దిక్కులం గనుచు
 గడ్డి గఱుక్కు మనిన ను నాబోయందు వచ్చు నో యనియెం
 చుచు నందుండి వెడలి జలమీపంబునకుఁ బోవ యత్నించితిని. తె
 క్కలురామిని, స్థిరంబుగ నడుగుబెట్టలేమిని పలుమాఱు బో
 రగిలంబడుచు లేచుచు మగుడ నడ్డంబు గఁ బడుచుఁ బుడమిం
 జారలుచు నలపుగొని మోరపైకెత్తి బెట్టునిట్టూర్పుల వి
 డుచువాఁడ నై మనమున నిట్లు చింతించితి. జగమునంబ్రాణ
 లెట్టి కష్టదశయందు ను ప్రాణమునం దపేక్ష విడువనేరదుగదా?
 జంతువులకుఁ బ్రదుకుకంటె మిగుల నిష్ఠమగువస్తు వింకొక
 టిలేదు. నుగృహీతుఁడను నాతండ్రి గతించిన ను నే నింద్రియ
 వైకల్యంబు నొందక బ్రదుకుచున్నవాఁడను. ఇట్లు నిర్ద
 యుండ నై పితృమరణశోకంబు నోర్చిన న న్నేమనుకొనవ

లయు? ఏమన, నుపశ్చారంబు ను మఱచి యే జీవించుచున్న వాడ. సాజన్యం బెంతసేచం బైనది? నాతల్లిచనిపోవ నాత్మం డ్రీ శోకవేగంబు ను గూడలోన నిమిచ్చికొని వృద్ధుం డయ్యు. పెక్కు లగచాట్లుపడి నన్ను బెనుచుచుండ నదియంత యు నేరొక్కట మఱచితి. ఇట్టియవస్థలో నున్నను నన్ను డప్పి కుప్ప గూర్చుచున్నది. ఇప్పుటికిని కొలను దప్పున నెక లదు. జలదేవతలయందియలయులివుం దలపించుగాయంచలప లు కులు దూరంబున వినంబడుచున్నవి. ఇప్పుడు వేవెలుంగుల నకిరణం లచే మిడుంగులుల గ్రుమ్మరించుచున్నాఁ డో య న దప్పి గొప్ప జేయుచున్నవాడు. నేల కాలుచున్నది. కా లు రెడబడుచున్నది. కన్నులు చీకట్లు గట్టుచున్నవి. ఆహా! నే నొప్పుకున్న నప్పాపువిధి నాకు ముప్పే తప్పక యిప్పుడ చొప్ప డజేయునో యెఱుంగ, అని చింతించుచుండ నానరోవరంబు నకుఁ గొంతదూరంబున నున్న జాబ్బాల్యాశ్రమముననుండి య తనికోమరుం డగుహారీతుండు నమానవయస్కు లగుకొందఱు మునిపుత్రులతో పంపానరోవరంటునకు స్నానార్థియై బోవుచు నామార్గమున వచ్చెను.

...

హారీతముని చిలుక నాదరించి యాశ్రమంబునకు గొనిపోవుట.

తఱుచు గ నజ్జనులమనంబు ల్హారణమిత్రంబులు, నతి దయార్ద్రంబులు నగు. ఆహారీతముని యట్టియవస్థలో నున్నన

న్నుఁ గాంచి సమీపవర్తి యగు నొకమునిగొమ్మరునితో “ఓయి, ఈచేలుకపిల్లం గంటివా? ఇది తెక్కలు. రానిదే యీచెట్టుకొననుండి క్రిందఁ బడినది. లేళ్ళన్న శ్రేయముఖముననుండి యైనఁ గ్రిందం బడియుండవలయును. ఇద్దానియాయువు కొంతయునే పులో నున్నది. కేసులు మూయుచున్నది. బెట్టు నిట్టూర్పులు విడుచుచున్నది. నోటు, దెలుచుచున్నది. మెడ నిలుపలేకున్నది. కావునఁ బ్రాణంబు పోకమున్న దీనిం గొనిరమ్ము. నీటిచేత నిలుపుము.” అని వలికి, నన్నుఁ గొలనికి దెప్పించి, నీటి చేరువంగూర్చుండి, యొక్కచోఁగమండలు పునిచి, నన్నుఁ బట్టుకొని, యప్రయత్నంబున నోటుబై ని కెత్తిన నన్ను, దనవ్రేలితోఁ గొన్ని జలబిందువులఁ ద్రావించెను. పిదప నీటఁదడిపి తెలివివచ్చిన నన్నుఁ జల్లని యొక్కతామరాకునీడ నునిచి తాను స్నానము చేసి ప్రాణాయామముచేఁ బవిత్రుండై యథుమర్గము మంత్రము లుగ్గడించుచు స్థూర్యున కర్ఘ్యం బిడి వెలినారచీరంగట్టి కమండలువున జలరఁబు నించికొని మునిగొమ్మరులతోడ నన్నుం గొని తపోవనంబునకు నల్లనఁ జనియె.

జాబాల్యశ్రమ వర్ణనము.

అచ్చట దెసదెసను క్రునుమవిసరంబుతోను, ఫలసంతానంబుతోను భాసిల్లు వివిధమహీజరాజంబుల నలరి, గాలికిఁ దలలు వాంచుతీవియలచే నమస్కరింపఁబడుచున్నదో యనఁ గ

ను గనరి, అగ్నుల వేల్పువారు ను, హరిహరుల సర్పించువా
రు ను, ధర్మశాస్త్రముల శాఖించువారు ను, పకలశాస్త్ర
ముల ను విచారించువారు ను, జపమాలికల గ్రుచ్చువారు ను,
మంత్రమాల సాధించువారు ను, యోగము నభ్యసించువారు
ను నగుమీనివరులతో నొప్పి, కలికాలమును జూడక యు,
అసత్యంబుపరిచయములేక యు, అనింగునివార్తవిసకయ్య రెం
డవబ్రహ్మలోకంబుంబోలు నాశ్రమంబు గాంచితి. ఆపుణ్యా
శ్రమమునందు మాలిన్యము హవిస్థామములంద కాని చారి
త్రములయందు లేదు. మో మెట్టినగుట చిలుకలయంద కాని
కోపములయందు లేదు. చాంచల్య మనంటియాకులయంద
కాని మనంబులయందు లేదు. క న్నెట్టినగుట కోకిలయంద
కాని పరకళత్రంబులందుఁ గన్పట్టదు. పక్షపాతము పక్షులయంద
కాని వివాదములయందుఁ జూపట్టదు. లెక్క రుద్రాక్షమా
లికలయంద కాని శరీరములయందుఁ గానంబడదు. మఱి
యు నందు శకునివధ మహాభారతమునందు ను, ద్విజపరీక్షము
వార్ధకమునందు ను, సృత్యపక్షపాతము నెమ్మొలకు ను, భోగము
సర్పములకు ను, శ్రీఫలవాంఛ వాసరములకు ను, అఘోగతి
మూలంబులకు ను గలిగియుండెను. అట్టియాశ్చర్యంబుల కాట
వచ్చెనయాదివ్యాశ్రమీయునడుమ నశోకతరులంబునం గూ
ర్చుండి యత్యుగ్రతపశ్చాలు లగుమహర్షులతోఁగూడి సాగరం

బులతోఁగూడినభువనం బో, కులచల్లఁబులతోఁగూడిన కనక
శైలం బో, అగ్నులతోఁగూడినక్రతువో, భాస్కరులతోఁ
గూడినకల్పాంతదివసం బో యననోప్పుచు, ఉగ్రశాపమునకు
భీతిలై నన శరీరమును గదల్చుచు, ప్రణయంబు గడిది యో
యనఁ గేశంబులంగ్రహించి, కుపిత యో యన జామముడి
దాల్చి న్రతుంబు పూనెనట భస్మధవళ యైనముదిమిచే వె,
నై నశరీరంబు గలవాఁ డయి, అడ్డంబు గం బ్రవహించు గంగా
స్తోత్రప్రయంబు గలహిమగిరిశిలాతలం బో యననోప్పుభస్మ
త్రిపుండ్రశోభితం బగులలాటపట్టంబుతో రాజిల్లుచు, ఎల్లప్పుడు
మంత్రాభ్యాసంబుచే బెడవులఁ గడలించువాఁ డగుట వెడలు
సత్త్వప్రరోహంబు లో, స్వచ్ఛేంద్రియప్రవృత్తు లో, విద్యా
గుణంబు లో, ధర్మప్రవాహంబు లో, కరుణారసపూరంబు లో
యన నొప్పుదంతకాంతులచేఁ దెల్ల నగుపురోభాగంబు గలిగి
యాజన్మనంవర్ధితకముడై బృహస్పతిం బోలి, దేవవ్రత ప్రి
యుడై శంతనుంబోలి యున్నభగవంతుఁ డగుజాబాలిం
గాంచి మనంబున నిట్లు వితర్కించితి.

“అహ! తపంబులప్రభావం బేమి? ఈమాసంబు శాం
తం బయ్యుం, బుటపాకశోభితం బగుబంగరుతీరునఁ బ్రకాశిం
చుచు, మెఱుంగుభాగ్నిఁ గన్నుల మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్నది.
మహాముచులనామగ్రహణంబు లె పాపక్షయకారణంబు లగు

ననుచో నిక వారిదర్శనంబునకు ఫలం బేమి చెప్పవలయు?
 భూతలచతుర్ముఖి డగుసిమ్మహామహాలంకు వసించుటచే నీయా
 శ్రమం బ కాదు. పుడమి యెల్ల ధన్య యనిచెప్పవలయు. ఇ
 మ్మహాఘనిచే నధిష్ఠిత మగుధరణిథలంబుం గాంచి ఇప్పు డం
 బరతలంబు తాను స ప్పది మండలంబునకు నావాసంబం ననునభి
 మానమును నిక్కంబుగ నహింపదు. ఈయనఘండు కరుణా
 ర్థసంబునకుఁ బ్రవాహంబును, సంసారసాగరమునకు సేతువును,
 ఊమ కాఫారంబు ను, తృష్ణాలతకు గొడ్డలి యు, సంతోషా
 మృతంబునకు సాగరంబు ను, సిద్ధిమార్గమున కుపదేష్ట యు, ఉపశ
 మతరువునకు మూలంబు ను, ప్రజ్ఞాచక్రంబునకు నాభి యు,
 ధర్మధ్వజంబునకుఁ బ్రాసాదంబు ను, సకలవిజయలకు దీర్ఘంబు ను,
 లోభాన్ధవంబునకు బడబాగ్నియు, శాస్త్రురత్నంబుల కొరగ
 ల్లు ను, రాగపల్లవంబునకు దావానలంబు ను, క్రోధభుజంగమ
 మునకు మహామంత్రంబు ను, మోహాంధకారమునకు సూర్యం
 డు ను, ఆచారంబులకు వాసభవనంబు ను, మంగళమునకు నెల
 వు ను, మదవికారంబుల కస్థానంబు ను, సన్మార్గంబులకు దర్శ
 కుండు ను, సాధుత్వమున కుత్పత్తి యు, సత్త్వమున క్షాశ్రయం
 బు ను, కలికాలంబునకు వైరి యు, తపంబులకు నిక్కయు, స
 త్యంబునకు సఖుండు ను, విషయంబున కనవ కాశుండు ను, సుఖం
 బుల కనభిముఖుండు ను నయి యున్నవాడు. ఇమ్మహాత్ముని
 ప్రభావంబుననే తిర్యగ్జుతువులు ను సహజసిద్ధం బగునైరంబుం

దృశించి తపోవనవాస సుఖము ననుభవించుచున్నవి. ఆహా! ఆచట సర్పము ఎండకుఁ దలఁకి నెమ్మిప్పించుమునీడ వసించుచు న్నది. ఇచటఁ గపికులంబు సహజచాపలంబు విడిచి స్నానము చేసినమునికుమారులకు ఫలములు గొనివచ్చి యిచ్చుచున్నది.' అని యేను చింతించుచుండ హఠాత్తుండు నన్ను రక్తాశోకతరు వునీడ నునిచి తండ్రిపాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించి సమీపమున నున్నకుశాననమునం గూర్చుండెను.

అచ్చటిమును లందఱు నన్నుఁ గాంచి దీని నెచ్చటఁ గొనివచ్చితి వనిహఠీతు నడిగిరి. ఇతండును వారల నవలోకించి యీచిలుకకూన చెట్టుమీఁదనుండి క్రిందఁబడి యొడకు డస్సి యుండఁ గాంచి దానిం గూటిలో నునుచుట కాచెట్టు ఎక్కరాని దగుటజేసి కనికరంబున నిటకుం గొనివచ్చితి. కావున తెక్కలు వచ్చి యాకాశమున కెగయుకై కలుగునంద్వాఁక నీ యాశ్రమమందలివృక్షకోటరముననుండి మునికుమారు లొసఁ గుఫలరసంబులచేఁ బ్రాణంబుల ధరించుగాక. అనాథపరిపాలనం బె మనబోంట్లకు ధర్మముకదా? తెక్కలు వచ్చి గగనతలంబునం జరించు శక్తిగలిగినపిదప దానియిచ్చవచ్చినయిక్కకుం బోవఁగలదు. లేకున్నఁ బరిచయంబుగలుగుట నిచటన యుండ గలదు.,, అని నావృత్తాంతంబుం జెప్పుచుండ నాలించి జాబా లిమునీంద్రుండు కుఘాహలంబునఁ బుణ్యజలంబులచే గడుగునో

యన నన్నుఁ బ్రశ్నపద్ధతిచేఁ గాంచి 'ఇద్ది తనయవినయంబు
 ఫలంబుననుభవించుచున్నది, అని వచించెను. కాలత్రయవేదియ
 గునమ్మునిచంద్రుండు తప్తపథావంబునం గలిగినదివ్యదృష్టిచే
 సకలంబు నెఱుంగువాఁ డగుట నమ్మాటవిని తాననఁఁజుంబం
 తఁజు “ఈదిల్గుక యెట్టియవినయము నాచరించెను? ఎందుల
 కుఁ జేసెను? ఈజన్మమం దా? పూర్వజన్మమం దా? అని తెలి
 ఖింనుకుతూహలంబున జాబాలిం గాంచి “ఈదిల్గుక యేవిధమ
 గునవినయంబుఫలం బనుభవించుచున్నది? ఇది జన్మాంతరమున
 నేది గా నుండెను? పక్షిజాతియం దెట్లు జన్మించెను? దీనిపే
 రేమి? నీవు సకలాశ్చర్యంబులకు జన్మక్షేత్రంబవు. కాన మా
 కుతూహలం బవనయింపుము. „అని ప్రార్థింప నమ్మునిసార్వభౌ
 ముండు వారల ననలోకించి యిది యాశ్చర్యకరం బగుగొప్ప
 వృత్తాంతము. మనకు స్నానసమయం బతిక్రమించుచున్నది.
 కావున, లెండు. మాధ్యాహ్నికకృత్యంబుల దీర్చుకొని యనం
 తరము మీకు మొదటినుండి యిదియేన రో? తొలిపుట్టువున
 నెట్టియవినయంబు చేసె నో? ఈలోకంబున నెట్లు జన్మించె నో?
 ఇదంతయుఁ దెలిపెదను. దీనికి నాహారం బాహారం బడలిక' నవ
 నయింపుడు. ఏఁజెప్పచుండ నియ్యది' తనజన్మాంతరవృత్తాం
 తంబు విని స్వప్నవృత్తరీబులబలె 'స్మరింపం గలదు. అని
 చెప్పుచు నె మునులతో లేచి యాహ్నికంబు దీర్చికొనినవాఁ
 డాయెను.

అంతలో సూర్యుం డస్తాద్రి కేగెను. దివసావసానంబునఁ బంతులవలెఁ రవికిరణంబులు ధరాతలంబు విడిచి కమలినీవనం బుంద్యజించి తరుశిఖరంబులయందా ను, పర్వతాగ్రంబులయం దు ను నిలిచెను. పవ లెల్లఁనెచట నో విహరించి దినాంతంబునకు వచ్చినహోమధేనువుంబలె మునులు సంధ్యం గారచిరి. సూ ర్యుండు విదేశగతుం డగుట యుఁ గమలినీ కమలముకుళకమం డలువుం బూని, హంసనితదుహులంబు గట్టికొని, తప్తిశూం డ్ల సుయజ్ఞోపవీతంబుతో నొప్పి భర్తృసమాగమవ్రతంబు నొన రించెడి నననోప్పెను. సూర్యుండు పడమటిసంద్రంబునం బడుచు నందుండిలేచిన జలశీకరంబు లో యనఁ దనరు తారాగణంబు నంబరంబు ధరించెను. మునివరు లభిముఖు లై విచుచునర్ఘ్యజ లంబులచేఁ గడుగఁబడియెనో యన సంధ్యారాగం బంత యు గళితమయ్యెను. చంద్రాథరణంబుం దాల్చి చుక్కలనుగపాలం బులతోనొప్పగగనంబన్నహరమూర్ధంబుననుండివెడలుగంగావ్ర వాహంబో యన వెన్నెల పుడమిపైఁ బ్రవహించెను. అప్పుడు ప్రదోషవాలంబులు వీచుచుండ నాల్గుగుగడియల రేయి గడ వఁ గాఁహారీతుండు కృతాహరుండ నేగునన్నుం గొని యందఱు మునులతోఁ జంద్రికచే భాసిల్లు నొకవేత్రాసనంబునం గూ ర్చుండి శిష్యుఁ డగుజాలాపాదునిచే వీవఁబడుచు నున్నజనకు నవ లోకించి, తండ్రి, నకలీ మగుమునిమండలంబును జలుకవార్త వినుకుతూహలంబున నిరీక్షించుచున్నది. ఈచిలుకకూన విశ్రాం

తి నొందినది. కావున నది నొల్లిటిజన్మమున నెవడై యుం
డనో తెలుపు, మని వేడిన నమ్ముని యెదుట నున్ననన్నుఁ
గాంచి మును లందఱు శ్రేణులైన క్తులగుటం దెలిసి మెల్లగ
నిట్లనియె:—

“ ఇది గొప్పకథ ఇందుఁ గుతూహలము కలదేని నాకర్ణింపుడో,

ఉ జ్ఞయి నీ పు ర వ ర్ణ న ము.

అవంతి దేశంబున ముల్లోకంబులకు నలంకారం బయి,
కృతయుగంబునకుఁ బుట్టినిల్లిన నుజ్జయుని యనునగరి శోభిల్లు
ను. అప్పరి ముల్లోకంబుల నుబుట్టింప ను, బెంప ను, ద్రుంప ను
గారణం దగుప్రమథనాథుండు తానుండుటకు రెండవపుడమిం
బుట్టించె నోయన నొప్పుచుండును. మఱియు నియ్యది రెండవ
పుడమి యనుశంకచే రసాతలగంధీరం బగుజలనిధిచేఁ జుట్టు
కొనఁబడియె నోయన నగడ్డచేఁ గనరుచుండును. ఇందుఁ
బశుపతి వసించుచున్నాఁ డనుప్రేమంబున నంబరంబు నొక
యసిగరంబులు గలనెండికొండ చుట్టుకొని యుండు నోయన
సుధాసితం బగుప్రాకారం బప్పరంబు జుట్టుకొనియుండును,
అప్పరరాజంబు భగవంతుఁ డగుమహాకాలుని శిరంబున
నెలకొన్నమిన్నవాఁకం గాంచి యసూయ నొందెనోయనఁ
దరంగభ్రుకుటితో నొప్పినశిప్రానదిచేఁ బరిగతప్రాంతంబై యుం
డును. మఱియు నానగరంబు వీరు లయ్యు విషయవంతులును,

ప్రియంవదు లయ్య సత్యవాదులు నో, మహానత్త్వ లయ్యఁ బరలోకభీషులు ను, ఆభీరూపు లయ్య స్వదారసంతుష్టులును, కామార్థపరు లయ్య ధర్మప్రధానులు నగువిలాసిజనుల కానా సం బై మేడలచే శైలములతోఁ గూడ నో యనఁ గను, సత్పురుషులచేఁ గల్పవృక్షములతోఁ గూడ నో యనఁ గను, చిత్రభిత్తులచే విశ్వరూపమును గనఁ బఱుచు నో యనఁ గను దనరి, యమరావతిని మించి దీపించుచుండును. ఆనగరియందు అవిశ్రాంతి మణిదీపఁబులకు ను, తరళత్వము హారలతలకు ను, ద్వంద్వవియోగము చక్రవాకములకు ను, వర్ణపరీక్ష కనకములకు ను, మిత్రద్వేషము కుముదంబులకుం గలదు. పలుమాట లేల? సురాసురబృదవందితచరణారవిందుండు ను, అంధకాదిదుష్టదనుజవిభంజకుండు ను, భగవంతుఁడు నగుహిమగిరితనయాప్రాణవల్లభుండు కైలాసవాసంబునం బేర్చి విడిచి మహాకాలనామంబున నిం దెప్పుడు వసించుచున్నాఁడు.

ఆపుటభేదంబునందు భరతభగీరథప్రతిముండు ను, ఉత్సాహస్థంప న్నుండు ను, గాంతిని సూర్యచంద్రులకు మూఁడవవాఁడో, యనఁ దనరి, గ్రహగణంబువలె బుధానుగతుండు ను, దశరథునివలె సుమిత్రోపేతుండు న్ను సతీపతివలె మహాసేనానుగతుండు ను, శర్మదాప్రవాహంబువలె మహావంశప్రభువుండు ను నయి ధర్మంబునవతార మో, పురుషోత్తమునకుఁ

బ్రతినిధి యో యును బరిహృతప్రజాపీఠం డగుతారాపీఠంధను
రాజన్యండు రాజ్యంబు సేయుచుండెను. జను లారాజేంద్రుని
చరితంబు ను భాగ్యవృద్ధినింబల్కె వినిరి. ఉపదేశముంబలె గ్రహిం
చిరి. బహుమంగళముంబలె నైచిరి. మంత్రముంబలె స్మరిం
చిరి. ఆరాజన్యండు పుడమిం బాలించుచుండ విపక్షత గిరు
లకు ను, చాపధారణము జలధరంజులకు ను, బంధనస్థితీ కును
మంబులకు ను, నిగ్రహం బింద్రియములకు ను, వారిప్రవేశము
వనకరులకు ను, మలినాంబరత్వము వర్షర్తుదివసములకు ను,
గ్రహణశంక ఉష్ణరశ్మికిని, జ్యేష్ఠాతిక్రమము శీతరశ్మికిని, దు
శ్శాసనాపరాధము మహాభారతంబునందు ను, దండగ్రహణము
వార్ధకమునందు ను, దానవిచ్ఛిత్తి యేనుంగులందు ను, శూన్య
గృహదర్శనము అక్షక్రీడలయందు ను గాని మ తెందు ను గానం
బడవు.

ఆరాజన్యనకు నిఖిలశాస్త్రసారంగేతుండు ను, ధైర్యం
బునకు నెలపు ను, ధైర్యంబునకు నిక్క యు, నత్యంబునకు సాగరం
బు ను, గుణంబులకు గురుండు ను, ఆచారంబుల కాచార్యుం
డు ను, శేషాహివలె సకలమహాభారధారణక్షముండును, యుధి
ష్ఠిరునివలె ధర్మప్రభవుండు ను నగుశుకనాథుం డనువిప్రవర్యుం
డు మహేంద్రునొద్దం బృహస్పతివలె ను, దశరథునకు వసిష్ఠుని
చందంబున ను మంత్రముఖ్యుం డైయుండినను. ఆరాజశత్రుం
కుండు బాల్యంబున నె రాజలక్ష్మీలీలాపధానంబు ను, రణయజ్ఞ

దీక్షాయూపంబు ను, నిఖిలవైరికులప్రళయంబునకు ధూమకేతువు ను నగుతన బాహుదండంబుచే సకలవసుంధరాచక్రంబు జయించి మిత్రునియందుంబలె నాశుకనాసునందు రాజ్యభారంబునిచి ప్రజలను సుస్థితులను గావించి కర్తవ్యశీషంబు గానక యెలప్రాయంబు సుఖంబు ననుభవించుచుండెను.

ఒకప్పుడు చందఃజలంబులచేతనుంబలె ప్రియురాండ్రచి టునగవులచే దడువఁబడుచు ను, చెవితోవలచేతనుంబలె చూపులచే గొట్టంబడుచు ను, వెలివలువలచేతనుంబలె వ్రేలిగోళ్ల కాంతులచే నాహతుం డగుచు ను, సంపెగపూదండలచేతంబలె చే దీవియలచే గట్టంబడుచు ను క్రిడించుచుండెను. ఒకప్పుడు వంచిత లగు కామినులచే వకుళకుసుమమాలికలచే గాఢులుగట్టంబడి సాపరాధుం డగురిపుని మాడ్కిఁ బూదండచే గొట్టంబడుచుండెను. ఒకయదనునఁదేటివలెఁ గుసుమశోభితంబు లగుల తాగృహంబులయందు భ్రమించెను. ఒకకాలమున నంతఃపుర సంగీతకము నాలించుచుండెను. చెప్పనేల? అతం డతిరమణీయంబులు, నభిమతంబులు, నవిరుద్ధంబులు నగు భోగంబుల ననుభవించుచుండెను. అమహాపురుషుండు బహుకాలంబునకుఁ దఱుచుగ సకల మగుజీవలోకసుఖంబులఁ గడఁ గాంచెను. కాని పుత్త్రముఖకమలదర్శనసుఖంబు నైఋంగఁడయ్యె. అటు లనుభవించబడుచు ను, నిష్ఫలపుష్పదర్శనం బగునంతఃపురంబు శరవణంబుఁ బోలియుండెను. జవ్వనం బతిక్రమించుకొలఁది

విఫలమనోరథుఁ డగు సామ్యుడమితనికి నపుత్రతచే గలిగిన గొప్పసంతాపంబు పెం పొందుచుండెను. విషయసుఖవాంఛ చిత్తంబున నత్తమిలైనను, పెక్కు రాజులతోఁ గూడియుండి యుననహాయునివలెను, కన్నులు గలిగియుండి యు సంతాపనివలెను, లోకాధారుం డయ్యు నిరాధారునివలె నుత్తమత్రికుం డగుతన్నుఁ దా నెంచుచుండెను. ఈరాజేంద్రునకు హరజటాకలాపంబునకుఁ జంద్రలేఖవలెను, నారాయణుని వక్షస్థలంబునకుఁ గొస్తుభప్రభవలెను, సాగరంబునకుఁ జెలియలికట్టవలెను, దిగ్గజంబునకు మదలేఖవలెను? చందురునకు పెన్నెలవలెను, కొలనికిఁ దమ్మివలెను నలంకారంబై సకలాంతఃపురయువతులకును బ్రధానభూత యైనవిలాస వతి యనువిలాసిని సకలవిలాసంబులకు జనని యో యనఁ బట్టపుడేవి యైయుండెను.

ఒకనాఁ డారాజు విలాసవతీభవనంబున కరిగి యందుఁ జింతాక్రాంతం బైనపరిజనంబుం గూడీ, దగ్గట నున్నవృద్ధాంగన లూటడింపఁ గన్నీరు గార్చుచు, సామ్యులఁదాల్చక డాచేతిపై మోముదమ్మి నునిచికొని మంచంబుపైఁ గూర్చుండి వగచుచున్నకాంతారత్నంబుం గాంచెను, అంతఁ దనకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసినకాంత. నామంచంబుపైఁ గూర్చుండఁ బనిచితానును గూర్చుండి కన్నీరు నించుటకుఁ గతంబు జెలియక వెఱుగువడి చెక్కులనుండి జాటుగన్నీరు తనకరతలంబునం దు

దుచుచు “దేవి, శోకభరంబు నడంచికొని ముత్తియంబులం బలె గన్నీడుదొలం గ నిశ్శబ్దంబు గ రోదనం బొనర్చుటకుఁ గతం బేమి? కృశోదరి, అలగకడించుకొన వేల? కెందమ్మి మొగ్గలయందు లేయెండంబలె నడుగులయందు లత్తుకఁ బట్టిం ప వేమి? తుంట్టవిల్తునికొలనిరాయంచ లగురతనపుటండియలఁ బాదపంకజస్పర్శంబున ననుగ్రహింప వేల? కరభోరూ, కుసు మరహితం బగునీ కేశవాశంబు చంద్రలేఖారహితం బగుబహు శపక్షప్రదోషంబుచందంబున నాదృష్టికి ఘేదంబు గలిగించు చున్నది. ప్రసన్న వగుము. శోకనిమిత్తంబు దెల్పుము. నీసి ట్టూర్పుచెమ్మెరలు సరాగం బగునాడెందమునుఁ దలిరట్లాకు నుంబలె గంపింపఁ జేయుచున్నవి. ఏ నే దేవి నేరము చేసి యుంటి నా? లేక పరిజనం బొనర్చియుండె నా? ఎంత యా ణోచించి యు నీయెడఁ దప్పొనర్చి నట్లు గానను. నాజీవితము, రాజ్యంబు ను నీయధీన ము కదా? దుఃఖకారణంబు సెప్పుము., అని షలుమఱు వేసిన ను నాయమ మాఱు వలుకకున్న సంతఁ బరిజనంబు నడిగెను. అప్పుడు విరాసంతియడవకతై. మకరిక యిట్లనియె:—

“దేవ, దేవరవారిపలన లోపము లేదు, దేవరవారు సుముఖు లై యుండఁ దప్పొనర్పనేరికి శక్తి కలదు? మఱి యేమ న, యేలినవారిసమాగమంబు విఫలం బాయె ననుగొప్పసంతా పంబున నీదేవి తపించుచు స్నానభోజనాదులయందుఁ బరిజనుల

ప్రేరణంబున నెట్లకేలకు దుఃఖంబుతోడ నప్రవర్తించునదియై
 దేవర్థవారిచెందంబు నొచ్చునని యెంచి వికారంబు వెలిపుచ్చు
 కుండెను. నేడు చతుర్దశి యనిమహాకాలదేవునిఁ బూజింప
 నరిగి యచట మహాభారతంబు ఫతియిచ్చుచుండ “అపుష్టులకుఁ
 గతి లేదు, ఉత్తమలోకంబులును లేవు. పున్నామం బగునర
 కంబుననుండి గాఁచువాఁడుగానఁ బుష్టుల డనంబటగు, నను
 మాటల విని యింటికి విచ్చేసినది యై తన్నుఁ బరిజనం బెంత
 వేడినను నాహారంబు గ్రహింపదు. భూషణంబులఁ దాల్చదు.
 మాటు వల్కదు. ఎల్లప్పుడు ను గన్నీర్లు నించుచున్నది. ఇది
 య వృత్తాంతము. , అని చెప్పి మిన్నకుండెను.

అంత నాభూకాంతుండు కొంతదడవు చింతించి నిట్టూ
 ర్పు నిగిడించి దేవి, దైవాధీన మగునీవిషయంబున నేమిచేయ
 వలయు? చింతిల్లకుము. మనము వేవతలయనుగ్రహమునకుఁ
 బాత్తులము గాము. దాన నె పుత్రాల్లింగనసుఖంబునకు మన
 చెందంబు పాత్రంబు గాదయ్యెను. తొల్లిటిజన్మంబున తుభక్
 ర్థంబు సేయ మైతిమి. తొలిజన్మంబునఁ జేయనికర్మం బీజన్మం
 బునఁ బురుషున కెట్లు ను ఫలు బిడనేరదు కదా? ఎంతవృద్ధ
 నను దైవంబు మీఱఁజాలునే ? మనుష్యయత్నం బున నెంతవ
 ట్టు సేయ శక్య మగునో, యదియంత యు నొనరింపుము. గురు
 పులయందు భక్తి నధికంబు గ నిలుపుము. దేవపూజ రెండిం
 తలు సేయుము. ఋషిజనంబులపరిచరణయం దాదరంబు

గనఁబడువుము. ధేవతల ను, ఋషుల ను యత్నంబున నారా
ధింప వారు దుర్లభంబు లగువరంబుల నైన నొసంగుదురు.
తొల్లి మగధదేశంబునఁ బృథ్వీద్రుఘండనురాజు చండకాళికుం
డనుమునీంద్రునియనుగ్రహంబున జనార్దనుని జయింపఁజాలుబల
పరాక్రమంబులు గలజరాసంధుం డనువుత్రునిం బడసెను. దశర
థుండు ను ఋశ్యశృంగుని ప్రసాదంబున నారాయణునిభుజంబు
లంబలె నప్రణిహతు లగునల్వరుకొమరులఁ గాంచెను. తక్కుం
గలరాజులును మునుల నారాధించి పుత్రీదర్శనసుఖంబునొం
దిరి. మునిజనసేవ యమోఘంబు , ఏనును జంద్రోదయంబు
గాఁ బోవుతఁజే బున్నమరాతిరి చందంబున వెలవెలఁబాటు
మోమునం దీపించుదేవి నెన్నఁడుచూతునో, మఱి యెపుడు
నాపరిజనంబు పుత్రజన్మంబు తెలిపి యుడుగర లొందెడి నో,
అని యివిలో నగుమనోరథ శతంబులఁ జింతించుచు లోనఁ
గుంచుచు నె కాలము గడపుచున్న వాడను. అపుత్రతం గలుగు
సీశోకంబు నన్నును రేలుంబవల్లు గాఁించుచు నే యున్నది. నా
కీజగంబు శూన్యంబు గఁ దోచుచున్నది. నాజీవితంబు, రాజ్యం
బు ను నిష్ఫలం బని తలంచెద. ప్రతివిధానంబు లేనివిధివిషయం
బున నేమి నేయ నగు. శోకంబు విడువుము. ధైర్యంబున ను,
ధర్మంబున ను మనంబు నునువుము. ధగ్ధుదరుల కెల్లసిరులు ను
నమీపంబున నుండును., అని నుడివి నిజకరతలంబుచేఁ దలిప
టాకు చేతంబలె నద్దేవిముఖకమలంబున నున్నకన్నీరు సలీలం

బుగ్గ దుడిచి, ముగుడ ధర్మోపదేశగర్భంబు లగువచనంబుల నూఱుడించి కొంతదడ వ్రంజి యటనుండి వెడలెను.

అంత నవ్వలసవతి శోకవేగంబు విడిచి యెప్పటియట్ల సొమ్ముల నలంకరించికొని దివసకృత్యంబు నెఱవేర్చెను. అది మొదలుకొని దేవతారాధనములయందు ను, బ్రాహ్మణపూజలయందు ను, గురుజనశుశ్రూషలయందు ను నధిక మగునాదరంబు నహించి యెవరెవరివలన నేయేవ్రతము వినియెనో, పుత్రునియం దానగొనినది యగుటంజేసి యం దగుకష్టంబు లెక్కింపక యది యెల్లం జేయుచుండెను. పరిశుద్ధ మైనవెలిచీరం గట్టి యుపసించి చండికాలయంబునఁ బ్రాణాచారంబు వడియెను. రత్నఖచితంబు లగుహేమపాత్రంబులయందు నూవుల నించి యయ్యవి విప్రుల కొసంగెను. సిద్ధాయతనంబుల నేవించెను. మాతృకాగృహంబుల కరిగెను. ప్రసిద్ధంబు లగుతీర్థంబుల మునింగెను. అశ్వత్థము మున్నగు వనస్పతులకుఁ బ్రదక్షిణము నేసెను. నిమిత్తజ్ఞుల నుపచరించెను. శకునజ్ఞుల నాదరించెను. వృద్ధపరంపరాగతము లగు పెక్కురహస్యముల నాచరించెను. పుణ్యకథల వినియెను. ఓషధులం గట్టుకొనియెను. తాతాపీడుండు ముస్సప్నంబుం గాంచుట.

ఇట్లు కాలింబు గడచుచుండ నొకనాఁ డాభూకాంతండు నిశావసానంబున పిడియేనుంగు నోరఁ దామరతూటికడియము ప్రవేశించువడువున మేడమీఁద నున్నవిలాసవతి ముఖంబు

నఁ బూర్ణచంద్రుండు ప్రవేశించు నటుల్ కలకాంచి మేల్కొంచి
సంతసంబున నప్పుడు శుకనాసుం బిలిపించి యా స్వప్నవృత్తాం
తంబు సెప్పెను. ఆమంత్రివుంగవుండు ను విని సంతసంబు
నొంది దేవచిర కాలముననుండి మాకు ను, బ్రజలకు ను గలమ
నోరథంబులు సిద్ధించినవి. కొలఁదిదినములలోననె దేవరవారు
పుత్రముఖావలోకనసుఖము నిస్సంశయము గ నొందగలరు.
ఇప్పు డేను ను స్వప్నంబున నుదికినవేలివలువం గట్టుకొనిన
యొకజన్నిగట్టు మరందబిందు సందోహంబును గురియదెలి
దమ్మిం గొనివచ్చి మనోరమతొడపై నునిచినటుల కంటిని.
శుభనిమిత్తంబులు రాగలయానందముం దెలుపుచున్నవి.
పుత్రముఖావలోకనంబు దక్క మన కానందకారణం బొండేమి
కలదు? వేకువం గనినకలలు తఱుచు గ నఫలంబు లగు.
కావున దేవేరికి మాంధాతవలె నకలరా జ్విధురంధరుండు ను,
లోకానందకరుండు నగుకొమరుండు పుట్టంగలఁడు” అనినుమవు
శుకనాసుంజేయి వట్టుకొని రాణినాసంబునకు వచ్చి యిర్వయం
గన్నకలలతెఱుగు నిలాసవతికిం దెలిపి యాయమ నానందిం
పఁజేసెను.

విలాసవతి గర్భంబు ధరించుట.

అంతఁ గొన్ని దినంబులు కడచన దేవతాప్రసాదంబున
సరసి చంద్రప్రతిబింబంబుం ధరించునట్లు విలాసవతి గర్భంబు
ధరించి పారిజాతంబుచే నందనవనరాజవలె ను, కాన్తుభమణిచే

మధురివుపక్షస్థులినలె యు బ్రకాశించెను. అద్దేవి యద్దపుసిరి
వలె గర్భచ్ఛలంబున ఠాజప్రతిబింబంబు వహించెను. నానాఁ
టికి గర్భంబు వృద్ధినొందినకొలది జలపూర్ణం బగుమేఘు
మాలపగిది మెల్లమెల్లన సంచరించెను. ఆపులింతలతో నాయా
సంబుగ విట్టూర్పు విడుచుచుండెను. పానభోజనంబుల నొల్లక
యున్న యమ్మగుఱం గనియింగితజ్ఞులగుపరిజనంబు లివ్వి గర్భ
చిహ్నంబు లని యెఱింగిరి. వారిలోఁ బ్రధానభూత యగుకుల
వర్ధన యనుదాది శుభదివంబునఁ బ్రదోషవేళ నభ్యంతరా
స్థానమండపగతుం డయి దీపికాసహస్రంబునకుమ చుక్కలన
కుమ నున్నరిక్కల రాయనిచెల్వన నుంజి శుకనానునితో నిష్ట
కథాగోష్ఠి బ్రాద్దువుచ్చుదారాపీఠం గని రహస్యంబు గ
విలాసవతీగర్భవృత్తాతంబు చెలిచెను. ఎన్నందు ను విని
యుండనియవ్మాట చెవి సోకినంత నాభూకాంతుం డమృత
రసంబున నొడ లెల్లఁ దడిసినవడువున రోమంబులు పులకలెత్త
చిటునవ్వు మొలకలెత్త నెడఁద నిండఁగ మిగిలిన హంబు నో
యన దంతకాంతిమిషంబున వెలువరించుచు నానందబొప్ప
మగ్నం బగుదృష్టి శుకనానుని పై నిగిసించెను.

తారాపీఠంబు విలాసవతిని జూడవచ్చుట.

శుకనానుండు ను రాజా మొగంబున నెన్నండు ను జూ
డని హర్ష ప్రకర్షముం గని, నగునొమ్ముతో వచ్చినకులవర్ధనం
గని యు, నక్కాలంబున నింకొకహర్షాతిశయకారణంబుం

గానక, తానిదియే యని యూహించి, సమీపమునకు వచ్చి మెల్లన నిట్లనియె:—“దేవ, స్వప్నవృత్తాంతంబు నిక్కమయ్యెనా? కులవర్ధనకనుగవ విస్ఫూరియున్నది. దేవరవారిలోచన యుగళంబును నానందజభిప్లుతం బయి గొప్పది యగుహర్ష కారణముం దెలుపుచున్నది. ఆమహోత్సవంబువార్త నాలింప నాడెందము వేగింపచుచున్నది. ఇదియే మోయేలినవారు తెలుపుదురుగాక,, అనిన విని యారాజు నవ్వి “ఇది చెప్పినది నిక్కమేని నాకల నిక్కమే యగు. ఏను విశ్వసించను. ఇట్టి భాగ్యసంపద మా కెట్లు కలుగును? ఇట్టివార్త నాలింప నేము పాత్రుల మగుదు మా?” కులవర్ధన నిజముచెప్పినది యైన నేనిట్టి కల్యాణంబులు మాకు సంభవించనేర వని నెలంచినవాడనగుట నిది యసత్య మని యెంచుచున్నాడ. కావున లెమ్ము, ఏనయ చటికిఁ జని దేవిని గని యిడెంతినిజ మో తెలిసికొనియెద,, అని పలికి రాజుల నందఱ ననిచి తనయొడలి తొడవులఁ దీసి కులవర్ధన కొసఁగి శృంగనాసునితోడఁ గడలి హర్షనిర్భరం బగుమనంబు వేగిరపెట్టుచుండఁ గరదీపికల వెలుంగున నంతః పురంబు ప్రవేశించి హనగృహంబున గర్భోచిత మగుశయనీయ మునఁజూచుదయగిరిమఱుగున నున్న చంద్రమండలంబు గల రాత్రివలె వెల్లువలొనవలెం గాంచెను. అంత నద్దేవియు నొక చేతఁ బరిజనంబు చేయి పట్టుకొని భూమినిరవంబులు వెలయ లేచుచుండ “నత్యాదరంబు చాలుఁ జాలు లేనకుము,, అని పలికి యాయమతో నాశయనీయంబునం గూర్చుండెను.

అప్పు డప్పుడమిత్రేను గర్భచిహ్నంబుల నొప్పు నప్పొ
లఱింగని యుప్పొంగి హర్షవివశం బగుమనంబునఁ బరిహాస
భావంబున “దేవి, కులవర్ధన ఫలికిఫలముకు నిక్కమా? యని
శుకనాథుం డడుగుచున్నాఁడు,, అలివలుక నక్కంతామణి
చిటునగ వొలయు లజ్జచే దంతకాంతిమిషం బగునంశుకంబున
మోముదమ్మి గప్పికొనుచు నధోముఖ యై యండెను. రాజు
తన్ను వేమా అడుగుచుండ నే నేమి యు నెటుంగ నని మోము
వాంచి కుపిత యో యన జేసిం గాంచెను. అంత భూకాతుం
డు మఱి యి నిట్లయె:—, సుతనూ, నావచనంబున నీకు లజ్జ
కలుగునెడ నే నిశ్చలంబు గ నుండువాడే. ఇక వికసించు సం
పెగ మొగ్గకు నవర్ణం బై పాండురత్వము నొందునీనన్నె కేమి
ప్రతివిధానంబు నాచరించెదవు? మఱి యు నానాటికి బిగు వగు
మొలనూలిచే బాధనొందుచు గాభ్యంబు విడుచు నీ నడు
ము నెట్లు డాతువు?, అని యడుగుచుండ శుకనాథుండు
రాజుం గాంచి, దేవ, దేవి నేల శ్రమపెట్టెదవు? ఇవ్వార్తచే
దేవేరి లజ్జించుచున్నది. ఈయాలాపంబు విగువుము,, అని
పల్కి నిజనవనంబునకుం జనియెను. సరనాథుం డావాసగృ
హంబున నె యారాత్రి గడపెను. అంతఁ గ్రమంబు గఁ బ్రస
వనమయంబు పూర్ణం. భగుధు శుభదినంబున జ్యోతిషికులు
పాదచ్ఛాయలచే గడచినగడియలు తె క్కిడుచుండ మంచి
లగ్నంబున విలాసవతి సకలలోకానందకరుం డగుపుత్రునిం

గనియెను. అత్తటి వేగంబు గఁ బరిభనం బిటునటుఁ బరుగిడు
 చుండఁ గను, రాజనొద్దకుఁ గంచుకీగఁబు పఱచుచుండఁ
 గను గొప్పనందడి ప్రవర్తిల్లెను. తరువాత మందరంబుచే
 మధింపంబగుజలనిధిహోవంబు ననుకరించుదుందుభిధ్వానం
 బుం బురస్కరించుకొని మృదంగశంఖకాహళినాదంబులచే
 నిబిడ్డం బయినయుత్సవకోలాహలంబుచే సామంతులు, ప్రజలు
 ను హ్న తిశయంబున సర్వనంబు చేసిరి. చంద్రోదయంబునఁ
 గడలి వృద్ధి నొందునట్లు రాజసూనునిజస్మంబున నుత్సవంబు
 వృద్ధి గాంచెను.

కారాపీఠుండు కుమారుం గాంచుట.

అంత నప్పార్థివుండు పుత్రముఖదర్శనంబునకు జెందం
 బుత్తలపాటొందుచున్నను, జ్యోతిషికులచే నుపదిష్ఠం బగుప్ర
 శస్త్రముహూర్తంబునఁ బరిజనుల నెల్ల వారించి శుకనానుండు
 మాత్రము తోడరా. మణిమయమంగళకలశంబులతో నొప్పిన
 ద్వార దేశంబుచే రాజిల్లుచు, ప్రసవగ్రహ మండనమంగళం
 బుల సంపాదించుపురంధ్రీవర్గంబుతోఁగూడి రత్నార్థ మగ్నియం
 దుంపఁబడినపాముకుష్మంబు లోనగువానిపొగచేతి ను, విప్ర
 లచేఁ జల్లఁబడుశాంతుదకముచేతను దగఁగి, లోన శుభశతంబుల
 ధ్యానించునట్లు నిశ్చలశిఖంబు లైనమంగళదీపంబులచే దీపిం
 చు చున్నపురిటిల్లుం గాంచి, జలము సగ్గిని స్పృశించి లోనఁ బ్ర
 వేశించెను. అంత నచ్చటఁ బ్రసవవశంబునఁ గృశించి యున్న
 విలాసవతితోడమీఁదఁ దనకాంతిపుంజంబున దీపకాంతుల నిర

సింఘుడు, గర్భరాగంబు విడువమింజేసి “ఉదయకాలంబున నెఱిగిన సూర్యబింబంబో? సంధ్యాసమయంబున లోహితంబయిన చంద్రబింబంబో? వికసించినకెండ్లమొత్తమో? పుడమిం జూడనే తెంచినయంగారకుం డో? సురవనితలకరంబుల నుండి జాఁపడినయంద్రకుమారుం డో?,, యనఁ దనరి, సహజ భూషణంబు లో యన నొప్పారుమహాపురుషలక్షణంబులతో భాసిల్లుచు నాహ్లాదజనకుండైనతనయుం గాంచెను. మఱియు నారాజన్యం డానందబాష్పంబులు గ్రమ్మఁ బుత్రముఖంబుఁ గనుఁజెప్పవేయక కాంచి సంతసించుచుఁ దన్నుఁ గృతకృత్యునిఁ గా నెంచెను. అప్పుడు శుకనాసుండు బాలకు సంగోపాంగంబులఁ గనఁబడుచుచు భూపాలునితో నిట్లనియె:—దేవ, ఇక్కుమారుని చక్రవర్తిచిహ్నంబులం గంటివా? సంజెకెంజాయ రంజు బాలచంద్రకలం దలపించునితనిఫలంబు నఁ దామరతూటిచందమున నూర్ణాచిహ్నంబు ప్రకాశించుచున్నది. వికచపుండరీకధవళం బయి, కర్ణాంతాయతం బైనకనుగవ్ వాన గృహంబును వెలిగించుచున్నది. కరతలంబులు శంఖచక్రచిహ్నంబులై విష్ణుకరంబులవలెఁ గరంబు మెఱయుచున్నవి. చరణంబులు ను వేల్పుమాని క్రొంజిపురులవలెఁ గోమలంబులై ధ్వజరథాదిలేఖలు వెలయు. రాజసహస్రంబుల కిరీటగతంబు లగురతనంబులచే ముద్దుఁ బెట్టుకొనఁ దగియున్నవి. మఱియు నేడ్చుచుండ నిబ్బాలకు స్వరంబును దుందుభిరావంబువలె గం

భీరం బై వినంబుచున్నది., అని నీడువుచుండఁగ నె పరిమ
 శకుఁ డనునొక్కపరిచరుండు త్వరితగతి నేతెంచి రాజునకు
 మ్రొక్కి “దేవ, అదృష్టము ఫలించినది. శత్రువులు నిహతు
 లైరి. చిరకాలము జీవింపుము. పాడమి జయింపుము. పూజ్యుఁ
 డగుశుకనాసుని జ్యేష్ఠపత్నియందు రేణుకయందుఁ బరశురా
 మునివలెఁ గొమరుండు యుంచెను., అని విన్నవించిన సర
 పతి యమృతంపుసోనంబోలు నవ్వార్త నాలించి, ఏమి యీ
 కల్యాణవరంబు? కీడు కీడును మేలుమేలును ననుబంధించు
 ననులోకప్రవాదము సత్య మైనది., అని పలికి మోముదమ్మి
 వికసించి శుకనాసుం గొఁగిలించికొని నవ్వుచుఁ దాన శుకనాసు
 ను త్తరీయమునుఁ బూర్ణపాత్రము గా గ్రహించి మంగళకున
 కపరిమిత మగు పారితోషికము నొసంగెను.

పదంపడి యటనుండి లేచి వివిధవాద్యంబులు మెఱయ,
 ప్రకృతులు, సామంతులు ను దోడరా శుకనాసునిభవనంబున క
 విగియం దుత్సవమురెండింతలు నెఱపెను. అనంతరమారాజు ప
 దియవదినము ప్రాప్తింప శుభముహూర్తంబున గోవుల ను, ను
 వర్ణమును, కోట్లకొలది విప్రుల కొనఁగి స్వప్నంబున నితనిత
 ల్లి నోరఁ జంద్రబింబంబు ప్రవేశించుచుండఁ గాంచితి, నని తద
 నుగుణంబు గఁ బుత్రునకుఁ జంద్రాపీఠుండుని నామకరణంబు గా
 వించెను. మఱునాఁడూ శుకనాసుండు ను బ్రాహ్మణులకుఁ దగు
 సకలకృత్యములను నెఱపి కొమరునకు బ్రాహ్మణులకుఁ దగిన

విధంబున వైశంపాయనుఁ డని నామకరణంబు నొనరించెను.
గ్రమంబు గఁ జొలాదిసంస్కారంబులఁ బడసి చంద్రద్రాపీఠండు
బాల్యంబు నతిక్రమించెను.

చంద్రద్రాపీఠుని విద్యాభ్యాసము.

అత్తతఱి దాద్రాపీఠండు నుతునకుఁ గ్రీడావ్యాసంగం
బంతరించఁజేయఁగంచి వీటివెలుపల్ శిప్రానదీతీరంబున శ్రద్ధాక్రో
శము విస్తారంబున స్వర్గభవనంబు ననుకరించు నొకవిద్యామంది
రంబు గట్టించెను. మఱి యు సర్వవిద్యలను నేర్వఁజాలునాచా
ర్యుల మహాయత్నంబున సంగ్రహించి వాఁనిన్నిధి శుభదినం
బునఁ జంద్రద్రాపీఠుని వైశంపాయనునితోడ నర్పించెను. అచ్చట
నొరులు ప్రవేశింపరామి గురుపుత్రమాత్రనహయుం డై పంజ
రమున నున్నసింగపుగొడమచందమున శిశుజనగ్రీడావ్యాసంగం
బు విడిచి యనన్యమనస్కుం డై యాచార్యులవలన నఖిలవి
ద్యల నభ్యసించుచుండెను. ప్రతిదినంబు ను భూమిపతి విలాస
వత్సోడ నచ్చటికి వచ్చి కుమారుం గని పోవుచుండెను. చం
ద్రద్రాపీఠండు ను రాజుచే నియుక్తుం డయి యేకాగ్రచిత్తంబు
నఁ జదువుచు నాచార్యుల కుత్సాహంబు గలిగించుచుఁ గొం
తకాలమున నె సకలవిద్యలను గ్రహించెను. అతినిర్మలం బగు
మణిదర్పణంబునఁ బ్రతిఫలించువిధంబున సకలకలాకలాపంబు
ను నతనియందు సంక్రమించెను. పథవాక్యప్రమాణములయం
దు ను, ధర్మశాస్త్రములయందు ను, రాజనీతులయందు
ను, చాపచక్రకృపాణాదిసాధనములయందు ను, రథచర్య

లయందు ను, గజతురగారోహణమునందు ను, గాంధర్వ
వేదమునందు ను, హస్తీశిక్షయందు ను, అశ్వహ్యాయము
దు ను, చిత్రకర్మమునందు ను, ద్యూతకలలయందు ను, రత్న
పరీక్షలందు ను, ఆయుర్వేదమునందు ను, మంత్రప్రయోగము
నందు ను, విషాపహరణమునందు ను, కావ్యనాటకాదులయం
దు ను, పురాణేతిహాసములయందు ను, సర్వలిఖలయందు ను,
సకలదేశభాషలయందు ను, శిల్పమునందు ను, లిక్కుంగలక
లావిశేషములయందు ను మిక్కిలి కొశలంబు గాంచెను.

మఱియు శ్రమము నభ్యసించునీరాకొమరునకు బా
ల్యంబున నె భీమున కట్లు సకలజనుల కాశ్చర్యముం గలిగించుమ
హాబలంబు గలిగియుండెను. అతండునుంగుగున్నలం గని చెవి
బట్టినంత నే యవి సింహకిశోరంబునకుం జిక్కినట్లు కదలఁజాల
కుండెను. ఇతండు బాల్యంబున నె యొకకత్తివేటున దాటి
మ్రాఁకులఁ దమ్మిత్తూడ్లంబలె ఛేదించుచుండెను. సకలవృక్ష
లవనదావానలుం డగుపరశురామునిబాణంబులవలె నితనిబా
ణంబులు భూధరంబుల నుం ఛేదించుచుండెను. ఈరాజనంద
నుండు పదుగు రెత్తజాలినయినుపగుదియతో సాధనము చే
యుచుండెను. వైశంపాయనుం డొక్కబలంబునం దక్కఁ ద
క్కుంగలకలయందు నతని ననుకరించి యుండెను. చంద్రా
వీరునకు వైశంపాయనాండు విశ్వాసప్రాతం బగుపరమమిత్రం
బయి యుండెను. వా రిరువురు నొండొకరి విడిచి నిమిష మై

న నొంటిమెయి నుండజాలకుండ్లిరి. ఇట్లుండ నాగరమున క
మృతరసంబురీతిని, కల్పవృక్షంబునకుఁ గునుమోద్గమంబుచం
దంబునను, కమలవనంబునకు సూర్యోదయంబుపగిదిని, నా
చంద్రాపీఠునకు మహానారంభంబు. ప్రాదుర్భవించెను. నమ
య మెఱింగిన నేవకునివిధంబున మారుం డితనిసమీపమున
నుండెను. లక్ష్మీతోడ న్తంబు విస్తరించెను. వైరిజనంబుతో
డ నమము కార్యము నొందెను. ప్రతాపంబుతోడ రోమరా
జి యంకురించెను. చరితంబుతోడ లోచనయుగంబు ధావశ్య
ము నొందెను. ఇతనికి స్వరంబుతోడ హృదయంబు గంభీరం
బాయెను. ఇట్లు ననమూవనాభిరాముం డై పరిసమాప్తనకల
కలాకలాపుం డైనకుమారుఁ దోట్కొని వచ్చుటకుఁ దారాపీ
ఠుండు శుభదినంబున సేనాధిపతి యగు వలాహకుని బహుతు
రంగబలంబుతోడ బుత్తెంచెను. ఆబలాహకుండును విద్యా
మందిరంబున కేగి తనరాక ద్వారపాలకులచేఁ దెలిపి ప్రవేశిం
చి ప్రణమిల్లి రాజపుత్రుననుమతి వినయంబునఁ గూర్చుండెను.
ఇట్లు ముహూర్తమాత్రం బుండి రాకొమరుని సమీపించి వి
నయంబున నిట్లు విన్నవించెను:—

...

వలాహకుండు రాజునానతి రాకొమరున కెఱింగించుట.

“కుమారి, మూమనోరథంబులు పూర్ణములయ్యె. శా
స్త్రంబులఁ జదివెతివి. ఎల్లకలల నేర్చితివి. ఆయుధవిద్యలయం
దెల్లఁ బ్రతిష్ఠఁ గాంచితివి. విద్యాగృహంబు వెలువడ నాచా

ద్యులందఱు నంగీకరించిరి. నిన్నుఁ జూడ సకలాంతఃపురజనంబులును సుత్యంతితులై యున్నవారు. సీవు విద్యాలయంబునఁ బ్రవేశించినంతనుండి పదివందలము లయ్యెను. ఆఱవయేట నిటఁ బ్రవేశించితివి. ఇప్పుడు నీకుఁ బదియాయవసంవత్సరంబు. కావున నిప్పుడు వచ్చి తల్లులకు దర్శన మొనఁగి గురువులకు పెందనము చేసి నిర్బంధములేక సుఖంబుగ రాజ్యసుఖంబుల ననుభవింపుము. రాజలోకమును సమ్మానింపుము. ద్విజులఁ బూజింపుము. ప్రజలఁ బాలింపుము. బంధువులఁ దనువుము., అని మహారాజువా రాజ్ఞాపించుచున్నాడు. నీకయి యేలినవా రంపినయింద్రాయుధం బనువారువంబు వాకిటనున్నది. 'ఇది సముద్రంబునంబుట్టి యుచ్చైశ్రవంబుతో సమానలక్షణం బైనది. దేవర వారికి యోగ్యంబు, అనిపారసీకాధిపతి పనిచెను. కావున దీని సద్ధిష్ఠించి యనుగ్రహింతువుగాక.' అనిపల్కి మిన్నకుండెను.

అంతఁ జంద్రాపీఠంబు తండ్రియానతి శిరంబునం బూసి రాదలఁచి 'యింద్రాయుధంబుంగొని రమ్ము; అని గంభీరస్వరంబునఁ బలికెను. పదంపడి యిర్వురువురుఘలు గొనివచ్చుటయు వేగంబున గరుత్మంతునకుఁ బ్రతిపక్షియో, వాయువునకుఁ దైలోక్యసంచరణసహాయమో, ఉచ్చైశ్శ్రవంబునంశావతారమో యన నోప్పునింద్రాయుధంబుజూడ నె ధీటం దైన నాచంద్రాపీఠునకు విస్మయంబు గలుగుటయు సంత సతం డి

ట్లు మనంబున వితర్కించెను. 'పూర్వము దేవాసురులు ఘం
గరమునకు వాసుకినిఁ జుట్టి సాగరంబుం ద్రచ్చి యాయశ్వర
త్నంబు నుద్ధరింపక యిం కేరత్నంబు నుద్ధరించిరి. ఇంద్రుం డి
ద్దాని సద్ధిష్ఠింపక త్రైలోక్యరాజ్యఫలంబు నేమి యనుభవించెను? సాగరం దుచ్చైశ్శ్రవంబున విస్మయంబు గలిగించి
యింద్రుని వంచించెనా? ఇంద్రుఁడ నీయశ్వరత్నంబు సారా
యణున కగవడ దయ్యె. దానంజేసి యిప్పటికిని గరుడారో
హణన్యసంబు విడువడు. ముల్లోకములందును దుర్లభంబు
లగునస్తువులు లభించుటచే మాతండ్రిరాజ్యలక్ష్మీ యింద్రుని
సిరిని మించుచున్నది యని యెంచెద. ఈతేజ యతితేజోవం
తంబును, మహాప్రాణంబును నగుటంజేసి దేవతంబోలి యె
క్కుటకును సంశయము గలిగించుచున్నది. సామాన్యతురంగ
మంబుల కిట్టియాకారంబులు గలుగునే? దేవతలును మునిశా
పంబున నిజశరీరంబుల విడిచి యిట్టిశరీరాంతరములఁ బొందు
చునే యున్నారు. తొల్లి స్థూలశరీరం దమముని రంభను శపిం
ప నది గోడిగ యయి మృత్తికావతియందు శతధన్వని నేమిం
చుచుఁ బెక్కుకాల ముండెను. అవిధమున నివ్యాజియు
శాపంబువలనఁ బుట్టినమహాత్ముఁ డొకఁ డని తోచేడి. అని
చింతించుచు నయ్యశ్వంబు నెక్క నెంచి తేచి యాగుట్టంబుకు
ఱంగట నిలిచి 'మహాత్మ, నీ వెవ్వండవో నీకు నమస్కారము
నాయారోహణాతిక్రమంబు సహింపుము.' అని యింద్రుఁడాయు
ధంబు సద్ధిష్ఠించెను.

చంద్రాపీఠుండు, తురగానాథుండు డయి రాజమార్గంబున వచ్చుట.

అట్లు రాజనందనుండు చోరువంబు నెక్కి వెలువడి యవ్రమేయ మగునశ్వసైన్యముం గాంచి తన్ను బలసి ప్రణమిల్లు రాజపుత్రుల నాదరించి వైశంపాయనునితోఁ గథలి వంది మాగధులకై వారంబులు వెలయ నగరంబు ప్రవేశించెను. అంత నప్పారులు రాకుమారు నొలోకించి, నేడు ధన్యుల మైతిమి. మాజన్తంబు సాఫల్యంబు నొందెను. చంద్రాపీఠమింపంబున రూపాంతర మొందినపుండరీకాక్షునకు నమస్కరింము., అని నుడువుచుఁ బ్రణమిల్లరి. నగరంబును జంద్రాపీఠం దర్శించు కుతూహలంబునఁ గన్నులు దెఱచెనో యనఁదెఱనంబడిన కవాటంబులు, వాతాయనంబులును గలదయ్యెను. అప్పుడు 'చంద్రాపీఠండు విద్యాగృహంబుననుండ్లి వచ్చెడి, నని విని దర్శించుకుతుకంబున నప్పటిబోలు లందఱును సంభ్రమంబున నటయటగాఁ జేసికొనినయలంకారములతో వెలుగడి కొందఱు డాకేల నడ్డంబు బట్టికొని పూర్ణేందుబింబంబుతో మెలంగువూరి మారాత్రులచెలువునను, కొందఱు త్వరితగతి నరుదెంచుట మొలనూలు వీడి కాళ్లుల కడ్డంబు నడినకతన కాలి గొలుసుల మెల్లిమెల్లి నేతెంచు పిడియేనుంగులచందమునను సౌధంబుల నెక్కి నిక్కి నిక్కి చూచుచుండిరి. అత్తతో మేడల యందుఁ బరస్పరసంఘట్టనమునంజేసి హారమణులు గలరమణులభూషణనినాదంబు మకరధ్వజనివిజయఘోషణంబు నను

కరించెను. ముహూర్తమూత్రంబున యువతిజనంబులు నిండి యుండ సాధంబులు నావీమయంబులో, వాఁపదకమల విస్వా సంబున భూతలంబు పల్లవమయంబో, వారలయంగకాంతిచే నగరము లావణ్యమయంబో, వార్ధియాననజాతంబుచే గగనంబు చంద్రబింబమయం బో యనఁ దనరి యుండెను. కౌతుకంబున నమ్మదవతులు కనుతెప్ప వ్రేయక యట్టె చూచుచుండ నాదర్శమయంబులో, స్ఫటికమయంబులో, సలిలమయంబు లో యనఁదగువారల డెండములలోనఁ జంద్రాపీడునాకృతి ప్రవేశించెను.

పౌరాంగనలు చంద్రాపీఠుని గాంచి తమలోఁ జీత్రంబుగ సంభాషించుట.

అంత నక్కాంతలు మదనవివశస్వాంతలై తమలో నొకరి నొకరు త్వరితగమనా, నన్నును రానిమ్ము. దర్శనోన్మత్తా, ఉత్తరీయము సవరించికొనుము. మూఢా, చంద్రలేఖంబైకొనుము. మదనిశ్చేతనా, ధమ్మిల్లము ముడివేసికొనుము. చంద్రాపీఠదర్శనవ్యసనిని, కాంచీదామము పట్టుకొనుము, మతిహీనా, పక్షిపోయిన దంతత్రమును గ్రహించుము. తుష్టిహీనా, ఎంతసేపు. చూచెదవే? పిశాచి, పయ్యెదఁ జాటుటంజేసి నిన్నుఁ జూచి జనులు నవ్వుచున్నారు. మిథ్యావిసీతా, కపటదృష్టులతో నేమి? బాగుగాఁ జూచుము. అతికోపనా, నీన ముందు నిలువుము. మత్సరవతి, ఒకర్తుకవె వాతాయనంబు నటికట్టెదవా? అనంగపరవశా, నాపయ్యెదం గొని

వయ్యెడ వేసికొనియెడ వేల? అధీరా! పెద్దవారలయెదుటఁ బడవ నగునా? ముద్దా! మదనశ్శ్రవణంబునం గలిగినపులకజాలంబు దాచికొనుము. కౌతుకావిష్టా, నిట్టూర్పు విడువను మఱచితివి. అనంగశరప్రహారమూర్ఛితా, ఆతపనివారణంబు నకయి శిరంబునఁ బయ్యెడకొంగు నునిచికొనుము. సతీవ్రత గ్రహగృహీతా, చూడవలసినదానిఁ జూడక కనుగవను వంచింప నేల, పరపురుషదర్శన పరిహారవ్రతా, చెడితివి. లెమ్ము. రతివిరహితుం డగుమారుం బోలు నిక్కుమారు నాలోకింపుము, అని యిట్లు సవరిహాసంబులును, ససంభ్రమంబులును, సాసూయంబులును, సవిలాసంబులును, సానురాగంబులును నై యతిరమణీయంబు లై నయాలాపంబులు విననయ్యెను.

చంద్రావీడుండు రాజమందిరంబు జొచ్చుట.

అంతఁ జంద్రావీడుండు పెక్కుభంగుల ముచ్చటించున మ్మించుబోడులకనుగవలచేఁ బానము చేయఁబడువానివలె ను, భూషణరవంబులచేఁ బిలువఁబడువానివలెను, హృదయంబులచే ననుగమింపఁ బడువానివలెను, ఆభరణరత్న కాంతులచే బంధింపఁబడువానివలెను, రాజమందిరద్వారంబు చేరి యంద్రాయుధంబు దిగి పైశంపాయనునికరంబు వట్టికొని వలాహకుండు శ్రోషఁ జూపుచుండఁ గృతయుగపురుషులవలె మహాప్రమాణులగుద్వారపాలురతో నొప్పుద్వారదేశంబు దాటి మహాద్వారం బయ్య దుష్ప్రవేశంబును,

అవంతిదేశగతంబయ్యు : మాగధజనాధిష్ఠితంబు నగురాజకులంబు ప్రవేశించి రాజలోకంబు ప్రేక్షకులై కొనుచుఁ జనిచని మహాప్రమాణులును, నతికర్మశులును నగుటంజేసి రక్కసులవలె నున్నరక్షాధికారనియు క్తపురుషులచేఁ బరివృతుండై హిరవిలాసినులు వింజామరలు వీచుచుండ. మందాకినీజలంబున నున్న సురకుంజరంబుచాడ్పున హంసధవళంబగు శయనతలంబునం గూర్చుండి యున్నతండ్రినిం గాంచెను.

తారావీడుండు పుత్రుం గని సంతసించుట.

‘ కనుఁగొను, మని ప్రతీహరుండు వల్కినపిదప దూరంబుననె శిరంబుచేఁ బ్రణమిల్లినకుమారుని ‘ రమ్మ ర, మ్మని పల్కుచుఁ దారావీడుండు దూరంబుననుండియె కరగింబులుసాచి యానందాశ్రువు లొలుక నొక్కటిగఁ జేసికొనువానివలె నక్కునఁ జేర్చుకొనియెను. కౌగిలించికొనివిడిచినంత జనకుని పాదపీఠంబుసమీపంబున నడపక తైయు త్తరీయముంబట్టచినను మీగాలంఁద్రోసివైచి నేలపైఁ గూర్చుండెను. అంత భూకాంతుండువై శంపాయనునిం బుత్త్రీనిర్విశేషంబుగాఁ గాగిలించికొనిన నతరికును నుచితాసనంబున న్నృపవిష్టుంజాయెను. అంతఁ దారావీడుండు కొంతదడ వానండపరివశుండై యుండి ‘ నత్స పామ్ము. పుత్త్రీవత్సల యగుతిల్లింగని ప్రణమిల్లి క్రమంబుగఁ దల్లుల నండఱ నానందింపఁ జేయుము, అనియాదేశింప , వల్లె, యని లేచి చంద్రావీడుండు

పరిజనంబుల నిలిపి వైశంపాయనద్వితీయుడై యంతఃపురంబు ప్రవేశించెను. అందు సంధ్యలవళి సకలలోకవంద్య లై పూర్వకథలఁ జెప్పుచు నితిహాసంబులఁ జదువుచు ధర్మోపదేశంబులఁ జేయుచు నున్న జరత్ప్రవాజికలతోఁ బ్రాద్దువుచ్చుకొనుచు నంగనాజనంబుచే నేవింపఁబడుచున్నతల్లిం డగ్గటి ప్రణమిల్లెను. ఆయమయుఁ బరిజనం బుండినను తాన యారతెత్తి హృదయంబు న్నేహకులంబై ద్రవీభావంబు నొంది స్తన్యంబుమిషంబున స్రవించెడినో యన శిరంబు మూర్కొని చిరకాలము నక్కునఁ జేర్చికొనియెను. పదంపడి వైశంపాయను నాగరించి చంద్రాపీఠుని బలాత్కారంబునఁ దనతోడపైఁ గూర్చుండఁజెట్టుకొనియెను, పరిచరులు దెచ్చినయుచితాసనంబున వైశంపాయనుండు కూర్చుండఁ జంద్రాపీఠుని వేమూస నక్కునఁ జేర్చి లలాటంబునను, భుజశిరంబులను దడవుచు నిట్లనియె:—‘వత్స’ త్రిభువనలాలయం బిగునిట్టియాకారంబు గలనిన్ను నిందాఁక మిగుల నాయానపెట్టిన నీతండ్రి యెంతకఠినహృదయుం డనవలయు? ఇంతకాల మీగురునిర్బంధము నెట్లు సహించితివి? బాలుగడవైనను గతినునకుంబలె నీకుఁ ధైర్య మేమి? గురుజనంబులదెన నీకుఁగలభక్తి యెంతనిరుపమాన మైనది? తండ్రియనుగ్రహంబున సకలవిద్యల సాధించిననిన్నుఁ గాంచితి. ఇట్లు శీఘ్రకాలముననే యిట్లాండ్రతోఁ గూడినవానిం జూడఁగలను. అనుచు లజ్జావనతుం డగుసుతుని ముద్దాడెను. అట్లు గొంత

దడ వచ్చుటనుండి చంద్రావీడుండు క్రమంబుగఁ దల్లుల నెల్ల దట్టించి యానందింపఁ జేసెను. రాజమందిరద్వారముననున్న యింద్రాయుధము నెక్కి రాజపుత్రులు దోడరా శుకనాసుం జూడ నరిగి బాహ్యంగణంబుననె. వారువంబు దీగి రెండవ రాజమందిరంబో యన నొప్పు శుకనాసభవనంబు ప్రవేశించి యనేకరాజసహస్రంబుమధ్యంబున. నున్న శుకనాసునకు విసయంబునఁ బ్రణమిల్లెను. శుకనాసుండును సంభ్రమంబున లేచి హర్షాతిశయంబునఁ గనుఁగన నానందాశ్రువులురలఁ జంద్రావీడుని వైశంపాయనునితోడ బిగికొఁగిటఁ జేర్చుకొనియెను. అంత నాదరంబున నొసఁగినంతైననంబు విడిచి రాజపుత్రుండు వైశంపాయనసహితంబుగ నేలమైఁ గూర్చుండెను. రాజపుత్రుండు కూర్చుండి శుకనాసుండు వక్కఁ దక్కిటిరాజలోకంబు నిజానంబుల విడిచి పుడమిమైఁ గూర్చుండిరి. అత్తఁ, శుకనాసుండు క్షణము సే పూరకుండి పులకాంకురములచే సంతర్గిత మగుహర్షాతిశయముం చెలుపుచు నిట్లనియె:—

తండ్రి, చంద్రావీడ, సంపూర్ణవిద్యుండవు, సంప్రాప్తయౌవనుండవు నగునిన్నుఁ జూడఁ దారావీడముహూరాజునకు నిపుడకదా రాజ్యఫలప్రాప్తి కలిగెను. సకల మగుగురుజనాశీర్వాదంబులును నిప్పుడు ఫలించెను. అనేకజన్మాంతరాజ్ఞితం బగుపుణ్యరాశి యిప్పుడు పరిపక్వం బాయెను. కులదేవత లిప్పుడు వ్రసన్నులైరి. అపుణ్యులకుఁ ద్రిభువనాశ్చర్యకరు లగుమిము

బోటివారు పుత్తులై జన్మింతు రా? ఈప్రాయ మెక్కడ? ఈ
 యమానుషం బగుశక్తి యెక్కడ? ఈసకలవిద్యాగ్రహణ
 సామర్థ్యంబు నెక్కడ? ప్రజలకు భరతభగీరథప్రతిముండ వగు
 నీవు పాలకుండవుగాన వాకు దన్యులు. నిన్ను భర్తను గాఁ
 బడయ నీప్పుడమి యేమి తపము చేసెనో? మహావరాహంబు
 దంష్ట్రావలయంబున ధరించినట్లు తండ్రితోడ నిజబాహువున
 భూభారంబు వహింపుము. అనిపల్కి తానవసనకుసుమాదు
 లచే గారవించి యునిచెను. పదంపడి చంద్రావీధుం డటనుండి
 వెడలి యంతఃపురము ప్రవేశించి వైశంపాయనునితల్లిని
 మనోరమం దర్శించి యటనుండి కదలి యింద్రాయుధంబు నె
 క్కి కుమారభవనంబునకు విచ్చేసెను. అందుఁ న్నానాదిభోజ
 నాంతం బగుదివసకృత్యంబు నెఱపి తనశయనీయగృహంబున
 నె యింద్రాయుధంబునకు నిరవు గల్పించెను. ఇటు లాదివ
 సంబు గడపి మఱువారు జనకుననుమతి నడసి ప్రభాతంబున
 వేటకయి యడవి కరిగెను. అందుఁ జంద్రావీధుండు మృగ
 యావిశ్నోడంబునఁ బెక్కుమృగములఁ జేండాడి మహాప్రాణం
 డగుటంజేసి కొన్నింటి సజీవంబుగాఁ బట్టుకొని మరలివచ్చి
 నున్నాతం డయిరాజపుత్తులతోడ ఘిష్టాన్నంబు నారగించి
 తాంబూలంబు గ్రహించి యింద్రాయుధంబు నాదరించి రాజం
 దర్శించి యారాత్రి గడపెను.

కైలాసుండు పత్రలేఖం దోడ్కొని వచ్చి చంద్రాక్షిడున కొప్పగించుట.

మఱుచటినాఁడు కైలాసుం డనుకంచుకొకనృక నొక్కతం గొనివచ్చి చంద్రాక్షిడునకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లనియె:—
‘కుమారా’ మహాదేవి విలాసవత్తి యానతిచ్చెను. ‘ఈకనృక కులూతా ధీశుని కూతురు. పత్రలేఖయనునది. మహారాజు కులూతాధీశుని జయించి యతనిపుత్రి యగునిక్కనృకను గొని వచ్చి యంతఃపురపరిచారికామధ్యంబున నునిచెను. ‘ఇది రాజపుత్రి దిక్కులేని, దని యేను దీనిం బుత్రికాభావంబున నిందాఁకఁ బెనిచితిని. ఇక్కన్నియ నీకు నడపకత్తై కాఁ దగు నని యనిచితి. నీ విద్వానియందుఁ బరిజనసామాన్యదృష్టి నుంపఁదగదు. బాలనుంబలె లాలింపవలయు. సఖనింబలె రహస్యకృత్యంబులయందు నిశ్చసింపవలయు. చిరకాలంబుగఁ బెనుచుటం జేసి యీకన్నీయపై నాకు మిక్కుటం బగుప్రేమంబు కలదు. దీనిశీలం బెరుంగ నని చెప్పి యనిచితి; తీనిన విని చంద్రాక్షి డుండు ‘అంబయానతిచొప్పున మెగలువాడ, నని పల్కి కైలాసుని ననిచెను. పత్రలేఖయుఁ జంద్రాక్షిడునకు మ్రొక్కి తదనుమతి యెల్లప్పుడును తోడునీడవలె నెడబాయక నేవించుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము కడచిన పిదపఁ దారాక్షి డుండు నందనునకు యశావరాజ్యపట్టాభిషేకము నేయ నెంచి సంభారంబులం గూర్చు బ్రతీహారుల నియోగించెను. యశావరాజ్యాభిషేకంబు సమీపింప నొకనాఁడు చంద్రాక్షిడుండు శు

కనానుని దర్శింపఁ బోయిన నామంత్రముఖ్యుం డతనికి నీతి నింకను గఱప నెంచి యాదరంబున నిట్లనియె:—

శుకనానుడు చంద్రాపీఠమునకు నీతి సుపదేశించుట.

‘తండ్రి’ చంద్రాపీఠ, సకలశాస్త్రంబుల నభ్యసించి, యెల్లవిషయంబులఁ దెలిసికొని యున్ననీకు నిపు ముపదేశింపఁదగిన దేమియుఁ గన్పట్టదు. ఐనను యౌవనంబునం బొడము తమము స్వభావగుణంబున సూర్యునిచే భేదింపఁబడకయు, రత్నకాంతులచే ఛేదింపఁబడకయు, దీప్తభలచే వారింపఁబడకయుఁ గేవల మతిగహనంబయి యుండును. లక్ష్మీవలనం గలుగుమదంబు ముదీమియందును నణఁగ నేరదు. ఐశ్వర్యతిమిరాంధత్వ మింకొకండు కలదు. ఇది యేకాటకకును సాధ్యంబు గాదు. మదనజ్వరతాపంబు శైశ్యోపచారంబులకు నంగ నేరదు. విషయంబులపేరివిషంబులఁ జవిగొంటం గలిగిన మోహంబు మంత్రలబులచే దొలంగదు. రాజ్యమలావలేపంబు స్నానశౌచంబులవలనఁ దలంగునది కాదు. రాజ్యసుఖనిద్రవేకుశ మెలంకువనొండనేగదు. కాన విస్తరంబుగఁ జెప్పవలసె, లోకంబున నాగర్భశీమత్త్వము, నవయావనము, నికుపమాన సౌందర్యము, అమానుషశక్తియనునది యస్థములపరంపర. ఇంద్రోక్షిణ్డోక్షణి సకలధుర్గయంబులకు నిరపు. ఇన్నియుఁ గూడినచో నేమి చెప్పవలయు? శాస్త్రజ్ఞానంబనుజలంబునఁ గడుగఁబడి నిర్మలం బయి యున్నను బుద్ధి

యావనారంభమునఁ గాఁబువ్యము నొందక మానదు. యావన వంతుఁడృష్టి ధానశ్యమున్న విశువేకయ సరాగంబ యగు చుండును. సురగాలి యెండుటాళ్ళును గొని చనునట్లు యావ నసమయంబున రజో భాంతి నొందిన ప్రకృతి పురుషునిఁ దనయి చ్చుం గొనిచనును. ఇంద్రియంబుల పేరి హరిణంబుల కాశ పెట్టు నుపభోగంబు పేరిను సమరీచిక దుర్గంతం బగు. నవయావనంబు నం గ్రాగి యున్న చిత్తంబునకు జలంబులుఁబోలె ననుభవిం చుకొలఁది విషయంబు లఁనుధురంగబులై తోచుచుండును. విషయాసంగము దిజ్ఞోహంబునలె బురుషుని నుత్పథంబున నడిపించెడిని. సీవంటివారలె యుపదేశంబునకుఁ బాత్రులు. చంద్రకిరణంబులు స్ఫటికమణియందుఁ బ్రతిబింబించునటు లుప దేశగుణంబులు నిర్మల మగుచిత్తంబున సుఖంబుగఁ బ్రవేశిం చుగదా? గురువచనము నిర్మలమయ్యుఁ జెవిసొచ్చినంత న భాగ్యునకు జలమునలె గొప్పచెవిపోటు పుట్టించును. అవియ్య ధీ మంతునకు నేనుంగునకు శంఖాభరణంబునలె సధికమగు ముఖశో భ నావహించజేయును. ప్రదోషనమయంబున నిశాకరుం డం ధకారము నడచునట్లు గురూపదేశము నకల మగ్నదోషజాత ము నడంచును. శాంతిహేతు వగుముదిమి నల్లనివెండ్రుకలఁ దెల్లనివానిఁగాఁ బరిణామింపజేయునట్లు గురూపదేశం బాదో షజాతంబును గుణగురూపంబుగఁ బరిణామింపజేసెడి. ఈవు విషయరసంబు చవిఁ జూడకుంట నుపదేశ మొంద నీ కిది యు

క్తకాలము. కుసుమశరప్రహారంబునఁ జిల్లులునడిచి త్తంబున జలమపోలె నుపదిష్టంబు నిర్గళితమగును. దుస్స్వభావునకు న ద్వంశము వినయప్రదాయకము కాదు. చందనవృక్షంబునఁ బొడమినంతనె యగ్ని కాల్పకుండునె? అవివేతునకు శాస్త్రంబును వినయసాధకము కానోపదు. దాను నశించుటకు హేతు వగునీటిచేతనే బడబాగ్ని ప్రజ్వలింపదా? గుహాపదేశ మన మనుజులకు నఖిలమలంబునఁ గడుగఁజాలినస్నానంబును, ముదిమి లేనివృద్ధత్వంబును, మేదోదోషంబు లేనిగురుత్వంబును, నువర్ణమున రచింపఁబడనికర్ణాభరణంబును, జ్యోతిస్సు లేనిప్రకాశంబును, ఉద్వేగంబు నిడనిజాగరణంబు ను నగు. విశేషించి రాజులకు నుపదేశకులు లేరు. జనులు భయంబునఁ బ్రతిశబ్దంబువలె రాజవచనంబు ననుసరించుచుందురు. ఆరాజులు గర్వంబనుబధిరత్వంబుచే గూఢానికొసపోయినవీనులు గలవారలగుటంజేసి యుపదేశింపఁబడువచనంబు విననేరరు. ఒకప్పుడు వినిరేని గజనిమిలితంబున నలక్ష్మ్యముచేసి యుపదేశించుగురువుల కుమ్మలికంబు గలిగింతురు. రాజులప్రకృతి యహంకార ముచదాహజ్వరంబునం గలిగిన మూర్ఛచే నంధీకృతంబయి వివశంబయి యుండుం గదా? ధనంబులు వృథాభిమానం బనునున్నాదంబు గలిగించుచున్నవి. రాజ్యలక్ష్మీ రాజ్యవిషవికారం బనుమాంష్యంబు నొసంగును. కల్యాణకాముండవగునీవు తొలుత లక్ష్మీనే కనుగొనియెదుగాక.

సుభటుల ఖడ్గముండలంబు పేరియుత్పలననంబునం భ్రమించు దేటి యగునీలక్ష్మి క్షీర్ణసాగరంబుననుండి వెడలునపుడు సహవాసపరిచయవశంబున బౌరిభాతపల్లనంబులవలన రాగంబును, నిందుశకలంబువలన వృక్షగుణమును, నుచ్చైశ్శృవంబువలన జాంచల్యమును, కాలకూటంబువలన మోహనశక్తిని, మదిరవలన మదమును, కాస్తుభమణివలన కాఠిన్యమును నిట్లు విరహావినోదచిహ్నంబులు గ్రహించెనో యన నొప్పును. లోకంబున నిట్టినస్తు వింకొక్కటి కన్పట్టదు. ఏలన, ఈలక్ష్మి కష్టంబున లభించి యు దుఃఖింబున బాలింపఁబడుచుండు. గట్టితాళం గట్టి కదలకుండ నునిచినను వదలిపోవును. వీరభటసహస్రంబు బట్టినయసిలతాపంజరమున నునిచినను దప్పించుకొనును. మదజలంబు వర్షించుకుంజరపుంజంబులచే బాలింపఁబడియు బరుగిడును. పరిచయమును రక్షింపదు. కులముం జూడదు. రూపము సాలోకింపదు. కులక్రమము ననువర్తింపదు. శీలముం గనుఁగొనదు. వైదగ్ధ్యమును గణింపదు. శాస్త్రము నాకర్ణింపదు. ధర్మము ననురోధింపదు. త్యాగము నాదరింపదు. విశేషజ్ఞతను విచారింపదు. అచారమును బాలింపదు. సత్యమును చెలిసికొనదు. లక్షణమును బ్రమాణీకరింపదు. • గంధర్వనగరలేఖయుంబోలె చూచుచుండ నె నశించును. మందరము తిరుగునప్పుడు వొడమినభ్రాంతి సంస్కారంబు నిప్పుడును దాల్చినదియుంబోలె నుండినచో

నుండక తిరుగుచువడును. పంకజవనంబున సంచరించునప్పు
డరికాలఁ దమ్మితుఁటిముల్లు నాఁటెనో యన నొక్కచో నడు
గుఁ జక్క గా మోపను. రాజగృహంబులయం దతియత్నం
బున ధరింపఁబడియు గంధగజంబులగండతలమధువు గ్రోలి మ
త్తిలెనో 'యనఁ దొట్రువడుచుండును. తైత్త్వము నభ్యసింప
నోయన ససిభారలయందు వసించును. విశ్వహృషత్వమును
గ్రహింపనో యన వారాయణమూర్తి నాశ్రయించును, లత
వలె విటపకుల నధిష్ఠించును. గంగనలె వసుజనని యయ్యుఁ
దరంగబుద్బుడచంచల యగు. దినసకరునిగతివలె వివిధసంక్ర
మణంబుగలదియు, పాతాళగుహవలె దమోబహుళయు,
వర్షర్తువువలె సచిరద్యుతికారిణి యు నై యల్పసత్త్వని నున్న
త్తునిఁ గావించును. సరస్వతీపరిగృహీతుఁ డగుజనుని సీర్వచేత
నో యన నాశ్లేషింపదు. గుణవంతుని నపవిత్రునింబలె స్పృ
శింపదు. ఉదారసత్త్వని నమంగళునింబలె బహుమానింపదు.
నుజనుని ననిమిత్తునివలె జూడదు. సత్కులప్రసూతుని సర్ప
మునుంబలె సత్క్రికమించును. శూరుని కంటకునింబలె బరిహా
రించును. దాతను దుస్వప్నముంబలె స్మరింపదు. వినీతునిఁ
బాతకినింబలె సమీపింపదు. మానవంతుని నున్మత్తునింబలె
జూచి నవ్రుచుండును. తనచారిత్రము నిద్రజాలమునట్లు బర
స్పరవిరుద్ధము గాఁ గనంబఱుచును. ఎటులన, దాహము నారో
పించుచు జాడ్యమును గలిగించును. ఉన్నతి నొసంగుచు నీచస్వ

భావమును బ్రకటింపును. సాగరమునఁ బొడమియుఁ దృప్తము ను బెంపు నేయును. ఊర్వరత్నమును హేచ్చియు సశివప్రకృతిత్వమును విస్తరించును. ఓలవృద్ధి నొసంగుచును లాఘవమును గలిగించును. అమృతేన హృదయ యయ్యుఁ గటువిపాకయు, మృత్యుతమరత యయ్యుఁ ఖలజనపియ యు పై ధూళివలె స్వచ్ఛ మైనవానిం గలుపునిఁ గావించును. ఈచపలప్రకాశించుకొలఁది దీపశిఖివలె గజ్జలమలినం బగుకర్కంబునె వెలార్చును. మఱియు నియ్యది తృప్త యనువిషలతలకు వారి ధారయు, ఇంద్రియమృగంబులకు వ్యాధగానంబును, సచ్చరితంబు లనుచిత్రంబులకు ధూమలేఖయు; మోహంబుపేరిదీర్ఘనిద్రలకు విభ్రమశయ్య యు, ధనమదపిశాచంబులకుఁ గూటగృహంబును, శాస్త్రదృష్టులకుఁ దిమిరోద్గమంబును, సర్వావినయంబులకుఁ బురస్కరపతాకయు, క్రోధావేశగ్రాహంబులకు నుత్పత్తిసదియు, విషయమద్యములకుఁ బానీయశాలయు, భూవికారనాట్యంబులకు సంగీతశాలయు, లోకాపహదంబులకు నెలవును, కపటనాటకంబులకుఁ బ్రస్తావనయు, కామగజంబునకుఁ గదళికయు, సాధుభావంబునకు వృక్షశాలయు, ధర్మం బనునించుబింబమునకు రాహుజిహ్వయు నగును. ఈసిరితో స్థిరముగఁ గూడియున్నవానిని, దీనిచే మోసపోనివానిని నే నెఱుంగను. ఇయ్యది చిత్తేర్గువున నున్నను చలించును. పుస్తకరూపుడా లయ్యు నిండజాలము రచించును.

గట్టిగఁ గట్టినను వదలిపోవును. ఇట్టిదురాచార యగుసిరిచే నెట్లో దైవనశంబునఁ బరిగ్రహింపఁబడినవా రై రాజులు పార వశ్యము నొంది సర్వావినయంబుల కధిష్ఠాన మగుదురు. ఎట్లన, నభిషేకసమయమున నె వీరిదాక్షిణ్యం బభిషేకజలములచేఁ గడుగఁబడియెనోయన వదలిపోవుచుండును. వారలడెందం బగ్నికార్యసూచుముచేతనో యన మాలిన్యము నొందును. పురోహితులకుశాగ్రము లనుసమ్మార్జనులచే దుడువఁ బడియె నో యన త్నమ పోవును. ముదిమి రాఁ గల దనుస్త్పతి పెట్ట బంధముచేతనో యన నాచ్ఛాదంపఁబడును. పరలోకదృష్టి యాతపత్రచుండలముచేతనో యన వారింపఁబడును. సత్యవా దిత్వము వింజామరలగాష్పలచేతనో యన నపవారింపఁబడును. గుణములు వే తదండములచేతనో యనఁ బారదోలఁబడుచుం డును. సాధువాదంబులు జయశబ్దకలకలంబుచేత నో యనఁ దిరస్కరింపఁబడుచుండును. యశము ధ్వజపటంబులచేత ననఁ బరామర్శింపఁబడుచుండును.

కొందఱు శ్రమవశంబున శిథిలం బయినపక్షి మెడవలెఁ జంఛలంబు లై మిఁగురులప్రకాశంబువలె త్తూణమాత్రము మనోహరంబు లై, మనస్విజనులచే గర్హితంబు లై ననంపదలచే నాశపెట్టఁబడి, ధనలనంబు లభించుటం గలిగినగర్వంబున జ న్మంబును మఱచి యనేకదోషంబులం బెరిగినదుష్టర క్తంబుచే తనన రాగావేశంబుచే బాధింపఁబడుచు, వివిధంబు లగువిష

యరిసంబుల గ్రసించి లోలుపంబులై యేనైన ననేకసహస్ర
 ంఖ్యలో యనఁ దనరునిద్రియంబులచే నాశూన్య పెట్టఁబడు
 , బ్రక్కతిచంచల యగుటంజేసి యొక్కటి యైనను శతస
 హస్రత. నొందెనన నొప్పునుంబుచే వ్యాకులీకృతులై పార
 వశ్య మొందుచున్నారు. మఱియు గ్రహములచే గ్రహింపఁ
 బడినవారివలెను, భూతములచే దిరస్కరింపఁబడినవారివిధం
 బునను, ముత్రములచే నావేశ పెట్టఁబడినవారిచందమునను,
 సత్త్విములచే బట్టుకొనఁబడినవారిరీతిని, వాయువుచే గ్రాధిం
 పఁబడినవారిభాతిని, పిశాచములచే గ్రసింపఁబడినవారిరీతిని
 వర్తింతురు. మననశరణులచే మగ్నంబులయందుఁ గొట్టబడి
 నవారివలె ముఖవికారంబులఁ గనంబడుతురు. ధనదాహంబు
 న నుడుకువారివలె బరితపించుచుందురు. గొప్పదెబ్బలు దిని
 నవారివలె సమయంగంబుల ధరింపజాలకుండురు. కులీరంబు
 వలె సజ్జంబుగఁ బరిభ్రమింతురు. అధర్మంబునఁ గమనశక్తి
 దప్పిన కుంటివారివలె నొరులచే నడిపింపఁబడుదురు. మృషా
 వాదం బనువిషంబువిషాకంబునం గలిగినముఖరోగంబు గల
 వారివలె నతికష్టంబుగఁ మాటాడుదురు. కుసుమరక్తంబులచే
 నేడాకులయనంటులవలె వికారంబులచే నమీపమున నున్న వార
 లకుఁ దలనొప్పి గల్గింతురు. ఆసన్నమృత్యువులవలె నెరుట
 నున్న బంధుజను నైనఁ దెలిసికొనం జాలరు. కాలసర్పదమ్టల
 వలె మహామంత్రములచే నైనఁ దెలివి నొందరు. లక్కబొమ్మల

వలె నుష్ణమును నహింపరు. కత్తులవలెఁ బానంబునఁ దైక్ష్య వృద్ధి నొంది పరప్రేరితులై నశింపఁ జేయుచుందురు. దండవిక్షేపంబులచే దూరస్థితంబు లగుఫలంబులంబలె మహాకులంబుల నాశ మొందింతురు. అకాలకుసుమంబులవలె మనోహరాకృతులయ్యు లోకవివాశంబునకు హేతువు లగుదురు. శ్మశానాగ్నులవలె నతిభయంకరం బగుభూతిగలవారును, తిమిరరోగగ్రస్తులవలె దూరదృష్టి లేనివారును, మార్యాద్యుపసర్గంబు నొందినవారిచందమున త్సుదాధిష్ఠితభవన్ములై వినంబడుచున్నను ప్రేతపటహంబులవలె భయము గలిగింతురు. చింతింపఁబడియు మహాపాతకంబులవలె నుపద్రవంబు నాపాదింతురు. అనుదినంబును బాపముచే నిండింపఁబడినవారివలె బుసఁగొట్టుచుందురు. అట్టియనస్థలో నున్నవారలు వ్యసనశీలంబులకు గుఱియై వల్మీకతృణాగ్రంబున నున్నజలబిందువులతోలఁ బతితుండైనను దన్నుఁ దెలిసికొనం జాలరు.

మఱికొందఱు జూడము విశోద మనియు, బరదారాభిగమము వైదగ్ధ్య మనియు, వేట పరిశ్రమం బనియు, స్వదారపరిత్యాగము వ్యసనరాహిత్యం బనియు, గురువచనము సరకుగొనమి స్వాతంత్ర్య మనియు, భృత్యులజయింపమి సుభోషనేవ్యర్థ మనియు, నృత్యగీతాదులయందును, వేశ్యలయందును నాసక్తి గలిగియుంట రసికత యనియు, గొప్పతప్పుల వినకుండుట మహానుభావత్వ మనియు,

లోకనింద సహించుటయే తాలిమి యనియు, తనకుఁ దోచునట్లు నడచుటయే ప్రభుత్వ మనియు, దేవావమాన మొనర్చుటయే మహాసత్వత యనియు, వందిజనులపొగడ్తయొక్క రీతియనియు, చాంచల్యమె యుత్సాహ మనియు, మంచి చెడుగులవిన కుండుటయే నిష్పక్షపాత మని యు, దోషములయందు గూఢత్వము నారోపించుచు, లోలోన నేగుచు, దుర్బోధ లాచరించుచు, స్వార్థపరులును, ధనశిశితంబు గ్రసింపఁగ్రద్దలును, 'అస్థానముపేరి కమలినికి ధూర్తబకంబులును, నగుభూర్తులు అమానుషోచితంబు లగుస్తుతులచేఁ దమ్ము వంచించుచుండ వి త్తమదంబుచే మత్తుగొనినచి త్తంబున నిశ్చేతను లగుటంజేసి యట్టులే యని తమయందు నృధాభిమానంబు నారోపించుకొని మ ర్త్యధర్మ లయ్యును దివ్యాంశంబున నవతరించినవారివలెఁ దమ్ము నమానుషులనుగా నూహించుచు సర్వజ్ఞులనకును నుపహాస్యత నొందుచుందురు. భృత్యులు నేయుఁడమపరిహాసమును విని సంతసింతురు. తమయఁడు మీ నంబున దేవతాభిమానంబు నహించి తక్కిటియిరునేతులును లోన నున్నవానిఁ గా నొందురు. తమమూడవకన్నుఁ చర్చింబు చేఁ గప్పఁబడియె నని భావించురు. దర్శనమొసంగుటయే యనుగ్రహముగాఁ బ్రార్థించురు. కంటఁ జూచుటయే యుపకారపక్షంబున స్థాపించురు. సంభాషణంబును సీవిలో గణించురు. ఆజ్ఞ నొసంగుటయు వర మొసంగుటఁ గాఁ దలంతు

వలె నుష్ణమును సహింపరు. కత్తులవలెఁ బానంబునఁ దైక్ష్య వృద్ధి నొంది పరప్రేరితులై నశింపఁ జేయుచుందురు. దండవిక్షేపంబులచే దూరస్థితంబు లగుఫలంబులంబలె మహాకులంబుల నాశ మొందింతురు. అకాలకుసుమంబులవలె మనోహరాకృతులయ్యు లోకవినాశఁబునకు హేతువు లగుదురు. శ్మశానాగ్నులవలె సతిభయంకరం బగుభూతిగలవారును, తిమిరరోగగ్రస్తులవలె దూరదృష్టి లేనివారును, మార్యాద్యుపసర్గంబు నొందినవారిచందమున తుద్రాధిష్ఠితభవనులై వినంబడుచున్నను ప్రేతపటహంబులవలె భయము గలిగింతురు. చింతింపఁబడియు మహాపాతకంబులవలె నుపద్రవంబు నాపాదింతురు. అనుదినంబును బాపముచే నిండింపఁబడినవారివలె బుసఁగొట్టుచుందురు. అట్టియవస్థలో నున్నవారలు వ్యసనశీతంబులకు గుఱియై వల్మీకతృణాగ్రంబున నున్నజలబిందువుంబోలెఁ బతితుండై నను దన్నుఁ దెలిసికొనం జాలరు.

మఱికోందఱు జూదము వివోద మనియు, బరదా రాభిగమము వైదగ్ధ్య మనియు, వేట పరిశ్రమం బనియు, స్వదారపరిత్యాగము వ్యసనరాహిత్యం బనియు, గురువచనము సరకుగొనమి స్వాతంత్ర్య మనియు, భృత్యులజయింపమి సుఖోపేవ్యత్వ మనియు, స్మృత్యగీతాదులయందును, వేశ్యలయందును నానక్తి గలిగియుంట రసికత యనియు, గొప్పతప్పుల వినకుండుట మహానుభావత్వ మనియు,

లోకనింద సహించుటయే తాలిమి యనియు, తనకుఁ దోచునట్లు నడచుటయే ప్రభుత్వ మనియు, దేవావమాన మొనర్చుటయే మహాసత్వత యనియు, వందిజనులపొగడ్తయొక్క రీతియనియు, చాంచల్యమె యుత్సాహ మనియు, మంచి చెడుగులవిన కుండుటయే నిష్పక్షపాత మని యు, దోషములయందు గుణత్వము నారోపించుచు, లోలోన నేగుచు, దుర్బోధ లాచరించుచు, స్వార్థపరులును, ధనశీతంబు గ్రసింపఁగ్రద్దలును, 'అస్థానంబుపేరి కమలినికి ధూర్తబకంబులును, నగుభూర్తులు అమానుషోచితంబు లగుస్తుతులచేఁ దమ్ము వంచించుచుండ విత్తమదంబుచే మత్తుగొనినచి త్తంబున నిశ్చేతను లగుటంజేసి యట్టులే యని తమయందు వృథాభిమానంబు నారోపించుకొని మర్త్యధర్మ లయ్యును దివ్యాంశంబున నవతరించినవారివలెఁ దమ్ము సమానుషులనుగా నూహించుచు సర్వజ్ఞులంబునకును నుపహాస్యత నొందుచుందురు. భృత్యులు నేయుఁడమపరిహాసమును విని సంతసింతురు. తమయఁడు మీ నంబున దేవతాభిమానంబు నహించి తేక్కటియిరునేతులును లోన నున్నవానిఁ గానెంతురు. తమమూడవకన్నుఁచర్చింబు చేఁ గప్పఁబడియె నని భావించురు. దర్శనమొసంగుటయె యనుగ్రహముగాఁ బ్రార్థింతురు. కంటఁ జూచుటయె యుపకారపక్షంబున స్థాపించురు. సంభాషణంబును సీవిలో గణించురు. ఆజ్ఞ నొసంగుటయు వర మొసంగుటఁ గాఁ దలంతు

రు. స్వర్ణంబునె పావనముగా భావించుదురు. మిథ్యామా
హాత్మ్యంబునం బరివూర్ణగర్వలగు దేవతలకుఁ బ్రణమిల్లదు.
విశ్రులం గారవింపదు. మాన్యుల మన్నింపదు. పూజ్యులఁ
బూజింపదు. పెద్దల కభివాదనము నేయదు. గురువుల కభ్యు
త్థానము నల్పదు. నిరర్థక మగునాయాసంబున విషయోప
భోగంబు నెఱుంగ రైరని పండితులఁ బరిహసించుదురు. ముది
మి నగుబారవశ్యమునఁ బ్రలపింతు రని వృద్ధజనోపదేశంబు
నాకర్ణింపదు. తమప్రజ్ఞకుఁ బరిభవంబని యెంచి సచివోపదేశం
బు గ్రహింపదు. హితవాదినిఁ గోపించుదురు. మఱియెవఁడేని
సకలకృత్యంబుల విడిచి దోయిలఁబట్టుకొని రేలుగబనల్లు దేవ
తంబలె స్తుతిచేయునో, మాహాత్మ్యంబుఁ జాటునో, వానిని
మెత్తుదు. వానితో సఁభాషించుదురు. వానిం బ్రక్కనునిచి
కొందురు. వానిని వృద్ధిపెంచుదురు. వానితో సుఖ ముంచుదురు.
వాని కొనంగుదురు. వానితో మైత్రిపెంచుదురు. వానివచన
ము నాలించుదురు. వానియందు గృహ వర్షించుదురు. వానిం
బహుమానించుదురు. వానిం బరమాప్తునిగా భావించుదురు.
నరపతుల కేమి యోగ్యత కలదు? వారలకు నతిసూరం బగు
సుపదేశంబు గలిగి నిర్దయం బైన కొటిల్యశాస్త్రము ప్రమా
ణము. అభిచారక్రియలచేఁ గ్రూరబ్రహ్మతులగుపురోహితులు
గురువులు. పరోచ్ఛేదకీర్త లగుమంత్రు లుపదేశకులు. పె
క్కురాజులనుభవించివిడిచినలక్ష్మీయం దాన క్తి. మారణరూ

పము లగు శాస్త్రములయందు నభిమానము సహజప్రేమార్థి) హృదయు లగుతోఁబుట్టినపుడు నిర్మూలము సేయఁదగినవారు. కుటిలము లగునిట్టికష్టచేష్టలచే దారుణ మగురాజ్యతంత్రము నందును, మహామోహాంధకారము గలయశావసమునందును కుమార, నీ వెట్లుప్రవర్తించెదో, ఎట్లు జనులచే నేపహాసింపఁబడవో, గురువులచే ధిక్కరింపఁబడవో, సాధువులచే నిందింపఁబడవో, మిత్రులచే నుపాలంభింపఁబడవో, పండితులచే శోచింపఁబడవో, మఱి యెట్లువిలులచే మోసపుచ్చఁబడవో, కుశలులచే బ్రహాసింపఁబడవో. నేవకులచే నవలోపింపఁబడవో, లక్ష్మీచే బరిహాసింపఁబడవో, మదముచే నర్తింపఁబడవో, మదనునిచే నున్మత్తీకరింపఁబడవో, విషయములచే నాకిర్నింపఁబడవో, అట్లు ప్రవర్తింపవలయు. ఈవు స్వభావంబునన ధీరుండవు. తండ్రిచే మహాప్రయత్నంబున సంస్కరింపఁబడితివి. ధనంబులు వివేకహీనుం డగుచపలచిత్తుని మత్తుని గావించుఁగాని నినుబోటివానిం జేయఁజాలవు. అయిన ను నీగుణములయం దగునంతోషము ను న్నిట్లు పలికించెను. 'ఈలక్ష్మీ విద్వాంసు నైన, సచేతను నైన, మహాత్ముఁడైన, నభిజాతు నైన, ధీరు నైన, బ్రయత్నవంతు నైన నీచుని గావించును, అని నీకుఁ బలుమఱుఁ జెప్పచున్నాఁడను. ఈవు తండ్రియాచరించునవయావ రాజ్యాభిషేకమంగళము ననుభవింతువుగాక. కులక్రమాగత మై పూర్వపురుషులచే వహిం

పఁబడినభూభారంబు వహించుము. వైరిశిరంబుల నమీకరింపుము. బంధువర్గము నుద్ధరింపుము. అభిషేకోత్సవానంతరమున దిగ్విజయమున కారంభించి చరించుచు నీతండ్రిచే జయింపఁబడినను నప్తద్వీపముద్రభూషణ యగువసుంధరను మగుడ జయింపుము. ప్రతాపంబును గానిపింప నీ కిది యుక్తకాలము. అని వాక్రుచ్చి యుపరమించెను. ఇట్లు శుకనాసుండు పదే శింపఁ జంద్రాపీఠం డావచనంబులచే గడుగఁబడియెనో, న్వచ్ఛీకృతఁడాయెనో, అభిషిక్తుఁడాయెనో, అలంకృతఁడాయెనో యన ముహూర్తమాత్రం బుంజి నిజభవనంబునకుం జనియెను.

చంద్రాపీఠుని యావరాజ్యపట్టాభిషేకము.

అంతఁ గొన్నిదినంబులు కడచనఁ దారాపీఠండు తానమంగళకలశంబు బట్టికొని శుకనాసుం గూడి పుణ్యదినంబునఁ బురోహితుండు మంగళకృత్యముల నెఱవేర్ప ననేకసరపతి సహస్రమధ్యంబున సకలతీర్థంబులనుండియు, సకలనదులనుండియు, సకలనముద్రములనుండియుఁ గొని రాఁబడి సర్వాషఢులతో, సర్వఫలంబులతో, సర్వమృత్తికలతో, సర్వత్నంబులతోఁ గూడి యానందబాష్పమిశ్రితంబును, మంత్రపూతంబు నగుజలంబుచేఁ జంద్రాపీఠు నభిషేకించెను. అభిషేక సలిహార్ద్రదేవముం డగునతనియందు రాజలక్ష్మి ప్రవేశించెను. అనంతర మఖిలాంతఃపురయువతులం గూడి విలాసవతి సురభి

చందనం బలది మా లతీకుసుమమాలిక సిగళ్ళు జుట్టెను. అప్పుడు
తారావీడుండు వేళిదండరిబ్బు గైకొని జనంబుల జడియు
చుండఁ జంద్రావీడుండు స్థభామంధపమున కరుదెంచి చం
ద్రుండు. మేరుశృంగము నధిష్ఠించునట్లు సింహాసనంబు నధిష్ఠిం
చెను. అట్లు చంద్రావీడుండు సింహాసనానూఢుడై తగు
నట్లు రాజలోకంబును సమ్రానింపఁ బడంపడి దిగ్విజయప్రయా
ణంబు సూచించుచు మందరఘాతంబులచే నుద్ధరించందంబున
ను, తటిద్దండపాతంబులచే నుత్పాతజలధరంబువిధంబునను,
మహానరాహ ఘోణాభిఘాతంబులచేఁ బాతాళకుక్షిమాష్ఠిని
కనకకోణంబులచేఁ గొట్టఁబడి ప్రస్థానదుందుభి మోసెను.
ఆదుందుభి ధ్వనించుచుండఁ బూరితంబులో, గర్భీకృతంబు
లో, ప్రదక్షిణీకృతంబులో, బధిరీకృతంబులో, యనఁ దనరు
నకలదిశల సంధిబంధంబులు నడలెను. ఆచుందుభిరను విని
జయజయ యని యెల్లగుం బలుకుచుండఁ జంద్రావీడుండు వైరు
లసిరిగోడ సింహాసనంబుననుండి లేచి నరపతిసహస్రంబు వెంటి
డింప నాస్థానచుండపంబు వెలువడి ప్రయాణంబునకుఁ దగున
ట్లలంకరింపబడి ముందుగఁ బ్రతలేఖచే నధిష్ఠింపఁబడినపిడి
యేనిక నధిష్ఠించి దశవదనబాహుదండానస్థిత కైలాసంబు నను
కరించుచు, ముక్తాఫలాంకృతంబై శతశలాకం బైనయాత
పత్రం బాతపంబు వారించుచుండఁగను, ఇంద్రాయుధంబు
ముందుగఁ జనుచుండఁగను, మెల్లమెల్లం దొలుతఁ దూర్పు

దెస కభిముఖుం డయి వెడలెను. అప్పుడు గజఘటలు నడుచు చుండుటం గదలినధవళాతపత్రవంబు గలిగి యనేక కల్లోల వరంపరలయందుఁ జంద్రప్రతిబింబసహస్రంబు దోఁప మహీ తలం బెల్ల ముంచిన మాహాప్రళయజలధిజలంబో యని సకల బలంబును గడలెను. అంత వైశంపాయనుండు ప్రస్థానమం గళవేషంబు దాల్చి మహాబలసమూహంబుతోఁ గరిణి నెక్కి రెండవయువరాజో యన సమీపించి సూర్యునకుఁ జంద్రుని వలెఁ జంద్రాపీడునకు సమీపస్థుఁ డాయెను. అనంతరము యువరా జిట పోయె నిటపోయె నని పరుగిసుబలంబులభారం బునఁ బుడమి వడంకెను. క్షణమాత్రంబున మహీతలంబు తురంగమయంబో, కుంజరమయంబో యనఁగను, దిగ్వి లయం బాతపత్రమయంబో యనఁగను, ప్రజానృప్తి భూపాలమయంబో యనఁగను, దృష్టి యాభరణాంశుమయం బో యనఁగను, అంతఃక్షంబు ధ్వజవనమయంబో యనఁ గను, ఆతిపము కిరీటమయంబో యనఁగను, త్రిభువనము జయశబ్దమయంబో యనఁగను నొప్పుచు ఏయెడఁ జూచి నను. బర్హతాకారంబులయి నడుచుమత్తగజంబులచేతను, ఉత్పాత చంద్రమండలంబులంబోలు నాతపత్రంబులచేతను, సంవర్తజలధారారావభిషేకం బగుదులచుభిచ్చనంబుచేతను, నిర్ఘాతపాతపరుషఘోషంబు లగుకరికంఠగర్జితంబులచేతను, భువనాంతరవ్యాపి యగుకలకలంబుచేతను నత్తటి మహాప్రళ

యంబో యనఁ దోఁచెను. అప్పుడు బలంబులతోలాహలంబు చేతను, కాహశలనినాజంబుచేతను, వారువంబుల హేషారవంబుచేతను, ప్రయాణపట్టహంబులరావంబులచేతను, డిండిమంబులనిస్వసంబుచేతను జర్జరం బైనశ్రవణపుటంబులు గలజనంబునకు మూర్ఛవచ్చినటు లుండెను. అత్తటి బాతాళంబుననుండి లేచెనో, పాదంబులనుండి వెడలెనో, దేసలనుండి యేతెంచెనో, రవికిరణంబులనలనఁ బొడమెనో యన నొప్పి నూర్చుని సరకుఁ గొననియంధకారం బన భాసిల్లుమహీరజంబు ముల్లోకంబుల వ్యాపించెను. రజోధూనరితం బైన రవి బింబంబు నిష్పృథం బాయెను.

పైశంపాదులుండు చంద్రాపీఠునితో కుచ్చిటించుట.

అప్పుడు నైశంపాయనుం డిహరిమితం బైనబలంబుం గాంచి విస్తయంబు నొంది రాజనందినునితో నిట్లనియె:—
'యువరాజు' నీవు జయింప మహారాజాధిరా జగుతారావీడుండు జయింపని దేమి కలదు? నీవు ననము నేసికొన మహారాజుచే వశీకరింపఁబడని వేదెసలు గలవు? నీవు సాధింపఁ దారావీడుండు సాధింపనేదుర్గంబు లేమి కలవు? నీవు స్వాధీనము చేసికొన స్వాధీనంబులుగాని యేదీవ్విప్రాంతరంబులు గలవు? నీ వార్జింప నార్జింపఁబడని యేరత్నాంతరంబులు గలవు? సములు కానిరాజు లెవరు కలరు? సేవాంజలి బట్టనివారెవరు? చామరంబులు వీననివారెవరు? జయశబ్దంబు పలు

కనివా రెవరు? పృథ్వియందుఁ గలభరతభగీరథవ్రతిము లగు
 మూర్ధాభిషిక్తు లెల్లకును డమఃఘాతామణిపల్లవంబులచే నీపా
 దరజంబును రక్షాభూతినింబలె ధరించుచున్నారు. నీబలం
 బులును దెసలనెల్లఁ గప్పియున్నవి. ఇప్పుడు ఘడమి బల
 భరాక్రాంతం బయి మహాభారతసమరసంక్షోభంబు దలంచు
 నని గొంచెద. ఇయ్యెడఁధరిత్రి బలభరంబుచే సకలశైలనంధి
 బంధంబులును సడలి వేలకొలఁది తునుకలు గాకుంట గను
 చిత్రము, అని పలుకుచుండనె యువరాజు పటమండపసహ
 స్రంబులచే భాసురం బగునావాసదేశంబు పవేశించెను. అట
 నాదినంబు గడపి మఱువాడు లేచి సేనాసముదాయంబుతోఁ
 దరలి యున్నతుల నంచుచు, భీతుల నూఁజించుచు, శరణా
 గతుల రక్షించుచు, శత్రువుల నిర్మూలము చేయుచు, స్థాన
 స్థానంబులను రాజపుత్రుల సభిషేకించుచు, రత్నంబుల నాజ్ఞిం
 మచు, కానికలఁ గొనుచు, దేశవ్యవస్థల నాదేశించుచు,
 నిజచిహ్నంబుల స్థాపించుచు, శాసనంబుల లిఖించుచు,
 విప్రులఁ బూజించుచు, మునుల శమస్కరించుచు, ఆశ్రమ
 ములఁ బాలించుచు, జనానురాగంబు లిగించుచు, విక్రమ
 మును వెలిగించుచు, ప్రతాపమును స్థాపించుచు, కీర్తిని విస్త
 రించుచు, గుణములఁ బ్రఖ్యాపించుచుఁ బుడమిం జరించెను.
 తొలుతఁ దూర్పును, పడంపడి దక్షిణమును, నంతటఁ బశ్చి
 మమును, నవల నుత్తరంబును జయించెను. ఇట్లు మూడు

వత్సరంబులలో ద్వీపాంతరంబుల నెల్ల వశఃపటచుకొని భూవలయ మెల్లం బరిభ్రమించెను. అంత నొకప్పుడు కైలాసమునకు సమీపమున నున్న హేమజటులనుకిరాతులకు నావాసంబగు హేమజటంబనుచురమును జయించి తనబలంబుల విశ్రాంతికై యచట గొంతకాలము వసించెను.

చంద్రా పీఠంబు కిన్నరమిధునంబుగ్రహింపఁ బూజట.

అందుండి యొకప్పు డింద్రాయుధంబు నెక్కి యొక్కడ వేటకుం జని యచట శైలశిఖరంబుననుండి విగినకిన్నరమిధునంబు గాంచి యచ్చెరువుపడి గ్రహింపఁబూని తురగంబును బ్రేరేప నాకిన్నరమిధునంబును భయంబునం బటువనాగెను. అప్పుడు మడిమలతోఁ బొడుచుటంజేసి యింద్రాయుధం బతివేగంబునం జనుచుండ నిదొ పట్టితి నిదొ పట్టితినని యెంచుచు ముహూర్తమార్తమాత్రరిబునఁ బంచదశయోజనంబులదూరం బతిక్రమించెను. ఇట్లు వెన్నంటిపోవుచుండ నక్కిన్నిరమిధునంబు ఎదురై నపర్వతశిఖరంబు నధిష్ఠించెను. అంతఁ జంద్రాపీఠంబు కిన్నరమిధునంబువలన దృష్టిమరలించి గుఱ్ఱంబునాపి శ్రమంబునఁ జెమ్మటఁ గార్చుతన్ను నింద్రాయుధంబుం గాంచి తుణమాత్రము విచారించి తన్నుఁ ధాన నవ్వుకొని యిట్లు తలంచెను. ఏ నేల బాటునివలె శరీరము నాయానవఱిచితి? ఈకిన్నరమిధునంబు గ్రహించిననేమి? గ్రహింపకున్న నేమి? దీననాకేమి ప్రయోజనము? ఏమి నామార్గము? ఆరంభించినరాజ

ధర్మ మా తుది న్ముట్ట చాయె. మొదలిడినవిజగీషువ్యాపార
మో, సిద్ధింప దయ్యె. నాకృత్యము నాకె నగవును గలిగిం
చెడిని. నా సైన్యంబెంతద వ్వాయె నో యెఱుంగ. మహా
జవం బగునింద్రాయుధంబు నిమిషమాత్రంబున నతిదూరం
బు నాక్రమించును. మరలిపోవ నైన వచ్చునపుడు కిన్నరమి
ధునంబునదృష్టి నిగిడించిగవాడ నగుటంజేసి మహావనంబు
న మార్గంబు గుర్తింప జాల. మార్గంబు నడుగనైన నిం
దు మనుష్యమాత్రుండు కానరాడు, ఏనుఁ దొల్లి సువర్ణ
పురంబున కుత్తరంబునఁ బుడమికి సీమాంతలేఖ కలదు.
దాని కవ్వల నిర్మానుషం బగునరణ్యంబును, దాని నాక్రమిం
చి కైలాసగిరియుఁ గలదు., అసి వినియుంటిని. ఇదియె కైలా
సము కాబోలు, కాన యిపుడు నే నొంటిమెయి మరలి కేవ
లము దక్షిణదిశ నె కాంచుచుఁ బోవలయు. తనచేసినదోషం
బులఫలంబు తాన యనుభవింపవలయుంగదా? అని నిశ్చయిం
చి తురగంబును మరల్చి మగుడ నిట్లని చింతించెను.

చంద్రాపీఠం డచ్చోదం బనుక్కొలనిం గాంచుట.

• ఇప్పుడు భానుండు దివసలక్ష్మీ రశనామణిచందంబున
గగనమధ్యంబు నధిష్ఠించి యున్నవాడు. ఇంద్రాయుధంబు
పరిశ్రాంతి నొందెను. కాన వారుపంబుగు నీరుద్రావించి యే
నును జలంబు గ్రోలి యొక్కచెట్టునీడ ముహూర్తమాత్రంబు
విశ్రమించి పోయెదనని యాలోచించి జలమువెదకఁ దలంచి

యిటునటు దృష్టి నునిచి తిరుగుచుఁ దడిసినమార్గంబును గాంచి
 కొంతద వ్వరిగి యీశావతిగ్భాగంబున జలభారంబున నలసిన
 జలధరపటలం బో, పుంజీభూతం బగుబహుళపక్షనిశాంధకా
 రంబో యనఁ దనరుతరుజాలంబు గొంచెను. అంత భూకా
 తుండు కలహంసలకోలాహలంబులచేఁ బిటునంబడుదానివలె
 ను బ్రవేశించి యాచెట్లననుమఁ ద్రైలోక్యలక్ష్మీమణిదర్శిణం
 బో, వసుంధరాదేవి స్ఫటికభూమిగృహంబో, రసత్వమునొం
 దినచంద్రాతంబో యనఁ దనరి, యతిమనోహరంబయి,
 దృష్టి కాష్ఠోదజనకం బయినయచ్చోదం బనుకొలనిం గాంచె
 ను. దానిం గనినంతనె సకలశ్రమంబును విడిచి చంద్రాపీ
 డుండు మనంబున నిట్లు చింతించెను. చిత్రము. కిన్నరమిధు
 నంబు వెంబడించి నావచ్చుట విఫలం బైన నిద్దానిం గాంచు
 టచే సాఫల్యంబు నొందెను, ఇప్పుడు చూడవలసినదాని జూ
 చుటచేఁ గనుగవ సఫలం బాయె. ఇయ్యది విమలంబగుటఁ
 గనుగవకు బ్రీతిం గలిగించెడి. చల్లని దగుట స్పర్శనుఖంబు
 నొనంగెడి. కమలసుగంధి యగుట నాసికం దనియించెడి. హం
 సముఖరం బగుట శ్రుతిసుఖంబు నొడఁగూర్చెడి. మథురరీ బ
 గుట జిహ్వోద్రయంబు నానందింపఁ జేసెడి. ఇట్లయ్యది యమృ
 తంబువలె సకలేంద్రియంబుల నాహ్లాదింపఁజాలును. అని విచా
 రించుచునె దక్షిణతీరంబునకు విచ్చేసి తీరంగమంబుదిగి గుట్ట
 ఋను నీరు ద్రావించి తానును జలము గ్రోలి యొకచెట్టునీడ

విశ్రమించెను. ఇట్లు ముహూర్తమాత్రంబున నేడఁ దీర్చికొని సరసియుత్తరతీరంబుననుండి యష్టానుషం బగుగీతరవంబు నా కర్ణించి 'మనుష్యసంచారంబు లేనియిచ్చోట గీతశబ్దం బెట్లు కలిగె, నని వితర్కించి యాదెనను దృష్టి నిగిడించి యేమి యు, గానక గీతశబ్దము వినంబడు చుండుటం జేసి దానికీగతం బు గేనుంగొనుకుతూహలంబున నిద్రాయుధంబు నెక్కి కొలని పడమటిగట్టున వెడలి చంద్రవభ మనుకొలనికిఁ బశ్చిమతీరం బున విరూపాక్షుసిద్ధాయతనంబుఁ గాంచెను. అందు మందాకి నీవుండరీకంబులచే నర్చితుండును, మాక్షికలింగాకృతియు, చతుర్ముఖుండును, భగవంతుండు నగుత్ర్యంబకుని దర్శించెను. అప్పురహరునెదుట నిర్మలయు, నిరహంకారయు, పరిగృహీతపాశుపతవ్రతయునై దక్షిణకరంబున వీణీయ మీటుచు, బ్రత్యక్ష మైనగంధర్వవిద్యయో యన గీతచే విరూపాక్షదేవు నారాధించు కన్యక నొక్కతం గనియెను.

చంద్రాపీఠుండు మహాశ్వేత నలొకించుట.

అంత రాజనందనుండు తురగంబు దిగి యయ్యశ్వంబు నొక్క-బెట్టునకుం గట్టి యిచ్చోటఁ జేరి భక్తిచే భగవంతుఁ డగునుమాకాంతునకుఁ బ్రణమిల్లి యాదీవ్యకన్యకను కనుటె ప్ప వ్రేయక గనుచు దానికాంతికి, శాంతికి ని నచ్చెరు నొంది తనమదిలో నిట్లు చింతించెను. 'ఎంత చిత్రము. లోకంబునఁ బ్రాణులకుఁ దలంపనివృత్తాంతములు ప్రాప్తించుచుండును.

ఏనువేటకై వెడలి నిరీర్థంబుగఁ గిన్నరమిథునంబు వెంబడించి వచ్చి మానవుల కగమ్యరే భగవిప్సదేశంబు గాంచితి. అందు జలము వెదకుచు దివ్యంబగుకోలనిం దర్చించితి. అట పిత్రమించి యమానుషం బగుగీతధ్వవి నాకర్ణించితి. ఇద్దాని జూడఁ జూడ నరుదెంచి మనుజులకుఁ గానరాని దివ్యకన్యకం గాంచితి. ఈయాకృతిం జూడ దివ్యకన్యకయంటకు సందియంబు లేదు. అట్లుగాన యియ్యది తిరోధానంబు నొందఁదేని, నైలా సశిఖరంబు నధష్టింపదేని, గగనతలంబున కెగయదేని నంత సీవెన్వతవు? సీపేరేమి? ప్రథమవయస్సున ప్రతం బేపూనితి?, వని యడిగెదను., అని నిశ్చయించి యాస్పటికమణి మండంబున నొక్క స్తంభంబు నూని కూర్చుండి గీతావనానంబుఁ బ్రతీక్షించుచుండెను.

అంతఁ గీతాంతంబున నక్కన్యక ఁరమేశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లిచుద్రాపిండునిఁగాంచి 'అతిథికి స్వాగతమె? మహాభాగంబు భూమి కెట్లు వచ్చెను?' నాతో నరుదెంచి యతిథిసత్కారంబు గ్రహింతురుగాత, మనుటయు సంభాషణమాత్రంబున నయనుగ్రహింపఁబడితి' నని యెంచి చంద్రాపీఠంబుం భక్తిచే నమస్కరించి 'దేవి చిత్తము., అని పల్కి వినయంబు గనఁబడుచు నాయమ వోవుచుండఁ దాను శిష్యునివలె వెంబడిచనుమఁ దనమనంబున నిట్లు తలంచెనీ. 'ఈయమ నన్నుఁ గాంచి తిరోధానంబు నొంద దయ్యె. కాబట్టి నామనంబు ప్ర

శ్చముల నడుగ వేడుకపడియెడిని., అని యెంచుచు నూరడుగులుచని యొకగుహం గాంచెను. అంత నక్కన్యక యర్ఘ్యంబు నొసంగిన చంద్రావీడుగడు 'భగవతి, సర్వసావప్రశమనం బగునీయాలోకనంబ పవిత్రీకరింపఁజాలును. అత్యాదరంబు వలదు., అని పలికి యాయమ నిరోధింప సకలం బగు నతిధిసత్కారంబును గ్రహించెను. ఆతిథ్యంబు నొసంగి యాయన్ను వ యింకొకశిలాతలంబునఁ గూర్చుండి త్తణమాత్రంబూరకుండి శ్రమంబున నడుంగఁ జంద్రావీడుండు దిగ్విజయంబు మొదలుకొని కిన్నరమిథునంబు వెంబడి ఎచ్చునందాఁకఁ దనరాకనంతయు నక్కంత కెఱింగించెను.

చంద్రావీడుండు మహాశ్వేతను నీవృత్తాంబు చెప్పు మని యడుగుట.

అనంతర మారాజనందనుండు వినయంబున నిట్లనియె:-
 'భగవతి, నీయనుగ్రహప్రాప్తిచే బ్రోత్సాహితం బగుకుతూహలంబున నాకులితంబై మాననజాతిసులభం బైనలాఘవంబు నే నంగీకరింపకున్నను నన్నుఁ బ్రశ్నకృత్యంబున నియోగించెడిని. ప్రభుప్రసాదలవంబు భీరువునకుఁ బ్రాగల్భ్యమును గలిగించును; ఒక్కచో నుండినకాలకల స్వల్పమైనను పరిచయంబు గలిగించును. ఇయ్యది నీకు శ్రమకరంబు కా దేని నది వచించి నన్ననుగ్రహింప వేడెద. నిన్ను దర్శించినది మొదలీవిషయంబున నా కేక్కుడు కౌతుకంబు గలదు. దేవతలు, ఋషులు, గంధర్వులు, అప్సరలు లోనగువారిలో నెవ్వరికులం

బును భగవతి జన్మముచే ననుగ్రహించెనో? కునుమనుకుమారం బగునీలే బ్రాయమున నేత్థాకో వ్రతంబు పూనుట? ఈ ప్రాయ మెక్కడ? ఈతప మెక్కడ? ఈయాకృతి యెక్కడ? ఈ యుపశాంతి యెక్కడ? ఇదిచూడ నా కద్భుతము గాఁ దోచెడిని? ఏల సురలోకనుభగంబు లైనదివ్యాశ్రమంబుల విడిచి యొంటిమెయి నమానుషం బగునియ్యడవి నున్నదానవు? ఇట్టి వార్త యింతకు మున్ను గని విని యు నెఱుంగము. కాన సకలంబు జెప్పి మాకాతుకంబు దీర్తువుగాక, యనియడుగ నాయన్ను నయేమి యో లోనఁ దలంచి ముహూర్తమాత్రం బూరకుండి నిట్టూర్పు విడిచి కన్నీరు గార్చుచు నిశ్శబ్దంబుగ నేడ్వఁ దొడంగెను. అంత నాచంద్రావీడుం డిట్లు తలంచెను. చిత్రము. వ్యసనోపనిషత్తంబులు దుర్నివారంబులు. అవియిట్టి తేజోవతిం గూడ స్వవశంబుచేసికొనియో గదా? సంతాపంబులు దేహిమాత్రుని విడువనేరవు. ఈయమకుఁ గన్నీరు దొరంగుటచే నింకొకండు గొప్పకాతుకంబు నామనఁబునఁ గల్గెడిని. ఏలన, అల్పం బైనశోకకారణంబుచే నిట్టివారు నెవ్వ గ నొందనేరరు. తుద్రదీర్ఘాతపాతంబుచేఁ బుడమి పడంకునే? అని యెంచి కాతుకం బిప్పుడి యగుడు నాయమకు గలిగినశోకస్తరణంబునకు నిమిత్తభూతుం డైనతన్ను నవరాధిని గాఁ దలంచుచు లేచి ముఖప్రత్యక్షంబుకయి నెలయేరిసుండి దోయి టం జలంబు గొనివచ్చెను. అంత నాయన్నువయు రాజపు

త్రునిలోధంబునఁ గన్నులు కడిగికొని, నారచీరకొంగున మోముదమ్మి దుడిచికొని జెట్టుజెట్టుార్పు వుచ్చి మెల్లఁగ నిట్లనియె:—

మహాశ్వేన చంద్రాపీఠునకుఁ దనస్మృతాంతంబు చెప్పట.

‘రాజనందనా, కఠినచిత్తయు, మందభాగ్యయు నై నయీపాపురాలియాజన్మస్మృతాంతంబు విన నేల? నీకిందుఁ గుతూహలము గలదేనిఁ జెప్పెద నాలింపుము. కళ్యాణోదర్కుండ పగునీవు స్వర్గంబున నప్పరసలు కల రని వినియె యుండువు. వారిలోఁ బదునాలుగు కులంబులు గలవు. అం దొక్కటి పద్మగర్భమనంబునఁ గలిగెను. ఇంకొకండు వేదంబులవలనఁ బాడమెను. వేటొకటి యగ్నివలనఁబ్రభవించెను. మఱియొక్కటి వాయువువలన జనించెను. ఇంకొక్కటి యమృతంబువలన నావిర్భవించెను. వేటొకండు జలమువలన జనిమగాంచెను. ఇంకొక్కటి సూర్యకిరణంబులవలన బుట్టెను. మఱియొక్కటి చంద్రకిరణంబులవలన జన్మించెను. వేటొక్కటి భూమివలన నుద్భవించెను. ఇంకొక్కటి మెఱుంగులవలన నుదయించెను. వేటొకండు మృత్యువువలన జననమొందెను. మఱియొక్కండు మన్మథునివలన నుత్పత్తి గాంచెను. ఇంకొక్కటి దక్షకన్య యైశమునివలన జనించెను. వేటొక్కటి దక్షకన్యయైన యరిష్టవలన బుట్టెను. ఇన్నియుఁ గూడి పదునాలుగుకొలంబు లాయె. గంధర్వులలో

దక్షకన్యాద్యయంబునఁ గలిగినరెండుకొలంబులె యుండెను. అందు మునికొమరు బగుచ్చిత్రసేనాదులు పదునేపురకుఁ బదునాటపహాఁసు చిత్రరథుం డని గుణాధికుండు కలఁడు. ఆతం డతిలోకపరాక్రముం డగుట నాఖండలునకు మిత్రుం డయి బాల్యంబుననే గంధర్వుల కెల్లరకు సాధిపత్యంబు గాంచెను. ఈభారతవర్షంబున కుత్తరంబున నున్నకింపురుషవర్షంబున వర్షపర్వతం బగుహేమకూటం గాతనికి నివాసం బగు. అందు నాతనిచే బాలింపఁబడుచు వేసవేలు గంధర్వులు వసించుదురు. ఆచిత్రరథుండు యిచ్చట చైత్రరథం బనువనంబు నిద్రించి యిందు నచ్చోడం బనుగొప్పకోలనిం ద్రవ్వించి భగవంతుఁ డైనయిందుమాళి నిందుఁ బ్రతిష్ఠితుం జేసెను. మఱియు నరిష్టపుత్రు లగుతుంబునుప్రభృతు లాహ్వరలో జ్యేష్ఠుం డగుహంసుండు చిత్రరథునిచే రెండవగంధర్వకులంబునాధిపత్యంబున సభిషిక్తుం డయి బాల్యంబుననే రాజ్యపదంబుఁ బొంది యుండెను. అతండుచు నపరిమితం బగుగంధర్వబలంబుం గూడి హేమకూటంబుననే యున్నవాఁడు. చంద్రకిరణంబులవలన జనించిన యేవ్వరకులంబునఁ బొడమినయతిలావణ్యవతి యైనకౌరి యనుసుకుమారిని రెండవగంధర్వకులంబున కధిపతి యైనహంఘండు పరిణయం బాయెను. ఆహంసగామిని రతీదేవి మచనునితోడంబలె కూంసునితోడం గూడి మోడంబు నొందుచు నాతని సకలాంతకిపురంబులకును స్వా

మిని యయి యుండెను. అట్టి మహాత్ముల కిర్వరకును నిట్టియ
లక్షణురాలను, దుఃఖనహాసంబునకుఁ బాత్రురాల నైనయే
నొకర్తుకం గూఁతుర నై శోకంబునకె వుట్టితి. నాజనకుం డవు
త్రకుం డగుటంజేసి పుత్రజన్మంబుకంటె నతిశయితం బైనమ
హాత్మనంబుచే నాజన్మం బభినందించి దశమదివసంబున నాకు
మహాశ్వేత యని పేరిడియెను. ఏనును పితృభవనంబున బాల
నగుటఁ గలమధురంబుగ భాషించుచు వీణీయవలె నొకరియం
కంబుననుండి యింకొకరియంకంబు నొందుచు శోకానూ
సంబు లెఱుంగనిశైశవంబు గడపితి. అంత మదంబుచే మధు
కరంబువలెను, మధుకేరంబుచేఁ గుసుమంబువలెను, గుసుమం
బుచే నవపల్లవంబువలెను, నవపల్లవంబుచే మధుమాసంబు
వలెను, మధుమాసంబుచే నసంతునివలెను, యశావనంబుచే
నాశకీరంబు సాబ నొందెను.

మహాశ్వేత పుండరీకుఁ గాంచుట.

అనంతరము సకలజీవలోకహృదయానందకంబు లగు
మధుమాసదివసంబులయం దొకనాఁడు తల్లితోఁ గూడి మ
ధుమాసవిస్తారితశోభం బగునచ్చోదంబున స్నానము చేయ వ
చ్చి అట 'ఆహా' కుసుమాపహరరమ్యం బగునీలతామండ
పం బెంత మనోహరం బయి చూపట్టెడిని? సఖీ, పుష్పిత
యైనయీచూతలత మనోజ్ఞతం గంటివా? నుండరీ, నుండరం
బైనయీచందనవీధి చల్ల నై యుల్లంబున నానందంబు వెల్లి

గొలుపుచున్నది కదా? అని నెచ్చెలులతో విహరించుచుంటిని. అంత నొక్కచో నన్యకుసుమమపరిమళంబు నిరసించి యతిసురభి యగుటంజేసి పూణేంద్రియంబుం దనియించెడి నో యన వె డలు ననాపూతపూర్వం బగుకుసుమగుంధంబు నాపూణించి, ఇది యెందుండి వచ్చె నని కుతూహలంబునఁ గొన్నియడుగు లు నడిచి యచట విరూపాక్షు వశపలుచుకొన నెంచి నియ మంబు పూనినకాముం డో, బ్రహ్మచర్యంబునలంకార మో, ధర్మంబుచూపనం బో, సకలవిద్యలస్వయంవరపతి యో య నఁ దనరి సమానవయస్కుం డగునికొకమునికుమారకుని తోఁ గూడి స్నానార్థ మై యరుదెంచినయతిమనోహరుం డగు మునికుమారకుం గాంచితి. ఆతనిచెవిలోన వనలక్ష్మిస్మితప్రభ యో, కుసుమలక్ష్మియూవనలక్ష్మి యో యన నదృష్టపూర్వ మగుకుసుమమంజరిం గాంచి 'యిద్దఱనిపరిమళం బన్యకుసుమపరి మళంబులఁ దిరస్కరించె, నని మనంబున నెంచి యక్కుమారుజ క్కండనమునకుఁ జొక్కి యవలోకించుచుండ గుణదోషవిచార శూన్యండును, హృదైకపక్షపాతియు నగుకుసుమాయుధుండు నన్నుఁ బరవశం గాఱించెను. అంత నిట్టూర్పులతోడ నిమే మంబులను మఱచి సస్పృహంబుగ యాచించుదానివలెను, నీయధీనురాల నైతి నని వచించుదానివలెను, అభిముఖ మ గుహ్లాదయము నొనంగుదానివలెను, మనోభవాభిభూత నగు నన్నుఁ గావు మని శరణుసాచ్చుదానివలెను గాంచుచు ' ఏ

మీ యాయకృత్యము? ఇయ్యది కులకన్యలకుఁ దగదు, అని తెలిసియు మనంబు నిల్ప నశక్త. నైతత్కాలంబున నావిర్భవించి యిట్టి దని చెప్పు థాక స్వసంవేద్యం బైన యవప్తం భంబుచే స్తంభింపఁబడినదానివలెను, చిత్రమన లిఖింపఁబడినదానివలెను, మూర్ఛనొందినదానివలెను, నిశ్చేష్టితురాలనైతి. ఏ నుపదేశింపఁబడుట యతనిరూపసంపదచేత నా? మనంబుచేత నా? మనసిజునిచేత నా? నవయావనంబుచేత నా? అనురాగంబుచేత నా? ఎఱుంగ, ఇది యెట్లెట్లని యక్కుమారకుఁ గాంచుచుంటిని. అప్పు డతనియొద్ద కింద్రియములుచే లేవనెత్తుకొనిపోవంబడుదానివలెను, హృదయముచే ముందున కీడ్వఁబడుదానివలెను, మదనునిచే వెనుక నెట్టఁబడుదానివలెను నయి యెట్లోశరీరంబు ధరించితి. అనంతరము స్వేదజలముచే గడుగఁబడియెనో యన లజ్జ కరఁగిపోయెను. మారశరంబులకు ధీతి గొనియె నో యన గాత్రంబు వడంకెను. అప్పుడు, నామనంబున నిట్లు చింతించితి. శాంతచిత్తం డై, నిష్కాముం డైనయీజనునియందు నన్నుఁ బడనై చునీమనసి జాంఘెట్టియనదృశంబు సేయ నారంభించెను. స్త్రీజనచిత్తంబును, నతిమూఢం బగును. ఏ లన, అనురాగవిషయయోగ్యత నైన విమర్శింపఁ జాలదు గదా? శరంబులకు నిక్కయగునీ తేజం బేడ? ప్రాకృతజనాభినందితంబు లగుకామసుఖంబు లేడ? ఇట్లు మదనునిచే బాధింపఁ బడునన్నుఁ గాంచి యాతఁ

దు మనంబున నియతంబుగ హసించుచున్నవాఁడు. ఇది యిటులెఱింగియు నేను చిత్తక్కునాఁపఁ జాలను. ఇది చిత్రము. అట్లు గాన నెంతలో తెలివి నప్పకుండునో మఱియు నెంతలో నితండు పరిస్ఫుటంబుగ నామధనధుశ్చేష్టితలాఘవంబు నూహింపకుండునో, అంతలో నే నిచ్చోనుండి తొలంగుట శ్రేయము. మఱియు నొకప్పుడనభిత. మగునామధనవికారంబుఁ గాంచి కోపించి యితండు శిపించిన శసింపఁగలఁడు. మునిజన ప్రకృతికిఁ గోపంబు మునిముక్కున నె యుండుంగదా, యని నిశ్చయించి యటనుండి చన నెంచి యాశాతి యెల్లరకు వంద నీయం బని తెన్న వ్రాల్పక యతనిమోమున నె దృష్టి నిట్టి యతనిని నమస్కారంబు చేసితి. అత మనోభవుం డలంఘ్య శాసనం డగుటను, మధుమాసంబు మదజనకం బగుటను, ఆప్రదేశం బతిరమయం బగుటను, నవయౌవనం బవియబహుళం బగుటను, ఇంద్రియంబు లతిచలంబు లగుటను, విషయాభిలాష దుష్ప్రవారం బగుటను, మనోవృత్తి చఫలం బగుటను, ఏ నభాగ్య నగుటను, నాకుఁ ద్లేశంబు విహితం బగుటను, పవనండు ప్రదీపంబు లెలె మారుం డమ్మునికుమారు నధీయం జేసి నడఁకించెను. అప్పుడమ్మునికుమారునకును నెదుఱుగ నేతెంచుమనసుని నెదుర్కొనియె నోయన రోమాంచంబు ప్రాచూర్భవించెను. కంపంబు గలుగుట వ్రతభంగంబునకు. వెఱచె ననఁ జేత నున్న జప

మాల చలించెను. అతిప్రకటం బగునీతనివికారంబు గాంచి మదనావేశం బిమ్ముడింప నే వర్ణింపరాని యవస్థ నొంది మనంబున నిట్లు చింతించితి. ‘ అనేకలీలోపదేశోపాధ్యాయుం డగుమకరకేతుం డె నిలానంబుల నుపదేశించెడిని. అట్లు కాదేని నిక్కామతంత్రంబులయం దుబుద్ధిం జొనుపనియీజను నకు ననభ్యస్తం బగుసరాగదృష్టి యెట్లు పొడమును? శృం గారరసంబు చిలుకు నో, అమృతరసంబు గురియునో, య నఁ దనరు నిట్టి దృష్టి యెట్లు బొడమెడిని? అక్కరంబులతో నక్కట లేక కన్నుతోడ న యంతర్గతం బగునభిలాషను వక్కాణించుచున్నవాఁడు, ఇది యెట్లు కలిగెడిని, అనితలం చి సమీపించి యాతనిసహచరుం డగురెండవమునిక్రమారకు నిఁ బ్రణామపూర్వకము గా నిట్లడిగితి. ‘ ఈయనపేరేమి? ఏతపోధనునికుమారుండు? ఈతండు చెవికొనం దాల్చినకుసుమ మంజరి యేమిపేరిటిచ్చెట్టునం గలిగినది? తొల్లి యాఘ్రాణించి యెఱుంగనిదీనిగంధంబు నామనంబునఁ గౌతుకంబు గలిగించు చున్నది. అని యడుగ నాతండు కొంచెము సగి యిట్లని యె:—, ‘ బాలా’ దీన నేమి ప్రయోజనము? ఇందు నీకుఁ గౌతుకము కలదేనిఁ జెప్పెదవినుము. ‘ దేవలోకంబున శ్వే తకేతుం డనుమహాముని యున్నవాఁడు. అమృతానుభావుని రూపంబు సకలసురాసురసుందరులఁడెందంబులకు నానందజన కం బైనలకూబరు సతీశయించి యుండును. ఒక్కనాఁ డమ్ముని

దేవతార్చనకును మమ్ములఁ గోయ మందాకినీజలంబున దిగుట
యు నప్పు డాయనను కమల్భవనంబున నెల్లపుడు. నన్నిహిత
యై వేయితేకులతమ్మిగద్దియై పైఁ గూర్చుండి యుండులక్ష్మీ
దేవి కాంచెను. అటుల కాంచుచు నానందబాష్పతరళం
బగులోచనయుగళింబుచే నాతనిరూపంబు సాస్వాదించునదేవి
చిత్తము మదనాయత్తం బాయెను. దర్శనమాత్రంబున నె
సమాగమసుఖంబు నొందినయాయమకుఁ డా నుండుపుండరీకం
బున నె కుమారుండు పొడమెను. అంత నదేవి 'మునీంద్రా,
వీఁడు నీకొమరుండు గ్రహింపుము., అని పలికి యబ్బాలకు
నాశ్వేతకేతున కొనఁగెను. తరువాత సమ్మునీంద్రుండు బాల
కునకుఁ దగునకలకృత్యంబులు నెఱపి యతండు పుండరీకమ్ము
నఁ బొడమియుంటఁ బుండరీకుం డనిపేరు వెట్టి యుక్తకాలంబు
న బ్రహ్మచర్యంబు నొసంగి సకలవిద్యల నేర్పెను. ఆపుండరీకుం
డె యితండు. ఈతనిచెవికొన నున్నకునుమం బేచెట్టు దన,
సురాసురులు క్షీరసాగరంబు ద్రచ్చినపుడు పారిజాతం బను
పాదపం భూకండు జనించె. ఆవృక్షరాజంబుకునుమమంజరి.
దీని నితండు వ్రతవిరుద్ధులుగ నెల్లు గ్రహించె నో. అధియు
వినుము. నేఁడు చతుర్దశి యని, కైలాసవాసి యగునంబికాప
తిని సేవింప సురలోకంబుననుండి నాతో నితండు నందనవనన
మీఁపంబునఁ బోవుచుండ నందనవన గోతర వ్రత్యక్షంబుగ వ
సంతలక్ష్మీకిరంబు పట్టుకొని యీ పారిజాతకునుమమంజరిం

గైకొని వచ్చి యీతనికిఁ బ్రణమిల్లి యిట్లనియె:—‘భగవంతుడా, సకలభవనాభిరామబృహదీశాపునకు నీయలంకారంబు సుసదృశంబు. కానయనుగ్రహించి యిద్దానిం జెవికొన నునిచికొమ్ము. పారిజాతంబు జన్మంబు సాఫల్యంబు నొందుత, మనుటయు నీతండు తనదురూపంబునుత్తిరి లజ్జించి యిద్దేవి నలక్ష్యంబు నేసి పోవుచుండెను. అంత నద్దేవి వెంబడి యేతెంచుచుండ గాంచి యేను ‘మిత్రమా, తప్పేమి? ఈయమ ప్రేమంబున నొసఁగినదీనిం గ్రహింపు, మని యితం డంగీకరింప నున్నను బలిమిమై నిద్దాని నీతనిచెవికొన నునిదిలి. ఇట్లేతం డెవ్వం? ఎన్ననిచ్చున్ద్రో? ఈకుసుమమంజరి యీతని కెట్లు వచ్చెనో? ఇది యంతె యు నెఱింగించితి., అని యితండు నలుకుచుండ సత్తపోధనకుమారుండు కొంచెము నవ్వి నాతో నిట్లనియె:—‘కుతూహలినీ, ప్రశ్నాయాసంబుతోఁ బని యేమి? ఇద్దానిపరిమళంబు నీకు పుచించు నెడందీనిం గైకొమ్ము., అని తనచెవినుండి తీసి ప్రార్థనంబుల నాచెవియం దునిచెను. ఆతనికరతలస్పర్శంబున నాడెందము రెండవపారిజాతకుసుమం బో యన నవతంసస్థానంబున నుండెను.

పుండరీకుండు మహాశ్వేతను మోహించుట.

ఆమునికొమరుండును నాకపోలతలస్పర్శనుఖంబున వడంకుచున్నవేల్లనలన లజ్జతోడం జూటి పడినజపమాలిక నేనిఁ

దెలిసికొనం జాయెను. అంత నే నాజపమాల క్రిందఁబడకుండ నడుమ న పట్టుకొని స్థలంబు గ' నాతనిభుజస్థాశక్యతకంత గ్రహనుఖంబు నో యన ననుభవించుచుఁ గంతాధరణంబుం జేసికొంటిని. ఇంతలో ఛత్రగ్రాహిణి యరుదెంచి 'భర్తృ దారికా' దేవి న్నానము చేసెను. గృహగమనకాలము సమీపించెను. కాన న్నానము చేయ నరుదెమ్మ. అనుట యు సమ్మాటచే నేను గ్రొత్త గఁ బట్టువడిన పిడియేనుంగు వలె నెట్టకేలకు నాతనిమోమునందుండిచూడ్కి మరలించి న్నానంబునకు వెడలితి. ఏను వెడలుకు నాతనిధైర్యచ్యుతిం గాంచి నెండవమునిదారకుండు కొంచెము కోపించినవానివలె నిట్లనియె:—'సఖుడా, పుండరీక, ఈమార్గము త్సుద్రజనత్సుణ్ణ మునుమా? నీకుఁ దగదు. సాధువులు ధైర్యధనులు కదా? ఎవ్వఁ డనొక్కప్రాకృతునివలె విషశం బగుచిత్తమును నిరోధింప వేల? మున్నెన్నను లేనియీయింద్రియతోభంబు నీ కిచ్చు జెట్లు కలిగెను? నీధైర్యం బెక్కడ? ఆయింద్రియజయం బెక్కడ? అప్రశాంతి యెక్కడ? కులక్రమాగతం బైనయాబ్రహ్మచర్యం బెక్కడ? అగృహపదేశంబు లెక్కడ? అశాస్త్రంబు లెక్కడ? అవైర్యాబోధంబు లెక్కడ? ఆయువభోగవిద్వేష మెక్కడ? అనుఖనైఋఖ్యం బెక్కడ? తపంబున నాయభినివేశం బెక్కడ? అసంయమిత్యం బెక్కడ? భోగంబులపై యాయరుచి యెక్కడ? నినుబోటివారు ను రాగద్వేషంబులచేఁ గాలు

వ్యంబు నొందుట యు, ప్రచూదంబులచే దిరస్కరింపఁబడుట యుఁ జూడ, నర్వవిధంబులఁ బ్రజ్ఞ, నిష్ఫలంబు. ధర్మశాస్త్రాభ్యాసంబు నిర్గుణంబు. సంస్కారంబు నిర్భకంబు. గుహాపదేశంబు నిరుపకారకంబు. ప్రబుద్ధత్వంబు నిష్ప్రయోజనంబు. జ్ఞానంబు నిష్కారణంబు. చేతనుండిఁజాటి యపహరింపఁబడినజపమాలిక నేని నెట్లు కనుఁగొననైతివి? ఏమి యీస్మృతిహీనత ఆయనార్య జపమాలిక నపహరించుఁగాత. మఱి యు దానిచే నపహరింపఁబడుహృదయంబు నేని నేల వారింపవు?, అనుట యు నాతండు కొంచెము లజ్జపడి యిట్లనియె:—‘సఖుడా, కపింజల, నన్ను వేఱువిధంబుగఁ దలంచె దేల? ఏ నాదుష్టకన్య కచేసినజపమాలాగ్రహణా పరాధంబు సహింపను., అని లేని కోపంబు దెచ్చికొని యిట్లనియె:—చపలా, నాజపమాల నొ సంగక యడుగుదాఁటి కదలకుము. , అన విని యే నాతనిజప మాల నామెడయంద యునిచికొని నామెడలోనియేకావళిం దీసి యాతనిచేత నునిచి మగుడ స్నానంబునకయి వెడలితిని. అంత స్నానంబుచేసి యతనినె తలంచుచుఁ దల్లితోడ నిజభవ సంబున కరిగి కన్యాంతకపురంబునఁ బ్రవేశించి యదిమొదలు విరహవివశ నై వచ్చితి నో, అం ద యుంటి నో, పలుపురం గూ డి యుంటి నో, ఒంటిమెయి నుంటి నో, డూరకుంటి నో, మాటాడుచుంటి నో, మేలుకొరటి నో, నిద్రించుచుంటి నో, దుఃఖమో, సుఖమో, పవ లో, లేయి యోనేది యు నెఱుంగ ను. కేవలము

కుమారీప్రాసాదంబునధీష్ఠించి సఖిజనంబు విడిచి నకలవ్యాసా
రంబులఁ ద్యజించి యొంటిఘేయి గవాక్షంబున మోమిడికొ
ని పూర్ణచంద్రోదయాలంకృతంబలై నాదిశనె గాంచుచు దూ
రస్థనయ్య సూర్యునకుఁ గమలినివలె ను, జలధరింతునకు నెమ్మి
వలె ను, నాతని కె యభిముఖ నయి యుంటిని.

తరిక. పుండరీకునిలేఖను మహాశ్వేత కొనంగుట.

అంతకుమున్ను నాయడపక నై తరళిక నాతోడ స్నా
నంబునకు వచ్చియుండెను. ఆయ్యది కొంతడడపునకు వచ్చి
మెల్లన నానో నిట్లనియె:— ‘ అచ్చోనసరసితీరంబున మన
ము కాంచినయిర్వురిలో నీచెవిలోనఁ గుసుమమంజరి నిడిన
మునికుమారుండు రెండవవాని కెఱుకరాకుండ నడవిలో నా
వెంట నగుదెంచి భర్తృదారిక నుద్దేశించి ‘ బాలికా, ఈక
న్యక యెవ్వరు? ఎవ్వరి కూతురు? పేరేమి? ఎటకుఁబోయె
డి? అని యడుగ నేను ‘ గంధర్వపతి యైనహంసునికూతు
రు. మహాశ్వేత యనునది. గంధర్వావాసం బగు హేమకూ
టంబున కరిగెను. అనివచింప నాతండేమియో చింతించుచు
ముహూర్తమాత్రం భ్రూరకుండి యర్థించువానివలెఁ గ్రమ్మతి
నిట్లనియె:— ‘ కల్యాణి! బాల్యంబునను నీయాకృతి శాంతం
బై చూపట్టె. నాఫలు కొక్కటి వినుము, అనుటయు నేను దో
సిలియొగ్గి యాదరంబు కనఁబఱుచుచు ‘ స్వామీ! ఇటు లేల
పలుకనలయు? పుణ్యంబులు లేక మిముబోటి మహాత్ములు

మముబోంట్ల పై దృష్టి నేని నుంతురో? ఇంక నాజ్ఞాపింతురన నేమి చెప్పవలయు? కాన యానతి యొసంగి యీ జనుని ననుగ్రహించునది, అని పలుక నాతండు వంతసించి కానుగుమానున నొక తలియూతుం గోసి దాని నొకశిలాతలంబునఁ బిడిచి యాచింబున నుత్తరీయాంచలంబుననుండి చింపఁబడిన పట్టికపై నఖాగ్రంబున వ్రాసి యీపట్టిక నా కన్నియకుఁ జాటుగ నొసంగు మని పల్కి యిచ్చెను, అని చెప్పి తాంబూలభాజనంబుననుండి యాపట్టికం దీసి కనఁబఱచెను. ఏనును శబ్దమయంబయ్యి నొక స్పర్శసుఖంబు గలిగించెనో యనఁ దనరుమునికుమారసంబంధ మైన యాలాపంబుచే మదనావేశమంతంబుచేతనన నావేశపెట్టఁబడి దానికంతలంబువలన నారచీరపట్టికం దైకొని యందు వ్రాయంబడి యున్న బాగీతం జనువుకొంటిని.

“గీ॥ బిసరుహాయశబోధన బిసరిత వగు

తననమా కివలీమతల్లి పతి

హంసమంబోలె నామనం బాసం గొప్ప

జేలుపుచ్చియుఁ జేర్చిత ఛాలదవ్వు॥”

అంతఁ దారితిప్పినవానికి దిగ్భ్రాంతిచేతంబలెను, అంధునకు బహుళపక్షరాత్రిచేతంబలెను, మూకునకు జిహ్వచ్ఛేదంబుచేతంబలెను, అధర్మానక్తునకు లోకాయశికవిద్య చేతంబలెను, ఉన్మత్తునకు మద్యముచేతంబలెను, పిశాచగ్రహంబునకు

దురావేశక్రియచేతంబలెను, స్వరాతురం బైననాచిత్తంబునకు నాగీతిచే మిగులదోషోషయంబు కలిగెను. దానంతేసి యేను వినశనై యాతరళిక రెండవతూరి మునికుమారుం గాంచియుం డుట దానిని మహాపుణ్యంబుచేసిందానింబలెను, సురలోక వాసం బనుభవించినదానింబలెను, అమృతంబుగ్రోలినదానిం బలెను, త్రైలోక్యరాజ్యాభిషేకంబు నొందినదానింబలెను ద లంచుచు దగ్గఱ నుండేడిదైనఁ జూడనలభ్య మగుదానింబ లెను, అతిపరిచితురాలైనఁ గ్రొత్తదానింబలెను బలుకరించు చు, ప్రక్కన నున్నదియెఁ ద్రైలోక్యంబునకుఁబైన నున్న దానింబలెను గాంచుచు, చెక్కిలులయందును, ముంగురుల యందును దడవుచు, స్వామిభృత్యసంబంధమును దలక్రిందుగఁ గనఁబఱచుదాననై 'తిరళిక, ఈ వామునికుమారు నెట్లు చూ చితివి? ఆతండు నీతో నేమేమి చెప్పెను? ఆయనయొద్ద నెంతకాల ముంటివి? ఆయనఘుండు మనల ననుసరించి యెంతద వ్వేతంచెను? చెప్పు, మనివేమాటకుగుచు నీవార్తతో నా మేడమీదఁ బవలం గడపితి. అంత సాయంకాల మగుడు ఛ త్రగ్రాహిణి వచ్చి యిట్లనియె:—'భర్తృదారిక, ఆమునికు మారులలో నొక్కండు వాకిట నున్నవాడై, అక్షమాల వే డవచ్చితి నని వచియిచ్చుచున్నాడు, అనవేని యేను మునికుమా రనామగ్రహణంబునఁ బారవశ్యంబు వొంది కంచుకి నొక్క నిం బిలిచి 'పోయి యాతనిం దోడ్కొని రమ్ము, అని యాన

లిచ్చుటయు వాడు వల్లె యని ముహూర్తమాత్రంబున నా మనఃప్రియునిరూపునకు 'యాననంబువలెను, యావనంబునకు మకర కేతనునివలెను, మకర కేతనునకు వసంతునివలెను, వసంతునకు మలయానిలునివలెను ననుయాపసఖుం డైనకపింజలుం డనురెండవమునికుమారుం గాంచితి. ఆతనియాకారంబుఁ జూడఁ బర్యాకులంబో, సవిషాదంబో, శూన్యంబోయనఁ దనరు సంతర్గతభావంబు గలిగి యొప్పుచుండెను. అప్పుడే లేచి వంద నము చేసి యేన యాననంబొసంగితి. అతండు కూర్చుండ నా తనిపాదంబులఁ గడిగి పయ్యెదకొంగునం దుడిచి సమీపంబు గ నేలపైఁ గూర్చుంటిని. అంత నతండు ముహూర్తమాత్రం బుండి యేమో వచింపఁ దలచినవానివలె దరభికయందు ధృష్టి నునిచెను. ఏ నాతనిభావం బెఱింగి 'ఇయ్యది నాకు భిన్ను రాలుకాదు. అసంశయముగ వక్కాణింపనగు, నని వచింప న తం డిట్లనియె:—

కపింజలుండు మహాశ్వేతికు బుండరీకు నవస్థలు విన్నవించుట.

‘రాజపుత్రి’ ఏమి చెప్పుదు? నావాక్కు పచింపరానివిషయంబున లజ్జచే నడఁగి పోయెడిని. కంధమూలఫలంబులఁ గుదుచుచు శాంతి నొంది యడవియం దుండుమునిజనం బెక్కడని ఆశాంతజనోచితంబై విషయభోగాభిలాషకలువం బై నమదన రాగప్రపంచం బెక్కడఁగిది యెంతయు నయుక్తము. దైవం బెద్ది యారంభించెనో, చూడుము. ఈశ్వరుం డయత్నంబుగ నె జనుని

హాసాస్పదుం గావించెడిని. ఇయ్యది నారచీరలకుం దగునో? జడలకు యోగ్యంబో? తడయ్యున కనుచుంబో? ధర్మోపదేశము నకంగంబో? ఎఱుంగ. ఇది యవశ్యంబును జెప్పవలయు. వేటొకం దుపాయంబు కన్నట్లమ్మ. ఇంకొక్క ప్రతిక్రియ తోపదు, వేటాదిక్కు గానంబడదు. వేటొక్కగతి లేదు. చెప్పకున్న గొప్పయనర్థంబు. మూడంగలను. ప్రాణపరిత్యాగంబుచేనైన సుహృత్ప్రణాంబులు రక్షణీయంబులని యెంచి వచింపంబూనితి. శ్రీమతి యెదుటనే యే నట్లు కినుక బూని కఠినంబుగ వక్కాణించితి. అట్లు పలికి కోపించి యాతని విడిచి యచ్చటు వాసి వేటొక్కచోటికరిగితి. నీ వేగినపిదప ముహూర్తమాత్రంబుండి యిపు డొంటిమెయి నితం జేమి చేసెనో, యని మరలి వచ్చి యచ్చో గాంచునంతలో నతండుకానంబడమికి మనంబున నిట్లు వితర్కించితి.

. అతండు మదనపరాయత్తచిత్తుండయి యక్కన్నియ వెంబడి పోయెనో? అక్కన్నియ యరుగఁ దెల్పినొంది. లజ్జచే నా కగపడఁ జాలఁ డయ్యెనో? లేక కోపించి నన్ను విడిచి చనియెనో? అట్లుగాక నన్ను నెమక నింకొక్కచోటి కరిగనో, యని వికల్పించుచు గొంతకాల ముంటిని. పిమ్మట నిట్లు చింతించితి. ఆతం డొకపరి ధైర్యంబు చెడి యేదేని నప్రియంబు నాచరించెడి నో? లజ్జచే నేమి చేయఁడు? అట్లు గాన యీతని నొంటిగా విడువఁ గూడ, దని నిశ్చయించి

వెదకుచు నాతండు కానంబడనికొలండ్ సేహకాతరం బగుమ
నంబున నమంగళంబు నాశంకించుచుఁ జందనవీధులను, ల
తామండపములను, సరఃకూలంబులను గాంచుచుఁ జాలసేపు
వెదకితి. అంతనొక్కకొలచెంగట నిరంతరం బగుటచే గు
నుమమయం బో, మధుకరమయంబు బో, పరభృతమయం
బోయన నతిమనోజ్ఞం బయి నసంతునిజన్మభూమి యననో
వృనోకలతాగహనంబున నుండి సకలవ్యాపారంబులఁ ద్యజిం
చినవాఁ డగుట లిఖితునివలెను, స్తంభితునివలె ను, యోగస
మాధినిష్ఠునివలె ను గానంబడుచు, సహూమంబు లగుతప్తశ
ల్యంబులచేత నో యన సంపెగ మొగ్గలచేత మదనునిచేగొ
ట్టంబడుచు, హంకారంబులచేతనోయన మధుకరఝంకారం
బులచేత దక్షిణానిలంబుచే నదలింపఁబడుచు, ననిశంబు గన్నీ
రుగార్చుచు, గ్రహగ్రస్తునివలె ను, ఉష్ణత్తునివలెను, అంధు
నివలెను, బధిరునివలెను, పరాయత్తచిత్తుం డయిమన్మథా
వేశంబు గొనకొమ్మ నధిష్ఠించి యెఱుంగరాని పూర్వాకృతి
గలయాతనిం గాంచితి. అట్టియవస్థలో నున్నమిత్రుని తె
ప్పవ్రాల్చక గాంచి విషాదంబు నొందె డెందంబు వడంక
నిట్లు చింతించితి. మకరకేతునివేగంబు దుస్సహంబు. అ
తండు క్షణమాత్రంబున నీతని నిట్టియవస్థ నొందించెగదా?
ఎట్లు లిట్టిజ్ఞాననిధి యొక్కమాటుగ నిట్లువ్యర్థభూతుం
డయ్యెడిని. ఇది యెంతచిరము? ఇతండు బాల్యంబు మొ

దలుకొని ధీరప్రకృతియై నాకు నొరులకును స్పృహణీ
యచరితుండయి యుండెను. ఇప్పుడొరునివలె జ్ఞానము నిర
సించి తపంబు పోనాడి, ప్రభావంబుఁ ద్యజించి గాంభీర్యము
దిగనాడి మన్మథునిచే జడీకృత్యం జూయె, అన్నివిధంబుల ని
ర్దోషం బగుయావనంబు దుర్లభంబు, అని యెంచి సమీపం
బునఁ గూర్చుండి 'సఖుడా, పుండరీక, ఇదియేమి? చెప్పము;
అని యడిగితి. అంత నతండు బాష్పపర్యాకులం బగునీక్షణం
బు మెల్లగ దెఱచి నన్నుఁ గాంచి నిట్టూర్పుచుచ్చి 'కపింజల,
వృత్తాంతం బెఱింగియు నన్నడిగెదవేల? అని పలికెను. అ
ది విని యేను ఈతనివికారంబునకుఁ బ్రతిక్రియ లేదని యెఱిం
గియు 'మిత్రుం డనన్తాస్థింబునఁ బ్రవర్తించునడ శక్తికొలఁది
తొలఁగింపవలయునని నిశ్చయించి యిట్లంటిని. 'సఖుడా
పుండరీక, ఏ నెఱింగియు నిదియే యడుగుచున్నాడ. నీవెద్ది
యాగభించినో, అది గురువులచే నుపదేశింపఁబడియెనా?
ఇఁక ధర్మశాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియెనా? ధర్మార్థసో
పాయంబా? అట్లుగాదేని నిది తపంబుల విధానాంతరంబా?
మఱియిది స్వర్గమనమార్గంబా? ప్రతరహస్యంబా? మోక్షప్రా
ప్తియోగంబా? ఇంకొకనియమప్రకారంబా? ఏ ట్లిది నీకుమనం
బునఁ దలంపనేని యే క్తంబు? ఇఁక నెట్లు వచింపను, జూడను
యక్షమో చెప్పము. నీ వజ్ఞునివలె మదనునిచే హాసాస్పద
త్వంబు నొందింపఁబడుచు ని న్నెఱుంగవేల? మదనునిచే నా

యాసపెట్టబడువాఁడు మూఁథుండుగదా? సాధుజననిందితంబు లగువిషయంబులయందు నీ కేమిసుఖాశ కలదు? పరిణామ విరనంబు లగువిషయభోగంబులయందు సుఖబుద్ధి నిడికొను మూఁథుండు ధర్మం బని విషలతలఁ జెనుచును. పూదండయని ఖడ్గలతను మెడయం దిడికొనును. మహారత్నం బని నిప్పుకం దాఁకును కదా? విషయస్వరూపం బెఱింగియు నుత్పథంబు నం జనునిండియంబుల వారింపవేల? ఖోభంబు నొందినమ నంబునైన నియమింపవేల? ఆనంగుడన నెవఁడు? ధైర్య మ వలంబించి యీదురాచారంబుం దూరీకరింపుము. అని పలు కుచుండ నాతండు కన్నీరు దుడిచికొని తనకరతలంబున నాపాణిం బట్టుకొని యిట్లనియె:—

‘సఖుడా’ కపింజల, పలుమాటలేల ? నీవు స్వస్థుండవు. ఆశీవిషవిషవేగతుల్యంబు లగుకుసుమచాపనాయకంబుల బాటిం బడవైతివి. దాసంజేసి సుఖంబుగ బరున కుపదేశించెదవు. ఎవ్వని కిండియంబులు, మనంబును స్వస్థంబులో, ఎవ్వండు కనుచు, వినుచు, వినినదాని చెలిసికొనుచు నున్నవాఁడో, నుటి. యెవ్వండు ఇది మంచి ఇదీ చెడుఁ గని వివేచింప నర్హుఁడో, వాడుకదా ఉపదేశమునకు యోగ్యుండు. నా కిది యంతయుఁ గడుదూర మయ్యె. జ్ఞానము, ధైర్యము ననువార్త యస్తమించెను. ప్రాణంబు లెట్లో నిలచి యున్నయవి. ఉపదేశకాలము దూరంబుననె పోయె. ధైర్యసమయం బతిక్ర

మించెను, ఇత్తటి నీకంటె నొరుం డెవ్వఁడు నా కుపదేశించు వాఁడు? జగంబున నాకు నిన్నుబోటిబంధుం డెవ్వఁడు కలఁడు? ఏమి చేయుదు? చిత్తంబు నాపజాల. ఇప్పుడు నాయవస్థం గాంచితిగదా! ఉపదేశకాలంబు గతించెను, కాన బ్రదికియుం దుదాఁక నీమడననంతాపంబునకుఁ బ్రతిక్రియ నేయఁగోరెద. నాయంగంబు లుడికెడిని. హృదయంబు తెఱలెడిని. శరీరంబు మండెడిని. కాన యిప్పటి కెది తగునో, యదియొనరించెదు గాత., అని పట్కి మిన్నకుండెను.

అంత నే నిట్లు చింతించితి. 'సమయంబు దప్పెను. ఈత నిమరల్ప సాధ్యంబుకాదు. ఇప్పుడు పదేశంబులు నిర్భక్తంబులు. కాన ప్రాణపరిత్యజంబునకై యత్నించువాఁడ' నని యెంచి పలువిధంబు లగుశిశిరోపచారంబులఁ జేయుచు నిట్లు చింతించితి. భగవంతుఁ డగుమనోభవునకు నసాధ్యంబు లేదు. హరిణంబువలె వనవాసనిరతుండయి స్వభావముగ్ధుండైన యీజనుండెక్కడ? వివిధవిలాసరాశి గంధర్వరాజపుత్రి మహాశ్వేత యెక్కడ? ఇతని కన్నింట దుర్లుటంబును, దుష్కరంబును లేదు. అగాధగాఢభీర్యసాగరుం డగునీతని తృణమురీబలే లాఘవంబునొందించెఁగదా? ఆతపం బేడ? ఈయవస్థ యేడ? దేనను బ్రతీకారంబు లేనియాపద యుపస్థితంబయ్యెను. ఇప్పుడేమి చేయవలయు? ఏదెనకుఁ బోవలయు? ఎవ్వనిశరణువొరవలయు? ఏమియుసాయము? ఏమి యుక్తి? ఏమి దిక్కు? ఏ

దినహాయము: ఈతనిప్రాణంబు లెట్లు నిల్చు? ఏయపాయంబుచే నితండు జీవించును? అని విచారించి క్రమ్మట నిట్లు చింతించితి. అతిద్వీర్షం బైనయూనిష్ప్రయోజనచింతచే నేమి? మంచియో? చెడుగో? ఏ నేనొకయుపాయంబున నీతనిప్రాణంబుల రక్షింపవలయు. వానికి నీసమాగమంబు దక్క యింకొండుపాయంబు లేదు. బాలభావంబునను, అప్రాగల్భ్యంబునను, తపోనిరుద్ధం బగుననుచితంబు పానగ నని యెంచి యితం డాకన్నియున్న యెడకుం జని మనోరథంబు నించి కొనం జాలడు. మదనవికారంబు కాలాంతరంబు సహింపదు. సాధువు లతిగర్హితం బైనయకృత్యంబుననైన సుహృత్ప్రాణంబులు రక్షింప నెంతరు. కాన యిది యకృత్యంబయ్య నాకవశ్యకర్తవ్యంబైన ప్రాప్తించెను. ఇంకేమి చేయవలయు? నేను గతి యేమి? సర్వవిధంబుల నాయమయొద్దకుం జని యీయవస్థ నివేదించు వాడ, నని యాలోచించి 'ఏ సనుచితవ్యాపారంబునఁ బ్రవర్తించితి నని లజ్జించి యతండు వారించునో, యని యెంచి యతనికిఁ దెలుపకయే కార్యంతరవ్యాజంబున వేడలి యిటకు వచ్చితి. ఇట్లు లుండఁగా నిప్పుడది యుక్తమో? ఇట్టియనురాగంబున కెద్ది తగునో? మారాక కెది యనుచూడఁజో? అందు నీన వలరతివి.' అని పల్కి యేమి చెప్పుదునో యని 'నామొగంబునఁ జూడ్కి నిల్పి మిన్నకుండెను.

ఏ నది విని సుఖాన్ముతమయం బగుప్రదంబున మునింగినదానివలె ను, సర్వానంధంబుల నొందినదానివలె నప్పుడు పొడమినలజ్జచే మోము వాంచి యానంద బాష్పంబులచే బ్రహ్మర్షంబు దెలుపుచు నిద్రింపింపితిని. దైవయోగంబున మదనుండు నన్నుంబలె నాసుభగుని ననుబంధించి యున్నవాడు. ఇతండు నన్ను సంతాపపెట్టినను గొంతయానుకూల్యంబు నె కనబఱచినవాడు గు. అమ్మనికుమారకున కిట్టిదశ నిజంబగు నేని నీతండు నేయనియుపకారం బేమి? ఇతనితో సముండైనబంధుం డెవ్వఁడు? కపింజలుండు కలలో నైన నసత్యంబు వచించు నే? ఇట్లు లుండ నే నేమి నిశ్చయింపనలయు, ఈతని యెదుట నే నేమి చెప్పనలయు, నని విచారించుచుండఁ గ నె ప్రతీహారి వచ్చి యిట్లనియె:— ‘భర్తృదారిక? నీ వస్వస్థ శరీర నని పరిజనంబువలన విని మహా దేవి వచ్చెను., అనుట యు‘విని కపింజలుండు మహాజనసమృద్ధంబునకు వెఱచి వేగంబు లేని ‘రాజపుత్ర, కాలం బతిక్రమించెను. దివసక్రమం డస్తమించెడిని. కానయే సరిగెద. అన్నివిధముల సుహృత్ప్రాణరక్షణంబునకయి యిదో గోసిలి యొగ్గుచున్నాఁడు. ఇదియె నాకుఁ బరమానందంబు., అనిపల్కి ప్రతివచనం బవేక్షింపక య నెడలిపోయెను. అంతనాజనని యరుదెంచి కొంతదడ వుండి తనయిక్కకుం జనియెను. ఆయమ యచట నేమి చేసెనో? ఏమిచెప్పెనో ఎఱుంగ. ఆమె యరుగ నరుణగభ

స్తి యస్తమింపఁ జీకటి వ్యాపించెను. అప్పు డేమియుం జేయఁ దోవక తరళిక నిట్లడిగితి.

మహాశ్వేత పుండరీకు నుద్దేశించి చింతించుట.

‘తరళిక’ నా డెందంబాకులపాటొందెను. ఇంద్రియంబులు వివశంబు లాయెను. నాయంతన యేమి యుం జేయఁజాల. ఇం దెది యుక్తమో? అది నీవ యుపదేశింపుము. కపింజలుండు నీయెదుఱన చెప్పిపోయెగదా? ఇతరకన్యకవలె నేను లజ్జను ద్యజించి, ధైర్యంబు నిర్మూలంబు చేసి, ఆవినయం బంగీకరించి, సదాచారంబు నుల్లంఘించి, అయశంబున కొప్పి రాగాంధవృత్తినై తండ్రీచే నన్నుజ్ఞానగొనక, తల్లిచే ననుమోదింపఁబడక నాయంతన వెడలి మునికుమారుపాణిం గ్రహించు నెడ గురుజనాతి క్రమణంబున గొప్పయధర్మంబు వాటిల్లును. ఇక ధర్మానునోధంబున మృత్యువు సంగీకరింతు నేని దానం దనంతనవచ్చినకపింజలునకుఁ బ్రణయభంగంబు ను, మత్కృతంబైనయాశాభంగంబున మునిసూనుం డనువులఁ దొలంగు నెడ నెదన మునిజనవధజనితం బైన మహాపాతకంబు కల్గును. అని యేసు బ్రహ్మచుండగ నె చంద్రోదయం బాయెను. శశిధరబింబంబుచే నానిశిమనోజ్ఞా బయి యుండె. అప్పుడుదయించినరజనికరబింబంబుఁ గాంచి యేను లోపఁ బ్రజ్వలించెడుమదనానలంబు గలిగియు, సంధికారితం బైనహృదయంబుగలదానను, తరళికతొడ్డపైఁ దనువల్లినుంచియు మన్మథునిచేతి

లో నున్నదానను, చందురునిగాంచు చుండియు మృత్యువు
నాలోకించుచున్నదానను నేతిని. మదనమధుమాసమలయప
వనాదు లొక్కవలను, పాపకారి. యైనచంద్రహాతకుం డొ
క్కవలను నుండుగదా? దాహజ్వరంబు గలవానికి నివృత్తల
వర్షంబువలెను, చలిగొన్నవానికి మంచుసోనవలెను; మదన
వేదనాతురం బైననాడెందంబున కీయిందుబింబం బత్యంతమ
స్పృహంబు, అని యాలోచించుచు నె మూర్ఛ నొందితి. అం
తఁడరళిక చేసినచందనచర్మలచేతను, తాళవృంతానిలంబులచేత
ను దెప్పిటిలి కన్నీరు గార్చుచు నేక్షుచున్నతరళికం గంటిని.
ఏను కన్నులుదెఱవ నన్నుఁగాంచియాతరళిక దోసిలియొగ్గి యి
ట్లనియె:—

మహాశ్వేతి నిరళికతోఁ బుండరీకునొద్దను నెడలుట.

‘భర్తృదారిక’ లజ్జతో నేమి, గురుజనాపేక్షతో
నైన నేమి? ప్రసన్న వగుము. నన్నంపుము. నిశ్చయతముని
నిటకుం గొనివచ్చెద. లేదేని లెమ్ము. నీ వైన నటకుఁ బామ్ముఁ
ఇంక మీద. మదినునివలనబాడమునుత్కంఠ నోర్వఁజాలవు.
నావిని యే ని ట్లంటిని. ఊన్మత్తా, మన్మధునితో నేమి, కీగుము
దబాంధవుండు సర్వవికల్పంబులఁ బరిహరించుచును, సర్వసందే
హంబుల మాన్పుచును లజ్జ నున్మూలీకరించుచును మృత్యువు
నొద్దనుండి వచ్చినవాఁడు. మృత్యువునోద్దకుఁ గొనిపోవం గ
లఁడు. కాన లెమ్ము. అని దానిం బట్టుకొని యేరికి నగఁబడ

కయ మేడనుండి దిగితి. దిగి వెడలునంతలోఁ గుడికన్నదరఁ
 వొడగెను. అది లక్ష్మీంచి వైశం బిం కెద్దియో సంకల్పించె
 నని యెంచితి. అట్లు వెడలి తరళికాద్వితీయనై చనుచు
 నిట్లు చింతించితి. ప్రియతమాభిసరణంబునకియిఁ బ్రవర్తించిన
 జనంబునకు బాహ్యపరిజనం బేల్క వీరలె పరిజనకృత్యమును నె
 ఆపుచున్నారు గదా? నమోరోపితశి రాసనుండగుట సుమాయు
 ధుండు వెంట నేతెంచుచున్నాఁడు. చంద్రుండు తన కరంబులఁ
 జూచి నాకరంబు నాకర్షించెననఁ దనిగుచున్నాఁడు. లజ్జను వె
 నుకడేసి డెందం బింద్రియములఁగో ముందునకుఁ బోయెడిని.
 ఉత్కంఠ నన్ను నె త్కికొని పోవుచుండెడిని. అని యెంచి ప్ర
 కాశంబుగ నిట్లంటిని. 'తరళిక, ఈయిందుహతకుండు నన్నుం
 బలె నతనింగూడఁ గరంబునఁ బట్టి యాకర్షించి యెదురుగఁ
 గొనినచ్చునా?' అన విని నన్నుఁ జూచి తరళిక యిట్లని
 యె:—'భర్తృదారిక, ఈతని కాజనునితో నేమి? ఈతం
 డు తాన మదనాతురునివలె భర్తృదారికయం దాయాచేష్టల
 నాచరించెడిని. ఎట్లు లన, ప్రతిబింబఖిమంబునఁ జెక్కిలి ము
 ద్దుగొనుచున్నాఁడు. మఱియుఁ గాలిగోల్లం బ్రతిఫలించి యడు
 గులపైఁ బడుచున్నాఁడు., అని యిట్టి యాలాసంబు లాడుచు
 నచ్చోటు దాసితి. అంత మార్గంబునఁ గునుమరజం బంటిన
 చరణయుగంబు నొకకొలనిలోనఁ గడిగికొనినదాననై పురు
 షునిరోదనధ్వని నాలించితి. మొదల కుడిక న్నదకుట నహి

తము నాశంకించుచున్నదాన నాశ్వనిచే మిగుల గుండియ నగి
లినట్లు విషణ్ణుచి త్తనయి 'తర్కశిఖా' ఇదీ యేమి? అని భయం
బున వణుకుచు నెదుగుగఁ ద్వరితగతి నరిగితి. అపుడు నిశీధన
మయంబగుట నార్తనాదంబు దూర్ధంబునకు విననయ్యె.

కపింబులందు పుండరీకు వస్త్రేకించి విలపించుట.

'హా! హతుడ నైతి. వధుచితుడ నైతి. హా! ఇది
యేమి? ఇట్లు వచ్చె. దురాత్మా. మదనపిశాచ' నిర్ఘృణ, ఈ య
కృశ్యముచు జేసితి వేల? ఆ! పాపా, మహాశ్వేతా, దుర్విసీతా,
నీ కింతం నీయకృతి యొనర్చె? ఆ! మశ్చరిత, చంద్రచండాల,
కృతాంధుండ నైతివి. దాక్షిణ్యహీన, దక్షిణానిలపాతక, నీమనో
రథంబు లిప్పుడు పూర్ణంబు లయ్యె. కృతకృత్యుండ నైతివి.
ఇప్పుడు సంతోషంబు నొందుము. హా! భగవంతు, శ్వేతకేతూ,
పుత్రవత్సల, చెడినని న్నెఱుంగ నైతివి. హా! భర్తమా, నిష్పరి
గ్రహమా నైతివి. తపమా, నిరాశ్రయమ నైతివి. సఖుడా, నిన్ను
విడిచి ట్టణమైన నుండజాల. నీవెంల వచ్చెద నిలుము, ఎట్ల
పరిచితునివలె నొక్కమాటుగ నన్ను విడిచి పోయెదవు? ఏమి
నీనిష్ఠురత్వము, నిన్ను విడిచి యెచ్చటి కేగుదునో ఎవ్వని శర
ణుజొత్తునో చెప్పము. అంధుండ నైతి. నాకు దెసలు కూ
న్యంబు లయ్యె. నాశవీధింబు నిరర్థకతి నొందె. తపంబు నిష్ప్ర
యోజనత గాంచె. ఎవ్వనితోఁ దిరుగుదు? ఎవ్వనితో భాషిం
తు? లేము. విలపించునాకుఁ బ్రతివచనంబు నిమ్ము, నీకు నాపైఁ

గలప్రేమం యెటఁబోయె. స్థితపూర్వాభిభాషిత్యం బెందేగె, అను
కపింజలునాలాపంబు నాలించితి,

మహాశ్వేత పుండరీకు నుద్దేశించి విలపించుట,

అంత నెగసిపోయెడు ననువులతో నెలుం నెత్తి యే
డ్చుచు, జని మందభాగ్యను పాపకారిణి నగునేను తలిగుసెజ్జ
పై యనంగయోగవిద్యను ధ్యానించువానివలెను, అపూర్వ
మగుచాణాయామము నభ్యసించువానివలె నుండి కంఠంబునఁ
గపింజలునిచే గాఁగిలించుకొనఁబడి యప్పుడ విగతజీవితం డ
యిన యమృహాభాగుని జూచితి. చూడనె మూర్ఛాంధకారం
బుగప్పి పాతాళంబున కేగినదానివలె నప్పు జెందుంటినో, ఏమి
చేసితినో, ఏమి విలపించితినో, ఏదియు నెఱుంగ. ఈ మూఢ
హృదయం బతికతనం బగుటనో, దీర్ఘశోకంబు విహితం బగు
టనో, జన్మాంతరోపాత్తం బైనదుష్కృతంబునకుఁ జాత్రురాల
నగుటనో, నాప్రాణంబు లేకారణంబున నిలిచెనో ఎఱుంగ. కొం
తదడవునకుఁ దెలివినొంది యిది యే మిట్లు నచ్చెనని పేరెలుం
గున 'హా! తల్లీ, హాతండ్రి, హాచెలులారా, అనుచును, హానాథ,
జీవితనిభంధన, దిక్కులేనిన న్నొంటిగ విడిచి యెటఁబోయెదో
వచింపుము. నీకయి యెట్టియవస్థ పొందితినో తరళిక నడుగుము.
ప్రసన్నుండ వగుము. ఒక్కమా జైనమౌటాగుము. భక్తవ
త్సలతం గనఁబఱుపుము. కొంచమైనఁ జూడుము. నామనోర
థంబు నింపుము. ఆర్తనైతి. అమర క్తనైతి. అనాథ నైతి. అగ

తిక నైతి. మదనపరిభూత నైతి. దయయుంప వేల? ఏమి యప
రాధము చేసితిను? నీయాచరియేమి చేయనైతిను? చెప్పుము.
ఏల కోపించితివి, దానీజనంబు నకారణంబుగ విడనాడి పోయె
దేల? ఆ! నాకతన నీ కిట్టిదశ వాటిల్లెను. ఇట్టినే నింకను బ్రదికి
యున్నదాన. నాకు వినయంబును, బంధువర్గరీతిను, షరలోకం
బును లేదు. నాబోటిక్రూరహృదయు యెందును లేదు. ఇట్టి
నిన్ను విడిచి గృహంబున కరిగితినిగదా? ఇంక నాకు గృహంబు
తో నేమి, తల్లితో నేమి, తండ్రితో నేమి, బంధువులతో నేమి,
పరిజనంబుతో నేమి, హా! ఎవ్వని శరణు జొత్తు. దైవమా, నా
యందు దయగనఁబఱుపుము. నీకు విన్నవించుకొనుచున్నదాన.
భర్తృభిక్ష వెట్టుము. భవితవ్యతా, దయ నుంచుము. అనాథవ
నితం గావుము. వన దేవతలారా, ఈయనకుఁ బ్రాణముల నొ
సంగుడు. తండ్రి, కైలాసవాసా, నిన్ను శరణు జొచ్చితి. దయా
భుతర గనఁబఱుపుము. అని యిట్లు గ్రహగృహీతవలెను. ఉన్న
త్తవలెను, విలపించిని. భగవంతుడా, ఈయనను బ్రదికింపు
ము. అని పలుమాటలు కపింజలుని పాదములపైఁ బడితిని. తరళి
కం గాఁగిలించికొని రోదనము చేసితి. అని యిట్లు తన వృత్తాం
తంబు నచించుచుండునంతలో మహాశ్వేలేకు మూర్ఛ పచ్చు
టయు శిలాతలంబువయి బడుచుండఁ జగద్రావీడుండు పట్టుకొని
తనయు త్తరీయాం చలంబున వీచుచు మూర్ఛ దేర్చెను.

తెలివివచ్చినపదంపడి జాలిగొని చంద్రావీడుం డిట్ల నియె:—భగవతీ, పాపుండ నైన యేను నీశోకంబుం గ్రొత్త జేసితి. దానంజేసి నీవిట్టిదశ కొందితివి. కాన నీవృత్తాంబు వచింపవలదు. ఏనువినంజాల, ఇంక ముగింపుము. కడచిననైన నుదుఃఖంబులు నుహృజ్జ్వలంబునకు నెఱిగించునపు ధనుభవం బునకు సమం బైన వేదనం గలిగించెడిని. కాన యెట్లో ధరింపఁ బడిన యీయసువుల మగుడ శోకానలంబున కింధనత్వంబు నొందింపకుము., అన విని వేడినిట్టూర్పు విడిచి కన్నీరు గ్రమ్మిన కన్నులతో దుఃఖంబున నిట్లనియె:—‘రాజపుత్ర! అతిచారుణం బగునారేయి నన్ను వీడనిప్రాణంబు లిప్పుడు విడుచుననుట య తిదూరము. భగవంతుం డైనయంతకుండును నతిపాప నైన నాదర్శనంబుఁ బరిహరించెడిని. కటికెందంబు గలనాకు శోకం బెక్కడిది? అట్టివేదన ననుభవించిననాకుఁ జెప్పటకుఁ బెక్కి యేమి? చెప్పటకును వినుటకును నశ్యం బైన యీ వాక్య కంటె సింహాకండుకష్టం బేమికలదు? ఈవజ్రపాతంబునకు నవ్వ ల జరిగినయాశ్చర్యంబు నివేదించెద. ఏ నాదురాళా మృగ తృప్తచే గ్రహింపం బడుటన భారబూతం బయి యవ్రయో జనం బైనహతశరీరంబుం ధరించియున్నదాన. ఇద్దాని బాగుగ వినుము.

దివ్యపురుషుండు మహాశ్వేత మాటడించుట.

ఏ నట్టియవస్థాంతరంబున మరణంబ నిశ్చయించి పెక్కు విలపించి తరళిక్తో నిట్లంటిని. 'ఓసీ' లెమ్ము. ఎంతనేపేడ్చుచాన. కట్టియలం గొని తెచ్చి చిత్తం బేర్చుము. జీవితేశ్వరు ననుగమించెద., అనుటయు సంతలో మహాప్రమాణుండు, దివ్యాకృతి యైనయొకపురుషుండు చంద్రమండలంబుననుండి వెలువడి నచ్చి మృతు డైనపుండరీకు నెత్తుకొని గంభీరస్వరంబుతో 'వత్స' మహాశ్వేతా, ఈవు ప్రాణంబుల విడువకుము. మగుడ నీ కీతనితో సమాగమంబు గలిగెడిని., అని తండ్రివలె నాదరించి పలికి గగనతలంబున కెగసెను. అంత నేను భయంబును, విస్మయంబును, కౌతుకంబును దోష మొగం బెత్తి 'ఇది' యేమని కపింజబు నడిగితి. అతండు నాకు మాటువల్కుకయ 'దురాత్మా, అంతక, నానెచ్చెలి నెచ్చటికి గొనిపోయెదు?' అని కోపించి యాతనివెన్నంటి గగనతలంబున కెగసెను. ఏను చూచుచుండఁగ నె వారందఱు దారామండలంబునఁ బ్రవేశించిరి. ఏమియుఁ దోచక 'ఇది యేమో యెఱుంగుదువా?' అని తరళిక నడిగితిని. అదియుఁ భయంబున శడంగుచు నేను మరణింతు నని యెంచి దీనంబుగ నిట్లనియె:—

భర్తృహానిక, పాపాత్మురాల నేమియు నెఱుంగ. ఇది గొప్ప విఠ. అమానుషాకృతి యైనయీపురుషుండు తండ్రివలె నక్కటికంబున ని న్నూటడించెను. ఇట్టిదివ్యపురుషులు స్వప్నం

బునఁ జెప్పినవచనంబులును నిక్కంబు లగు. ప్రత్యక్షం
 బుగఁ జెప్పినవానిగుఱించి యేఱి 'చెప్పవలయు. విచారించి
 నను నిప్పురుషునిభాషితం బసత్యం బంటకుఁ గారణంబు దోష
 దు. కాన 'యాయవస్థయర్థదుః బ్రాణపరిత్యాగోద్యమంబు ని
 వర్తింప నిది గొప్పయాశ్వాసస్థానంబు. మఱియుఁ గపింజలుం
 డాతన వెన్నంటి పోయెను. అతనివలన ' ఇతం డెందుంకి వ
 చెన్నో, ఏల విగతజీవితం గాంపోయెనో, ఎటుపోయెనో, ఏ
 ల యసంభావనీయం బైనపునస్సమాగమంబున నాశపెట్టి భ
 ర్తృదారిక నూటడించెనో, ఇది యంతయు నెఱింగి యప్పుడు
 జీవితంబో, మరణంబో నిశ్చయించెడు. మరణంబు సులభంబు.
 ఇయ్యది యెఱింగినవిమ్మట కాఁగలదు. కపింజలుండు జీవించి
 యుండునెడ భర్తృదారికం జూడకుండఁడు. కాన యాతండు
 వచ్చునంతకుప్రాణంబుల భరింపుము, అని నాపాదములప
 యి వ్రాలెను. ఏను జీవితాశ దుర్లంఘ్యం బగుటను, స్త్రీస్వ
 భావంబు త్కుద్రం బగుటను, దివ్యపురుషునివచనంబునం గలి
 గినదురాశామృగత్వవ్యకతనను, కపింజలుండు మగుడ వచ్చు
 ననుకొండను 'అప్పు డిదియే యుక్తయ, బని యెంచి జీవితం
 బు విడువ నైతి. ఆశచే నేమి చేయరు? తరళికతోడ నేడ్చుచు
 దుఃఖమయివలె, నరకమయివలె నున్నయారాత్రి గడపితి.
 ప్రభాతంబున లేచి 'యాకొలనిలో స్నానంబు చేసి నిశ్చయం
 బు చేసికొని మునికుమారకుని ప్రీతికయి యాకమండలువును,

ఆనారచీరలను, ఆజపమాలను గ్రహించి, సంసారంబు నిస్సారం బని యెఱింగి, వీరపుణ్య నని యెంచి, శోకంబు దుర్నివారం బని తలంచి, దైవంబునిష్ఠురత్వముం గాంచి, స్నేహంబు బహుళదుఃఖం బని విత్తరించి, సర్వపదార్థంబు లని త్యము లని నిశ్చయించి, తలిదండ్రులఁ ద్యజించి, మనంబున నశలబంధువర్గంబును దెగడి, చిత్తంబు విషయసుఖంబువలనఁ దొలగించి, ఇంద్రియంబుల నియమించి, బ్రహ్మచర్యంబు నవలంబించి, త్రైలోక్యనాథుండును, ఆనాథశరణుండు నైనపరమేశ్వరు శరణుఁ జొచ్చితి. మఱునాఁ డీవృత్తాంతంబు నెఱింగినాతల్లిదండ్రులు బంధువర్గంబుతో నరుదెంచి చాలసేపు రోదనంబు చేసి పలుదెఱంగు లైనయుపాయంబులచే నన్నింటికఁ గొంపోవ నుద్యమించి విఫలయత్నులై దుహితృస్నేహంబు దుస్త్యజం బగుటంజేసి యేను బా మృదుచున్నను పెక్కుది నంబు లుండి సశోకులయి గృహంబున కరిగిరి. అంత నేను దేవునివిషయంబునఁ గన్నీరు గార్చుటయ కృతజ్ఞతగాఁ గనఁ బఱుచుచు, బహుపాతకంబు, నిర్లజ్జంబు, నమంగళబహుళంబు, ననేకకేళావాసంబు నైనయీశరీరంబు వివిధనీయమంబులచే శోషింపఁ జేయుచు, వన్యంబు లైననఫలమూలాదులం గొనుచు, జపంబుమిమంబున దేవుని గుణగణంబు లెక్కించుచు, త్రిసంధ్యంబును నిక్కొలనం గ్రుంకి త్యగింబకుని బూజించుచు సీగుహయందుఁ దరళికతోడ దీర్ఘశోకంబు ననుభవించుచున్న

దాన. ఏనిట్టిపాపిని, నిర్లజ్జుఁడు, నృశంసను, నిష్ప్రయోజనోత్పన్నును, నిష్ఫలజీవితను, అనాథను, నిస్సఖును నగుచు, బ్రాహ్మణవధమహాపాతకంబు చేసిననన్నుఁ గనినను, పలుకరించి నను మహాభాగున కేమిప్రయోజనము? అని పల్కి చీరకొంగున "మోముచందురుం గప్పికొని శోకవేగంబు నాచరామి నేలుంగెత్తి యేడ్చెను."

చంద్రాపీఠుండు మహాశ్వేత నూజించుట.

చంద్రాపీఠుండు మొదల రూపంబునను, వినయంబునను, దాక్షిణ్యంబునను, తపస్విత్వంబునను, మహానుభావత్వంబునను నాయమయందు గౌరవంబుగలిగియుండుటఁ దద్వృత్తాంతశ్రవణంబున మిగుల దయార్ద్రావ్వాద యుండయి మెల్లననిట్లనియె:—
 'భగవతి! అకృతజ్ఞుండు స్నేహసదృశం బైనకృత్యంబుం జేయఁ జాలక యూరక యేడ్చుచుండును. కర్మంబుచేతన సర్వంబు నాచరించునీవు రోదనమునేయనేల? ప్రియునికయి జన్మంబు మొదలు పశిచితం బైనబాంధవజనంబుం ద్వ్యజించితివి. తృణపాయంబుగ విషయంబులఁ దెగడితివి. ఇశ్వర్యసుఖంబులఁ విడనాడితిని. బ్రహ్మచర్యంబు గ్రహించితివి. మహాతపంబునఁ జిత్తంబుఁ జొనిపితివి. వనితాజనదుష్కరం బైనవనవాసం బంగీకరించితివి. అనుచురణంబున నెద్ది కలదో, అది యతినిష్ఫలంబును, నజ్ఞానపద్ధతియు, నతిప్రమాదంబును నగు. తండ్రియొ, సోదరుండో, మిత్రుండో, భర్తయో మృతి నొందునెడ ప్రాణంబు

లు? వానియంతన వోయెనా? అదియుచితంబు యగుఁగాని బల
వంతంబుగఁ దెగడుట యొప్పదు. ఇందు విచారింపఁ బ్రాణపరిత్యా
గంబు తనయసహ్యశోకంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగాన స్వార్థంబు
కాక యిది మృతున కేమిగుణంబును గలిగింపనేరదు. ఇయ్యది
మృతినొందినవానిఁ గ్రమ్మఱఁబడికించు నుపాయంబా? ధర్మో
పచయకారణంబా? పుణ్యలోకావాప్తిహేతువా? నరక పా
తప్రతీకారంబా? పరస్పరసమాగమనిమిత్తంబా? ఇందేదియుఁ
గాదు. మృతినొందినవాఁడు తనకర్మంబునకుం దగినప్రదేశం
బునవశుండయి చేరెడిని. అనుగమనంబు సేసినజనుం డాత్మహ
త్యాపాతకంబునె యార్జ్యం మకొనంగలఁడు. జీవించియున్నవాఁ
డు మృతునకు జలాంజలిదానాదుల నుపచరించుంగాని యను
మరణంబు చేసినవాఁడు ఇర్వురకు ననుపకారకుండగు. భర్త
యైనమకరకేతనుండు హరనయనహుతాశునిచే దహింపబడి
యుండఁ రతీదేవి ప్రాణంబుల విడిచెనా? కిందమమునిశాపంబు
నఁ దనపతి, పాండుమహీపాలుం డనువులఁ గోల్పోయిన్నయెడఁ
గుంతీదేవి మృతి నంగీకరించెనా? వినయభంతుండు, విక్రమవం
తుండు నైనయభిమన్యుండు నిహతుం డగుటయు విరౌటపుత్రి
యుత్తర దేహంబు ధరించియుండదాయెనా? సైంధవుం డర్జు
నునిచే మడియ ధృతరాష్ట్రనందన దుశ్శల ప్రాణపరిత్యాగంబు
సేసెనా? మఱియు సురాసురకన్యలు పలువురు భర్తృరహితలు
వినంబడుచున్నారు. ఈవు మగుడ భర్తృసమాగమంబుగలుగు

ననుమాట నాలించితివి. అట్టిమహాత్ములవచనంబులు వితథంబులగునే, నిస్సంశయంబుగ నిష్కృహత్కుండె కారుణ్యంబునఁ గ్రమ్మఁబ్రదికింపనె యతని నెత్తుకొని మరలోకంబునకుఁ గొంపోయె. మహాత్ములవ్రభాసం బచింత్యంబు. దైవంబు చిత్రంబు. తపస్సిద్ధు లాత్మాశ్చర్యకరంబులు. అట్లుగానియెడ నాతనింగొనిపోవ నేల? కాన పునస్సమాగమం బసంభావ్యం బనియెన్నకుము. ఈమార్గంబు చిరకాలంబుననుండి వచ్చెడిని. తొల్లి విశ్వావసుండనుగంధర్వరాజునకు మేనకయందు జనించినప్రమద్వర యనుకన్యక కాలసర్పదప్తయయి మృతినొంద నద్దానిం బ్రమతితనయుండు రుద్రుం డనువాఁడు తనయాయువులో నగమొసంగి బ్రదికింపఁడె? అశ్వమేధతురగానుసారియయి, ఆత్మజుండైనబభ్రువాహనునిచే నిహతుం డయినయజ్ఞునుని నులూపి యనునాగకన్యక సప్రాణుల జేసెఁగదా. అశ్వత్థాము సప్తాగ్నిచే దగ్ధుం డయి మృతినొందినపరీక్షితుని భగవంతుం డైనవానుదేవుండు సజీవుంజేసెఁగదె? ఎట్లొ యిందును నట్ల కాగలదు. ఐనను నేమి నేయవలయు? ఎవ్వని నిందింపవలయు? నియతి బలవతి. మనయిచ్చచే నిట్టూర్పు విడువనై న శక్యంబుగాదు. తఱుచుగ స్వభావంబున నె సుఖంబులు ఊణింబులును, దుఃఖంబులు దీర్ఘంబులు నయియుండు. అట్లు ప్రాణుల కొక్కజన్మంబున సమాగమంబును, పెక్కుజన్మంబులయందు విరహంబును భోగ్యం బగు. కాన నిన్ను నిందించికొనవలదు. అతి

గహనం బైనవంసారపథంబునఁ జరించువారల కీవృత్తాంతంబులు. రాక మానవు. ధీరు ల్లాపదం దరింతురుగనా?, అని పల్కి జలంబులం దెచ్చి బలాత్కారంబున నాయమ ముఖము గడిగికొనునట్లు సేసెను.

అంతలో మహాశ్వేతావృత్తాంతంబు విని శోకంబునొండెనో యన దినకరుం డస్తమించెను. పదంపడి చంద్రాపీఠంబు సాయంసంధ్య నుపాసించి మహాశ్వేత నిట్టు లడిగెను. 'భగవతీ! నీపరిచారిక తరలిక యెట కేగెను.' అనుటయు నాయమ మగుడ నిట్లనియె:—'మహాభాగ, మున్నమ్మతనంభవం బైనయస్సరగికులంబు కల దని చెప్పియుంటిని. ఆకులంబున మదిర యనుకన్యక జనించెను. ఆకన్యకను చిత్రరథుండనుగంధర్వరాజు పరిణయం బాఘై. వారికిఁ గాదంబరి యనుకన్యారత్నం బుదయించెను. ఆకన్నియ జన్మంబుమొదలు నాకు బాలమిత్రిం బయి యుండెను. ఆజవ్వనియు నిట్టినాశ్వత్తాంతంబుచే శోకాక్తులయి మహాశ్వేత దుఃఖితయియుండ నేను పాణిగ్రహణంబు చేసికొనను., అని నెచ్చెలుల యెదుటఁ బ్రతిన సేసెను. మఱియు 'ఏ నంగీకరింపకున్నను నా తండ్రి బలాత్కారంబుగ నొక్కని కొనంగునెడ నప్పు డేను అనశనంబుననో, విషంబుననో, నియతంబుగ దేహంబు దొంగుదు.' ననియు నిశ్చయంబు చేసికొనెను. అదివిని చిత్ర

రథుండు కాలంబు గడచుచుండఁ గూతుం బరిపూర్ణయావ
నం గాంచి చింతాపరవశుండయ్యియుడి యొక్క ద్భక్తయ పుత్రి
యగుట నేమియుఁ జెప్ప వెఱచి యొకయుపాయంబు పన్ని మ
దిరత్తో నాలోచించి 'మహాశ్వేతా, నీకయి వగచుమాకు నిం
కొకదుఃఖం బుపస్థితం బయ్యె. ఇప్పుడు కాదంబరికి బోధింప
నీవ దిక్కు, అని నాకుఁ జెప్ప మని క్షీరోగుం డనుకంచుకి
నొక్కని నిచ్చటి కనిచెను. అంత నేను గురువచనగౌరవంబు
నను, సఖప్రేమంబునను 'సఖ, కాదంబరి, దుఃఖించుజనుని
మఱియు దుఃఖపెట్టెద వేల? ఏ జీవించియుండ నిచ్చగించెదే
ని గురువచనం బొనరింపుము, అని చెప్పి యాకంచుకితోఁ ద
రళిక ననిచితి. అది చనినకొంతదడవునక నీ విందుల కరు
దెంచితి, నని వాక్రుచ్చి మిన్నకుండెను.

అంతఁ జంద్రాపీఠుడు పల్లవశయనంబున శయనించి
'వైశంపాయనుండు నన్ను విడిచి యేమి యాలోచించుచుం
డెనో? ప్రతలేఖ యేమి చేయుచుండెనో? రాజపుత్రలోకం బేమి
తలంచుచుండెనో?' అని చింతించుచు నిద్రించెను. ఆరాత్రి
కడచన నుష్ణకాలంబున మహాశ్వేత లేచి స్నానంబుచేసి జపిం
చుచుండెను. చంద్రాపీఠుండును కాల్యక్రత్యంబు నిర్వర్తించెను.
అంతఁ దరళిక కేయూరకుం డనుగంధర్వదారకునితో నరుదెం
చి యీతం డెవఁడని చంద్రాపీఠుం గాంచుచు మహాశ్వేతయొ
ద్దకు వచ్చి ప్రణమిల్లి నవినయంబుగఁ గూర్చుండెను. పిమ్మటఁ

గేయారకుండును బ్రణమిల్లి కూర్చుండి చంద్రదాపీడుం గాంచి
యతనిపూపంబున కచ్చెరు ట్కిందుచుండెను. జపంబు పఠిసమా
ప్తినొంద మహాశ్వేత తరళికం గాంచి 'ప్రియసఖ యైనకాదం
బరిం గాంచితివా? కుశలంబుగ నున్నదా? నీ వచనర బంగీకరిం
చెనా? అని యడుగ నాతరళిక యిట్లనియె:—'భర్తృదా
రిక, కాదంబరిం గాంచితి. కుశలంబున్నది. సకలంబు విన్న
వించితి. మద్వచనంబు వీని రోదనంబు చేసి కేయూరకునితో
నిట్లు చెప్పివుండెను. అతండు వచింపం గలడు. అని పల్కి
యూరకుండెను. అంత గేయూరకుం డిట్లనియె:—'భర్తృ
దారిక, మహాశ్వేత, కాదంబరీదేవి నీకంతంబు గాఁగిలిందికొని
విన్నవించెడిని. ఈతరళిక వచ్చి యెద్ది చెప్పెనో. అద్ది గురువ
చనంబుం బట్టి చెప్పఁబడియెనా? నాచిత్తంబుం బరీక్షింపనా?
గృహంబున నుండి సని నిపుణంబు మాపించుట యా?భక్తజ
సంబును వినుచు నుపాయంబా? ప్రకోపంబా? చెప్పుము, సహ
జప్రేమనిర్భరం బైననాహృదయంబు నెఱుంగవా? ఇంతకతినం
బుగ నెట్లు చెప్పి వుండెడిది, అట్టిమధురభాషిణి. ఇట్టియప్రి
యంబుం బరుషంబు నాడనెచ్చట నేర్పితివి. మనంబు సుహృద్దః
ఖంబున దుఃఖతం బయి యుండ నుభాసే యెట్లు బాడమెడి?
సంభోగంబు లెట్టివి? నాప్రియసఖ నిట్టిదక నొందించినకాముని
నే నెట్లు సకాముం కేయును? నాప్రియసఖ భర్తృవిరహంబున
వ్రతకర్మియయి గొప్పకష్టం బనుభవించుచుండ నేను నాను

ఖంబు గోరి యెట్లు పాణిగ్రహణంబు చేసికొందును? నాకు నుఖం బెట్లు గల్గు? నీయందల్ని పేషుంబున నిక్కార్థంబువిషయంబున గన్యాజనంబునకుం దగనిస్వతంత్ర్యంబు నవలంబించి యపకీర్తి కొప్పితి. విషయంబుం దెగడితి. గురువచనం బతి క్రమించితి. లజ్జ విడనాడితి. లోకాపవాదంబు సహించితి. మగుడ నెట్లెందు బ్రవర్తింతును? కాన యిదే యంజలి చేసితి. నన్ననుగ్రహింపుము. ఈయర్థంబు మనంబున నుంపకు, మని పల్కి మిన్నకుండెను.

అది విని మహాశ్వేతయుఁ గొంతదడవాలోచించి యేన నచ్చి తగునట్లు చరింపఁ గల నని పల్కి కేయూరకు ననిపి చంద్రావీడునితో నిట్లనియె: — ‘రాజపుత్ర, హేమకూటంబు రమణీయంబు. చిత్రరథునిరాజధాని చిత్రంబు. గంధర్వలోకంబు కనుచుండుంబు. కాదంబరి మహాచుభావురాలు. అచ్చటి కేతెంచుట యతిభేదకరంబు గాదని తలంచెదేని, నీచిత్రం బదృష్టవిషయంబునఁ గాతుకంబు కలదేని, నీనునంబు నావచనం బాదరించునేని నాయభ్యర్థనంబు నిష్ఫలంబు చేయకుము. నాతోడన హేమకూటంబునకు విచ్చేసి యందుఁ గాదంబరిం గాంచి నేఁ డచట విశ్రమించి తేవకడన త్తువుగాక. నిష్కారణబాంధవుండ వైననీకు వినిపింపఁగ నె నాశోకంబు కొంతదీక్షింపట లున్నయది. సజ్జనసమాగమంబులు దుఃఖతునింగూడ సుఖపెట్టడినిగదా?, అన విని చంద్రా

పీడుండిట్లనియె:— ‘సీదర్శనంబు మొదలుకొని యేను పరాధీనుండ నైతి. కృత్యంబులఁగ్గందు నన్ను నిస్సంశయముగ నియోగింపవలయు, నని వల్కెను.

చంద్రాపీడుండు మహాశ్వేతతో హేమకూటంబు ప్రవేశించుట.

అంతః జంద్రాపీడుండు మహాశ్వేతతో నయ్యాశ్రమంబు వెలువడి హేమకూటంబు చేరి గంధర్వనగరంబు సాచ్చి నప్తకక్ష్యాంతరంబులఁ గడచి కన్యాంతఃపురద్వారంబున కేతెంచుటయు మహాశ్వేతంగని ప్రతీహరి దూరంబున నె ప్రణమిల్లి తెలు వెఱిగించుచుండ లోనఁ బ్రవేశించి ‘స్త్రీమయం బైన రెండవజీవలోకంబో, అంగనాద్వీపంబో, యనఁ దనరి, శృంగా రమయంబో, సౌందర్యమయంబో, కుసుమశరమయంబో, ఆ శ్చర్యమయంబో, సౌకుమార్యమయంబో, ప్రేమమయంబో, యన నొప్పునంతఃపురాభ్యంతరంబు గాంచెను. అచ్చటికన్య కాజనరిబునకు లోచనంబులె కర్ణోత్పలంబులు. హసితద్యుతంబులె యంగరాగంబులు. ఆలాపంబులె తన్త్రీనినాదంబులు. భుజలతలె చంద్రపకమాలభు. కరతలంబులె శ్రీలాకమల్లంబులు నగు. అందు నల క్తకశసంబును జరణాతిభారంబు. అంగరాగ శౌరనంబును నధికశ్వాసనిమిత్తంబు. అంశుక భారంబును గ్లానికారణంబు. అశతసకుసుమధారణంబును శ్రమకరంబు. అందు సఖీదర్శనంబునఁ జెయిఁబట్టుకొనక లేచుటయ యతి సాహసంబు. పుష్పానచయంబున రెండవపూవు గోయుట

యువతిజనంబున కనుచితంబు. ఇట్టిసౌకుమార్యసంపదకుఁ దా
చలం బైనకన్యకాజాలంబుం గన్తుచు వారలయాలాపంబు లా
లించెను 'లవలిక, కేదగిపుప్పొడిచే నీతీవియలకుఁ బాది గట్టు
ము. రజనికా, చీకటిమ్రాకుల బాటలలో రతనంపునివ్వయలం
బెట్టుము, కుముదికా, చిలుకలు వొడువకుండ దాడిమీఫలంబు
లకు ముత్తయంబులం గూర్పుము, నళినికా, రాయంచలకుఁ ద
మ్మిపూఁదేనియలం ద్రావింపుము. చూశలతికా, పంజరంబుల
లోనిగండుకోయిలలకు మామిడిచివుల్లం దినఁబెట్టుము, మ
యూరికా, కిన్నరవిధునంబుల సంగీతశాలలకుం బనుపుము,
అని యెండురులఁ బిలుచునుదవతులపలుకు లాలించెను.
'చామరికా' మిథ్యాముగ్ధత్వంబు వెలార్పుచు నెవ్వనిగూర్చి
పో నుద్యమించెదవు? పరిహాసకాంక్షిణి, రతనంపుగోడపైఁ
దోచునిజప్రతిబింబంబుతో మాటాడె దేల?, అని యిట్టిపరి
హాసవచనంబు లాలించుచుఁ గాదంబరీభవనసమీపంబునకు
జని యందు మధ్యభాగంబున ననేకసహస్రసఖ్యం బైనకన్య
కాజనంబు పరివేష్టించి నల్లనికప్పడంబున నొప్పుసాన్పుపయి
నుండి కుతీలగట నున్నకేయూరకుం గలంచి 'అతం డెవ్వఁ
డు? ఎవ్వరికుమారుండు? ఆతనిపే రెయ్యది? చూప మెట్టిది?
ఏవయసునాఁడు? ఏమి చెప్పచున్నాఁడు? నీ వేమి చెప్పితివి?
బాగుగఁజూచితివా? ఆతనికి మహాశ్వేతశోఁ బరిచయ మెట్లు
కలెను? ఇతకు వచ్చునా?, అని పలుమాఱు తనవృత్తాంతం

బయలుగొనుచున్న కాదంటరిని గాంచెను. అంతః దనమనంబున నిట్లు తలంచెను. 'అహా' తస్మిచాలి తక్కటినాయుండియముల నెల్ల గన్నలగా నేల యొసర్పఁ జాయెను? ఇన్నాతిం జూడ మున్నీకన్న లేమి పున్నియంబు చేసెనో? ఎంతచిత్రము. అక్కంబభవుం డెల్లసాబగుల కొక్కయిక్క పాదుకొల్పెను. అని పలువితంబులఁ జింతించుచుండ నక్కాంతచూపుచు భూపాలువయిం బడియెను. అంత నమ్మదవతి 'కేయూరకుండు చెప్పినయప్పురుషుం డేమిట, యని యెంచి యతనిరూపాతిశయంబున కచ్చేరు వొందుచుండెను.

కాచింబు చంద్రాపీఠుని గాంచుట.

అటు లక్కాదంబరీకటాక్షవీక్షణంబు పయింబడినయాక్షణంబున గాజనందనుండు వివశుడయి యబలునివలె నుండెను. ఆరాకుమారు విహోకింపఁగ నె.మున్ను రోమాంచంబును, పిదప భూషణరవమును, పదంపడి కాదంటరియు నుద్గమించెను. అంత నెవ్వగునకుఁ గుసుమాయుధుండె చెమ్మట్ట కతి గంచెను. అయినను నతని నెవ్వొక్కనుటాభాడమనబడలికయె న్నెఁం బాయెను. ఊరుకంపంబ గతిని నిరోధించెను. అందియలనాదు విని యేతెంచినరాయంచపిండు వాడు గట్టుకొని యెను. బెట్టునిట్టూర్పులె పయ్యెదం గదలించెను. చామరానిలంబు నిమిత్తంబాయెను. ఆనందంబె కన్నీరుం గురిపించెను. దానికిఁ జెవికొనతమ్మిపూనుమ్ము వ్యవదేశం బాయెను. లజ్జ

యె మాటాడనీయ దాయె. అద్దానికి మోముదమ్మి నెత్తావి క
 రుదెంచిన తేటిగమియె దూఱున శగ్గ మయ్యెను. ఇట్లు మా
 రవికారంబులం బలు తెఱంగుల నయ్యంగన చెలంగునంతఁ
 జంద్రాపీఠండును హృదయప్రవేశంబు పరిగ్రహంబుగ లెక్కిం
 చెను. భూవణరవమ్మును సంభాషణమ్ముగఁ దలంచెను.
 నశ్వేంద్రియాశర్వణమ్మును ననుగ్రహమ్ముగ నెంచెను. దేహ
 కాంతినంపర్కంబును సమాగమంబుగఁ గల్పించెను. కాదంబ
 రియుఁ గష్టంబుగఁ గొన్నియడుగు లిడి మహాశ్వేతం గొగిలిం
 చికొనియెను. మహాశ్వేతయు నట్టే కాగిలించుకొని యిట్లని
 యె:—‘సఖి, కాదంబరి, భారతవర్షంబున రక్షితప్రజాపీఠం
 డగుతారాపీఠం డనురాజన్యండు కలఁడు. అతనికిఁ బరిహృత
 విశ్వంభరాపీఠం డైనయీచంద్రాపీఠండు కొమరుండు. ఇతం
 డు దిగ్విజయప్రసంగవశంబున నీభూమికి వచ్చెను. కనఁబడినది
 మొదలీయనఘండు స్వభావంబున నాకు నిష్కారణబాంధవుం
 డయి తనగుణంబులచే నకలసంగంబులఁ ద్యజించి యున్నదైన
 నాచిత్తవృత్తి నాచికొనియె. దాక్షిణ్యపరవశుం డైనయకా
 రణఘట్టండు దొరకు టరిది. నాపత్ర నీవును తమ్ముచూలినప్పై
 కాళంబును, పుడమిపడతి తగినతేనిఁ బడసియుండుటను, మర్త్య
 లోకంబు సురలోకంబుకన్న మిన్న యగుటను, మనుజాంగనాదృ
 ష్టులసాఫల్యంబును, నేకలవిద్యలప్రాభవంబును, మానవులనాగ
 రికతను డెలిసి యగ్గింపగల వని యిచ్చుటికి విచ్చేయవేడి తోడితె

చ్చితి. నిన్ను గుఱించి యీతనికిఁ బలుదెలుగుల విన్నవించి యుంటిని. కాన మున్ను కన్న వాడు కాడని లజ్జంపక, అపరిచితుం డని యవిశ్వాసంబు గొనక, అజ్ఞాతశీలుం డని సంశయింపక నాయందుంబలె నితనియందు సర్తింపవలయు. ఇతండు నీకు మిత్రుండును, బాంధవుండును నగు, అని నివేదింపఁ జం ద్రాపీఠుండు ప్రణమిల్లెను. ప్రణమిల్లునాతని నన్నేహంబుగఁ గాంచునప్పుడు కాదంబరికనుదమ్మలనుండి యానందభాష్పంబు దొలంగెను. త్వరితంబుగ నెదుర్కొనుడెందంబురజంబోయనఁ జిలునగవు వెలసెను. కాదంబరియు సలీలంబుగఁ బ్రతి ప్రణామంబు చేసిమహాశ్వేతతోఁ బర్యంకంబునఁ గూర్చుండఁ బరిచరులు గొనివచ్చియునిచినవీతంబునఁ జంద్రాపీఠం డుపవిష్టుం డాయెను. కాదంబరీచిత్తవృత్తి నెఱింగి ప్రతీహారులు వేణురహంబులను, వీణాఘోషంబులను, గీతధ్వనులను సంతటను వారిఁచిరి. మహాశ్వేతయుఁ గాదంబరి ననామయం బడిగెను. దాని కాయలిప తాను గృహంబున నున్నయపరాధంబున లజ్జించి కుశలంబు కష్టంబుగఁ జెప్పెను. అప్పు డాయన్నువ మహాశ్వేతతో సంభాషించుచున్నను కడకంటిచూపులచేఁ జంద్రాపీఠునినె కాంచుచు నతనిపయిఁ బర్వినచూడ్కి మరల్ప జాలకుండెను. అంత ముహూర్తమాత్రంబున మహాశ్వేతకుఁ దాంబూలంబు నొసఁగ నుద్యమించుటయు నాయమ కాదంబరితో నిట్లనియె:—సఖ, కాదంబరి, మన కందఱకును గ్రోత్తగ వ

చ్చిన చంద్రాపీఠండు పూజనీయుండు. కాన యీతని కొనంగు
ము., అనుటయు మోము వాగ్గని మెల్లగ 'ప్రియసఖ, పరిచ
యంబు లేమింకేసి నాకు లజ్జ పాడమెడివి. నీవ కైకొని యా
యన కొనంగుము., అని పలికి యాయమచే బలుమఱు బో
ధింపఁబడి యియ్యకొని మహాశ్వేతమొగంబున నునిచినతన
చూడ్కి మరల్పకయ యొడలు వడవడ వడక బెట్టుగ నిట్టూ
ర్పుచు, చెమ్మట గ్రమ్మి, స్వేదజలంబున మునుంగుచు ననుభ
యంబున జేయి బట్టుకొను మని యాచించుదానిచలఁ దాం
బూలగర్భం బైన హస్తపల్లవంబు సాచెను. చంద్రాపీఠండు
ను విజయగజకుంభసమర్పంబున సిందూరం బంటె ననఁ బాట
లంబయి, స్పర్శలోభంబున సరాగంబయి, యొక్కచో జేరి
నయై దగునింద్రియవృత్తు లో యనఁదగుత్రేళ్లతో నొప్పు పా
ణికమలంబుం జూచెను. అప్పుడు తత్కాలసుభంబు బై నవిలా
సంబులఁ జూడవేడుకపడియెనన నెటనుంకియో నచ్చిసకలరసం
బు లామదవతి నధిష్ఠించెను. అంతఁ గాదంబరి కంపంబునం
గదలుకడియంబులయులివున సంభాషించుచుండెనన నొప్పుహ
స్తంబుచో స్వేదసలిలదానపూర్వకంబుగ మదనునిచే నీదానజనం
బొసంగఁ బడియె నని ప్రతిగ్రహింపఁ జేసెనో యనఁగను, ఇది
మొదలుకొని నీహస్తంబున నుండు నని జీవితంబు నునిచెడినో
యనఁగను దమ్ములం బొసంగెను. అప్పుడు తనకరకనలయం
బు ముడుచుచు హృదయంబుంబలె పడిపోయిన మణినలయం

బునెఱుంగదాయె. వేఱొందుతాంబూలంబు గైకొని మహా శ్వేత కొనంగెను.

చిలుకగోర్వంకలసంవాదము.

అంతలో శ్రీఘంబున నొకశుక్లంబువెంబడి శారిక యొక్కండు వచ్చి నక్రోధంబుగ నీట్లనియె:— 'భర్తృదారిక' కాదంబరి, సుభగమ్మన్యంజై దుర్విశీతుం డైనయీవిహంగ మాపశదు నేల వారింపవు? వీనిచే బరిభవింపఁబడునన్ను ను పేక్షించితేని యంత నే నిక్కంబు గఁ బ్రాణంబులు విడిచెద. నీపాదంబు లాన, అనుటయుఁ గాదంబరి యలతినవ్వు నగియెను. మహాశ్వేత యేదియు నెఱుంగక ఇది యేమి, అని మదలేఖ నడుగ నమ్మగువ యిట్లనియె:— 'కాళింది యనునీగోర్వంక కుచు' పరిహాసనామకుం డైనయీచిలుకతేనికినిఁ గాదంబరియె పెండిలి చేసెను. నేడు వేకువఁ గాదంబరియడవకతై యైనత మాల్లికత్తో నేకాంతంబున నేమియొ శుకరాజు మాటాడుచుం డం గాంచి యది మొద లీగోర్వంక యసూయపడి కినిసి డానిం జేరదు. దానితో మాటాడదు. దానిని స్పృశింపదు. దానిం జూడదు. ఏ మందఱము నెంతసెప్పినను నాల్గింపదు. అని మదలేఖ చెప్పిన విని చంద్రదాసీకుండు ముసిముసి నగవున నిట్లనియె:— 'అవు నవు నీవార్త వినవచ్చుచునె యున్నది. రాజకులంబునను బరిజను లిద్దియె యాజ్ఞించుచుచున్నారు. పరి హాసనామకకీరపతి తేమాలికం గామించి కామపరవశుండయి

దినంబులు గడచుటయు నెఱుంగఁ, దని యేనును విని యుంటి
ని. పరిత్యక్తనిజకళత్రుం డైనవీనిమాట య టుండుగాక. చపల
యైనదుష్టదాసిని వారింపకుండుట కాదంబరికిం దగునా? మొద
లీకాళింది నిట్టిదుష్టశుకంబున కేల యిచ్చెను? ఇప్పు డిది యేమి
చేయును? సవతిలేన, బన్ననో యువతులకుఁబ్రధానం బైనకో
పకారణంబు. గొప్పవివాదహేతువు. మిక్కుటం బైనపరాధవ
స్థానంబు. మఱియుఁ దనదౌర్భాగ్యయోగంబున వైరాగ్యంబు
సెంది వినంబు మెసవియో? చిచ్చునం జొచ్చియో? అనశనం
బంగీకరించియో? యుసులులఁ దొఱంగకుంటఁ జూడ నిక్కా
ళిందియ యతిధీర యని చెప్ప నొప్పును. మానవతుల కిట్టిబా
ఘవకరం బింకొకండు లేదు. ఇట్టియపరాధంబునను నిది క్ర
మ్యుఁ జిలుకం గూడెనేని నీమానహీనను దూరంబుగ విడువ
వలయు. మగుడ దీని నెవ్వఁడు మాటాడించును? దీని నెవ్వఁడు
కాంచును? వీనిపే రెవ్వఁడు తలంచును?, అనుచు, గ్రీడాలాప
భావం బెఱింగి యచ్చటివిలాసిను లందఱు నవ్వరి. అతనిసర్మ
భాషితం బాలించి పరిహాసకుం డి ట్లనియె:— ‘ధూర్త’ రా
జపుత్త్రీ, ఈశారిక నివుణురాలు. నీవుగాని, ఇంకొకండుగాని
దీని వంచిపనేరరు. ఇట్టివక్రోక్తులజూడ నిదియు నెఱుంగఁగల
దు. ఇనియుఁ బరిహాసవచనంబుల నెఱుండు. దీనిబుద్ధియు రా
జకులసంసర్గంబునఁ జాతుర్యంబు గాంచినదియే. ఈమంజుభాషి
ని కోపప్రసాదంబులకుఁ గాలంబును, గారణంబును, ప్రమాణం

బును, విషయంబును, బ్రహ్మవంబును నెఱింగినదియ. వక్రభా
షితంబుల కిది నెలపు కాదు. విరమింపుము.' అనుటయు నం
తలో నొకకంచుకి యేతెంచి మహాశ్వేత నవలోకించి 'ఆయు
ష్మతి, చిత్రరథ దేవుండును, మదిరాజేవియు నిన్నుఁ జూడఁగోరి
పిలుచుకొని రమ్మని నన్ను బుత్తెంచిరి.' అని విన్నవించుట
యుఁ జన నెంచి. మహాశ్వేత 'సఖీ, నావచ్చు నందాక చంద్రాపీ
ఠం డెక్కడ నుండ నగు, నని యడుగ కాదంబరియు 'ననేక
సహస్రంబు లై నవిలాసిసీహృదయంబుల మెలంగునీతని కొక్క
మనికి యే' అని మనంబున నగి ప్రకాశంబుగ నిల్లనియె:—
'సఖీ, మహాశ్వేతా? ఇట్లు లడిగెదవేల? ఈతనిఁ గనుంగొనిన
నాటంగోలె నీశరీరంబునకు నీతండ యొడయం డన నింక భవ
నంబునకు విభవంబునకు, బరిజనంబునకును నేమి చెప్పవలయు?
అతనికిఁగాని, నీకుఁగాని యెందు రుచించునో అందయుండ
నగు; నన విని మహాశ్వేత 'నీప్రాసాదంబు సమీపంబున నున్న
ప్రమదవనంబునఁ గ్రీడాపర్వశకమణివేశ్మంబున నిలువు, మని
చెప్పి గంధర్వరాజుం .జూడ నరిగెను. చంద్రాపీఠుండును కే
యూరకుండు దారి చూపుచుండఁ గాదంబరి యనిష్ఠిశగీతవాది
త్రాదికుశల లై నకన్యకలతో మణిమందిరంబునకరిగెను.

కాదంబరి తనభావంబు నెల్లడి యయ్యె నని వగచుట.

అంత గంధర్వరాజునందన సకల మైనసఖజనంబును,
బరిజనంబును విడిచి పరిమితపరిచారికలతో మేడ నెక్కి యం

దుః దనశయనతలంబునం బదుండి 'చపలా? ఇది యేమి యా
 రంభించితి' వని లజ్జచే నిగ్రహింపఁ జూచు నట్లును, 'స్వైరిణి, య
 ధేచ్ఛంబుగ నవినయం బొనరింపకు, మని కౌమారంబుచే బో
 ధింపఁబడునట్లును, 'దుర్వినీతా' ఈయనాచారంబు దొఱంగు,
 మని యాచారంబుచే శిక్షింపబడునట్లును, 'మూఢా' మదను
 నిచే లాఘవంబునొందింపఁబడితివి, నిగ్రహింపు, మని కులం
 బుచే నిందింపఁబడునట్లును నధిక మైనలజ్జ నూని తనలో నిట్లు
 చింతించెను. 'ఆహ! ఏను మోహంధనయి యేమి చేసితి?
 నాహసికురాలనయి ఈజనుం డపరిచితుం డని శకింపనైతి.
 నిర్లజ్జనై లోకంబు నిందించు నని తలంపనైతి. మూఢనయి ఈ
 తనిచిత్తవృత్తి యెట్టిదని విచారించ నైతి. చపలనయి ఈతనికె
 గనబడ నగునా యని యాలోచింప నైతి. మఱియు నిర్దాక్షి
 ణ్యనయి మహాశ్వేత దుఃఖిత యని యపేక్షింప నైతి. మంద
 మతి నయి సమీపమున నున్న సభజనంబు కనిపెట్టు నని యెన్న
 నైతి. నష్టచిత్తనయి ప్రక్కన నున్న పరిజనంబు గాంచు నని పరి
 కింప నైతి. స్థూలబుద్ధులును నట్టియవినయం బూహింతు రన
 మదన వేదన ననుభవించినమహాశ్వేతయూ, సకలకలాకుశల లగు
 నఖులును, రాజకులసంచారచతురంబయి, ఇంగితజ్ఞుం బై నపరి
 జనంబును నెఱుంగుదు రనిచెప్పవలయుననె? అన్ని విధంబులఁజె
 డితి. నాకిప్పుడు మరణరిబ శ్రేయంబుగాని లజ్జాకరం బైనజీవి
 తంబు శ్రేయంబు గాదు. ఈవృత్తాంతంబు విని తల్లియు, దం

డ్రీయు, గంధర్వవృద్ధులును నే మనువారలో ? ఏమి నేయుదు? ఏయుపాయంబున నీనేర్పంబు మఱుంగుపఱుత్తును? మహాశ్వేతయలమట తొలఁగునందాక నేను కన్నియతనంబున నుండునని నెచ్చెలులయెదుట ప్రతిపఱిచితినే? మున్నెన్నడును గని విని యెఱుంగనియీతం డెందుండి వచ్చెను, మదనుండు తోడ్కొనివచ్చెనో? నాతోలుమేనిదొనంగులు తోడితెచ్చెనో? మృత్యువు గొనివచ్చెనో యెఱుంగ. ఆతనిఁ గన్నమాత్రంబున యింద్రియంబులచేఁ గట్టి యొసఁగఁ బడినయట్లును, మదనుని చే పంజరమున నునిచి యర్పింపఁబడినవిధంబునను, అనురాగముచే దాసినిగాజేసి యొప్పగింపఁబడినపగిదిని నైతి. నాకాచ పలునితో నేమి? అని క్షణమాత్రము తలఁచెను.

అనంతరము 'మిథ్యావిసీతా! నాతోఁ బనిలేనియెడ నిదిగోఁబోవుచున్నాఁడ, నని యంతర్గతం దైనచంద్రాపీడునిచేఁ బరిహరింపఁ బడినట్లును, ఆతనివిడువ నెంచినప్పుడ కంఠగ్నంబైనజీవితంబుచేఁ జెప్పఁబడినవిధంబునను, నీదైత్యవలేషంబును సుకులతోడ వెడలింతు నని మనోభవునిచే నడల్పింపఁబడినపగిదిని, గ్రమ్మఱ తనఁబెందంబు చంద్రాపీడున కభిషేఖం బగుటయుఁ బరవశయయి లేచి గవాక్షంబువలన నతం డున్న క్రీడాపర్వతంబుం గొంచుచుండెను. అందుండి యాయదిన 'యానందబాష్పం బడ్డగించువని వేఱచేననఁ గన్నులం జూడక మఱిచేఁ గాంచెను. వ్రేళ్ళనుండి గాఱుచెమ్మట పడునని

భీతి నొందెననఁ జిత్రతూలికచే వ్రాయక చింతచే లిఖించెను. ఆతనినమాగమంబునకుఁ గాలాశిషాతంబు నహింపదనఁ బరిజనంబుం బనువక మనంబుం బనిచెను. చంద్రాపీఠుండును కాదంబరి రెండవఁడందం బనఁ దనరుమణిభవనంబునఁ బ్రవేశించి యందు నుందరశిలాతలంబునఁ బఱచియుండినమత్తపయిన త్తమిల్లి కేయూరకుండు తనపాదంబు లొత్తుచుండ గంధర్వకన్యక లాయాయిచోట్లం గూర్చుండి యుండ డోలాయమానం బైనతనచిత్రింబున నిట్లు చింతించెను.

చంద్రాపీఠుండు కాదంబరి భావం బెఱుంగక చింతించుట.

ఇక్కడంబరికి సాజంబులైన విలాసంబులె యిట్లు నకల లోకమనోహరంబు లా? అట్లుగాక మదనునిచే నాయందు నియోగింపఁ బడియెఁ గాఁబోలు. కానిచో సాస్రంబును, నరాగంబునైన దృష్టిచే నన్ను! గాంచి యేను జూడ సిబ్బితిగొని వెలిపుట్టంబునంబలెఁ జిటునగవునం దన్నుఁగప్పకొనునే? లజ్జచే మో నువ్వలకుఁ దిప్పి నా ప్రతిబింబప్రవేశమునం దాననోయన జెక్కుటద్దంబు నర్పించునే? నాకవకాశం బిడినహృదయంబునకు మోదటివినయలేఖను వ్రాయునన? శయనంబుపయి కరరుహంబున వ్రాయుచుండునే? అట్లు గాదు. మానుషజాతిసులభం బైనలాఘవంబో? లుప్తవివేకం బైనయకావనమదంబో? మదనుండో? మిథ్యాసంకల్పంబులచే నన్నాయాసపఱిచి నంచించునట్లు నోఁచెడిని.తిమిరోపహతంబోయనఁ గోడెకాండద్ద

ప్రియల్పకలుషంబును నెక్కువగా భావించును. స్నేహలవంబును జలంబుచేతంబలె యావనమద్ధంబుచే దూరంబునకుఁ గొనిపోవంబడును. చాంచల్యంబు కవిచిత్తంబువలె స్వకల్పితచింతాశత తాకులంబయి దేని నుత్ప్రేక్షింపదు? ఈవట్టి చింతలతోనేమి? నిజంబుగనిక్కాదంబరి నాయంను భావంబు గలదియేని భావ జుండె యయ్యది ప్రకటికరించి నాఫంశయంబు వాపఁగలండు. అని నిశ్చయించి లేచి కూర్చుండి యక్కన్నియలతో వీణగా నాదిగోష్ఠిం గొంతకాలం బుండి యటనుండిలేచి యుపవసంబుఁ జూడ నెంచి క్రీడావర్వతంబుపై నెక్కిను.

కాదంబరియు నతనింగాంచి 'మహాశ్వేత రాక మసలె, నని నెఱిబిడి యాయమ తెరువుచూచుదానివలె సాధశిఖరం బెక్కి యచట పలుమాఱు గొడుగుకాడఁ బట్టుకొనియు, పలు మాఱు దమాలికమూపున కరంబు లునిచియు, పలుమాఱు నెచ్చెలిం గొంగిలించికొనియు రాకుమారుఁ గాంచియు నతనిచే జూడఁబడియుఁ ప్రాద్దు వోవుటయుం దెలియక విన్తోదింపుచుండ నొకప్రతిహరి వచ్చి మహాశ్వేత విచ్చేసె, నన విని సాధంబు దిగి స్నానాదుల్పపైఁ దన కిచ్చ లేకున్నను మహాశ్వేతానిరోధంబున దివసకృత్యంబు దీర్చుకొనియెను. చంద్రాపీఠండును నక్కొండదిగి స్నానంబు, దేవతార్చనంబు, నాహారంబును, నిర్వర్తించి యట సంగీతగృహంబున మరకతశిలాతలంబున నుపవిష్టుండయి యుండునంత 'పాలమున్నీటిచేఁ బు

డమి దేలింపబడియెనో? చందనరసంబుచే దిగంతంబులు ద
డుపంబడియెనో? చందురుండుదయిలచెనో, యన ధనశ్రుకా
శంబుం గాంచి కుతూహలంబున నద్దెసంజూచుచుండెను.

మదలేఖాతరళికలు చంద్రాపీడునొద్దకు వచ్చుట.

అంత బెత్తంబును, గంధపుగిన్నెయుఁ గొని ప్రతీహారి
యు, సాముకుప్పనంబువలె వెల్లనై యూఁదినం బొలు కల్పల
తాడుకూలంబులం బట్టుకొని కేయూరకుండు దారిఁ జూపు
చుండ, జాజిపూదండం గైకొని తమాలిక వెంటరా ననేకక
న్యకాజనంబుం గూడి ఛత్రచామర విరాజితమై యేతెంచిన
మదలేఖను, నాయమచెంగట నున్నతరళిక నుం గాంచెను.
ఆతరళికాకరంబునఁ జంద్రునితోఁబుట్టువో? శ్రీదేవిహాసంబో,
సర్వరత్నంబుల గురువో? ఒక్కచోఁగుంపుగూడినయశోరాశి
యో? యనఁ దనరుహారంబుం గాంచి యేను గనినదెలిచాయ
కిద్దియె కారణంబని యెంచి ప్రత్యుత్థానాదులచే మదలేఖం
గారవించెను.

మదలేఖ కాదంబుపించినశేషహారంబుం జంద్రాపీడున కొసంగుట.

ఆమదలేఖయు మరకతశిలాతల్పంబునఁ గొంతదడపు
గూర్చుండి తానలేచి చందనం బలఁది, మాలతీకుసుమమాలిక
సిగకుఁ జుట్టి వెలిదువ్వలువ నొసఁగి హారంబు చేఁగొని చంద్రా
పీడునితో నిట్లనియె :- 'రాజకుమార' నీదురూపం బేజ
నునిఁ బ్రీతిపరవశునిం గావింపదు? ఈయాకృతిచే నెవ్వనికి

జీవితేశ్వరుండవు గావు? ఆకారణవత్సలం జ్ఞాననీచరితం బెవ్వారికి బంధుత్వంబు నారోపింపదు? ప్రకృతిమధురం జ్ఞాననీవ్యవహారం బెవ్వనికి జెలికారంబు గూర్పదు? సహజకోమలంబులై ననీగుణంబుల కెవ్వారు కట్టువడ్డరు? ప్రథమదర్శనంబునన విశ్వాసంబు గలిగించిననీమూర్తి నె యుపాలంభింపవలయు. ఇట్లు సద్గుణాలవాలంబు. వై ననీయెడ నే మొనరించునుపచారంబెయ నుచితం బని తోచెడిని. ఎటులన, సంభాషణంబును దిరస్కారంబును సూచించును. ఆదరంబును బ్రభుత్వాభిమానంబు ననుమానింపఁ జేయును. ఉపచారంబును జవలత్వంబు వెలిపుచ్చును. విజ్ఞాపనంబును బ్రాగల్భ్యంబును దెలుపును. దానంబును బరిభవంబు యగు. తనంతన మనంబునె గ్రహించినజీవితేశ్వరున కేమి యర్పింప నగు? రాకచేతన మహోపకారంబు చేసిననీకుఁ బ్రత్యుపకారం బేమి నేయఁ గలము. దర్శనంబొనఁగి. మాజీవితంబు సఫలంబు నేసిన నీయాగమనం బెద్దానిచే సఫలం బగు. కాదంబరీదేవి యిట్లు తన కూర్మి జూపెగాని తనవిభవంబుం గాదు. ఆకన్నియ నీదాన్యమున కంగీకరించియు సకార్యకారిణి కాదు. తన్నె నీకొనంగియు మోసపోవదు. జీవితంబు నర్పించియుఁ బశ్చాత్తాపంబు నొందదు. కాదంబరీదేవి దీనిచే నిజంబుగ నీయం దపరాధంబు చేసినదానింగాఁ దన్ను నెన్నుచున్నది. కాన యిద్దిక్షీరసముద్రంబున సర్వరత్నంబుల నుద్ధరింప శేషించెనుగాన శేషహారం బనిప్రసిద్ధి

గాంచెను. దీనిం జలనిధి వరుణున కర్పించెను. వరుణుండును గంధర్వరాజున కొనంగెను. అతఁడును గాదంబరి కిడెను. ఆయ మయు సుధాసూతికి గగనతలంబ యుచితం బైనపగిది నిద్దా నికి నీతనువె యుచితం బని యెంచి పనిచెను. మిముంబోటిను గుణభర్తలు బరువుచే దైనయట్టియాభరణంబులం చాల్పరు. విస నిందుఁ గాదంబరిప్రీతియై కారణంబు భగవంతుఁ డగుశార్ఙ్గ పాణి లక్ష్మికి దోఁబుట్టువని యెంచి యరంబునఁ గొస్తుభం బనుశిలాశకలంబుం చాల్పఁడె? కాన యీబహుమానం బాద రంబున గ్రహింప నగును. నీ విద్వాని నూల్కొనకుండు వేని యక్ష్మాదంబరి మహాశ్వేత నుపాలంభంబులచే నాయానపఱిచి తమవు దొఱంగును. దానన మహాశ్వేతయు నిట్లు చెప్పి యీ హారంబుం దరళిక కొనఁగి పంపెను. మహాభాగ, కాదంబరి ప్ర థమప్రణయంబు భంగంబు నేయకు, మని నీలికి యాహారంబు నతనివత్సఫలంబున నర్పించెను. అత్తఁడే జండాపీఠం జచ్చెరు వొంది, నబహుమానంబుగ నిట్లనియె:—‘మదలేఖా! మాటా డుట కెడ, మియ్య కిట్లాప్పికోలు గావించిన నీజాణతనం బేమ నవలయు? ముగ్ధా, సాదన్యయిత లైనమీకుఁ బరతంత్రుండ నైననాకు గ్రహింపనుగాని, గ్రహింపకుంటకుగాని స్వాతం త్ర్యం బెక్కడిది? కావున నిష్టానిష్టంబులైన వ్యాపారంబుల యందు యథేష్టంబుగ నియోగింపనగు. కాదంబరిగుణంబు లె వ్వని దాసునిఁగాఁజేయవు?’ అని సాదరంబుగఁ బల్కి వారల

ననిచెను. అంతః గాదంబరి చంద్రావీడుం జూడనెంచి సాధశి
ఖరంబు సభిష్ఠించి ప్రాద్దుగ్రుంకు నంతకు సనేకరసభంగులతోఁ
జంద్రావీడునవలోకించుచుండెను. అంతః గనుఁజీకటి వడుటయు
సాధశిఖరంబుననుండి కాదంబరియు క్రీడావర్వతంబుననుండి
చంద్రావీడుండును దిగిరి. అంతః జంద్రుం డుదయింపెను. అ
ప్పుడు చంద్రావీడుండు కాదంబరిపరిజనులు చూపిన చంద్రశీత
లం బైనముక్తాశిలాతలంబున గూర్చుండెను. అంతలోఁ గేయూ
రకుండు వచ్చి 'కాదంబరీదేవీ దేవరం జూడవచ్చే' నని విన్న
వించెను. అంతః జంద్రావీడుండు ససంభ్రమంబుగ లేచి తత్కా
లరమణీయం బైనవేషంబుతో నాత్మాత్కరించిన చంద్రోద
యదేవతయో యన మనలేఖాహస్తపల్లవం బవలంబించి వచ్చి
సకాదంబరిం గాంచెను. గంధర్వరాజకన్యయఁ బ్రీతినిఁ గపఁ
బఱుచుచు భూతలంబునన కూర్చుండెను. అందఱును గూర్చుం
డ త్సణం బుండి చంద్రావీడుం డి ట్లనియె:—

చంద్రావీడుండు కాదంబరితో నుపచాశోక్తు లాడుట.

‘దేవి’ దృష్టిపాతమాత్రంబున సంతసించుధానజనుని
యందు సంభాషణంబులోనగు ప్రసాదంబునక యవశకీశంబులే
దన నింతటియనుగ్రహంబున కేమి చెప్పవలయు? ఈ యను
గ్రహాతిశయంబునకే మూలం బైనగుణలవంబు నెంతచింతియు
నాయందుఁ గానను. త్రొత్తగ వచ్చినీసేవకజనునందును నిటు
లుండ నీసాజన్యం బతిదారాళంబు. ఆజ్ఞసేయ సగుభృత్యునం

దాదరం బేల ? ఇది శరీరము. ఇయ్యది జీవితము. ఇయ్యవి
 యింద్రియములు. వీనిలో నేడేనిం జరిగ్రహించి యనుగ్రహిం
 పుము., అని నుడువుచంద్రాపీఠుని వచనంబుల నాక్షేపించి
 మదలేఖ చిటున వ్యోలయ నిట్లనియె:— , రాజకుమార,
 ఇట్టి యుపచారోక్తులచే గాదంబరి సిగ్గరియయి భేద మొం
 దెడిని. ఏల యిట్లు పలుకవలయు ? ఇట్టియుపచారోక్తులచే
 గాదంబరిచిత్తంబు సంశయాయత్తంబగును. కాన నుడుగు
 ము., అనుటయు గాదంబరి కొంతకాలముండి , తారాపీ
 ఠుండు కుశలుండె ? విలాసవతీదేవికి సేమంబె ? శుకనాను
 నకు లగ్నె ? ఉజ్జయిని యెంతదూరము ? భారతవర్షం బెటు
 లుండును ? మర్త్యలోకంబు రమణీయంబుగనుండునా ?,
 అని యడిగి యిట్టివార్తలతో గొంతదడ వుండి కేయూ
 రకుని చంద్రాపీఠునొద్దఁ బరుండనియోగించి శయనసాధం
 బు నధిష్ఠించి శయనతలం బలంకరించెను. చంద్రాపీఠుం
 డట శయనించి కాదంబరినిరభిమానిత్వంబును, మహాశ్వేత
 యకారణవాత్సల్యంబును, మదలేఖసౌజన్యంబును, గంధర్వ
 లోకంబునతీసమృద్ధియు మనంబునఁ జలంచుచు, గేయూర
 కుండు బాదంబు లొత్తుమండ నారేయి యీగమాత్రంబుగ గ
 డపెను. పదంపడి చంద్రాపీఠుండు లేచి కాల్యకృత్యంబులఁ
 దీర్చికొని , కేయూరక, కాదంబరి మేల్కొంచెనా ? ఎచ్చట
 నున్నది?, అని యడుగ నతం డరిగి కనుగొని వచ్చి , దేవ,

మందరప్రాసాదంబు ముంగిటితిన్నియపయి మహాశ్వేతతోఁ గూడ నున్నది., అని నివేదింప గంధర్వరాజపుత్రి నవలోకింప నరిగెను. రాజపుత్రుండు సమీపించి యం దున్నపీఠంబునఁ గూర్చుండి కొంతకాలం బుండి చిట్టన వొలయు మహాశ్వేత మొగంబు గాంచుటయు నాయమ యాతనిభావం బెఱిగి కా దంబరితో నిట్లనియె:— ‘నఖి, చంద్రమయాఖంబులచేఁ జంద్రకాంతంబువగిది నీగుణంబులచేఁ జంద్రాపీఠం దార్ద్రావృ దయుండయి వచింపఁ జాలకున్నవాఁడు. కాని మగిడిపోఁ ద లఁచియున్నాఁడు. వెనుక రాజచక్రం బీతనివృత్తాంతంబు దెలి యక దుఃఖించుచుండును. ఇదిమొదలు మీకు కమలినీకమల బాంధవులకుంబలెను, కుముదినీకుముద బాంధవులకుంబలెను బ్రీతి స్థిరంబుగ నుండుత, మనుటయుఁ గాదంబరి, నఖి, మహా శ్వేతా, ఏను పరిజనంబుతోఁ జిత్తంబువలె రాకుమారున కధీ నురాలను. ఇం దనుకోధం బేమి?, అని పలికి గంధర్వకుమారు లం బిలిచి రాజమతుని నిజభూమిం శేర్పుఁ డని యాదేశించెను.

అంతఁ జంద్రాపీఠండును లేచి మహాశ్వేతకుఁ బ్రణమిల్లి దేవి, బహుభాషిని లోకంబు విశ్వసించదు. పరిజనప్రస్తావంబు లయం దీజనుని స్మరింపవలయు., నని పలికి హేమకూటంబు వెలువడి మహాశ్వేతాశ్రమంబునకు వచ్చి యంద్రాయుధంబు నడుగులజాడ నేఱించి యచ్చోదనరప్రీతింబున నున్నతనసై న్యంబుం గాంచి గంధర్వకుమారుల ననిచి యానందంబునను,

విస్మయంబునను నందలిజనులు ప్రణమిల్లుచుండ నిజశిబిరంబున గరిగెను. అందు రాజలోకంబునకు ధర్మసం బాసఁగి నైశంపాయనునితోడను, పత్రలేఖతోడను మహాశ్వేత యిట్టిది. కాదంబరియిట్టిది. మదలేఖ యిట్టి దని యెన్నుచుఁ బవలు గడచెను. కాదంబరీహాపదర్శనంబున నసూయ గొనియె ననఁ దొల్లింటి వలె. రాజలక్ష్మి యితనికిఁ బ్రీతి నొసంగ దాయెను. కాదంబరిం జింతించుచు మేల్కొంచి యుండఁగ నె యెట్లొ లేయియుం గడచెను.

కేయూరకుండు చంద్రావీడునకుఁ గాదంబరి విరహవేదన విన్నవించుట.

మఱునాఁడు చంద్రావీడుండక్కన్నియనె మనంబునఁ దలంచుచుఁ బేలోలగంబుండఁ బ్రతీహారునితోడఁ బ్రవేశించుచు దూరంబునన యుండి ప్రణమిల్లు కేయూరకుం గని 'రమ్మ ర'మ్మని చేరం బిలిచి క్షాగిలించికొని 'కేయూరక' సఖజనంబుతోఁ గాదంబరియు, మహాశ్వేతయుఁ గుశలంబున్నవా రె?' యని యడుగ నతండు ప్రణమిల్లి యిట్లనియె:—'దేవరవా రాయమ నిట్లడుగుట నిప్పుడక్కోమలి కుశలవతి' యని పనికి తచ్చిత్తుఁటిదారంబునఁ గట్టఁబడ్డినకమలదళసంపుటంబు విచ్చి యందలి పాలపోకలను, దాంబూలీదళంబులను, కర్పూరంబును, మలయజవిత్రేపసంబునుం గన్ఱబ్బటిచి 'ఇయ్యవి కాదంబరి యనిచియడియాలము' లని విన్నవించి యంతనిలువక 'దేవ' కాదంబరీ దేవి దోసిలియొగ్గి దేవరవారిసద్దించెను. మ

హాశ్వేత యిట్లు చెప్పి వుత్తెంచెను. 'రాకుమార, నమకుం
బునఁ దుహినశీతలంబులంబు చంద్రమాయంబులపోలె నున్ననీ
గుణంబులు నీవియోగంబున సూర్యమాయంబులపోలె సంతా
పంబు గలిగించెడిని. కాన నిన్నుఁ జూడనివారె ధన్యులు.
నీ వరిగినపిదప గంధర్వరాజనగరంబు మహోత్సవంబు గడచి
నపదంపడి విచ్చాయం బయినతెఱంగునం దోఁచెడిని. అమ్మ
హోత్పత్తివానరంబుంబోలు వెనుకటిదినంబువంటిదినంబు చేకు
రి నెల్లరు గోనుట యుక్తంబెకదా? ఏను సర్వసంగపరిత్యాగం
బు చేసినది యెఱుంగుదువు. అయినను నాడెందంబు నినుం
జూడఁ గోరెడిని. కాదంబరియుఁ గొప్పయవస్థలో నుండి నిన్ను
దలంచుచుండెడిని. కావున దర్శనం బొసంగి యాదరింపం ద
గు. మమబోంట్ల పరిచయకర్తనంబు సహింపుము. నీసౌజన్యం
బు యనుచితసందేశంబునను బ్రాగ్భ్యంబు గలిగించును. ఇ
య్యది. దేవరవారు శయనీయంబున మఱచిన శేషహారంబు,
అని కొంగుముడివిచ్చి చామర గ్రాహిణి కరంబున నర్పించెను.
అంత జంద్రాపీఠంబునను, పరిజనునందును కాదంబరి తలంపు
లో నగుననుగ్రహతిశ్ఠయంబు నారోపించుట మహాశ్వేతచర
ణారాధనఫలం, బని సర్వంబును దాన గ్రహించి యద్విలే
పనంబు మేన నలడుకొని యాహారంబుం కంఠంబునం దాల్చి
రాజలోకంబున కనుజ్ఞ యొసంగి కేయూరకునితో నశ్వశాల
కుఁ జని యచట నేకాంతంబునఁ గుతూహలంబుతో నిల్చి

గెను:—‘కేయూరక, నావచ్చినది మొదలు గంధర్వరాజకులంబు వృత్తాంతం బేమి? చిత్రరథనందన యేమి వ్యాపారముచే బ్రాద్దుగడపెను? మహాశ్వేత యేమి చేసెను? మదలేఖ యేమి భావించెను? సర్వంబు చెప్పుము., నావిని కేయూరకుండిట్లనియె:—‘దేవ’ చిత్తగింపుము. నీవందుండి వెడలుడు వేనవేలు డెందంబుల ప్రయాణంబుల మృతకలకలంబోయన నూపురి కన్యకతంబు వెలయ కాదంబరీ దేవి సాధశిఖరంబు నెక్కి వారు వంబు డెక్కలవలనం గ్రమ్మినదుమారమ్మున వెల్ల నైననీవచ్చిన తెలుపు నీవు కనఁబడునందాఁక గాంచి యవ్వల మదలేఖ బుజంబులపై మోమిడికొని కొంతదడవుండి దేవరవారు వశించియుండిన క్షీడాపర్వతంబునకు వచ్చి అచ్చట రాజనందనుండి శిలాతలంబునఁ గూర్చుండిను. ఈశిలాప్రదేశంబున స్నానంబు చేసెను. ఈగిరినదీ కాననంబున శూలపాణి నర్పించెను, ఈ స్నాటిక శిలాతలంబున భుజించెను. ఈముక్తాశిలాపట్టంబునం బున్నుండెను; అని పరిజనంబులు నివేదించ దేవరవారివాసచిహ్నంబుల గాంచుచు బవలుగడపెను. దివసావసానంబున మహాశ్వేత తయత్నంబునన యాహారంబు గ్రహించెను. అంత భానుండస్తమించి చంద్రుండుదయంపఁ జెక్కి, జేయిడికొని యేమియొ చింతించుచు ఉణమాత్రం బుండి నేని శయ్యాగృహంబునకుం జని శయనంబునం దనువల్లిం జేర్చి యది మొదలు ప్రబలం బైనదాహాజ్యరంబుచే నతిదుఃఖంబున రేయిగడపి ప్ర

భాతంబుననే నన్నుఁ బిలిచి దేవరవారి కీవార్త నెఱింగింప నాన తిచ్చెను. అనుటయుఁ జంద్రదాసీడుండు 'అశ్వం బశ్వం' బని పలవరించుచు శిబిరంబు వెడలెను. తరువాత పరిజనులు త్వరితంబుగ నింద్రదాయుధంబుం గొనివచ్చిన నెక్కి పత్రలేఖ నెక్కించుకొని వైశంపాయసుని స్కంధాచారంబున నునిచి కేయూరకునితో హేమకూటంబున కరిగెను. అట్లు కాదంబ ర్థిభవనద్వారంబు నేరి యశ్వంబు దిగి పత్రలేఖతో లోనంబ్ర వేశించి యెచురైనయొక్కనిం గాంచి కాదంబరి యెచ్చట నున్న దని యడుగ నతండు 'దేన, క్రీడాశైలంబుదిగువ నిర్మితం బైన హిమగృహంబున వసించె' నని నివేదింపఁ కేయూరకుండు దారిఁ జూపుచుండఁ జని హిమగృహంబు ప్రవేశించి యందు బిసత్తుమయంబు లైనచామరంబులను, కువలయాదిమయంబు లైన ఛత్రంబులనుం గ్రహించి 'జలదేవతలసమూహంబో! శైరిద్భుతువులసమాజంబో! సుసులగోష్ఠీబంధంబో! యనఁ దనరి శిశిరోఽచారకుశలం బైనకాదంబరిఁ బిజనంబుం గాంచెను. మఱియు నందు ఒక్కచో నిరుప్రక్కలనాటినచీకటి మ్రాకులచివుల్ల వనపంక్తులును, వేటొక్కచోఁ దవ్విపువ్విడియిసుకెతిన్నియలతో రాజిల్లుచుండినరసంబుగృహనదులును, ఒకతావున జలార్ద్రంబు లైనమేలుకట్లకిందఁ బడిచియుండు తమ్మిసెఱ్ఱలును, ఒక్కవలను నేరేచుచివుల్లచే గప్పఁబడినవర్ణశాలలును. ఒక్కచోఁ బూదండలతూగు టయ్యెలలును,

ఒక్కయెడ చిసతంతుమయంబు లై నవనంబులును గాంచుచు
 వరుణుని క్రీడాగృహంబో, నకలవర్ష శ్రువులనంకేతని కేతనంబో,
 చంద్రకలలజన్మభూమియో, చందనవన దేవతలకులభవనంబో,
 యానభాసిల్లు హిమగృహనుధ్యభాగంబు ప్రవేశించెను. అందు
 శతీశీతలం బై నస్వర్ణంబున కలరి తనమనంబు చంద్రమయంబో,
 ఇంద్రియంబులు కుముదమయంబులో, అంగంబులు జ్యోతాన్ని
 మయంబులో, పవనంబు కర్పూరమయంబో, కాలం బుదకమ
 యంబో” యని మనంబున భావించుచు నచ్చట మృగాశదండ
 మండపంబున నీనుగొనినమదనునిచే గొలుసులతో గట్టఁ
 బడియెనోయన మృగాశమయంబు లై నవలయరశనానూపురం
 బులతో నొప్పి, చందురుండు ముట్టినన లలాటంబు చందన
 ధవళంబుగాఁగను, వరుణుండు ము ద్దిడికొనియెననఁ గనుఁగవ
 నశ్రువులు గ్రమ్మఁగను, గాడ్పుద్బుష్టి వాతెనన ముఖంబున
 నిట్టూర్పులు వృద్ధిఁ జేందఁగను, పతంగుండు వసించెనన సంగం
 బులయందుఁ దాపంబు ప్రకోపింపఁగను, దహనుండు గ్రహించె
 నన హృదయంబున దాహంబు దీపింపఁగను, అంగంబు లెల్ల
 సంతరంగంబుతోఁ బ్రియు నొద్ద కరిగఁనన దౌర్బల్యంబు వెల
 యఁగను. పలుమాటు భుజవల్లిచేఁ దుమారసాలభంజకం
 గాఁగిలించికొనుచు, కప్పురంపుఁబుత్తలికవమ్మనఁ జేర్చుకొ
 నుచు నున్న కాదంబరిం గాంచెను. అత్తటి నత్తలోదరిచెంత
 మున్నయన్నవలు ‘చంద్రాపీడుండు వచ్చె’ నని తెల్ప దిగ్గన

లేచి, కన్నులు దెలుచి 'నిజంబుగ వచ్చెనేని నీవు కన్గెంటివా? ఎంతదప్పున నున్నవాఁడు?' అని యడుగుచు రాజనందనుని దూరంబున నె కాంచి క్రొత్తగఁ బట్టుచడిన ధేనుక కై వడి చేష్టలు దక్కి సంభ్రమంబునం బయ్యెద జూట, కన్నుల సానందబాష్పంబులు గాఱ నించుక మోము వాంచి యేతనిముఖంబున లగ్నం బైనదృష్టిచే నాకర్షింపఁబడియెననఁ గుఱుమశయనం బుననుండి లేచెను.

చంద్రావీడుండును దొల్లింటిమాడ్కి గాదంబరికిని, మహాశ్వేతకును బ్రణమిల్లెను. ఆ కాదంబరి ప్రతిప్రణామంబు చేసి యాకుసుమశయనంబునఁ గూర్చుండఁ బ్రతీహరి గొని వచ్చినవీథంబుపయిఁ జంద్రావీడుండు కూర్చుండెను. అంతఁ గేయూగకుండు 'ఇయ్యది చంద్రావీడ దేవునియచుగ్రహపాత్రురా లైనపక్షలేఖ యనుచడవకలె, యని పత్రలేఖం గనఁబడి చెను. అంతఁ గాదంబరి యక్కన్నియం గాంచి 'ఏమి! తమ్మి చూలికి మానవులయందుఁ బక్షపాతము' అని తలంచెను. పత్రలేఖ ప్రణమిల్లిన 'రమ్మూర' మ్మని తననమీఞంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని కరకిసలయంబునఁ దాఁకెను. చంద్రావీడుండును నట్టియవస్థలో నున్న కాదంబరి నవలొకించి యిట్లు చింతించెను. 'నాహృదియం బెంతో యనిపుణంబు?' ఇప్పటికిని విశ్వసించదు. కానిమ్ము. నిపుణంబుగ నడుగుదును గాక, యని యెంచి ప్రకాశంబుగ నిట్లనియె:—'దేవి, ఈతీవ్రనంతాపం బైనవ్యాధి

కామునికలంబునం బొడమెను. ఎఱుంగుదును. సుతనూ, నిజంబుగ నీవ్యాధి మమ్ము బాధించునట్లు నిన్ను బాధింపదు. దేహదానంబున నయిన నిన్ను స్వప్నరాలం జేయ నిచ్చగించుచున్నవాడ. 'మదనవేదనంజేసి క్రుంగుచున్ననిన్నుఁ జూడ నా మనంబును క్రుంగెడిని.' అనుటయుఁ గాదంబరి బాల యగుటంజేసి సహజముగ్ధయయ్యునుఁగండర్బునిచే బాధింపబడెనన నాతనినచనంబులయర్థంబు మనంబునం గ్రహించి యూరకుండెను. అంత మదలేఖ యిట్లనియె:— 'కుమార, ఏమిచెప్పుదు? ఇక్కన్నియ సంతాపం బింత యని చెప్పరాదుగదా? ఇక్కోమలికి సంతాపంబు నొసంగని దేమి కలదు? చల్లనిచివురులును జిచ్చు ననుకరించెడిని. వెన్నెలయు నెండ యయ్యెడిని. కిసలయతాళవృంతంబులచే మనంబునం గలుగు భేదంబు గానవా? ఇంచాఁక: బ్రాణధాగణంబునకు ధీరతయ నిమిత్తంబగు, అనుటయు, గాదంబరి మదలేఖ చెప్పిపలుకులె ప్రత్యుత్తరంబుగా మనంబున నెంచెను. చంద్రావీక్షంబును మహాశ్వేతతోడఁ జతురాలాపంబుల నల్పుఁ గొంతడడ వుండి యెట్లకేలకు పడిపించుకొని కాదంబరిసాన్నిధ్యంబుననుండి వెడలుదుఁ గేయూరకుండు వచ్చి 'దేవ, కాదంబరి దేవి యిటు బ్రతలేఖం గొన్నిదిసంబు లునుచుటకు వేడెడిని. గరువాత చాగలదు., అనుటయుఁ జంద్రావీక్షంబు విని 'కేయూరక, దుర్లభం బైన దేవప్రసాదంబునకుఁ బాత్రురా లగుటం బ్రతలేఖయి ధన్యు

రాలు. ఉండుతఁ, మని పలికి శిబిరంబున కరిగెను. అటఁ బ్రవేశింపఁగ నె తండ్రియొద్దనుండి వచ్చినలేఖహారకు నవలోకించి దూరంబున నుండియె ఁ ట్లు, సర్వపరిజనంబుతో మాతండ్రియు, సకలాంతఃపురంబులతో, మాతల్లియుఁ గుశలం బున్నవారె ? అనుటయు వాఁడు ప్రణమిల్లి ఁ దేవ, అందఱు గుశలుల, యని విన్నవించి లేఖాద్వితీయంబు నర్పించెను. యవరాజు శిరంబున నిడికొని తాన విచ్చి క్రమంబుగఁ జదివెను.

కారాపీఠం దనిచిఁ లేఖు చంద్రాపీఠండు చదువుకొనుట

‘స్వస్తి శ్రీమత్సమస్తరాజన్యవందితచరణారవిందుండును, పరమమాహేశ్వరుండును, ఉజ్జయినికేతనుండు నైనతారాపీఠండు సకలసంపదల కావానుం డైనచంద్రాపీఠుని శిరంబున మూర్తొని మానందించుచున్నాఁడు, ప్రజలు కుశలంబున నున్నవారు. ఇఁ కేమన నిన్నుఁ గాంచి చాలకాలం బాయెను. కాన మాడెందంబు నిన్నుఁ జూడ నుత్సుకంబయి యున్నది. అంతఃపురంబులతో దేవియుఁ గృశించి యున్నది. కాన నీలేఖం జదివినచోఁ దొన వెడలి రావలయు., శ్మశానానుం దనిచినరెండవ ప్రశ్నికయొందును నీయర్థంబె యుండెను తండ్రి యానతిచొప్పునఁ జరువాడ నని పలికి ప్రయాణపటహంబు మ్రోయుంపం జేసిఁ మేఘనాదునిఁ గాంచి యిట్లనియె: —

‘కేయూరకుం డిటకుఁ బ్రతలేఖం దొడ్కొని రాఁ గలఁడు. నీ వాప్రతలేఖను వెంటఁ బెట్టుకొని రమ్ము. కేయూరకునిము

ఖంబునఁ గాదంబరి కీట్లు విన్నవం బనువుము. 'మానవులప్రకృతి దాక్షిణ్యరహితంబయి, ప్రైలోక్యనిందనీయం బయినది. మనుజులు నిష్కారణవాత్సల్యముం గణింపరుగదా? ఇట్లు లుజ్జయినీపురాభిముఖుం డైనయేను స్నేహంబును దాహంబు గావించితి. భక్తిని గపటయుక్తినిగా నొనరించితి. ధూర్తత్వముం బ్రకటించితి. నాస్థితి ఇట్లుండనిమ్ము. అస్థానంబునఁ బ్రసాదంబునునిచినదేవియే నింద్యత నొందెడిని. మహాత్ముల ప్రసాదదృష్టు లపాత్రులయందుఁ బ్రయోగింపఁబడి వ్యర్థంబులయి తుడకు విస్మయంబుం గలిగించెడినిగదా? నాడెందంబు మహాశ్వేతం గుఱిచియు లజ్జ నొందదు. ఏలన, అకారణపక్షపాతంబున లేనిగుణంబుల నాయం దారోపించి పాగడినమహాశ్వేతను దేవి పలుమఱు గేలిసేయకుండునే? ఏమి సేయుదు? గురునానతి మీఱ రానిది. ఈనినువు గురువశంబున మెలంగినను హేమకూటవాసంబె కోరుచుండుమనంబు వేపుట్టువులందును నీదుదాస్యపట్టంబు యభిలషించుచుండెడిని. ఇప్పుడు జ్ఞయనికిం బోయి వచ్చెద. అనజ్ఞమఱప్రస్తావనంబునఁ జండాపీడచండాలునిఁ దలంచుచుండునది. ఖండ్రాపీఠండు బ్రదికి యుండునెడ దేవీచరణారవిందంబు దర్శింపకుండువాడు కాదు; అని చెప్పి పుత్రైంచి మహాశ్వేతకుఁ బ్రణమిల్లుము.' అని యానతిచ్చి మిత్రులం గాంచి 'సైన్యంబుం గ్లేశపెట్టక మెల్ల మెల్ల నేలెంచునది.' యని పలికి వైశంపాయనుని స్కంధా

వారంబున నియోగించి యింద్రాధ్యుధంబు నధిష్ఠించి లేఖ హారకుం గాంచి యుజ్జయిసేవార్త లడుగుచుఁ గొంతయశ్వ పై న్యంబుతో వెడలెను. ఇట్లు వెడలి యం దందు నుందర స్థలంబులఁ గనుంగొనుచుఁ గొన్ని దినంబుల కుజ్జయసేనగరంబు ప్రవేశించెను.

చంద్రాపీఠం దుజ్జయసేనగరంబు ప్రవేశించుట.

ఆకస్మికంబుగఁ బ్రవేశించుటంజేసి ప్రహర్షంబునం బౌరు లొసంగునర్ఘ్య కమలంబులో యనఁదనరునమస్కారాంజలి సహస్రంబులం గ్రహించుచుఁ బురంబు ప్రవేశించెను. ఏ ముం దే ముం దని యమందానందంబునఁ బరిజను లరుదెంచి 'దేవ, తారాపీఠ, చంద్రాపీఠమహారాజు వాకిటనున్నవాఁ' డని నివే దింపఁ దారాపీఠండు నిర్భరానందంబున మందరంబు పాలము న్నిటిసీరంబుంబలె జాతీన యుత్తరీయంబు నీడ్చికొనుచు. ముత్తియంబులం గురియుకల్పపాదపంఖో, యన నానంద బాష్పంబు నర్పించుచు రాజసహస్రంబు వెంబడిరాఁ బాద చారియయి యరుదెంచుటయుఁ జంద్రాపీఠండు తండ్రిం దవ్వు ననె కాంచి వారువంబు డిగ్గి యడుగుల కెఱిగినంతఁ దారా పీఠండు బాహువులు సాచి 'రమ్ము. రమ్ము, అని బిగి కౌఁగిటం జేర్చి విలాసవతీభవనంబునకుఁ గొంపోయెను. అందును విలాసనతి యంతఃపురాంగనలం గూడీ యానందింప దిగ్విజయ సంబద్ధంబు లైనవార్తలతోఁ గొంతప్రాద్దు గడపి శుకనానుం

జూడ నరిగెను. అందును నట్లచిరకాలముండి వైశంపాయ నుండు కుశలంబుగ స్కంధావారంబున నున్నవాడని నివేదించి మనోరమం గాంచి యటనుండి మరలి విలాసవతిభవనంబున నెన్నావాదివ్యవహారంబుల నెఱపి యపరాష్ఠ్యంబునఁ గుమార భవనంబున కేతెంచెను. అటఁ గాదంబరిం దలంచుకొని యాభామిని లేమికిఁ దన్నెగాక తనభవనంబు, నవంశీనగరంబు, నకలమహీమండలంబును శూన్యంబుగాఁ దలంచుచుఁ గాదంబరివారాశ్రవణంబు మహోత్సవంబుంబలెను, పరప్రాప్తికాలంబుంబలెను, అమృతోత్పత్తి దివసంబుంబలెను, నిరీక్షించుచుండెను. అట్లు గొన్నిదివసంబు లతిక్రమింప నొకనాఁడు మేఘనాదుండు పత్రలేఖం దోడ్కొనివచ్చి యొప్పగించుటయుఁ బత్రలేఖ నమస్కరింప దూరంబుననుండియే చిటునగవునఁ బ్రేమంబు గనఁబఱచుచుఁ గాదంబరిసమీపంబుననుండి వచ్చుటంజేసి యత్యాదరంబునఁ గాఁగిలించికొని రాజలోకంబునకు సెల వొసంగి పత్రలేఖం దోడ్కొని మందిరాభ్యంతరంబున కరిగి 'పత్రలేఖా, ఏను వచ్చిసపదంపడి యట నెట్లుంటివి? దేవీ ప్రసాదంబెట్టిది? ఏమప్రశంసలు ప్రవర్తిల్లెను? ఎవ్వరేని మమ్ము దలంతురా? ఎవ్వరికెక్కుడు ప్రీతి కలదు?' అని యడిగినఁ బత్రలేఖ యిట్లనియె:—'దేవ, అట నెట్లుంటి? ఎన్ని దివసంబు లుంటి? అం దేమి ప్రశంసలు ప్రవర్తిల్లెనో? ఎవ్వారు నిన్ను దలంతురో? ఎవ్వరికి వీయం దెక్కుడు ప్రీతికలదో? విన్నవించు నాలింపుము.

పత్రలేఖ చంద్రాపీఠమకుఁ గాదంబరిఃపఃపథలు విన్నవించుట.

అటనుండి దేవరహర్ష వెడలుదు నేను కేయూరకుని
తో మరలి సవనపంబులై నదేవీప్రసాదంబుల ననుభవించుచుఁ
గునుమశయనీయసమీపంబున సుఖంబుగఁ గూర్చుంటిని, పలు
మాటల నేమి? తఱుచుగ నాకంటియం దాయమకంటిని,
శరీరంబున శరీరంబును, శరంబునఁ శరంబును, ప్రీతియందు జెం
డంబును నునిచి ప్రొద్దుపుచ్చుచు నపరాహ్ణంబున నన్నె పట్టు
కొని హిమగృహంబుననుండి వెడలి పరిజనుల నానించి లేదో
టకుం జని యందుఁబటికంపుటకుగుపయిఁ గూర్చుండి మానిక
పుంగంబంబున కొఱఁగి యొకింతసేపు ముసంబున నాలోచించి
యేమియో చెప్పించి కనుతెప్పవ్రేయక నా ముగంబునఁ జూ
డ్కి నిల్చి యవలోకించుచునె 'మదనాగ్నిం బ్రవేశింప నెంచి
న్నానము చేసెనన స్వేదప్రవాహంబునం దోఁగెను' అప్రవా
హంబున నెట్టఁబడియెనన నడంకెను. నడంకుచుఁ బతనభీతినన
విపాదంబుచేఁ బట్టుకొనఁబడియెను. అంత నేనక్కాంత్యభావం
బెఱింగి యాయమ మొగంబునన చూడ్కి నిల్చి 'అనఁతి' మృని
విన్నవింప 'వనదేవత ఖాలియో' యని శంకించినదానివలె
బలుమాట నిటు నటు జూచి చెప్ప నిచ్చగల్గియు, లజ్జచే
డగ్గుత్తిక నొంది చెప్పఁ జాలకుండెను. ప్రయత్నించినను న
క్కాంతకుఁ బ్రజ్వలించుమదనాగ్ని చే దహింపఁబడియెనో, ప్రవ
హించు నయనోదకంబుచేఁ గొట్టుకొనిపోఁబడియెనో, పడు

చున్న కామశరంబులచేఁ బొడిచేయఁబడియెనో, యన మాట వెలువడదయ్యె. 'దుఃఖినహానంబు 'లెక్కింప మాక్తి కాక్షమాలి కంగల్పించుచుండ' నన, నశ్రుభిందువులం గార్చుచుండెను. అంత నేను వేమాలు ప్రార్థింప నెట్టకేలకు నిట్లనియె:—

కాదంబరి పత్రలేఖల సంభాషణము.

'పత్రలేఖా, నిన్నుఁ గన్గొన్న నాటంగోలె నాకు నీ చెనఁ గలబాళి తలిదండ్రులయందును, మహాశ్వేతయందును, నా జీవితమునందును లేదు. నాడంగంబు నిన్ను విశ్వసించెడిని. నఖి, ఎవ్వని నిందింతు? నాపరిభవం బెవ్వనితోఁ జెప్పుదు? దుస్సహం బైననాదుఃఖంబు నీ కిప్పుడు విన్నవించి ప్రాణంబులు విడిచెద. ఈవృత్తాంతంబు నామనంబునకే తెలిసె నని లజ్జ పడుదాన నొరులకుఁ దెలియుచో నేమి చెప్పవలయు? నావలె నెవ్వతె శశికరణాలంబుపోలె స్వచ్ఛం బైనకులంబు నాటడిచేఁ గలంకంబు నొదించును? లజ్జను ద్యజించును? లాఠినాతుల కుచితం బైనయీచాపలంబు నహించును? తండ్రి సంకల్పి చెన? తల్లియనుమోదించెన? ఏనైనచార్త సంపితన? అనాథ ఎలెను, 'నీచురాలిపగిదిని. చంద్రావీణనిపలన నిట్టివట్టిదూలు గట్టుకొంటిని. చెల్లీ, బిసెలంతువుపగిది నుకుమారిం బైన నామనం బేఁచుట మాన్యుల కుచితంబై? పరిచయంబున కిది ఫలంబై? కన్యకల నేఁచుట కోడెకాండ కిది నాణంబుకదా? మదనానలంబు తోలుత లజ్జను గాల్చి పిదప డెందంబు నెరి

యించును. మూలశరణబులైననో మునుమున్న వినయాదుల
ఖండించి పదంపడి మర్మగుబ్బల సజవటలు చేసెడిని. నాకు
నీకంటఁ బ్రాణప్రియ లేదుగాన క్రమృతను నీతో జన్మాంత
రసంగమంబు కోరెద. ఇప్పుడు ప్రాణపరిత్యాగరూపం బైన
ప్రాయశ్చిత్తం బొనరించి నాకీసటు గడిగికొనియెదన్పు. ఆన
విని యేను భీతినొంది శోకంబున. నిట్లువిన్నవించితి. 'దేవి
కుసుమకోమలం బైననీడెందంబునకు నొప్పిగలుగ యువరా
జేమి తప్పినరించెనో? ఆనతిమ్ము. విని యేను మున్నునురుల
విడిచెద. పదంపడి నీవట్లానరింతుగాత.' నావిని మగుడ ని
ట్లనియె:—

'నక్కాణించెద ననహితచిత్తనయి వినుము. ప్రతి
దిపంబును గలలోన వచ్చి చిలుకలతో, గొఱవంకలతో గుట్టు
మాటలం జెప్పి ఘోషించును. నిడురించుతటి వ్యర్థమనోరథ
మోహితుండయి చెవ్వాకులందు సంకేతస్థానంబుల వ్రాయును.
తనయనురాగంబుచేతంబలె లత్తుకిచే నాయదుగులకు నన్నె
గట్టును. ఉపనవంబులఘం దొంటిమెయి జరించుతటి నతండు
పట్టుకొనునసతలకి పలుచుచుండునంతఁ జెప్పుల్లం జిక్కు వడిన
చెఱుగు విడిపించుకొనుచో వెనుకనుండి వచ్చి కొరిగించికొను
ను. అశోకతరువుం గాలఁ దన్నునప్పు డడ్డంబు వచ్చిప్రతిగ్ర
హించును. పత్రలేఖ, ఈనిశ్చేతను నెట్లు వారింపవలయు?
వల దన్నను నీసునుగా నెంచును. దూషించినను స్మరణోపాయం

బుగా నిశ్చయించును. లోకాపవాదంబును గీర్తియని లెక్కించును.' అమటయు నేనాలించి ' ఓహో, మదనుండు చంద్రాపీడు నుద్దేశించి కాదంబరిని పెనుదూరము గొంపోయెను. నిజంబుగఁ గాదంబరీమిశంబున మన్మథునిచిత్తవృత్తియువరాజు ననుగ్రహించెను.' అని యెంచి ప్రకాశంబుగ నవ్వి యిట్లంటిని. 'దేవి, ఇటు లేని: గోపంబు విడువుము. ప్రసన్నతఁ జేందుము. నీవచించినవన్నియుఁ బంచబాణునితప్పులుగాని యువరాజుతప్పులు గానేఱవు. నావిని యమ్మానిని క్రమ్మఱఁ గాముండన నెవ్వఁడు? వానిరూప మెట్టిది? చెప్పుము.' అనుటయు నే నిట్లు విన్నవించితి. 'దేవి, ఇతనికి రూపమెక్కడిది? ఈతండు తనువులేని హుతాశనుండుకదా? కావున జ్వాలలం బ్రకాశింపఁ జేయకయ సంతాపంబు గలిగించును. పొగ తెగలం బ్రకటింపకయ కన్నుల నిరు గాఱంజేయును. బూదిఁ జూపింపకయ మేనెల్లవెల్ల బాఱించును. ముఙ్గంబుల సీతనిచూడ్కికి గుఱిగాని వానిం గుటిమె? కనుచున్నారమె? కనఁ గలమె? ఈతండు పూవిల్లు దాల్చి యెంతటి బలనంతునైన బాధించును. ఇతనిబాఱింబడి ప్రియునిముఖచంద్రసహస్రంబులం గాంచు నాతుల కాకసంబు శూన్యంబుగా, ప్రియునాకారంబుల వ్రాయుతోయ్యులులకు మహిమండలం బగువుగా, వల్లభుని గుణంబు లెన్నునన్నువలకులెక్క దక్కువగా, ప్రాణప్రియుని పమాగమసుఖంబుం భావించుచంచలక్షులకు గాలంబు జాల

నిదిగానుండును. నావిని యత్తలోదరి క్షణమునే పాలోచించి యిట్లనియె:—‘పత్రభేషా బేను నీచెప్పినట్ల యగు. మారుండు రాకుమారునియందు బతుపాతంబున నన్నిట్లు కాటియ వెట్టెడిని. ఏ నిట్టి వార్తల నెఱుంగ. ఈవు నా మనంబుకంటె వెలిదానవు గాకుంటంజేసి నిన్నెయడిగెద. ఇప్పటికి దగుకర్ణంబు నీవ యుపదేశింపుము. నాడెందంబు గురుజననింద కోర్చి జీవించుటకంటె ద్రెళ్లుటయ శ్రేయ మని యెంచెడిని. అన విని మగుడ నే నిట్లంటిని.

‘దేవి, నిష్కారణమరణోద్యమంబు వలదు. నీవు పూజింపకున్నను కుసుమశరుండు తాన ప్రసన్నుండయి నీకు వరం బొసంగెను. ఇందు గురుజననింద యేమి కలదు? కన్యకను బంచశరుండు తండ్రివలె సంకల్పించును. తల్లివలె నను మోదించును. అన్నవలె నొసంగును. నెచ్చెలివలె నాత్మ క్షయంబు గలిగించును. తమంతన పతులవరించినకన్యకల నెందఱు జెప్పుదు? ఇది యిట్లు గానిచో ధర్మశాస్త్రపదిష్ట మైనస్వయం వరవిధి నిరర్థకంబకదా? తాన ప్రసన్నుడగుము. ఘరణోద్యమంబు వలదు. నీయమగుడమ్ము లాన. సెల్ల వొసంగుము. ఏను వెడలి నీస్థియతముం జైనచంద్రావీరుం గొనివచ్చెద.’ అనుటయు విని యబ్బటి ప్రీతిరసార్థం జైనదృష్టిచే నన్ను గాంచి యుకింతనానఁ బూని మెల్లన నిట్లనియె:—

కాదంబరి చంద్రాపీఠునకు సందేశ మంపుట.

‘నఖ, నీకు నాయుడుగల గల్గెనేమాతిశయంబు నెఱుంగుదు. బాలభావంబున నున్నకుమారీజనంబునకుఁ బ్రాగల్భ్యంబెక్కడిది? తమంతన సందేశంబు నంపువారు సామానకాఠిణ్యముగారె? బాలనుగాన సామాసింప లజ్జించెద. ఐనను ఏమి సందేశింపవలయు? ఈవు నా కతిప్రియుండ వని పుష్కదునా? పానరుక్త మగు. నీకు నేఁ బ్రియురాల నని వచింతునా? అనా గరత యగు. నాకు నీయందెక్కువ యనురాగంబు గల, దని వక్కాణింతునా? వేశ్యాలాపం బగు. నిన్ను విడిచి జీవింప నని చెప్పుదునా? అనుభవవిరోధము. మదనుండు నీ కొసంగె నని భాషింతునా? అది సమీపింప నుపాయం బని భావింపంబడు. అవిశ్వంబును గావలయు నని నుడువుదునా? అది సాధాగ్యగర్వంబగు. ఏనువచ్చుచున్నదాన నని యుచ్చంతునా? స్త్రీచాపలంబగు. మరణంబుచే నామస్తీతి నెఱుంగగల నని నివేదింతునా? అది యసంభావ్యమయగు.

గ|| ఇది శ్రీమద్భారద్వాజ గోత్రపవిత్ర - శ్రీమదుద్భట కులూబ్జమిత్ర-శ్రీమదమోరనాథతనూభవ - జ్వాలాంబాగర్భశుక్తిభవ. విబుధజనారాధ్య - నాగలింగా రాధ్యప్రణీతం బైనకాదంబరి యను నాఖ్యాయిక యందు పూర్వకాదంబరి.

సంపూర్ణము.

శివాభ్యాసము:

కా దం బ రి.

ఉత్తర భాగము.

ఇప్పుడు నీవు కుమారుం గొనివచ్చితేని లజ్జయె లజ్జ
గొని దర్శనం బొసంగదు. వైలక్ష్యంబును మదనవేదనావిల
క్షంబయి యక్షిగోచరంబు గానేరదు. రాజనందనునవరా
ధంబున భీతిల్లి భీతియె సమ్ముఖంబు గాదు. ఇంక నతండు గురు
జనంబు లెఱంగెడరను లజ్జచేతినో? రాజకార్యానురోధంబు
ననో? బంధుజనదర్శనసుఖంబుననో? మిత్రదర్శనాత్సుఖ్యంబు
ననో? జన్మభూమిస్నేహంబుననో? ఇచ్చలేమినో, రాకమసలె
నేని నప్పుడు గొప్పయత్నంబు చేయనది. నీ వతనిపాదంబుల
పయిఁ బడియుఁ దోడ్కొని రాజాలవేని నప్పుడు మజ్జివితంబు
నిరర్థకంబు. మఱియుఁ నిప్పు జేమి యధికంబు ప్రాప్తీబయ్యె.
సర్వరమణీయంబులకును సందోహభూతం బైనహిమగ్ధవాం
బునం గుసుమశయ్య నధికయించి రాకుమారునిచే జూడం
బడినకాదంబరి నేనక నాఁల త్రుతి వలెనిదిలకించి వునర్దర్శనంబు
గోరినకన్నులు నివియొకదా? లోనఁ జొచ్చినయతనిం భరింప

నేననిహితహృదయం బిదియకదా? ఆతనిసమీపంబున నుదా
 సీనవృత్తి నవలంబించినశరీరం బిదియెకదా? గురుజనుల నపే
 షించి గ్రహింప నియ్యకొననిపాణితలం బిదియెకాదె? ఇరు
 మాటు విచ్చేసి వెడలినచంద్రావీణుండతఁడెకదా? నాయండె
 బాణంబు లుపక్షిణంబులగుట లాఁతిచో నేమియుఁ జేయఁ
 జాలనిపంచబాణుండు నీచెప్పినవాఁడె కిదా? ఇది యుండ
 నిమ్ము. 'నీవు దుఃఖితవయి యుండ నేను పాణిగ్రహంబు చేసి
 కొన నని మహాశ్వేతతోఁ బ్రతిన నేసి యుంటిని.' అనుటయు
 నే నిట్లుంటిని. 'దేవి, ఇట్లు మనసునఁ దలంపకుము. ప్రియుండు
 కనఁబడకున్నయెడఁ బాపకారి యగుమళరకేతనుండు హృద
 యానురాగంబువలనఁ బ్రాణంబుగూడ నపహరించెడిని జుమా?;
 నావిని యాయత్నివ 'ఆచెనటిమరుఁ డెట్టుచు నన్నుఁ జంపకున్న
 వాఁడు గదే? దైవంబుచేతనో? విరహంబుచేతనో? యూవ
 నంబుచేతనో? ఆనురాగంబుచేతనో? హృదయంబుచేతనో?
 యొన్కగబడిసంకల్పమయుండయి యున్న రాకుమారుం డెవ్వరి
 కింగానంబడక యెల్లపుడును నాకు సిద్ధునినలె దర్శన మొసంగె
 డిని. ఇతఁ డాతనివలె గతినహృయుండయి వన్నుఁ బరిత్యజిం
 పడు. నావిరహంబునకు వెఱచి లక్ష్మీ నపేక్షింపక, పుడమిం
 గోరక, రే యనక, పవ లనక నానన్నిధియందీయె నిలిచినను,
 కూర్చుండినను, నిదుఁగించుచుండిననుమ్రోలం గనుపట్టెడిని.
 ఇంక పంచకుఁ డగునానృపకృమారుల గొనివచ్చుముచ్చుల

యేల? అని పలికి కనుదమ్ములఁ గన్నీర్లు దొటంగనొరుగుదిన
దునవలంబించిన బాహులతపై మోమిడికొని యూరకుండెను.

నావిని యే నిట్లు చింతించితి. 'విరహీణులకు' నందు
నుఁ గుమారికలకు సంకల్పమయుం డగుప్రియుండే 'నిజంబుగ
జీవనాధారంబై యుండు. ఏలన, ఈతనితోడ దూతికాపాద
పతనదై న్యంబులేని సమాగమశతంబులును, శబ్దవిహీనంబు
లగుచుంబనంబులును గలుగుచుండును. ఈప్రియుని 'గాఱు
చీకటి మఱుగుపఱుపడు. జలధరధారాపాతంబు గప్పనేరదు.' అని
చింతించుచుండఁగ నె యనురాగకథారసంబుచేతనన దివ
సంబుర క్తిమ నొందెను, రేపాలఁగి పల్లవశయనంబుఁ బఱచెనన
సాంధ్యరాగంబు రచించెను. ఇంతలో గంధఁజైలావసి క్తంబు ల
గుకరదీపికలఁ బట్టుకొని బాలికలు చుట్టుకొనియుండిరి. అప్పు
డంగలగ్నంబులయి ప్రజ్వలించు చుదనసాయకశల్యంబులన
నొడలిలావణ్యంబునఁ గాగంబడుదీపికాప్రతిబింబంబుల వహిం
చు నమ్మించుబోడిం గాంచి క్రమ్మట నిట్లు విన్నవించితి. 'దేవి!
అనుగ్రహింపుము. సంతాప మొందకుము. కోపంబు నుపసం
హరింపుము. ఏ నరిగి శుంద్రావీడుం గొనివచ్చితి నని విశ్వసిం
పుము.' అనుటయు దేవరవారి నామగ్రహణంబు గలనా
మాలచే విషాపహరణానుంధ్రంబుచే విషమూర్ఛితయుంబోలె
గన్నులు దెరిచి నన్నుఁ గాంచి 'వేరలేఖా, నిన్నుఁగాం
చుచు మేన నుసురులు చాల్చి యున్నదాన. ఐనను శక్యం

బగుచో సమీహితంబు సాధింపుము. అనివలికి తనమేనితో
డవులతోడఁ దాంబూలం బొసఁగి నన్ను బనిచెను. దేవా,
దేవికతంబున దుఃఖితనై విన్నవించెద. 'అట్టి యవస్థయం
దున్నదేవిని దూరీకరించుట యాపన్నవత్సలం బగుదేవరవారి
ప్రకృతికిఁ దగునా?' అని సోపాలంభంబుగఁ బ్రతిలేఖ విన్న
వింప గంధీరంబును, సంతోషకరంబును, సపరిహాసంబును, సా
భ్యర్థనంబును, సానురాగంబును, వకోపంబును, మధురం
బయ్యుచు శ్చవంబును, సరసంబయ్యు శోషహేతువును, కో
మలంబయ్యుఁ గఠోరంబును నగుకాదంబరియాలాపంబు విని
విని చంద్రాపీఠుండు ధీరప్రకృతి యయ్యు మిగులఁ బర్యాకులుం
డయి యిట్లనియె:—

చంద్రాపీఠుండు కాదంబరిని దలంచి దుఃఖించుట

‘ప్రతిలేఖా, ఏమి చెప్పుదు? దురాత్ముండు, శ్రృంగార
నృత్యాచార్యుండు నగుమనోభవుండు ప్రేరేప నబ్బుల యంత
ర్గతవికారంబుల నాకెఱిగింప యత్నించుచోనే నది యంతయుఁ
గాంచి, దివ్యకన్యకల సంతకుమున్నుఁ గాంచియుండమిని, నామ
సంబు విశ్వసింపమిని మావానుమాపంబు లగునట్టిలీలలునాజంబు
లని యెంచుటంజేసి ఇట్టిదగు దేవిదుఃఖంబునకు, నీయసాలంభ
మునకును గారణంబనయితి. నాకును మనోవ్యామోహకరం బే
దియోయెందుశాపంబు గల దని తలంచెద. అట్లుగాదేని నెట్టి
మొఱకుమానిసికై న సంశయకరంబులు గాని పరిస్ఫుటంబు

లగుమదనదిహ్నుంబులు గానంబడుచుండ నామనం బెట్లు
 వ్యామోహంబు నొందును? అతిసూక్ష్మంబు లగుటంజేసి
 మర్విభావ్యంబు లగుస్మితావలోకనాదివిలాసంబు లటుండు
 గాక. చిరకాలంబుననుండే తనకంతసర్గసర్గంబు నొంది యున్న
 యాహగంబు నక్కతప్రభుత్వండు నగునామెడయం దున్నచుటకం
 బె నొం డేమి తెలుపవలయు? మఱియు హిమగృహమందలి
 వృత్తాంతము నీకుఁ బ్రత్యక్షమకదా? అది యంతయు విపరీతం
 బుగ నెంచుట నాదోషంబ. కాన యిప్పు డద్దేవి నన్నుఁ
 గతినహృదయునిగా నెంచకుండునట్లు ప్రాణంబులచేనైన నుప
 చరించెద, అని నుడువుచుండఁగ నె ప్రతిహారి వచ్చి 'యువరాజు'
 'పత్రలేఖ వచ్చె నని పరిజనంబువలన వింటిని. చూడఁ గోరెద.
 గాన దానిం దోడ్కొనిరమ్ము, అని మహాదేవి విన్నవించెను.'
 నావిని చంద్రదాసీకుండు తనమనంబున నిట్లు చింతించెను. 'ఆహా,
 నాజీవితము సంశయస్థము. ఇట్లు నాతల్లి నిమిషము నన్నుఁ
 జూడకున్న ను ముఖిపడుచుండును. కాదంబరియు నన్ను రమ్మని
 పత్రలేఖతో జెప్పివుచ్చించెను. జనకునిపాదసేవ విడువఁదగదు.
 మన్మథునిభాధ యోర్వహాదు. కులక్రమాగతు లగురౌజులు
 నాముఖావలోకనంబు గోరుదురు. ఏను ప్రియాముఖావలోక
 నంబు గోరెడి. ప్రజలకు నాయం దనురాగము. నాకు గంధర్వ
 రాజనందనపయి యనురాగము. జన్మభూమి త్యజించరాదు. కా
 దంబరీదేవి విడువఁదగదు. మనంబు కాలవిశంబును సహిం

పదు. ఇచ్చటికి హేమకూటము బహుదూరము. అనిచింతించుచునై ప్రతీహరి త్రోవ జూపుచుండఁ బ్రతలేఖ చేయి పట్టుకొని తల్లిసమీపంబునకుం జని యచట జననీలాలననుఖం బనుభవించుచునాపవలు గడపి సంప్రాప్తం బయినయాత్మచింతవలె రాత్రి దశదిశలఁ జేకటఁ గప్పుచుండ శయనంబున బన్నుండికన్నులు మూసికొనియు నిదురం జెనక స్మరాయతనభూతం బగు కాదంబరీహంబునె భావించుచు నిజభావంబున మండలీకృత కుసుమకార్మకుం డగుమకరధ్వజుండు తనమనఃప్రియను బ్రహరించుచున్నట్లు గాంచి తానడ్డపడి 'నిర్దయ, మాలికికుసుమ కోమలం బగుశరీరంబునఁ బ్రహరించుచు లజ్జంప వేల?' అని కుసుమచావు నుపాలంబించువానివలెను, కమ్మవిల్చు నమ్ముల సామ్యసిలినయమ్మగునను మూర్ఛదేర్చునానినలెను స్వేదజలంబు వహించి యతిదీర్ఘంబు లగునిశ్వాసమాదుతంబు విడచెను. అమ్మానిని తెలివిగొంట నంతసపశిసవానివలె గగ్గురు పాట్లు పెంచెను. ప్రియాముఖంబు గాంచువానివలె నేదియుఁ జూడఁజాలెను. అచ్చెలిపలుకుల వీనులు నిండి యుండెనన నొరులభాషితంబులఁ జెవి జెట్టఁజాయెను. వీణాధ్వనులు నెలువటన యుండెను. సుభాషితంబులును బోనఁ బ్రవేశింప వాయెను. మిత్రవచనంబులును పరుషంబులవలె నుండెను. కామవికారంబు వెల్లడి యగుననుభీతిచే దొల్లింటివలె నెవ్వనికిని దర్శన మొసంగఁ జాయెను. మదనహుతభుజునిచేలోన నెల్లపుడు దహిం

పరిబ్రమించును గురుజనంబు లెఱిగెద రమలజ్జచే శిశిరోపచారర
బులనొల్లకుండెను. ఇట్లు రేలుంబవల్లు నాటక జ్వలించుచును
దహనహంబుగాక, దహించుచునున్న హేంధనంబుల నిశ్చే
షంబు నేయక, దుఃఖము ననుభవించి జేయనె భస్మంబు
నేయనిమదనాగ్నిచే లోనను, వెలుపలను నుడికింపఁబడుచు
శుష్కించుచుండెను. మఱియు సారాకొమరుండు శరీరము
నకుఁ గార్యము నంగీకరించెంగాని లజ్జకుఁ గార్య మంగీకరింపఁ
డాయెను. శరీరస్థితియంద యనాదర మంగీకరించెంగాని కుల
క్రమస్థితియంద ననాదర మంగీకరింపఁడాయెను. సుఖమునె నిర
సిం చెంగాని, ధైర్యమును నిరసింపఁడాయెను. ఇట్లు గాదంబరి
యంద ననురాగంబుచే చుందరి కాకర్షింపఁబడుచును, గురుజన
ప్రతిబంధంబుచే నెనుక కీడ్వఁబడుచును, నెట్లెట్ల గొన్ని
దినంబులఁ గడపి యొక్కనాడు పురంబు వెడలి శిప్రానదీ
పరిసరంబును బరిభ్రమించుచు దూరంబునఁ బెక్కుతరంగమం
బులఁ గాంచి యది యెఱుంగుటకయి యొకపురుషుని మూడుగో
లనిచెను.

శిప్రానదీతీర్థంబున జీత్రాపీఠంబు కేయాకుని గాంతుట.

అంత నాశిప్రానదిం దాటి యచ్చటికాంత్రికేయభవనం
బున నుండి యావాజిబృందంబు గాంచుచుఁ బ్రతిలేఖి నుద్దే
శించి 'లలనామః, ఆదె చూడుము. ఈవారుపంబులనడుమ
నెమ్మియీకలగోడుగు పట్టుకొని వచ్చుచున్నవాడు కేయూర

కుండుగదా?' అని వచించుచుండ మున్ననుపబడిన పురుషుండు వచ్చి 'ఈవచ్చువాడు కేయూరకుం' డని చెప్పచుండు నంతలో నంతస్సంతాపసూచకం బగుచూపుచే గష్ట మగు కాదం బరియవస్థను దెలుపుచున్న కేయూరకుం గాంచి యాదరమ్మున, 'రమ్ము రమ్ము' అని కరమ్మున జేరగ దివిచి క్షాగి లించికొని యిట్లనియె:— 'కేయూరక, నీదర్శనమ్ముచేత నె కాదంబరి తనపరివారమ్ముతో, శుశలమున నున్న దని తెలిసె డిని. ఈవు విశ్రమించి యాగమనకారణంబు చెలిపెను. అని పల్కి పత్రలేఖాకేయూరకులతోఁ గరిణి నధిష్ఠించి నిజనదనంబున కరిగి దివసకృత్యంబు నిర్వర్తించి పత్రలేఖాద్వితీయుండై వల్లభోద్వానంబు ప్రవేశించి కేయూరకుం బిలిపించి 'కేయూరక, మహాశ్వేతాకాదంబరులసందేశం బెఱిగింపుము' అని యడుగఁ గేయూరకుం డిట్లనియె:—

కేయూరకుండు చంద్రదాపీదునకుఁ గాదంబరియవస్థల నెఱిగించుట.

'దేవా ఏమనివిన్నవెందు : ఏను గాదంబరీమహా శ్వేతల సందేశంబు గొనివచ్చినవాడఁ గాను. పత్రలేఖను మేఘ నాదునొద్ద విడిచి మరలి హేమకూటంబునేరి దేవరవారుజ్ఞుని కరిగినవృత్తాంతం బెఱిగింప వేడినిట్టూర్పుల వినుచుచు 'నిది యిట్లయ్యెనా?' అని మహాశ్వేత తనయాశ్రమంబునకుం జనియెను. కాదంబరీ దేవియు నవ్వార్తచే హృదయంబున నినుపగుదియచే గొట్టఁబడినపగిదిని, శిరంబునఁ బిడుగువడినవమపు

నను, సంతస్సంతాపంబున గనుగవ మూసికొని సామ్య
 నోయినరీతిని, అంతఃకరణంబుచే విసువబడినవిధంబునను
 మహాశ్వేత యరుగుటయు నెఱుంగక యొకింత సేపునకు గన్న
 లువిచ్చి యవ్వార్త మహాశ్వేత కెఱిగింపు మని నాతో బల్కి
 మదలేఖం గాంచి, 'మదలేఖా, చంద్రాపీఠమూడ్కి యెవ్వం
 డని నిట్లార్చెనే? ఒనర్పంగలఁడా? అని పల్కుచు లేచి,
 పరిజనుల నెల్లరఁ బనిచి శయనంబునఁ బన్నుండి యుత్తరీయంబు
 తలకు జుట్టుకొని మదలేఖతోనైన మాటాడనొల్లక యాదివ
 సంబెల్ల గడపెను. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలంబున మ్రోల
 నిలిచియున్ననన్నుఁ గాంచి 'మీరందఱు దృఢతరశరీరులయి
 యుండియు నే నిట్టియవస్థ నొందవలసినవచ్చెఁగదా? యని నిందిం
 చుచుదంబునను, 'ప్రక్క నున్నమీతో నేమికార్య మని
 బెవరించునట్లును' 'నాముంగల నేల నిలచెద' రని మన్యు
 వేగంబున నదలించునట్లును, కన్నీరు గార్చుచు బర్యాకులం
 బగుదృష్టిచే నన్నుఁ గాంచెను. అది గాంచి యే నానతి
 యొసఁగె ననియె యెంచి దేవికి జెప్పకయ దేవరవారిచరణ
 సన్నిధి కరుచెంచితిని. నాదువిన్నపం బనధరించి యనుగ్రహం
 పలయు.

దేవా, మృత్యునిలంబుచేతంబలె నీదుప్రథమాగమ
 సంబుచేనక్కన్యకాలతావసంబు చలించినప్పుడ వసంతునిం
 బోలి సకలలోకమనోహరుండ వైననిన్నుఁ గాంచి రక్తాశోక

లతంబలె మకరకేతనుం డక్కస్య నావహించెను. కాదంబరి
 యిప్పుడు నీకయి గొప్పయాయానము ననుభవించెడిని. ప్రాద్దు
 వొడమినది మొదలుకొని యాకన్నియతనువున, గాడ్నుసా
 హాయ్యంబు లేకయ, పొగ గలిగింపకయ, బూది సేయకయ,
 సూర్యకాంతానలంబపోలె నిశ్శబ్దంబుగఁ బ్రజ్వలించుమదనాన
 లంబు పరిజనులకరకమలంబులం గలలేదలిరులచాలనంబున
 నడంగదు. వీవనలకొనలనలనం గాఱుచల్లనినీటం దొలంగదు.
 మంచిగందపుపూతచే నాఱదు. ఎల్లప్పుడు జలధారల గురి
 యు ధారాగృహంబుచే శాంతింపదు. ఈ మదనపానకంబు వై
 ద్యుతానలంబు నుం బోలె జలయంత్రధారలచే దడిసినకొలఁది
 మండును. శిశిరోపచారంబు సేసినకొలఁది చెమ్మటం గలిగిం
 చును. అగ్నిచే నిర్మలంబు సేయఁబడినవనసంబునుబోలె మ
 దనాగ్నిచే లావణ్యంబు నిర్మలంబగుట కడుఁజిత్రము. స్త్రీజన
 హృదయంబు మృదుస్వభావంబయ్యు జలంబుముక్తాఫలం బగు
 విధంబున సుత్కంఠచే గతినం బయ్యెడిని. కావుననె యట్టి
 సంతాపంబునను విలయ మొందదు. వల్లభజనసంగమాశ
 బలవతికదా? అదియ యమ్మదవతిజీవింశ నాధారభూతంబు.
 ఏమి చేయుదునో చెప్పుము. ఆకన్నియ యుత్కంఠ నెట్లు
 చెప్పవలయు? ఎవ్విధంబున వర్ణింపవలయు? ఏయుపాయముచే
 జూపవలయు? ఏవేదనతో బోల్పవలయు? ప్రచండమూర్తాం
 డకిరణసహస్రంబు సహించుకమలంబుల నత్తన్నికి శయనం

బుగఁ బలున నయ్యవి వాడిపోయెడిని. ఇట్లు లద్దేవి తన
 యూమ్మంబుచే దినకరమూర్తిని నిర్జించెను. నిష్కరుణుం
 డగుకామునిచే మధింపఁబడి యాయాచేష్టల సల్పెడిని. ఎటు
 లన, ఆలేమ కుసుమశయనంబుననుండి తనకాళ్లులత్తుక యం
 టుట నెట్టి నై సశయ్యకుసుమంబులచే హృదయముననుండి
 నెత్తుటం దోఁగిపడినమారశరంబులచేతంబలె సఖిజనంబునకు
 భయంబు గలిగించెడిని. ప్రతిక్షణంబును గృశించుచుఁ జరణ
 యుగళంబుచే రశనాకలాపంబును, సమాగమాశచే హృద
 యంబును, హృదయంబుచే విన్నును, ఉరంబుచే లేదామ
 రాకును, కంఠంబుచే జీవితంబును, కరకమలంబుచే గవాలం
 బును ధరించును. ప్రియసఖిచేతంబలె మూర్ఛచే మనంబునఁ
 బలుమాటు స్పృశించును. పరిచారికచేతంబలె వీడచే నడి
 పింపంబును. ఒకప్పుడు లతానుత్కాపమున నుండును. ఒక్క
 వేళ స్థలసలివీచనంబునం బడుచును. వేటొకప్పుడు దువ్యా
 నంబు సేవించును. ఒకసమయంబున కొలనిజలంబునంబ్రవేశిం
 చును. అటుండి తేచి కానుగుచెట్లవీధికిం బోవును. అట
 ముహూర్తమాత్రంబుండి సంగీతగృహంబు జొచ్చును.
 అచ్చోను వెలువడి జలధారలు గురియుధారాగృహంబునకు
 విచ్చేయును. అందుండి వెడలి యంతఃపురకమలినీతీరంబు
 సేరును. అందుఁ జక్రవాకంబులయఱిపులకు భేద ముండును.
 ఇట్టిమదనదుశ్చేష్టితాయానంబులచే ధైర్యంబు తుడముట్టెను.

కమలమయంబోయన వ్యవయంబు మ్మానినొందెను. చంద్ర కాంతమయంబోయన నయనయుగేంబు ననవించుచుండెను. సాగరజలమయంబులోయన నిట్టూర్పులు వృద్ధి నొందెను. చక్ర వాకమయంబులపోలె మనోరథంబులు సమకూడ నాయెను. సీతార్కంబులయందు దంతకాంతిమిషంబున, మన్మథశరం బులచే జిల్లులువడినహృదయంబునఁ బ్రవేశించిన చంద్రకిరణంబులఁ గ్రక్కునట్లుల చూపట్టును. చంద్రకాంతమణిదర్పణంబులయందు ననేకప్రతిబింబమిషంబున, నూలుప్రక్కలుగఁ జీల్చుబడినట్లు తోచును. కుసుమశయనంబులయందుఁ బరిమళంబుకీయి వచ్చిన తేటిగమిచేఁ గప్పఁబడి సొగ విడుచునట్లు గనపట్టును. కమలశయనంబులయందుఁ గింజల్కరజంబుగ్రమ్మి మండునట్లు చూపట్టును. స్వేదప్రతీకారంబులయందుఁ గప్పురపురజులుచేఁ దెల్లనై బూద్యైసట్లు గానంబడును. ముగ్ధత చేతనో? విలాసంబుచేతనో? ఉన్మాదంబుచేతనో? ఎటురగ, కేకప్రేము ననుశంకచే ధారాగృహంబులయందు మరకత మయంబులైనమయూరంబులముఖంబులు మూయును.

మణియు సహ్యాకేఁ జింతనహామిళంబపోలె దక్షిణా నిలంబుతోఁగూడ మోహంబు నచ్చును. చక్రవాకంబుల శాపంబపోలె రాత్రితోఁగూడ ప్రజాగరభయం బరుదెంచును. ప్రతిశబ్దంబులపోలె వాపుంబులఁ బుకులతోఁగూడ దుఃఖం బులు ప్రాప్తించును. మధుకరంబువలె నుపవసకుసుమామో

దంబుతోడ మరణాభిలాషం బేతెంపును. ఇదియునుంగాక, పద్మినీపలాశంబుననుండి జలకణికవలె వడంకును.. తిమ్మితీవ యుంబోలె శిశికరస్పర్శంబుచే వాడును. హంసివలె మృణాళికాహారంబుచే జీవించును. గజనిచరులవలన జానకీవలె వీతర క్తంబులై నచంపకాశోకంబులవలన భయ మొందును. ఉమా కన్యకవలె స్వప్న సమాగమంబుచే నై న గృతార్థత నెన్నును. గ్రీష్మనిశవలె నానాటికి క్షీణించును. అన్నివిధంబుల నద్దేవికి మదనవేదనచే సంగంబులును, నలయరచనచే దమ్మితూండ్లును, ఉపదేశంబులచే సఖివచనంబులును, శయ్యాపరికల్పనంబుచే నుద్యాసకుసుమంబులును, నిరంతరము విసుచుటచే మదన సాయకంబులును నిశ్చేషంబుగ క్షీణంబులయ్యెను. పలుమాట లేల? సఖిజను లందఱును నీపేరు చ్చరించునారె. సర్వరహస్యంబులు నీసంబద్ధంబులె. అండఱును గుంపులుగూడి నీయాగమనోపాయంబు నాలోచించునారె. పరిజను లందఱును నీవృత్తాంతమును జెప్పికొనునారె. చిత్రవిద్యాభ్యాసంబు భవదాకారమయ్యె. మోగింపులమంగల గానంబులు భవదుపాలంభగర్భంబులె. మోహవేగంబులు నీనామగ్రహణంబున నివర్తించునవియె యగు. అని తెలుపుకేయూరకుం గాంచి 'ఉండనిమ్ము. ఇప్పు' విసంజాల, నని చంద్రాపీఠండు కనుంగన మూయ మూర్ఛ యాలని నాక్రిమించెంగాని యవస్థానివేదనంబు పరిసమాప్తి నొంద దాయె. అట్లు చంద్రాపీఠండు

మూర్ఖానిమీలితనయనుండయి యక్కాదంబరిని ధ్యానించు
వానివలె నుండి పత్రలేఖాకేయూరకులు చేసినశిశిరోపచారం
బులచే గొంతడడవునకుఁ బెప్పిటిలి యక్కరఁబులు తొట్టు
వడుచుండ ని ట్లనియె:—

చంద్రాపీఠుండు గాదంబరి నుద్దేశించి దుఃఖించుట.

‘ కేయూరక, నన్నుఁ గఠినహృదయునిఁ గను, ననురాగ
రహితునిఁగనునెంచి కాదంబరి యేసందేశము చెప్పి యనుప
దయ్యె. మహాశ్వేతామదలేఖలును నట్టె నిరాకరించిరి. ఇది
యంతయుఁ బత్రలేఖాముఖంబున నెఱింగితి. కాదంబరి తన
స్వభావంబు మహానుభావంబగుటఁ గాన తనభావంబు సంగీక
రింపదు. చంద్రకలయాలోకంబునం జంద్రకాంతమునకి నాద్వితీ
వగుబు స్వాధీనంబుగాని తత్కరాక్షరంబు దీనియధీనంబగునె?
పక్షపాతమైనను మధుకరంబున కభిగమించె స్వామి తంబు
గాని మకరందలాభంబునకుఁ గలికావికాసంబె నిమిత్తంబగు.
మధుమాసలక్ష్మీ పరిగ్రహింపకున్న ననురాగంబును గనఁ
బఱుపఁ జూడఁ జేమి చేయఁ గలదు? ఏమి నెల వొనంగునో
యని పెద్దవిగడలుట నెదుఱు సూచువాసజనునియందుఁ గని
కరంబులేక దుఃఖిదాయని యైనవానఁ బూనుట దేవితప్పని
యొప్పక తప్పదు. అమ్మచ్చెక్కింటియిచ్చగింపకున్నను బలాత్కా
రంబునైనఁ బ్రవర్తించఁ జేయమికి దేవితరిజనంబునకును నీ
వ్యామోహం బెట్లు కలిగె? అమగులకడఁ బడియుండుదాన

జనంబునా దేమి సిద్ధితి? ఏటి గారవంబు? ఏమి మత్తంబు? అక్కట? మదలేఖయు సక్కాలమృత్యువగుకామునిచే నాయాస పెట్టఁబడు దేవిశరీరము నెట్లు టుపేక్షించెను. అట నుండినప్పుడు నాచేవి యెఱుంగదాయె. 'ఇప్పుడు' వినియు దూరస్థవిషయంబున నేమిచేయనగు? వజ్రసారహృదయుల మైనమముబొంట్లకును సహింపరానిమారశరంబుల సుకుమారం జైనదేవిశరీరంబెట్లు సహించెడిని? నిమిషమాత్రంబున నే మగునో యెఱుంగ. దుష్టుటఘటరాసంజితుండును, నిష్కారణకుపితుండును నగు వాతవిధి యింతమాత్రన నిలువఁ డనియెంచెద. అట్లు గాదేని నిష్ప్రయోజన మగునశ్వముఖమిధునంబు ననుసరించి యమానుషభూమికిఁ జనుటెక్కడ? అందు డప్పిగాని యచ్చోడంబును గాంచుటెక్కడ? అట విశ్రమించి యమానుషగీతధ్వని నాలించుటెక్కడ? దాని ననుసరించి చని మహాశ్వేతను జూచుటెక్కడ? ఆమహాశ్వేతతో హేమకూటంబునకు వచ్చుటెక్కడ? అందుఁ గాదంబరిని గాంచుటెక్కడ? ఈజనుని యందు దేవికి ననురాగోత్పత్తి గలుగుటెక్కడ? మనోరథంబు పరిపూర్తి నొందకయ్యె యిటఁ జనుదెంచుటకుఁ దగ్గఱియానతి వచ్చుటెక్కడ? అకార్యకారి యైనదగ్ధవిధి ఘమ్యే సుదూరంబునఁ బడనై చె. అయినను దేవిని సమ్మానింప యత్నింతుము. అని చంద్రాపీఠుండు చెప్పుచుండఁగనె. ఇతండు కాదంబరీ వృత్తాంతంబుచేతనే సంతాప మొందుచున్నవాడు. ఈతని

నేనును నిజదీప్తిచే నేల సంతాపపెట్టవలయు, నని కనికరించినవానివలె దినకగుం డే స్తమించెను.

అంత నకలలోకాహ్లాదకారి యైనచంద్రుం డుదయింప నత్తటిఁ జంద్రాపీఠుండు వల్లభోద్యానంబునఁ జంద్రకాంతమణి శిలాతలంబునఁ బన్నుండి, పదంబు లొత్తుగేయూరకునితో నిట్లనియె:—‘కేయూరక, నన్నుఁ గలవర పెట్ట నేలఁపమునచ్చు నందాఁక కాదంబరి మేనఁ బ్రాణంబుల ధరించునా? అ క్కన్య ను మదలేఖ వినోదపెట్టఁ జాలునా? అత్తోయ్యలి నూఱిసింప మహాశ్వేత యరుడెంచునా? ఆలనముఖంబు నేము గాంతు మా? వచింపుము., అనుటయుఁ గేయూరకుం డిట్లనియె:— ‘దేవ, ధైర్యము నవలంబించి ప్రయాణమునకయి యత్నింప వలయు. సఖిజనం బటుండుగాక. నిన్నుఁ జూడవలయు నను నిచ్చ యక్కన్యను గనుమూయనియ్యదు. హృదయంబు నవలంబించి యున్న సమాగమాశ నిట్టివారు విడువనీయదు. రోహిణిచము తుణమునే పైసశరీరంబును విడువదు. ప్రజాగరంబు రాత్రియందును గనిపట్టి చూచుచుండును. జీవితమొకంతుంబు వెలువడదు., అని కేయూరకుండు చెప్పుచుండఁ జంద్రాపీఠునిచిత్తంబునఁ బ్రయాణచింత ప్రవేశించెను.

చంద్రాపీఠుండు ప్రయాణంబునకయి చింతించుట.

ఏను తలిదండ్రులకుఁ జెప్పక, వారిచరణంబుల కెఱఁగక, వారలయాశీర్వాదంబులఁ గొనక, యుచ్చృంఖలంబుగ

నరుగుదునేని సరిగినను నాకు సుఖం బెట్టు కలుగుగ్గలేయం బెట్టు
 సిద్ధించు? ఫలప్రాప్తియెట్లుగ్గచిత్తం బెట్టు నిర్వృత్తి నొందు? చని
 న తరువాతించింత యటుండుగాక. మొదట పోవుట యెట్లు?
 నాతండ్రి తనభుజంబుననుండే రాజ్యభారంబు దించి నాయం దా
 రోపించెను. ఇప్పు డేను చెప్పక' యదుగు దాటుదునేని రాజు
 లండఱును సకలసైన్యంబులతో నలుగడలకు సవశ్యంబును ఒటు
 వం గలరు. సేవాపరు లైనరాజు లటుందురుగాక. ప్రజలును పుత్ర
 దారాదులను విడిచి వెన్వెంటఁ బడఁగలరనితోచేడిని. మఱియు
 నేను చనఁగా 'పోనిమ్ము. పోయిన నే మని నాతండ్రి నా
 యవినయంబునకుఁ గోపించి నాయంబిలిస్నేహం బన్యూనియందు
 బెట్టుకొని యుండనైన నాతండ్రికి నొరుం జెవండు కలఁడు?
 నాతండ్రి వెన్వెంట నేతేరఁ బడమి యెల్ల నేతెంచుననియె
 యెన్నవలయు. అప్పుడు నే నెటకుఁ బోవలయు? నందు విశ్ర
 మింపవలయు? నెచ్చోట దాఁగికోసవలయు? పట్టునడి తండ్రి
 మో మెట్లు చూడవలయు? అడిగినను నుత్తర మేమి చెప్పు
 వలయు? మఱి దైవయోగంబునఁ జిక్కకపోదునేని నప్పుడును
 నాయానపెట్టఁదగనినాతండ్రి నెట్లాయానపెట్టుదు? గుఱింబు
 నెఱంగియుండని నాతల్లి నెట్లు దుఃఖసాగరంబునఁ బడనై తును?
 ఈవాపుం జేమిసేసిఫవాఁడగు? ఇంక నాతలిసంక్రమలకుఁ దెలిపి
 వారియనుజ్ఞఁ గొని పోవుదునేని నేమి చెప్పును? గంధర్వరాజు
 నందన నాయం దనురాగంబు చెంది మకరకేతనునిచే నాయాన

పెట్టబడి దుఃఖించుచున్న దని చెప్పుదునా? దానియందు నాకు గొప్పయనురాగము గలదు; గాన దాని విడిచియేను ప్రాణంబుల ధరింప జాల నని వచింతునా? అట్లుగాక, మా కిరువురకుఁ బరిణయంబునేయ మహాశ్వేత వార్తయనిచె నని వక్కాణింతునా? ఎట్లును తొలిదండ్రులకుఁ దెలిపి వారియ నుజ్జిమెయి వెలువడశక్యంబుగాదు. ఏలన, దిగ్విజయయాత్రకు వెడలి యిప్పుడు మూడుసంవత్సరముల కేతెంచితిని. ఇప్పటికి పైస్యంబును జేరదాయెను. గమనకారణంబు సెప్పక తండ్రి యొద్ద నెట్లు సెలవుగొన నగు? సుహృత్సాధ్యం బగునిక్కార్యం బున ననర్థంబు ప్రాప్తంబయ్యె. ఒక్కండ నేమి నేయుదు? వైశంపాయనుండును సమీపంబున లేడు. ఏమి నేయుదు? ఏమని యడుగుదు? ఎవ్వనితో నాలోచింతు? నాకెవ్వం డుప దేశించు? ఎవ్వండు నాకార్యంబు నిర్దేశించు? ఇంక నెవ్వనికి నాయం దెక్కుడుస్నేహంబు గలదు. ఏదుఃఖింప దానుదుఃఖించుచు, నే సుఖంప దానుసుఖించుచునుండువాఁ డెవ్వడు? మఱి యెవ్వండు నాకార్యంబునఁ బర్యాకులత్వంబు వహించును. ఇంక నెవ్వనియందుఁ గార్యభారంబునిడి యే సుఖం బుండుదు? మఱి యెవ్వండు కోపించిననాతండ్రికిఁ దల్లికిని బోధించి నన్నుఁ గొనిపోవ సమర్థుండగు? అని చింతించుచుండ నారాత్రి గడచెను. ప్రాతఃకాలంబుననే స్కంధావారంబు దశపురి కరు దెంచె నని విని చిత్తంబున నూటటగొని యిట్లు తలంచెను.

‘చిత్రము. ధన్యుండ నైతి. విధి కనుగ్రాహ్యుండ నైతి. ఏ జాతింపగనే నారెండవడెందం బై నవైశంపానుండు వచ్చెడు వార్త తెలిసె, నని ప్రహర్షపరవశ్యుండై కేయూరకుంగాంచి కేయూరక, కార్యంబు సిద్ధించె ననియె నిశ్చయింపుము. వై శంపాయనుండు వచ్చుచున్నవా, డని వచింపఁ గేయూరకుం డిట్లనియె:—‘దేవ, మెఱుంగు గర్జారవంబును, వెల్లివారి న తూర్పు దెన చంద్రోదయంబును వసంతలక్ష్మీ పల్లవోద్భేదంబు ను దెలుపున ట్లీయవస్థయె దేవరవారియాగమనంబును దెలిపె డిని. దేవరవారి కవశ్యంబును దేవీప్రాప్తి కలుగవలయు. ఎవం డైన నెప్పుడేనిఁ జంద్రికారహితుం డగుచంద్రునిఁగాని, కమలిసీర హితంబగుకమలాకరంబుంగాని, లతాశూన్యం బగునుద్యాన భాగంబునుగాని గాంచెనె? మధుమాసంబు నర్వజననుభగంబ య్యు నహకారకుసుమమంజరీగ్రహణంబులేకయు, గజపతిసుఖం బు మదలేఖాలక్ష్మీ నొందకయుఁ బ్రకాశింపనేరదు. మఱియేమన, వైశంపాయనుఁ డరుదెంచి యాతనితో నేలిననారు గమనవన్నా హంబు సాధించునంతకుఁ గొంతకాలక్షేపం బగు. కాద్యంబరికరీ రావస్థ కాలక్షేపమునకుఁ హింప దనివిన్నవించియె యుంటిని. దేవరవారి యాగమనవృత్తాంతంబు ముందుగనే నరిగి విన్న వింప నా కనుజ్ఞనొసంగ వేడద.’ అని కేయూరకుండు విన్న వింపఁ జంద్రావీడుం డిట్లనియె:—‘ ఏమి చెప్పితివి? ఇట్టి దేశ కాలజ్ఞత యిఁక నెవ్వనికిఁ గలదు. మాయం దిట్టి నిష్కపటభక్తి

గలవాఁ డెవ్వఁడు? కాన భాగుగ నాలోచించితివి. దేవికివ్వార్త చెప్పి యాశ్వాసింపఁజేయ నరుగుము. నీతోఁ బ్రతలేఖయు రాఁ గలదు. ఇయ్యదియు దేవి కనుగ్రహపాత్రమే. యని పలికి మేఘనాదునిఁ బిలిపించి 'మేఘనాద, పత్రలేఖం గొనివచ్చుటకు నిన్ను నెచ్చోట నుంచితిన్, అచ్చోటికి నీవు కేయూరకునితోఁ బ్రతలేఖం గొనిపొమ్ము. ఏను వైశంపాయనుం గాంచి వెన్వెంట నేతేరం గలను.' అని యానతిచ్చి కేయూరకుం గాఁగిలించికొని 'కేయూరక, నీవు దేవీసందేశముం గొని వచ్చినవాఁడవు గావు. కాన తదనుగుణంబుగ నే నేమి మాట వల్కవలయు? అయినను బ్రతలేఖ వచ్చి విన్నవింపఁ గలదు.' అని పల్కి పత్రలేఖం గాంచి 'పత్రలేఖా, దోసిలియైగ్గి నా విన్నపం బిట్లు కాదంబరికి విన్నవింపుము.

చంద్రాపీఠండు పత్రలేఖముఖంబున కాదంబరికి సందేశంబు నంపుట.

'స్వభావంబు వాత్సల్యంబు గలదియగుటఁ బ్రథమ దర్శనంబునన ప్రసాదాతిశయంబు గనఁబడిచినదేవినిఁ బ్రణామంబుచే నైన సంభావింపక యేతెంచినయేను జాడ్యముచేఁ బ్రజ్ఞను, మాధ్యముచే జ్ఞానమును, చాంచల్యముచే ధైర్యమును, లాఘవముచే గౌరవమును, పారుష్యముచే బ్రయంపదత్వమును, క్రూర్యముచే దయాభుత్వమును, మాయాజాలముచే నార్జవమును, అసత్యముచే సత్యమును, అవమానముచే దృఢభక్తిని, ధార్మ్యముచే లజ్జను, యుద్రతచే నాదార్య

మును, కృతఘ్నతచే గృతజ్ఞతను, నిట్లు సకలగుణంబులను దోషంబులచే మార్చికొంటిని. అట్టియే నీక నేగుణలేశము నవలంబించి మగుడఁ బరిగ్రహింప వేడెద? దేవి యైన నెట్లంగీకరించును? 'లేనివినియంబు గనఁబడిచి దేవచిత్తంబు మోసపుచ్చ లే దని విన్నవించునా? ప్రకృతివేళలం బగుదేవి డెందం బపహరించి కొనిపోనైతి నని చెప్పివుత్తునా? నిష్కరుణుండనై ప్రాణసంశయకరం బైన దేవిశరీరావస్థ నుపేక్షింప లే దని వార్త నంపుచునా? ఏ నే మని చెప్పివుత్తెంచును? ఇట్లు సర్వగుణహీనుండ నైననాకు దేవిగుణంబులె యాధారంబు. నాజంబుగ నరసం బైనవీసరళత్వము దూరమునం దున్నను మదనాగ్నిచేఁ గాల్పఁబడునన్నుఁ దప్పక రక్షింపఁ గలదు. నీస్నేహలత్వము పలుమఱు నన్నవశ్యంబును బిలువ గలదు. నీస్థిరబుద్ధి నన్ను ముఖ్యంబుగఁ గైకొనంగలదు. నీవత్సలత్వము నన్నంగీకరింపఁగలదు. నీమహానుభావత్వము నన్నాదరింపఁగలదు. నీయుదారత్వము చిత్తంబున నవకాశం బొసంగఁ గలదు. ఇట్టియేను నిర్లజ్జహృదయుండనై వచ్చి, మగుడ మోము సూపుసాహసం బియ్యకొననైన దేవీప్రపాదంబులె కారణం బగు. ఈప్రసాదంబును నిర్మలంబు లగుటను, నునారంబు లగుటను నన్ను దేవీసేవకయి యుత్సాహపెట్టెడిని. సేవానైపుణ్యమును నేర్పెడిని. ఆరాధనోపాయంబుల నుపదేశించెడిని. ఇట్లు లుండు మని యాజ్ఞాపించెడిని. లజ్జచేఁ బరుగిడువాని

బలాత్కారంబునఁ దోడ్కొనివచ్చెడిని. నీయమజ్ఞ లేకున్నను, దూరంబునకుఁ దప్పించుకొనిపోయినను వేటుచోట తుణుకున నుండనీయ క దేవిపాదమూలంబునకుఁ జేర్చెడిని. కాన నాయాగమనంబు నిష్ఫలంబుగానియట్లును, జగంబు శూన్యంబుగానిపగిదిని దేవిశరీరరక్షణంబునకయి దేవియె యత్నపడవలయు.' అని వార్త చెప్పి మగుడ నిట్లనియె:—

‘పత్రలేఖా, నీ వరుగునప్పుడు శరీరసంస్కారంబున సనాదరంబు సేయవలదు. ఆహారవేళ సతిక్రమింపవలదు. ఎఱుంగనిదాడిం బోవలదు. తెలియనివారికి మన సియ్యవలదు. శరీరంబునెడఁ బ్రమాదంబు సెందవలదు. ఏమి సేయుదు? నీ కంటెను నాకు దేవీప్రాణంబు లతిప్రియంబులు. కావుననె దేవీ ప్రాణసంధారణంబునకయి నిన్నొంటిమెయి విడుచుచున్నాఁడ. మఱియు నాజీవితంబును నీహస్తంబున నున్నది. కాన శరీరంబు యత్నంబునఁ గాచికొనునది, అని చెప్పి కేయూరకుం గొంచి ‘దేవికి మదాగమనంబు జెల్పి నన్ను దోడ్కొనిపోవుటకయి క్రమ్మట నీవు మహాశ్వేతాశ్రమంబున కరుడెమ్ము.’ అని యానతిచ్చి యనిచెను. ఇట్లు పత్రలేఖ కేయూరకునితో నరుగఁ జంద్రాపీడుండు ‘స్కంధావారంబు శీఘ్రంబు వచ్చునా? విశంబించునా?’ అనుచింతతో తుణుకుంబండి యవ్వార్త యెఱుంగవారాహరు ననిచి వైశంపాయను నెదుర్కొన సెలవుగొన నెంచి తండ్రియొద్ద కరిగి ప్రణమిల్లిన సంతఁ దారాపీడుండు నవజ

లధరధ్వనిగంభీరం బగుస్వరంబుతో రమ్మని పల్కి పాదపీఠంబు
 నఁ గూర్చుండఁజేసి నిజకర్ణంబున సాతేనియంగోపాంగంబులఁ
 దడపుచు శుకనాసునకుఁ జూపి యిట్లనియె:—‘మంత్రిముఖ్య,
 ప్రతాపనలంబుధూమరాజయు, మకరధ్వజవనంబుతమాల
 వల్లియునై గంధగజంబునకు మదలేఖనలెను, కమలాకరంబు
 నకు మధుకరావళివలెను బ్రకాశించునిక్కుమారుశ్శేశురా
 జిం గంటివా? ఇతండు వివాహయోగ్యుం బగుదశ నొగడెను.
 కాన విలాసవతితో నాలోచించి కులము, రూపము నుం గల
 యొక్కరాకన్నియను నిశ్చయింపవలయు. కుమారునివదనంబు
 గాంచితి. వధూముఖకమలదర్శనంబుచే నాడెందంబు నానంద
 పెట్టెము.’ అనుటయు శుకనాసుం డిట్లనియె:—‘దేవరవారు
 బాగుగ నాలోచించిరి. ఇతండు సకలవిద్యల హృదయంబున
 నిలిపెను. సర్వకలల సమ్మానించెను. ప్రజలనెల్ల స్వీకరించెను. సక
 లదిగ్విధితలకరంబులు గ్రహించెను. గృహిణిబోలె రాజలక్ష్మిని
 నిశ్చలంబుగ నిలిపెను. చతురుదధిమేఖల యగుభూమిని వహిం
 చెను. ఇతనికిఁ బరిణయంబు సేయకుంటకు శేషించినకార్యం బేమి
 కలదు?’ అని శుకనాసుండు వచించుచుండఁ జంద్రాపీఠుండు లజ్జ
 చే మోము వాంచి తనమనంబున నిట్లు విలర్కించెను. ‘చిత్రము!
 ఏమి యీ సంవాదము? ఏను గాదంబరీసమూగమంబున కుపా
 యంబు నాలోచించునప్పుడ మజ్జనకున్ కిట్టి బుద్ధి కలిగెను. అం
 ధకారంబునఁ బ్రవేశించినవానికిఁ బ్రకాశంబును, అడవినిఁ

ద్రోవఁ దప్పినదానికి మార్గదర్శకుండును, మహార్ణవంబునఁ బడినవానికి యానపాత్రలోభంబును, మృతినొందువానిపై నమ్మతవృష్టియుంబలె నాకీనంభాషణం బానందజనకం బయ్యె, నని యెంచుచుండ దారావీడురండు లేచి చంద్రావీడుని బుజంబునఁ గరంబునిడి శుకనానుండు దోడరా విలాసవతీభవనంబున కరిగెను. అరత, నిందూదయంబు గాంచి విలోలం బైనసాగరవేలయంబోలె వేగిరం బభ్యుత్థానంబు సేసిన విలాసవతి నవలోకించి నిల్చుండియె తారావీడుం డిట్లనియె :—దేవి, నీవు వధూముఖావలోకవసుఖంబునకయి యాలోచింప వేల? యావనారంభసూచని యైనకుమారునిశ్మశ్రురాజి వివాహమంగళసంపాదనంబునకయి యాదేశించెడిని. ఇక నీ వేమి యాన తిచ్చెదవు, ఏ నడిగినను మాటు సెప్ప వేల? ఈవు వరునకుఁ దల్లివి గదా? చంద్రావీడునిపైఁ బ్రేమ నీ కేల లేదు?, అని యిట్టి నర్తాలాపంబులతో నానంద మొందుచుఁ గొంతడడవుండి యట నుండి వెడలెను. చంద్రావీడుండును శుకనానముఖంబునఁ భాను వైశంపాయను నెదుర్కొనఁ దండియనుజ్ఞ విడసి ప్రయాణసంవిధానోద్యమంబున నావలు గడచి రాత్రియందు శయనగతుండయ్యు మేల్కనియె నడికిరేయి గడపి జ్యోత్స్నాప్రవాహంబు వర్షింపచునవియో యన రాజిల్లుచంద్రకిరణంబులచే గమనోత్సాహంబు నొంది యాత్రను సూచించుశంఖనాదంబునకయి యానతి యొసఁగుటయుఁ దారదీర్ఘం బగుశంఖధ్వని వెడలెను.

చంద్రాపీఠుండు వైశంపాయను నెదుర్కొన నెంచి స్కంధా
వారంబున కరుగట.

అనంతరము చంద్రాపీఠం డింద్రాయుధంబు నెక్కి
తురంగసహస్రంబులతో నగరంబు వెలువడి దశపురీమార్గం
బున నరుగుచుఁ వేగునంతకు మూడుయోజనంబులు గడచి
దినకరోదయంబయిన పదంపడిఁ రెండవభూసన్నివేశంబో?
అపారం బగురెండవమహానముద్రంబో? యనఁ దనరుస్కంధా
వారంబుం గాంచి తనమనంబున నిట్లు వితర్కించెను. ఆహ!
ఇప్పుడనున నేరికిం దెలియన లేనిది నెచ్చెలికెచ్చగునచ్చె
రువు గలిగించెదను., అని తలంచి యట గుఱ్ఱపుదళంబు నిలిపి
రాజపుత్రులనంద యుండ నియోగించి మూడునాల్గువారువం
బులతో వెడలి స్కంధావారంబు ప్రవేశించి వైశంపాయనుం
డెం దున్నవాఁ డని యడుగుచు రాదత్సమీపంబున నున్న
కొందఱు స్త్రీలు భద్ర, ఏమి యడిగెదవు? ఇం దెట్లు వైశం
పాయనుండు కలఁడు? అనివలుక అయ్యో! పావులార, ఏమి
యిట్లనంబద్ధంబుగా వచించెదరు?, అని వారల నదలించుచు
శూన్యహృదయుండై మఱి యెవ్వారి నడుగక జంకుగొనినజం
కపిల్లవలె నేదియుఁ గానక, యేమియు మాటాడక, యొక్క
చోటైన నిలువక ఎచ్చటికి వచ్చితిని? ఏమికతంబున వచ్చితిని?
ఎక్కడకుఁ జనుచున్నాడను? ఏమి పూచుచున్నాడను? ఏదె
నకుఁ బోవలయు? ఏమి చేయవలయు?, నని యేదియుఁ దో

పక అుధునివలెను, మూకునివలెను, సేనానివేశం బంతయుఁ దిరుగుచుండెను. అది గాంచి ఇంద్రాయుధంబుగూర్తునఁ జం ద్రాపీడుం డని నిశ్చయించి పఱచుచు వచ్చి, లజ్జచేఁ బ్రణమి ల్లు రాజసహస్రంబులఁ గాంచి 'వైశంపాయనుం డెక్కడ?', అని యడుగ వారందఱు తమలో నాలోచించుకొని 'దేవ, ఈతరులంబునఁ గూర్చుండుము. పిదప వై శంపాయనునివృ త్తాంతము సెప్పఁగలము., అని విన్నవించిరి. వారలు స్ఫుటం బుగఁ జెప్పినను గవ్వతరం బైనయావచనంబుచే హృదయంబు దల్లడిల్లుటఁ జంద్రాపీడుండు సామ్యునిలెను.

అంత నారాజన్యలు రాజవందను నశ్వంబుననుండి దించి కూర్చుండఁబెట్టి పట్టుకొని శైత్యోపచారంబులు నల్పు చుండఁ గొంతదడవునకుఁ దెలివినొంది వైశంపాయనుంఁగానక తన్ను గాంచి 'ఏమి యిది? ఏ నెండున్నాడ? ఏమి చేయు చున్నాడ?', నని యేదియు నెఱుంగక, వైశంపాయనుండు లేక స్కంధావారంబుమాత్ర మేతెంచుటంజేసి యప్రియంబు నూహించి 'విలపింతునా? ఊరకుందునా? ప్రాణంబులు విడు తునా? ఒంటిమెయి సేదేనిదెన కరుగుదునా?', యని కర్తవ్య మును నిశ్చయింఁగఁ జాలక, లోలోనఁ గరఁగువానివలెను, దహింపఁబడువానివలెను దుఃఖంబుచే జిత్తరబున వేవిధంబుల వితర్కించెను. 'చిత్రము. రమ్యంబయ్య నాకు జీవలోకం బర మ్యం బయ్యె. పుడమియుండియు శూన్యంబయ్యె. కన్ను

లుండినను దెనలు చీకట్లు గప్పెను. ఎవ్వనిఁ గనుగొందును ? ఎవ్వనితో నుఖ ముండుదు? ఇప్పుడు నాకు జీవితంబుతోనైనఁ, గాదంబరితోనైన నేమి? వైశంపాయనునికయి యెందుఁ బోవుదు? ఎవ్వని నడుగుదు? ఎవ్వని వేడికొందు? నా కెవ్వం డట్టిమిత్రరత్నంబుం గనఁబఱుచును, వైశంపాయనుని విడిచి నాతండ్రిమో మెట్లు గాంతును? శుకనాను నెట్లు గనుగొందు?, అని యిత్రైతంగునఁ జింతించుచు నధోముఖుండయి తన్నప రాధినినలెను, మహాపాతకినింబలెను దలంచుచు మోము చూపక మెల్లన వారల నిట్లడిగెను:—ఏవచ్చినపదంపడి నడుమ నేదేని సంగ్రామంబు ప్రాప్తం బయ్యెనా? అసాధ్యరూపం బగు మహావ్యాధి కలిగెనా? ఏలయిట్టిబెట్టిదంపుమహావజ్రవతనంబుపనతం బయ్యె?, అనుటయుఁ జెవులు మూసికొని సైనికు లిట్లనిరి.

సైనికులు వైశంపాయనునివృత్తాంతంబు చెప్పుట.

దేవ, దేవరవారివలె వైశంపాయనుండును శతాధిక న్నంబులు జీవించెడిని, నావిని చంద్రదావీడుం దుజ్జీవించినవానివలె నానందాశ్రువు లొలుక వారల సత్ప్త కౌగిలించికొని యిట్లనియె :—వైశంపాయనుండు జీవించియుండునెడ తుణమున్నైన వేణుచో, నుండనేరఁ డని భావించి యిట్లడిగితి. ఇప్పుడు జీవించియుండె ననునక్కరంబులు వీనులం బడియె. అతండు రానికతం బేమి? ఎం దున్నవాడు? అతని నొంటిగ

నట్లు విడిచి వచ్చితిరి? మీరలు బలాత్కారమునైన నేలఁ గొని రాఁగిరి., ఈయర్థం భేరుగనాడెందం బుత్త లపాటొందెడిని, అని యడుగ వార లిట్లనిరి :—దేవ ? జరిగినవృత్తాంతంబు వినుము. సైన్యంబుతోఁ గలిసి మెల్లమెల్లగా వెనుక నరుడెం, మృని వైశంపాయనునితో దేవరవా రనుజ్ఞయిచ్చి వెడలఁగా మఱునాడు ప్రయాణభేరి మ్రోయుచి సైన్యంబు సన్నద్ధంబునీయ ప్రాతఃకాలంబుననె వైశంపాయను డిట్లనియె:—ఈయచ్చోదం బతివృత్తాంతం బని పురాణంబుల వినంబడుచుండును. కాన యిక్కలనం గ్రుంకి దీని తీరంబున వెలయుసిద్ధామతనంబున భవాభవప్రభుండును, శశాంకశకలశేఖరుండును, భగవంతుండు నగుమహేశ్వరునికిఁ బ్రణమిల్లి యరుగుడము. ఇచ్చో పెవ్వందేని స్వప్నమందైనఁ గాంచి యుండెనే?, అని డలికి పాదచారియయి యచ్చోదం రస్తీరంబు చేరెను. అందలిప్రదేశం బతిరమ్యం బగుటండేసి నలుదెసలుఁ గాంచుచు నొకలతామండపంబు విలోకించెను. దానిం జూచి చిరకాలంబుననుండి చూడనిభ్రాతంబోలెను, పుత్తుంబలెను, మిత్రుంబలెను తెప్పవ్రేయక యట్టచూచుచు స్తంభితునివలెను, లిఖితునివలెను నుండి మూర్ఛచే నాక్రమింపఁబడువానివలెను, ఇంద్రియంబులచే విడువఁబడువానివలెను నచ్చటం గూర్చుండి, కనుఁగొలంకుల నిరంతరాశ్రుధారలం గార్చుచు లోననేదియోధ్యానించువానివలె నధోముఖుండయి యుండెను.

అంత నేమతని గాంచి యితండు లేళ్ళ బాయమున నున్నవాఁడగుట నతిమనోజ్ఞం బగువిద్యుదేశంబుం జూడ నితనికి మనోవికారంబు గలిగె నని తలంచి ఇది రమణీయం బగు ప్రదేశంబు. దీనిం గాంచితివి. లెమ్ము. కాలం బతిక్రమించెను. సేనాసముదాయంబు మీరాక నిరీక్షించెడిని. ఇంకను దడవు నేయ నేల? అని పలుక నతండు మాయాలాపంబు విననివానివలెను. జడునివలెను, మూకునివలెనునయి యేమియు మాట పల్కఁడయ్యె. కేవలము నాలతామండపమునె కాంచుచుండెను. రమ్మని యేము పలుమటు బోధింప నందె దృష్టి నుంచి మాతోఁ గఠినంబుగ నిట్లనియె:—ఏసిప్రదేశంబుననుండి రాఁ జాల. మీరలు సైన్యంబు దోడ్కొని పొరడు. చంద్రాపీఠుం డరుగఁగా మీ రిందు ఊంబైన నుండం దగదు., అనుటయు నితనికి దైవవశంబున వైరాగ్యకారణంబు గలిగె నని యెంచి పలుమటు బోధించి తుదకుఁ గఠినంబుగ నిట్లు చెప్పితిమి. ఆర్యుం డగుశుక నాసునివలన జన్మంబు గాంచి చంద్రాపీఠునితోఁ గూడ నొక్కచోఁ బెరిగి, యట్లు విద్యాగృహంబున మహాయత్నంబున శిక్షితుండ వై ననీ. కిది యుక్తమా? ఈవు మిత్రుండవును, గుణవంతుండవు, నని సర్వంబునీయధీసంబుచేసి చంద్రాపీఠమహారాజు చనియుండ నిది యంతయు విడిచి యిందుండ నగునా? మాకు నీయందు స్నేహంబును, శక్తియు నటుండుఁగాక. ఈశూన్యారణ్యంబున నిన్నొంటిమెయి విడిచి, చంద్రశీతలప్ర

కృతి యగు చంద్రావీడమహారాజుచే నేమి మాటబడఁగల
 మో? చంద్రావీడమహారాజును, నీవు నన వేఱు గలదె? ఈ
 సమ్మాహంబు విడిచి ప్రయాణంబు నిశ్చయింపుము., నావిని
 యతండు మమ్ముఁ గాంచి యిట్లనియె:—‘గమనంబునకయి
 మీరు బోధింప నితమాత్రం బే నెఱుంగ నె? ఇంతకు మున్ను
 చంద్రావీడుని విడిచి తుణంగిన వేఱుచోనుంటినె? అయిన
 నేమి నేయుదు? ఈతుణంబున నా కంతటను స్వాతంత్ర్యంబు
 విగళితం బయ్యె. ఎటులన, నామనం బేదియో స్మరించుచు
 వేఱువిషయంబునఁ బ్రవర్తింపదు. నాదృష్టి యేదియో గాం
 చుచు వేఱుచోఁ బ్రసరింపదు. డెందం బాన క్తం బైనట్టు లే
 మియు నెఱుంగదు. సంకెలు వేయఁబడినయట్లు నాచరణంబు
 లింకొక్కయెడకు రాజాలవు. కాన నాయత్నంబున నేను
 రాజాలను. ఇక బలాత్కారంబున మీరలు నన్నుఁ గొనిపో
 నెంతురేని నిప్పదేశంబుననుండి కడలునెడ నాజీవితంబు నిలు
 వనేర దని యెంచెద. కాన నన్ను నిర్బంధింపవలదు. మీ రరిగి
 యావజ్జీవంబును దనివీటిఁ జంద్రావీడముఖకమలదర్శనసుఖం
 బనుభవింపఁడు. అట్టపుణ్యండ నగున్లా కది ప్రాప్తించినను
 దానిం దైవంబు తనకరతలంబునఁ ద్రుంచివైచెను.’ అని
 చెప్పుచుండ ‘నిట్లేల చెప్పెదవు? యుగరాజుసమీపంబునకు
 విచ్చేయు’ మని యడుగ నతం డిట్లనియె:—‘ఇది వచింప
 లజ్జించెద. ఏను రాజాలనికారణం బేమియు నెఱుంగ. ఈ

యంశము మీకుఁ బ్రత్యక్షమకదా? మీ రరుగుఁ దని మిన్నకుండెను. అంతఁ గొంతడడవునకు నతని నే మాహారంబునకు బోధింప నిట్లనియె: — ‘మిత్రుం డగుచంద్రాపీఠునకుఁ దన జీవితంబుకంటెను నీ ప్రాణంబు లతిప్రియంబులు. కాన యియ్యవి నన్ను విడిచి చనకుండ యత్నింపవలయు, నని లేచి స్నానంబు చేసి వనవాసోచితం బగునభ్యవహారంబు నొనరించెను. ఈ క్రమంబు నవలొకించి విస్మయంబు గొని యాతనివర్తనంబు గాంచుచు మూఁడుదినము లుండి నిరాశులమై యందుఁ గొంతబలం బునిచి యే మరుదెంచితిమి.’ అనుటయుఁ గలహోనై నదలంపరానియానై శంపాయనవై రాగ్యవృత్తాంతంబు వినఁ గనె చంద్రాపీఠునిచి త్తంబున నిట్లు చింత వొడమెను.

చంద్రాపీఠుండు వైశంపాయను నుద్దేశించి చింతించుట.

‘సర్వపరిత్యాగకారణంబయి, వనవాసైకకరణం బైన వైశాగ్యం బీతనికిఁ గలుగ నేమి కారణము? నాలోపంబు నెఱుంగ. నాతండ్రి యనుగ్రహంబున రాజులు నన్నుంబలె నతనిని నర్పింతురు. అతనికిని వాంఛాధికంబు లైనసర్వభోగంబులయందును గొంచె మేనిఁ గొఱంతవడదు. నాయందుం బలె నతనియందును సకలసంపదలును వానము చేసెడిని. మఱి వచ్చినప్పుడు తండ్రిగాని, తల్లిగాని యప్రియంబు ఎలికి యుండిరె? అతండు గురుజనంబువయి భక్తిలేనివాఁడె? గుణరహితుండు? చలచిత్తుండు? ఏకపుత్రత్వదుర్లభితుండు? ఏమికరం

బున జన్మంబు మొదలన్ని నిధంబుల నువకరించిన గురుజనంబు
 పయిఁ బ్రేమ విడిచి వారికి భేదంబు గలిగించెడిని; ప్రకాంతికైన
 నిది యదనుగాదు. ఏలన, ఇతండు విద్యజ్ఞునిచితం బగుగార్హ
 ఘ్యముననైనఁ బ్రవేశింపఁ డయ్యె. దేవపితృమనుష్యులఁబ్రా
 త్రయంబు దీర్చఁడయ్యె. బ్రాత్రయబద్ధుం డెక్కడికిఁ బోఁ
 గలఁడు; అతండు పుత్రపాత్రసంతతిచే వంశంబు నిలిపెనె?
 మహాక్రతువులఁ జేసెనె? సప్తసంతానంబులచే మేదిని నలంక
 రించెనె? కీర్తిని గణించెనె, గురువులఁ దనియించెనె? సాధు
 వులఁ బూజించెనె? భృత్యులఁ బెనిచెనె? స్త్రీలను గని, విని
 యేనినెఱింగెనె? జీవలోకనుఖంబు లనుభవించెనె? ధర్మార్థ
 కామమోక్షంబు లనుపురుషార్థంబులలో నొక్క టేని నాడిం
 చెనె? ఈతం డేమి చేసె? నని దుఃఖించుచు నాచెట్టుక్రింద
 శూన్యహృదయుండఁబడి యుండి రాజలోకంబునకు సెల వొసంగి
 తత్కాలకల్పితం బగుపటమండపమునఁ బ్రవేశించి శయనీ
 యంబు చేరి యిట్లు చింతించెను. 'ఏ ని త్తజి నాతలిదండ్రులకుఁ
 జెప్పక, శుకనాసుం డాడక, మనోరమ నూఱడింపక యిట
 నుండియే పోవుదునేని నప్పుడేనును వై శలపాయు ననుకరించిన
 వాడనేనుగుఱును. ఊరు చేరుదునేని మరలి యేలెంచుట
 సలభవింప దని నామనం బాశంకించెడిని. ఈన యేమి చేయుదు?
 ఆలోచింపఁగా, వైశరపాయనునికయి పోవునన్ను నాతలి
 దండ్రులుగాని, శుకనాసుండుగాని వారింపజాలరు. కాబట్టి

నగరంబు చేరియె మరలి యేతేరఁగలను.' అని నిశ్చయించి పునరాగమనంబు కాదంటనమాగమోపాయంబుగాన వైశంపాయనవియోగదుఃఖంబును పరిణామసుఖం బగునాపదంబుం బలె బహుమానించుచు ముహూర్తం బుండి యాహారకృత్యంబు నిర్వర్తించి యారేయి నేనానికాయంబుతో వెడలి ప్రభాతసమయంబునకు నుజ్జయిని ప్రవేశించెను.

చంద్రాపీఠుండు నగరంబు చేరుట.

అంత గుంపులుగూడినవారలును, అధోముఖులును, ఉద్భాష్పనేత్రులును నగు జనులచేతను, మునులచేతను, ముముక్షువులచేతను, నిస్పృహులచేతను, దుర్జనులచేతను, తలిదండ్రులచేతనుంబలెను, మిత్రులచేతనుంబలెను నడుగఁబడుచును, వచింపఁబడుచును, వర్ణింపఁబడుచు నున్నవైశంపాయనవృత్తాంతంబు నాకర్షించుచు చిత్తంబున నిట్లు విశేషించెను. 'బాహ్యజనంబునకె యిట్టిచింత కలిగియుండ గాల్యంబు మొదలుకొని యంకంబున లాలించుచు బెరిచినతల్లిదండ్రుల కెంత చింత యుండవలయు? అట్టివారల నే నెట్లు గాంతు?' నని చింతించుచు నానాగ్రంబున దృష్టి నునిచి సర్వవృత్తాంతంబు లెక్కింపక రాజకులంబుప్రవేశించి ద్వారంబున వారువూటు దిగి లోనఁ బ్రవేశించుచు 'మహారాజు విలాసవతితో శుకనాసునివీటికరిగె, నని వినియటనుండి మరలి శుకనాసభవనంబున కరిగి యందు 'హా, వత్స, వైశంపాయన, ఇప్పటికిని నాయంకంబున లాలింపఁ

బడనప్పుడ వైనబాల్కుండవెగదా? ఇట్టి నీ వొంటిమెయి
 వ్యాళసహస్రభీషణం బయినశూన్యారణ్యంబున నెట్లున్న
 వాడవు. నీకు నటశరీరర్థు యెవ్వండొనరించు? నీ కాహారం
 బెవ్వఁడునంపాదించు? నీకు నిద్రాసుఖప్రదం బయినశయనీయం
 బెవ్వఁడుకల్పించు? నీ వాకలిగొన్నను, దప్పిగొన్నను నెవ్వఁడు
 విచారించు? వధువునేని బరిగ్రహింప వైతివి? నీవు రాగనె నీ
 తండ్రిని బ్రార్థించి కోడలిమోము గాంతునని యాలోచించు
 మందభాగ్య నైననాకు నది లేక పోవ నీముఖదర్శనంబుచు
 దుర్లభం బయ్యె. కుమార, నీకెందు రుచించెనో, నీతండ్రికి విన్న
 వించి యటకు నన్నును గొనిపోమ్ము. నిన్నుఁ జూడక జీవింపఁ
 జాల, తండ్రి, నీవు నన్ను బాల్యంబుననైన నవమానింప
 వైతివి. నీ కిట్టివైష్ణవర్యం బెట్లు కలిగె? నన్నుఁ బరిత్యజించి
 యుండ నాపై నీకిట్టికోపం బేల కలిగె? నీకంటె మాకెవ్వరు
 గలరు? దేశాంతరపరిచయంబున మాయందు స్నేహంబు
 భంగం బయ్యెనా? చంద్రదాసీదునిపై నీ కిట్టినిష్ఠేహత యెట్లు
 గల్గె? సుఖపెట్టఁ దగినతలిదండ్రుల నేల్ల ముఖపెట్టితివి? ఇట్లు
 చేసి నీ వేమియూర్జించెదో ఎఱుంగ.' అని మనోరమ విలపించు
 చుండ నాలించి యతిదీనం బగునవ్వలాపంబుచే నిశ్చేతనుండ
 యి యెట్లెట్లు తెప్పిటిలి లోనఁ బ్రవేశించి తండ్రి కేని మోము
 సూప లజ్జించుచుఁ బ్రణమిల్లి దూరంబుననె కూర్చుండెను.

తారాపీఠుండు చంద్రాపీఠునియందు నిండుమోపుట.

కూర్చుండిన చంద్రాపీఠునిం గాంచి తారాపీఠుండు
'వత్స, చంద్రాపీఠ, నీకు వైశంపాయనునందు జీవితమున
కంటెను నెక్కుడు ప్రీతి కల దని యెన్నుచుంటిని. ఇప్పుడు
మిత్రునియెడ జన్మంబునకును, స్నేహంబునకును, శీలంబు
నకును, శాస్త్రంబునకును ననుచితం బైననీవృత్తాంతంబు విన
నాడెందము నీదోషంబుగా శంకించెడిని.' అని పలుకుచుండ
నవ్వచనంబు నాక్షేపించి శుకనాసు డిట్లనియె:—

{ శుకనాసుండు చంద్రాపీఠుని ప్రశంసించి }
{ వైశంపాయనుని దూషించుట. }

'దేవ, చంద్రునియందు నౌవ్యంబును, అగ్నియందు
తైత్తియంబును, సూర్యునియందుఁ జీకటియు, సాగరంబున
శోషంబును, సజ్జనునియం దప్రియవచనంబును సంభవించు
నేని యువరాజునందు దోష ముండును. అట్లుండ విచారింపక
మూఢప్రకృతియు, దుర్జాతుండును, మూఠాపితృఘాతియు,
మిత్రద్రోహియు, కృతఘ్నుండును, కర్మచండాలుండో నైన
మహాపాతకకలంబునఁ గృతయుగంబున నవతరింప నర్హుండును,
మీకంటెనుగుణవంతుండును, నుదారచరితుండు నగు చంద్రాపీఠు
నియందు దేవరవా రిట్లు సంభావింపనగునా? గుణధులయందు
దోషంబు నారోపించుటకంటె గష్టతరంబును, బీడాకరంబును
నొండేమికలదు? జన్మంబు మొదలు దేవరవారియంకలాలనంబు
చే నైన గ్రహింపఁబడక వాయువుంబలె దుర్గ్రహప్రకృతి యగు

వానిఁ జంద్రదాపీడుండైన నేమి నేయును? శరీరసంభవంబు
 లై నమహాక్రిములును, నర్వదోషాశ్రయంబు లైనమహావ్యాధు
 లును, వినాశ హేతువు లైనమహాత్పాతంబులును, వక్రచారు
 లై నమహాగ్రహంబులును, నిస్సంజ్ఞకంబు లగుపశువులును నిల్లె
 తమయంతన పుట్టుచుండును. మఱియు స్నిగ్ధులయెడఁ బరుషు
 లును, ఋజువులయెడ వక్రులును, సాధువులయెడ నసాధు
 వులును, గుణవంతులయెడ దుష్టప్రకృతులును, అనుర క్తులయెడఁ
 గ్రుద్ధులును, మిత్రులయెడ ద్రోహులును, విశ్వాసులయెడ
 ఘాతుకులును, ప్రీతిపరులయెడ ద్వేషులును, విరీతులయెడ
 మద్దతులును, దయాపరులయెడ నిర్దయులును, స్త్రీలయెడ
 శూరులును, భృత్యులయెడఁ గూరులును, దీనులయెడ
 చారుణులును నిల్లె జన్మింతురు. ఈవిపరీతులకు గురువులె
 లఘువులు. నీచులె ఘనులు. అగమ్యులె గమ్యులు. కుద్భ
 ప్తియె సునృప్తి. అకార్యమె కార్యము. అన్యాయమె న్యాయ
 యము అనాచారంబె యాచారంబు. అయి క్తంబె యుక్తంబు,
 అవిద్యయె విద్య. అవిసయంబె వినయంబు. దాశీల్యంబె
 సాశీల్యంబు. అధర్మంబె ధర్మంబు. అసత్యంబె సత్యంబు. ఈ
 తుద్రులకుఁ బ్రజ్ఞ పరవంచనంబునకె కాని, జ్ఞానంబునకుఁ గాదు.
 శాస్త్రంబు వినాదంబునకె కాని ఉపశమంబునకుఁ గాదు. పరా
 క్రమంబు పరవీడనంబునకె కాని యుపకారంబునకుఁ గాదు. ఉ
 త్సాహంబు ధనార్జనంబునకె కాని యశంబునకుఁ గాదు. ధనప

రిత్యాగంబు కామంబునకే గాని ధర్మంబునకుఁ గాదు. పలుమాట
లేల? వారలకు సకలభుజున్ దోషంబునకే కాని గుణంబునకుఁ
గాదు. ఈలెందును నిట్టియపుణ్యుండె జనించెను. ఏలన, మిత్రుఁ
డగు చంద్రావతీకునకు ద్రోహం బెట్లు చేయుదునని యెన్నఁ జా
యె. మఱియు నమార్గంబునఁ జనునెడఁ దారావీడమహారాజు
కోపించుననియుఁ దలంపఁ డాయె. తల్లికి నేనొక్కండఁ జన్పించితి.
నన్ను విడిచి తల్లి యెట్లు జీవించుననియు నీస్మృతంసునకుఁ దోఁప
దాయె. నాతండ్రికి నేనొక్కండ వంశసంతానంబునకయి పిండ
ప్రదుండనై జన్పించితి. తండ్రియనుమతిం గొనక యెట్లు సర్వప
రిత్యాగంబు సేయుదునని యూహింపఁ డాయె. కాన యాయజ్ఞా
సతిమిరాంధునకయి యేమి చేయ నగు? ఈతిర్యగంతువు శుకం
బునుంబోలె జదివింపంబడియె. దేవగచే బోధింపం బడియె. అ
ట్లు గాకున్న తిర్యగంతువులయెడఁ ను శిక్షణాయాసంబు సఫలంబ
యగు అవియుఁ బోషింపఁబడి పోషించినవానియందు నేనహం
భు నిడును. అవియు మేలు నెఱుంగును. అవియుఁ దల్లిదండ్రుల
యెడ నేనహంబుం గనఁబఱుచును. ఉభయలోక భ్రష్టుం డగునీ
దుర్జాతునకుఁ జేసినవ్యర్థంబును నేలపా లాయె. ఇట్టివాఁడు
తిర్యగ్జాతియందు జన్మించియుండినను మేలగు. ఏ మిట్టిదుఃఖా
ర్థనంబునఁ బడకుండుము. ఏడు కేవలము మాదుఃఖమునకే
జన్మించెగదా? యని యుద్వాప్సద్వప్తియయి పెదవు లదర
వెచ్చునూర్పుచుండెను.

తారాపీఠండు శుకనామ మూడించుట.

అంత శుకనామం గాంచి. తారాపీఠం డిట్లనియె:—

‘ దీపంబుచే నగ్నిని బ్రకాశింపఁ జేయుటయు, మంచుచే జం
దుయనకు తైల్యంబు గలిగించుటయు, మేఘోదకంబుచే సాగ
రంబు నింపుటయు, వృజనానిలంబుచే బ్రభంజనుని నృద్ధిపఱు
చుటయు నెట్లీ, మముబోం ట్లార్యునకు బోధించుటయు నట్ల
యగు. ఐనను ప్రాజ్ఞునకు, వివేకికి, ధీరునకు, సర్వజనంబునకును
దుఃఖాతిశయంబుచే జత్తంబు ‘ కొలను వర్షజలంబుచే గలు
వం బగు నట్లు కలువం బయ్యెడిని. మానసంబు కలుషీకృతం
బయిన నిది యేమి యనుజ్ఞానంబు నశించును. చిత్తం బా
లోచింపదు. బుద్ధి తెలిసికొనదు. వివేకంబు వివేచింపదు.
ఇంతటిజీవలోకంబుననునిర్వికారచిత్తుం డెందని గలఁడోయావ
నారంభంబున బాల్యంబుతోఁగూడ స్నేహంబు జాటిపోవును.
వత్సంబుతోఁగూడ కోరిక విస్తరించును. బలంబుతోఁగూడ
మడంబు వృద్ధిగాంచును. బాహుయుగంబుతోఁగూడ నవిగ
యంబు పెంపొందును. శృశ్రువులతోఁగూడ మాలిన్యహేతు
వగుమోహ ముద్రేకించును. ఆకారంబుతోఁగూడ వికారంబు
లావిర్భవించును. ఎటులన, కన్నుధవళంబయ్య నరాగంబయి
దీర్ఘంబయ్య దీర్ఘంబు గాననేరదు. బాధర్యంబు లేకున్నను
క్రోధ్రంబున గురూవదేశరంబు చొరనేరదు. పరిత్యాజ్యంబు లగు
విషయంబులయం దానంగము గలుగును. మఱియు దివసంబు

దోహగమనంబునకుఁ గారణం బగుగాని దోహగమం బా
 లోకంబునకుఁ గారణంబు గాదు. ఆలోకంబులేమి యసద్బుద్ధికి
 నిమిత్తం బగు. అసద్బుద్ధి యవివేకంబునకు మూలము.
 అవివేకం బసన్మార్గప్రవృత్తికి హేతువు. అసన్మార్గప్రవృత్తం
 బయి భ్రమించునట్టిచిత్తం బవశ్యంబును జలించు. చిత్తము
 చలించి లజ్జ తొలంగు. లజ్జావరణంబు తొలంగి సర్వావిషయ
 హేతు వగుమీనకేతుండు ప్రవేశించు. మీనకేతననిశితమార్గ
 ణంబులచే ఛిద్రశతంబులు గలుగ సత్త్వం బధోగతి కేగును.
 సత్త్వం బధోగతి కేగిన శీలంబు దేని నాశ్రయించి జాఱ కుం
 డును. శీలంబు జాఱిపోవ విషయంబున కేమి యవలంబంబు
 గలదు? అప్పుడు నిరాధారం బైనదైర్యం బేమి సేయును?
 బుద్ధి దేనియం దడుగువెట్టును? దేని నవలంబించి చిత్తంబు
 నిరోధింపవలయు? ఇంద్రియంబుల నియమించినవా రెవరు?
 దుశ్చరితంబుల వారించినవా రెవరు? ప్రథమవయస్సున మాలి
 వ్యము నెట్లు విడువ నగు? మఱియు వార్ధకంబున సతిపుణ్య
 వంతులకుఁ గొందఱుకూమాత్రమే వెండ్రుకలతోడఁ జరితంబులు
 ధావశ్యంబు నొందెడివి. అటులుండ విషమవిషయవిషధురంధ
 రంబును, సకలదుశ్చరితచక్రవర్తియు నగుతారుణ్యం బవతరింపఁ
 జావల్యంబు సంభవింపకుండునే? మీర లిట్లు లాలసీయుం డైన
 శిశుజనునిమీద నలిగి నిందించెద రేరి? వ్యష్ట మందైన గురువుల
 ముఖంబుననుండి శుభంబుగాని, యశుభంబుగాని యెద్ది వెడ

లునో, అది యవశ్యం ను ఫలించు. తలిదండ్రులు బాలురకు
దైవతంబులుగదా? వారలకు గురుజనాశీర్వాదంబులు వరంబు
లగునట్లాక్రోశంబులును కావంబులయ్యెడిని. కాన వైశంపా
యను నుద్దేశించి మీ రతికఠినంబుగ నుడువుచుండ నాచిత్తంబు
నకు గొప్పపీడ కలిగెడిని. తమ పెనిచిన చెల్లయందును స్నేహం
బుండుననుచో నంగసంభవంబు లై నయవత్సంబులయెడ నేమి
చెప్పవలయు? నిజం బెఱుంగక దూషింపక దగదు. తెలిసికొని
రప్పింప యత్నింఁము., అనుటయు విని శుకనానుంగు 'దేవర
వారు వాత్సల్యంబున నిట్లు వచించెదరుగాని నాఁ డెన్నండేనియు
వరాజును విడిచి తనయిచ్చచే వేఱుచో యుండబై న నుండెనె?,
అని పలుకుచుండఁ జంద్రాపీఠుండు తనయందు జనకుండు
దోషంబు శంకించుటచేఁ గళాభిఘాతంబు నొందినవానివలెఁ
గనుగవ నశ్రువు లొలుక శుకనానునితో నిట్లనియె:—

చంద్రాపీఠుండు వైశంపాయనునికై యరుగ పెరిపు గొనుట: .

'అర్య, వైశంపాయనుండు రాకుండుట నాదోషంబునఁ
గా దని బాగుగ నే నెఱుంగుదు. అవత్సంబై నను లోకంబు
వాడుకొనునెడ నది నిజంబై యగు. అందును దండ్రీ వచించు నెడ
విశేషించి రూఢిపడు. అది రూఢిపడుట యిందుఁ గీర్తికరంబుగా
ని, యవకీర్తికరంబుగాని గుణదోషంబులం బట్టి పరలోకంబున
ఫలం బిడుపరమార్థంబున కిందు నుపయోగం బేమి? తమ రీ
దోషసంభావనకై నాకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము నిరూపింప నగు. ఏను

వైశంపాయనునిఁ గొనివచ్చుటకుఁ బోనెంచెద. అట్లుగోక నాకు దోషంబు పోనేరదు. వైశంపాయనుండు రానిచో మజ్జనకున కుం గలిగిన దోషసంభావనచే నేనును రాఁ గూడదు. వైశంపాయనుండు వచ్చిననె రావలయు. అన్యుండు వైశంపాయనుం దోడ్కొని రాఁజాలఁడు. మఱియు నితండు స్కంధావారంబు దోడ్కొని రాఁగలఁ డని యెంచి విడిచి వచ్చితేఁగాని యట్లు గాదేని జన్మంబు మొదలు నే నతని విడిచి యెటకేనిఁ బోయితి నె? క్రిడించితి నె? భుజించితి నె? నిద్రించితి నె? కాన యార్యుం డిప్పుడు నాకు సెల విప్పింపవలయు., అన విని శుకనాసుండు మహారాజుం గాంచి 'యువరాజు వైశంపాయనునకై యరుగ విన్నవించెడిని. దేవరవా రేమి సెల వొనంగెదరో, అన విని తారావీడుం డి ట్లనియె: — 'ఆర్య, ఈదినంబులయందుఁ గోడలిం జూడవలయు నని యే డలంచుచుండ విఘ్నకారియగు విభాత్మఁడు నడుమ వైశంపాయనవృత్తాంతంబు దెచ్చిపెట్టెను. ఇతండె యతనిఁ దోడ్కొని రాఁజాలునుగాని యున్యుండు తోడ్కొని రాఁజాలఁడు. అతని విడిచి యితండిచట నిలువఁ జాలఁడు. ఈవృత్తసార్థవం బీపోతంబుచే నిస్తరింపవలయు. వైశంపాయనుం దోడ్కొని వచ్చుటకు వీలానవతియు సెల వొనంగు ననియే నానిశ్చయము. కాన యితండగును' గాక. ఇంక నేమన, బహుదూరంబు చనవలయుఁగాన మా హూర్తికుల రావించి దివసంబును లగ్నంబును నిర్ణయింపవ

అయ్యు,, అని పలికి, వత్స, నీవ టోని కరిగి మనోరమం గూడియున్న నీతల్లికి నీగమనవృత్తాంతం బెఱిగింపుము,, అని వచించి శుకనానునితో నిజభవనంబునకుం జనియె. చంద్రావీడుండు మనోరమం దర్శించి 'అమ్మ, ఊరికి వెళ్ళి పాయనుం దోడ్కొని రా నాకు జనకుం డానతిచ్చె. కాన వైశంపాయనుం జూడ నేడుకసేయు నన్న విడుపుము,, అన విని మనోరమ యిట్లనియె: — 'తండ్రి, నీవు నే నరిగెద నని నన్ను అడిగెదవా? నాకు నీయందును వానియందును నేమి భేదము? నీవై నం గ్రేవనుండిన నావై శంపాయనుల డుండినట్టె భావించెద. నీయొక్కనిచే నే మిర్వురమును బుత్రవతుల మగుదుము. అనిష్ఠురాత్ముండు రాకున్న బోనిమ్ము,, అన విని విలాసవతి యిట్లనియె: — 'ప్రియసఖ, నీకు, నాకును నీ చెప్పినట్ల యగు. కాని వైశంపాయనుండు లేకున్న నీతం డెవ్వని జూచి యూరిడిల్లును? వీని నేల వారించెదవు? వారింపినను నీతం డుండ నేర్చునె? ఇదియ యాలోచించి జనకుండు సెల వొనంగె నని యెంచెద. కాన యతని బ్రయాణంబు నేయుటకై యరుగుదము రమ్ము,, అని పలికెను.

చంద్రావీడుం డటనుండి తరలి నిజగృహంబునకు జని గమనంబునకు వేగిరచా టొందుడెందఁబావ గణకులఁ బిలిపించి యేకాంతంబున నిట్లనియె: — 'నా కవిలంబంబుగ గమనంబు సంభవించునట్లు దినంబు నిర్దేశించి శుకనానువకును,

జనకునకును దెలుపుడు., అనవిని వార్త లిట్లనిరి. 'దేవ, గ్రహంబులయునికింబట్టి ప్రకృతంబున గమనంబై ప్రశస్తంబు గాదు. ఇంక గర్భానురోధంబున రాజేచ్ఛయె యుక్తకాలంబుగాన యహర్నిరూపణంబుతో బభి లేదు. రాజా. కాలస్య కారణంబున వినవే? దానంజేసి యెక్కలంబున మనంబు సోత్సహంబై యుండునో, అదియ సర్వకార్యంబులకును యుక్తకాలము., అని నివేదింపఁ జంద్రాపీఠుండు 'ఇట్లు తండ్రి సెల వొసంగె నని చెప్పితి, ఇంతియ కాని స్రతిక్షణంబును వనేక కార్యపరుల మగుమాకు దివసనిరూపణం బెట్లు సమకూడును. కాన తేవకడన ప్రయాణంబు పొసఁగునట్లలోచింపు' డని యభ్యవహారంబునకై వెడలెను. అతింసు కృతాభ్యవహారం దైన పదంపడి మాహూర్తికు లిట్లనిరి. 'దేవ, రేవతిరాత్రి యిట నుండి నెడలెలయు., నన విని చంద్రాపీఠుండు భాగని పొగడి 'వైశింపాయనుని, గాదంబరిని, జూచితి' ననియె యెంచుచు నాతినం బెట్లో గడపి మఱునాడు ప్రయాణోద్యమంబునందల్లిం గాంచి ప్రణమిల్లుటయు విలాసవతి యిట్లనియె: — 'తండ్రి, అంకలాలితుండ వగునీడు ప్రథమగమనంబున నామనంబు బాధ నొందుట యుచితంబై. ఇయ్యెడనాకుఁ గలమనోవేదన ప్రథమ గమనంబునను గలుగో పయ్యె. ఎటులన, గుండ్లియ వగులునట్లును, మర్దంబులు భేదింపఁబడునట్లును, మనం బుడుకునట్లును, ప్రాణంబులు వెడలునట్లును శోచెడిని. కన్నీరు నిలిపినను నిలువ

దు: చిత్తము నాపినను నాగదు. ఇట్టి హృదయపీడ యేల కలిగినో యెఱుంగ. నావాణి వైశరణ్యమునిఁ దోడ్కొని రానరుగునిన్ను వారింపఁజాలదు. మనం బియ్యకొనదు. కాన తొల్లింటివలె దీర్ఘకాలంబుండఁగూడదు., అనిచెప్పి శిరంబు మూర్కొని పనిచెను. అనంతరము చంద్రాపీఠుండు జనకునొద్దకుఁ జని నమస్కరింపఁ దారాపీఠుం డిట్లనియె:—

తారాపీఠుండు చంద్రాపీఠునకుఁ గాననీతి నుపదేశించుట.

కుమార, తండ్రిచే ననర్హదోషంబున సంభావింపఁబడితి, నని మనఁబున నుపకుము. విషయాధానంబు మొదలు బాగుగఁ బరీక్షింపఁ బడితివి. గుణగణంబులచేఁ బరీక్షించి రాజ్యభారం బారోపింపనగుఁగాని తనయన్నేహంబుననే యారోపింపదగదు. రాజ్యం బనఁ బృథ్వీభారంబుచేత నె యతిదుర్వహంబు. భూధరసంబాధంబుచేత నె యతినంకితంబు. కుటిలనీతిప్రచారంబుచేత నె యతిదుస్సంచగంబు. అపర్యవసానకార్యజాలంబుచేత నె యతిగహనంబు. అహితనవాప్రోద్ధరణంబుచేత నె యతిదుర్గరంబు నగు. ఇయ్యది యస్థిర ప్రకృతియందును, అవిక్రాంతునియందును, అవివేకియందును, అకృతజ్ఞనియందును, అప్రియవాదియందును, అనుతాపహునియందును, అబ్రహ్మణ్యునందును, అమితవత్సలునందును, అజితేంద్రియునందును నడుగు బెట్టనేరదు. వేవ్వండు సమగ్రంబులగు గుణంబులచేఁ చంచలప్రకృతి యగునీరాజ్యభరంబును బ్రతిబంధింపఁజాలునో,

వానియందు గురుజనులు నిర్భయంబుగ, రాజ్యభారంబు నిడుదుగు. కాన యీ వెఱుంగవలయు. నాయును దోషంబు లేదు. ఈటియు నియ్యడ నీవీభారం బెవరియందునిచి దోషంబునవైన నాచరించెదవు? నీవ సర్వలోకానురంజనరీతుకయి యత్నింపవలయు. మాకు గాలంబు గతిం చె. ఏను చిరకాలంబుననుండి పాలించుచుంటి. లోభంబుచే బ్రజల బీడింప నైతి. అవమానింబుచే గురువుల గోపింపజేయనైతి. మదంబుచే సజ్జనుల విముఖులగావింపనైతి. క్రోధంబుచే బ్రాణుల భయపెట్టనైతి. కామంబుచే బరలోకంబు హింసింపనైతి. మతియు రాజధగ్గంబు ననురోధించితిగాని స్వరుచినిగాదు. వృద్ధుల సేవించితిగాని వ్యసనంబులగాదు. సజ్జనచరితంబు లనుసరించితిగాని యంద్రియంబులగాదు. వృత్తంబు రక్షించితిగాని శరీరంబుగాదు. నిందకు భీతిల్లితిగాని మరణంబునకుగాదు. యశావనంబున సురలోకంబునను దుర్లభంబు లగుభోగంబుల ననుభవించితి. నీజన్మంబుచే గృతార్థుండ నైతి. ఇంక నా కిదియ వాంఛితంబు. ఏమన, దారిపరిగ్రహంబుగాంచిననీయందు సకలరాజ్యభారంబు నిచి తొల్లిటిరాజులు చనినమార్గంబు ననుసరింపగలనీని యెంచుచుండ దాని కీష్టేశంపాయనవృత్తాంతంబు నిర్బోధకంబయ్యె. కాన యీ వరిగినను దడవు సేయవలదు, అని. పలికి తాంబూలంబు నొసగి యనిపెను. అంతఁ జచ్చి పోయెను మనోరమానిలాసనతులవలనను సెలవుగోని నగరంబు వెడలి శివానదిం దాటి చనుచు మనంబున నిట్లు వివర్ణించెను.

చంద్రాపీఠనిలంపులు.

‘వైశంపాయనుండు నన్నుఁగని సిగ్గునఁ బఱచెనేని నత నివెన్నంటి గాఁగిలించుకొని నుహృత్సమాగమసుఖం బనువిం చెదను. అతనింగూడి మహాశ్వేతం గాంచెదను. అట సైన్యం బునిచి మహాశ్వేతతో హేమకూటంబున కరిగెదను. అంత నన్నుఁ గాంచి కుసుమశయనంబుననుండి లేచుకాదంబరింజూచి కనుగవఁ గృతార్థత నొందించెదను. మదలేఖాప్రలేఖల నా దరించెదను. మహాశ్వేత మాయిర్వురకును బరిణయంబుయ త్నింపఁ బాణిగ్రహణంబు నిర్వర్తించెదను. ఆగంధర్వరాజనం తనతో సహస్రవారానుభూతంబయ్యు నపునరుక్తంబునై య పరప్రకారం బైననిర్వాణసుఖంబుంబోలు సమాగమసుఖం బ నుభవించుచు నాసుందరితో నామూర్త్యుప్రదేశంబులయందు విహరించుచుండెదను., అని యాలోచించుచు నాఁగలి దప్పుల నై నలెక్కఁ గొనక రేలుంబవట్లుబ్రయాణంబు సేయుచుండెను.

పర్వవర్ణనము.

అంత గంతస్వప్రదేశం బతిదూరం బగుటంజేసి మధ్య మార్గంబుననే మార్గంబునకుఁ గాలసర్పంబును, చంద్రునకు రా హువును, మదన సారణంబునకు మదాగమనంబును, విరహు లకు మృగాంధతమనప్రవేశంబును, పాంథులకు నిగడబంధనం బును నగువర్షస్తువు నికంతరంబు ధారాసారంబుల వర్షించుచు గమనంబునకు విఘ్నకారి యయ్యెను. అప్పుడు గగనంబున

గర్జించు మేఘంబులచేతను, సంతరాశంబున నటించుచాలేకంబులచేతను, పుడమియందు. శార్దూపంబు సేయుదగ్ధరంబులచేతను, దెసలయందు పీచుమేఘవాలంబులచేతను, వనంబులయందు, గోకారవంబులిను నెమ్ములచేతను, గిరులయందు, బ్రవహించునిర్ద్వరంబులచేతను విస్తృతం బైనధారారంబుచే నుత్కంఠితుండై యెందును విశ్రమింపక నడుచుచు దారిలో మేఘనాదునిఁ గాంచి 'పత్రలేఖావృత్తాంతం బనల నడుగ నగు. తొలుత వైశంపాయనునివృత్తాంతం బడుగుదు నని యెంచి 'నీ వచ్చోదసరస్తీరంబున వైశంపాయనుం గాంచితివా? అందుండుటకుఁ గారణం బడిగితివా? దాని కతం జేమి చెప్పెను? అతండు నాప్రస్తావంబు దెచ్చెనా? తలిదండ్రుల కేమైన వార్తయని చెనా? నీవు బోధించితివా? అతనియభిప్రాయం బెఱింగితివా? అటునుండి వెడలిపోనేరఁడుగదా? ధర్మనం బొసంగునా? నాయనుసయం బాలించునా? అతం జేమి చేయుచుండును? ఎట్లు కాలంబు గడపుచుండును?, అన విని వాఁ డిట్లనియె:— 'దేవ, దేవరవారియావతిచొప్పునఁ బత్రలేఖ నందు విడిచి వచ్చితిఁగాని యేనేమియు. నెఱుంగ, నని చెప్పుచుండఁ గాదంబరిని దలంచి వైవర్ణ్యంబు నొంది, జలధరంబులఁ గాలపురుషులఁ గను, స్ఫురితంబులఁ బ్రేతపతిపటహర్షానంబులుగను, వర్షధారల స్మరకరంబులుగను భావించుచు, భయంబుచే సత్త్వంబును, కార్యంబుచే బలంబును, వైవర్ణ్యంబుచే గాంతిని,

మోహంబుచే మతిని, విషాదంబుచే ధైర్యంబును, బాష్పంబు
చే గనుగవను శూన్యంబు గావించి యెట్లెట్లో జీవితంబు ధ
రించి యచ్చోపంబు ప్రవేశించెను. ప్రవేశించుచునె యాశ్వికు
లతో నిట్లనియె :— ‘ ఒక వేళ ‘సివైశంపాయనుండు మమ్ము
గాంచి లజ్జచే బుఱుచును, కాన మీరలు నాలుగుప్రక్కల
నవహితులై యుండవలయు, నని వచించి తురగాయాధుండై
లతాగహనంబులను, తరుమూలంబులను, శిలాతలంబులను, ల
తామండపములను జూచుచు సంతటఁ బరిభ్రమించెను. ‘నిశ్చ
యంబుగనితండు పత్రలేఖాముఖంబున నాయాగమనవృత్తాం
తంబు విని ముందుగ నెయిటనుండి తొలఁగిచనియె. అట్లుగా
దేని సతం పున్న చిహ్నంబైన నేలకానిం బడదు? కాన కష్టంబు
ప్రాప్తం బయ్యె. వైశంపాయనుం గానక యడుగిడఁ బాదంబు
లుత్సహింపవు. మన్మథశరవిధ్గంబులై కాదంబరిం జూడఁ దమ
కించునాప్రాణంబులు మఱం బైనవిలంబంబు సహింపవు. అన్నిం
ట విసమృద్ధ నైతి., అని చింతించి ‘ యొక వేళ సతనివృత్తాం
తంబు మహాశ్వేతకుఁ దెలిసి యుండెడినో, యని తదాశ్రమం
బునకు సరుగ నెంచి సమీపమున పైఁనయంబు నిలిపి మహాశ్వే
తాశ్రమంబునకుం జని రాజపుత్రులు కొండలు తోడరా లో
నఁ బ్రవేశింప గుహాద్వారంబుననె శిలాతలంబున సభోముఖ
యై కూర్చుండి తరళి..తనశరీరంబు పట్టుకొని యుండ నిరంత
రము సక్రుధారలు గార్చుచున్న మహాశ్వేతం గాంచి చంద్రాపీ

దుండు తనచిత్తంబున నిట్లు తలంచెను. 'కాదంబరికే యనిష్టంబు ప్రాప్తంబయి యుండు. న్నోవు. అట్లుగాదేని మహాశ్వేత కిట్టియవస్థ యేల నొడము?, నని యెంచి యాశిలాతలంబున నొక్కచోఁ గూర్చుండి 'ఏమి యిది? యని తరళిక నడుగ వది మహాశ్వేతముఖంబు నవలోకించె. నంత మహాశ్వేత గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె:—

మహాశ్వేత చంద్రాపీడునకు వైశంపాయనుని మరణంబు దెల్పుట.

‘మహాభాగ, ఏ మని విన్నవించు, ఏను కేయూరకుని వలన నీ వుజ్జయిని కిరిగితి నని విని చిత్రగఢుని మనోరథంబును, నాయిష్టంబును నెఱవేరదాయె, నని చింతించి వైరాగ్యంబున నతితపంబు సేయ నిశ్చయించి వచ్చి యిట రూపంబునను. వయస్సునను నీ కెనయగు బ్రాహ్మణకుమారుం గాంచితి. అతండు నన్నుఁ జూచి యపరిచితుండయ్యు బరిచితునివలెను, ఊరకుండయుఁ బ్రార్థించువానివలెను, భయపడువానివలెను, దుఃఖించువానివలెను, ఏమియు స్మరించువానివలెను, ఆకర్షించువానివలెను తెప్ప వ్రేయక నన్నుఁ గాంచి యిట్లనియె:—

‘నుతనూ, నకల మగ్గుప్రాణిజాతంబును జన్మంబునకును, వయస్సునకును, ఆకృతికిని సదృశంబు నాచరించుచు నింద్యత నొంద నేరదు. నీ కిట్టియనదృశం బగుయత్నం బేల? మాలతీ కుసుమసుకుమారం బైనయీతనువుననుచులేం బగుతవశ్చరణాయాసంబుచే వ్లాని నొందింపనేల? రూపగుణహీనుండైనను

జన్మించినవానికి జీవలోక సుఖంబులనుభవించబడి శోభిల్లును. ఇక నాకృతిమంతః డగుజనున, కేమి చెప్పవలయు? నినుఁజూచి కన్యక మైహికసుఖంబులకు విసుఖయై తపంబునఁ దనువల్ల నాయాసపఱుచునెడఁ గునుమకార్ముకుండు విల్లువట్టుట వ్యర్థంబ కదా? చంద్రుండుడయించుట రిత్తకేగదా? వసంతాగమంబు నిర్భకంబు. ఉపవసమలయానిలంబుతో నేమి కార్యము? అనుటయు నేను పుండరీకునివృత్తాంతంబున నిగుత్తుకురాల నగుటంజేసి యతం డట్లు పలుకుచున్నను, నీ వెవ్వఁడవు? ఇచ్చటి కేల వచ్చితివి? నన్నేల యిట్లు పలికెదనని పక్షకకదో వేరు చోటి కరిగి దేవతార్చనకుసుమంబులఁ గోయుచుఁ దరళికతో నిట్లుంటిని. తరళిక, ఈబ్రాహ్మణకుమారుం డెవ్వఁడు? ఈతని యభిప్రాయంబుజూడ వేఱుగాఁదోచెడిని. కాన యితఁ డిటకు మగుడ రాకుండునట్లు వారిపుము. నివారితండయ్యు నిటకు వచ్చునెడ వానిక యప్రియంబు గలిగెడిని., అన విని తరళికవారిచినను నతంకు మదనునిదోషంబుచేతనో, అనర్థంబు గానుండుట చేతనో యనుబంధంబు విడువఁ డాయెను. అంత నొకనాటి రాత్రి వెన్నేల గాయుచుండఁగను, తరళిక నిద్రించుచుండఁగను, ఏ నీ శిలాతలంబీనుఁ బన్నుండి పుండరీకునిఁ దలఁచి, మందభాగ్యనగునాయభాగ్యంబున దివ్యపురుషునిభాషితంబు నసత్యంబయ్యె. అమ్మహాత్ముండు దయదలఁచి యిది యెట్లో జేవించుత, మని యూహించి యుండును., అని తలంచుచు

మేల్కొంచియె యుంటిని. అప్పుడున్నాదంబున మత్తునిపిలెను, నావిష్టనివలెను వచ్చినయుక్కుమారకుంగాంచిభయపడి చిత్తంబున నిట్లు వితర్కించితి. 'అయ్యో! కష్టంబు ప్రాప్తం బయ్యె. ఇతం దున్నదంబున నేతెంచి నన్నుఁ బ్రాణిచే స్పృశించినను నే నీ శరీరంబు విడువవలసివచ్చును. అప్పుడు శ్రుండరీకునిదర్శనంబు గోరి చిరకాలంబుననుండి దుఃఖంబుల సహించి ప్రాణంబుల ధరించుట వ్యర్థమే యగు., అని యే నాలోచించుచుండఁగనె వాడు నమీపించి యిట్లనియె:—'చంద్రముఖ? చంద్రుండు కుసుమశరనహాయంతై నన్ను వధింప నుద్యమించుచున్న వాడు. కాన శరణంబు సొచ్చితి. అర్తుడ నగునన్ను రక్షింపుము. నాజీవితంబు నీయధీనంబు, శరణాగతరక్షణంబు తపోవంతులకును ధర్మంబై కదా? నన్ను శరీరదానంబున మన్నింపవేని నీయిందుకందర్పులచే హతుని గాఁ దలంపుము, అనుటయు విని యేను శీఘ్రంబ రోషానలంబుచేఁ గాల్చునట్లు వానిం గాంచి క్రోధాతిశయంబునఁ గఠినంబుగ నిట్లంటిని. 'అ! పాపా, నన్నిట్లు పలుకునీతలపై పిడుగేల పడదు? నీ నాలుక వేవిధంబుల నేల చీలదు? నీవ్యాధి యేల పడదు, నీతనువున శీఘ్రాశుభ సాక్షిభూతంబు లగుపంచమహాభూతంబులు లే. నీని తలంచెద. అవి యుండునెడ నిట్లు పలుకు నిన్ను నగ్ని యేల భస్మంబునయిదు? వాయు వేల యపహరింపదు? జలం బేల ముంపదు? ఇపుడమి యేల పాతాళంబు చేర్పదు? ఆకాశం బేల శూన్యంబు గావిం

పదు? వ్యవస్థితం బగునిజ్జగంబునఁ గామచారి యగుతిర్యగ్జాతివ
 లె నేమియు నెఱుంగని నీ వెట్లు జన్మించితివి? స్థానాస్థానంబు లె
 ఱుంగకపల్కుచిలుకవోలే నెవ్వనిచే మాటలు నేర్పబడితివి? నీ
 వట్టిశుకజాతియందుఁ బుట్టియుండితేని మముబోంట్లఁ గామించి
 మాకుఁ గ్రోధంబు గలిగింపకుండుదువుగదా? అని పల్కి చం
 ద్రాభిముఖునై దోసిలి యొగ్గి, 'వరమేశ్వర, లోకపాలులార,
 ఏను పుండరీకునిఁ గాంచినది మొదలు మనంబుననైన నొరునిఁ
 జింతింపనైతినేని నప్పు డీనత్యవచనంబున నీతం డే జెప్పిన జాతి
 యంద వడుఁగాత, మని యే బలికిన యనంతరమె యతం
 డనవ్యాం బగుమదనజ్వరవేగంబుననో? సద్యస్కాలంబునఁ బరి
 వ్యంబై నతనపాలకంబుగౌరవంబుననో, అట్లుగాక నావచ
 నంబుసామర్థ్యంబుననో? ఎఱుంగ. మొదలు తెగఁగొట్టబడిన
 చెట్టువలె నిశ్చేతనుండై పుడమిపయి బడియెను. అతం డట్లు
 నిర్జీవితం డగుడు నాక్రందనంబు సేయునలెని పరిజనులవలన
 నితండు మహాభాగుని మిత్రంబై యని విని లజ్జించి కన్నీరు
 గార్చుచు వగచుచున్నదానను.,

చంద్రాపీడుండు కైకంఠాయనునిమృతి విని ప్రాణంబులు విడుచుట

అస పీడి చంద్రాపీడుండు కనుగవ మూసికొని భగవతి
 నీవు యత్నించినను నాకీజన్మంబునఁ గాదంబరీసమాగమ
 సుఖంబు ప్రాప్తిప లాయె. గాన జన్మాంతరమం దైవఁ
 గలుగఁ జేసెడుగాత., అని పలుకుచు గుండియ వగులుట

ననువుల విడిచెను. అంతః దరళిక మహాశ్వేతశరీరంబు విడిచి చంద్రావీడుని శరీరంబు పట్టుకొని భర్తృదారిక, చంద్రావీడుని జూడ వేటువిధంబుగఁ దోచెడి. కదలించినను కదలఁడు. కన్నులు దెరివఁడు. నిట్టూర్పు విడువఁడు.

తరళికయు, రాజపుత్రులును చంద్రావీడు నుద్దేశించి కోకించుట.

‘హా! చంద్రావీడ, కాదంబరీప్రియ, ఇప్పుడక్కాదంబరిని విడిచి యెట కేగెదవు?, అని తరళిక దీనారానంబు నేయుచుండఁ జంద్రావీడుం గాంచి మహాశ్వేత నిశ్చేష్టిత యయి యుండ, ఆ మహాపాపా, దుష్టతాపసి, ఎంతపని చేసితివి? సకల జగత్పీడ సపహరించిన తారావీడుని కులంబు నిర్మూలము నేసితిగదా? ప్రజలనాథలైరి. ఇప్పుడు లక్ష్మీ యెవ్వనిముఖంబు చూచెడిని? భూమి కెవ్వం డాధారం బగు? నేనకు లెవ్వని నేవించెడిని? దేవ, చంద్రావీడ, ఈవు సర్వంబు విడిచి యెట్లు కథామాత్రావ శేషుండ వైతివి? ప్రజ లిప్పు డెవ్వనిఁ జేరుదురు? సాధువులకు గతి యెవ్వఁడు? నీవు విపన్నుండ వైన తారావీడునిచే వహింపఁబడుభూభారం బెవ్వఁడు వహింపఁ గలఁడు? ధీరుండ వైనను భీరువునకుంబలె దుఃఖింబుచే డెందం జెట్లు భిన్నంబయ్యె? దయాళుండవైనను నీకు మాయందు నిర్దయ! యెట్లు గలిగెను? దేవ, ప్రసన్నుండ వగుము. ప్రాణంబుల ధరింపుము. నిన్ను విడిచి తారావీడమహారాజును, విలాసవతియు, శుకనానుండును, మనోరమయు, రాజులు, ప్రజలును మీఁదం బైనఁ బ్రా

ణంబుల ధరింపరు. ఇంధజను విడిచి యొక్కండ వెక్కడి కరిగెదవు? నీ కిట్టికఠినత్వం బెట్లు గలిగె, నని పరిజనం బ్రాకం దించుచుండ 'హా! హా! ఇదియే మిట్లు వచ్చె, నని రాజపుత్ర లోకం బుద్ధ్యాంతి నొందెను. అప్పు డింద్రదాయుధంబు చంద్రదాపీడునివదనంబునఁ జూడ్కినిడి యతిదీనంబుగ హేమారవం బు సేయుచు దురంగమత్వంబు విడువఁ దలంచి నటు లుండెను.

కాదంబరి మహాశ్వేతాశ్రమంబుకు వచ్చుట.

అంత నక్కడ చంద్రదాపీడుండు వచ్చు నని పత్రలేఖ వచింప విని కాదంబరి శృంగారవేషంబు దాల్చి పత్రలేఖ చేయి పట్టుకొని మదలేఖతో మహాశ్వేతాశ్రమంబునకుఁ జను దెంచుచు 'మదలేఖా, పత్రలేఖ యేమో చెప్పుచున్నది. ఆ కఠినహృదయుం డరుదెంచు నని యేను విశ్వసించును. హిమ గృహంబున నట్టియవస్థఁ గాంచియు విశ్వసించక యతండు సేసినవక్రభాషితంబు దలంచెడుగదా! మరణంబు నొందె నని వినియు నాయవస్థ విశ్వసించడు. ఇయ్యది నాకయి యిట్టిటి దుఃఖమొందెడి నని యతని మనంబున నుండునెడ రానె రా నేరఁడు. కాన యతండు వచ్చినను తేను చూడను. సంభాషింపను. పాదంబులపైఁ బడినను నతనిప్రార్థన సంగీకరింపను. నీవు నన్నుఁ బ్రసాదించవలదు.' అని పలుకుచునె చంద్రదాపీడ దర్శనాత్ముక్యంబున గతునాయాసంబుం దలంపక యచ్చోటు చేరెను. వచ్చి యమ్మతంబు నెత్తినరత్నాకరంబహాలెను,

ఇందు రహితం బైననిశాప్రబంధంబునుంబోలెను, సాయక మణిరహితం బగుహారంబునుంబోలెను జీవితరహితం బై యున్న చంద్రావీడశరీరంబుం గాంచుచునె తలవాంచి నేలపై బడుచుండ మదలేఖ కాదంబరిని పట్టుకొనియెను. అప్పుడు పత్రలేఖ కాదంబరిచేతినుండి చేయి విడిపించుకొని స్మృతి దప్పి ఘటమిపై బడియెను. కొంతసేపునకుఁ గాదంబరి తెలివి నొంది యట్లు మూఢవలె నిట్టూర్పు విడువను మఱచి నిశ్చలదృష్టియై శ్రీస్వభావవిరుద్ధం బగుచిత్తంబుతో నుండెను. అట్లున్న కాదంబరిం గాంచి మదలేఖ యార్తనాదంబు నేయుచుఁ బాదంబులపై బడి యిట్లనియె: — ‘ప్రియసఖ, ప్రసన్న వగుము. దుఃఖ భారంబు విడువుము. దుఃఖభారంబును బాష్పమోక్షంబున విడువనియెడ నధికజలంబునఁ బీడితం బైనతటాకంబుపగిది నీ హృదయంబు వేయితునుక లయ్యెడిని. మదిరను, జిత్రరథుని నఁజేంపుము. నిన్ను విడిచి యాకులద్యయంబును జీవింప నేరదు సుమా?, యని పలుక కాదంబరి నవ్వి యిట్లనియె:—

కాదంబరి మదలేఖ కప్పుగింతు నెప్పుట.

‘ఓసి, యున్మత్తా, చూడఁగనే వేయితునుకటంగాని వజ్ర సారం బైనయీకఠినహృదయ మెట్లు వగుతును? మఱియు నెవ్వత జీవించునో, దానికిఁ దల్లి, తండ్రి, సఖులు, పరిచనంబు నిదియంతయుఁ గలదుగాని మృతినోందు నాకేల? ఎట్లొనాకుఁ బ్రియతమశరీరంబు దొరకను. జీవించినశరీరంబును

సంభోగంబుచేతనో? నిర్ద్వంద్వగు శరీరంబు ననుమరణంబుచేత
 నో రెండువిధంబులను సర్వదుంఖంబులు నువకాంతి నొందెడిని.
 కాన దుఃఖంపనేల? స్వర్గమనోన్ముఖుం డగు దేవునకు రోద
 నంబుచే నమంగళం బెట్లాచరింతును? పాదధూళివలె బా
 దంబుల న్ననుగమించు సంతోషసమయంబున నెట్లు రోదనం
 బునేయుదును? నాకు దుఃఖ మేమి? నాకిప్పుడు సర్వదుఃఖంబు
 లును దూరీకృతంబు లాయె. ఇప్పుడును రోదనము సేయ నేల?
 ఎవ్వనికయి కులక్రమంబు గణింప నైతిన్, గురువుల నపేక్షిం
 పనైతిన్, ధర్మం బనురోధింప నైతిన్, జనాపవాదంబునకు
 వెఱవనైతిన్, లజ్జను పరిత్యజించితిన్, శిశిరోపచారంబులచే
 సభజనంబును దుఃఖపెట్టితిన్, ప్రియనఖ యైనమహాశ్వేత నా
 యానపెట్టితిన్, మహాశ్వేతకలంబున చేసిన పఠిననుగూడ
 వేటువిధంబు సేసితిన్, అట్టిప్రాణేశ్వరుండు నాకయి ప్రాణం
 బులు విడువ నేను ప్రాణంబుల నెట్లు వహింతును? నాకిప్పుడు
 మరణంబు శ్రేయంబుగాక లజ్జాకరం బైనజీవితంబు శ్రేయం
 బుగాదు. నీకు నాయందు స్నేహం బుండునెడ నాతలిదండ్రు
 లు శరీరమును విడువనట్లు చేయుము. వారలకు నాయందు
 గలమనోరథంబు నీయందు దీర్చికొను నట్లొనరిపుము. ఏను
 పరలోకంబున కరిగినను నాసభజనంబును, పరిజనంబును శూ
 న్యం బగునాభవనంబు గాంచి దెసల కరుగకుండునట్లు చరిం
 పుము. నాపుత్రుం డగుసహకారపోతంబునకు మాధవీలతతో

వివాహమంగళంబు నీ వ నిర్వర్తింపుము. ఏను చరణతలంబు చేలాంచిన బాలాశోకవిటపంబు వల్ల వంబును గల్గెపూరంబున కయినఁ ద్రుంపకుము. నాపెనిచినమాలతీలతకునుమంబులను దేవతార్చనక కోయవలయు. గృహఘరిచయంబు శేనియడవి మనుజుని నడవియందె విడువవలయును. నాక్రీడాపర్వతంబు నొకతపసి కొసంగవలయు. నాశరీరోపకరణంబుల బ్రాహ్మణుల కర్పింపవలయు. నావీణియ నీవ యునుచుకొనవలయు. కడమ కృత్యంబుల నీకు రుచించిన ట్లాచరించునది. ఏను జం ద్రాపీఠుని కంఠంబు గ్రహించి చితానలంబున శరీరంబు విడువఁ గలను, అని పలుకుచుఁ దన్నుఁ బట్టుకొనియుండిన మదలేఖను విదలించుకొని మహాశ్వేతకంఠంబు గాఁగిలించికొని నిర్వికార వదనయయి యిట్లనియె.

“ప్రియనఖ” నీ కెట్టిదో. చూశ కలదు. దానిచేతనె యనురాగపరనశవయి పునస్సమాగమంబునుఁ గోరియున్న దానవు. నాకట్టియాశ లేదు. కాబట్టి మగుడ జన్మాంతర సమా గమనంబునకయి వేడ్కెదను. అని పలికి మరలి వచ్చి శిరంబుచే జం ద్రాపీఠుని చరణంబులకు వందనంబు చేసి తనచేతులతో నతనిపాదంబులఁ దనయంకంబున నిడికొని యుండెను. అంతఁ గాదంబరీకరతల స్పర్శంబుచే జం ద్రాపీఠ దేహంబుననుండి చంద్రధవళం బగునొక లేజంబు వెలువడినట్లు తోచెను. అనంతర మంతరిక్షంబున నశరీరవాణి విన నయ్యెను.

దిక్షువురుషుండు కాబంబరి నూటించుట.

“వత్సా, మహాశ్వేతా” ఇంతకు మున్ను నేనని నూటించితిని. వుండరీకుని శరీరంబు నాలోకంబున నున్నది. చంద్రావీడుని శరీరంబును శాపదోషంబున నాత్మచే విడువఁ బడినను గాదంబరీకరతలస్పర్శంబుచే నాప్యాయమానంబయి యోగిశరీరంబునుంబోలె నుండును. మీసమ్మిగకయి శాపక్షయం బగునందాఁక నిత్యను వంద యుండవలయు. జలమునందుఁగాని యగ్నియందుఁగాని ప్రేయక సమాగమప్రాప్తి యగునందాఁక బ్రయత్నంబునఁ బాలించుచుండవలయు, అనువచనంబు నాలించి పత్రలేఖ దక్ష నెల్లరును గగనంబు గాంచుచుండిరి. అంత నత్రేజంబుచే బ్రత్రలేఖ తెప్పిటిలి లేచి వేగంబునఁ బరుగిడి యింద్రాయుధంబుం బట్టుకొని దేవుండు దూరం బరుగ నీవిచట నొంటిమై శోభింప వనుచు నింద్రాయుధంబుతోఁ గూడ నచ్చోదంబునం బడియెను.

అనంతరమే యచ్చోదంబుననుండి యొకతాపసకుమారుండు వెడలి వచ్చి మహాశ్వేతం గాంచి ‘గంధర్వరాజపుత్రి’ జన్మాంతరం బొందినన న్నెఱుంగుదువా? అనుటయు మహాశ్వేత లేచి శోకానందమధ్యవర్తినియై ప్రణమిల్లి ‘భగవంతుడా, కపింజల, ఈయభాగ్యను దలంప వైతివిగదా? అట్లు గాదేనిఁ బుండరీకుండు స్వర్గగతులడై నను జీవించి యున్ననన్ను దలంపకుంట యుచితంబ యగు. కాన చెప్పము. వుండరీకశరీరంబు

గొంపోయినవారెవరు? ఏల కొంపోయెను? అతనివృత్తాంత మేమి? అతం డెందున్నవాఁడు? నీ వెఱుంగుదువా? ఇందాఁక వార్తనైన నేల చెప్పవైతివి? నచ్చెల్లిని విడిచి నీ నొంటిమెయి నేల వచ్చితివి, అని యడుగఁ గాదంబరీపరిజనంబును రాజపుత్రలోకంబును నచ్చెరువునఁ గాంచుచుండఁ గపింజలుం డిట్ల నియె:—

కపింజలుండు మహాశ్వేతకుఁ బుండరీకాదుల కాపదోషంబు నెఱింగించుట.

‘గంధర్వరాజనందన’ వినుము. అట్లార్తప్రలాపంబు నేయుని నొంటిమెయి విడిచి వయస్యస్నేహంబున ‘నాప్రియ నుహ్మదు నెటకుఁ గొనిపోయె, దని యాపురుషువెన్వంట నరిగితి. ఆపురుషుండు నాకు మాఱువల్క-కయె చంద్రలోకంబున కరిగెను. అచ్చట మహాదయం బనుసభలోన నిందుకాంత మణిమయం బగుగొప్పపర్యంకంబునఁ బుండరీకశరీరం బునిచి నాల్గో. నిట్లనియె:—‘కపింజల? నన్నుఁ జంద్రునిగా నెఱుంగుము. ఏను జగదనుగ్రహంబునకయి యుదయించి నాకృత్యంబు నిర్వర్తించుచుండఁ గామదోషంబున నీప్రియమిత్రుఁడైన నన్ను శపించెను, ‘నీవు నన్నుఁ గరంబులచే సంతాపపఱిచి ప్రియాసమాగమనుఖంబు నొందకమున్న శతావీయుక్తుఁ గావించితివి. కాన నీవును గర్మభూమి యగునీభారతవర్షంబునఁ బ్రతిజన్మంబునను ననురక్తి నొంది ప్రియాసమాగమనుఖంబు నొందకయ తీవ్రం బగుహృదయవేదన ననుభవించి జీవితంబు

విడిచెదగాత., నావిని యేను శాపాగ్ని చే మండిపడి యీని
 ర్వివేకబుద్ధి నిరపరాధి నగున న్నేల శసించె, నని కోపించి 'నీ
 వును నాకు సమంబుగ నుఖదుఃఖంబుల నొందు చుండెగ, వని
 వానికిఁ బ్రతిశాప మిచ్చితి, కోపంబు దొలంగిన పదంపడియిట్లు
 విమర్శించితి, 'మహాశ్వేత నాకిరణంబులవలనఁ గలిగినయపు
 రసల కులంబున జన్మించినగౌరియందుఁ బుట్టెను. అక్కన్య
 తనంతనయితని భర్తనుగా వరించెను. ఇతండు న్యయంశ్చతంబ
 గుశాపదోషంబున మర్త్యలోకంబున నినుమాటు పుట్టక తీరదు.
 అట్లుగాదేనిఁ బ్రతిజన్మంబున ననువీపు చరితార్థంబు గానేర
 దు. కాన యీశాపదోషంబు విడుచునంతకు జీవరహితం
 బగునీశరీరంబునకు వినాశంబుగలుగకుండుత, మనియే గొని
 వచ్చితి. మహాశ్వేత నూటించితి. ఈశరీరంబు నాతేజంబున
 నావ్యాయనంబు గొనుచుండును. నీ విపుడు చని యావృత్తాం
 తంబు శ్వేతకేతున కెఱిగింపుము. అతం జేదేనిఁ బ్రతిక్రియ
 సేసినఁ జేయంగలఁడు., అని పలికి నాకు సెల వొసంగెను.
 ఏను వయస్యుని విడిచి శోకాంధుండవై చనుచు మార్గంబున
 నతికోపి యగునొక్కవైమానికు నుల్లంఘించితి. అతండు
 నన్నుఁ గాల్చుచునివలె గాంచి యిట్లనియె:—'దురాత్మా'
 మిథ్యాతపోబలగర్విత, గగనమార్గంబు విస్తీర్ణంబయియున్న
 ను నీవు తురంగంబునుంజాలె నన్నతిక్రమించితివి. కాన తురం
 గమంబవై మర్త్యలోకంబున నవతరింపుము., అన విని యేను

గన్నీ రొలుకదోసిలి యొగ్గి 'భగవంతుడా, ఏను వయస్యశో
కాంధుండనై నిన్నతిక్రమించితిగాని యవమానబుద్ధిచే గాదు.
కాన శాపం బుపసంహరింపుము, నావిని యతం డిట్లనియె:—

‘ఇచ్చినశాపంబు తొలగింపవలనుపడదు. సికిది కొం
తకాలంబు మాత్రమె యుండునట్లు చేసెద. నీ వెవ్వనికి వాహ
నంబు వగుదువో, వానియవసానంబున స్నానంబు చేసి విగత
శాపుండ వయ్యెడు., అన విని యే నిట్లడిగి. ‘దేవ! అట్లైనను
నామిత్రునితోడను, చంద్రునితోడను శాపదోషంబున మర్త్య
లోకంబుననె జన్మించునట్లునుగ్రహింపవలయు, ననవిని యమ్మ
హత్ముండు ముహూర్తమాత్రంబు దివ్యదృష్టి నవలోకించి నా
తో నిట్లనియె:—‘ఉజ్జయినీనగరంబున సంతానార్థము తపం
బుసేయు తారాపీఠం డనుభూపాలునకుఁ జంద్రుండు తనయుం
డై జన్మింపఁ గలఁడు. నీనయస్యం డగుపుండరీకుండును నాత
నిమ్మత్రె యగు శుకనాసునకుఁ దనయుం డగును. నీ వారా
జనందనునకు వాహనత్వ మొండఁగలవు, అనుటయు సంతోష
నేను క్రింద నున్నసాగరంబునం బడితి. అటనుండి వ్హరువంబు
నై వెడలితి. అశ్వజన్మంబునను నాకుఁబూర్వజాజ్ఞానంబు గల
దు, దాననె యిక్కార్యంబు నెఱవేర్చఁ గిన్నరమీధునంబు వెం
బడి యీప్రదేశంబునకు జంద్రాపీఠం గొనివచ్చితి. కాన యీ
చంద్రాపీఠంబు చంద్రునియవతారము. మఱియు దొల్లింటియ
నురాగసంస్కారంబున నిన్నుఁ గోరి, యెఱుంగని నీచే శాపా

గ్నిదగ్ధం దైవవైశంపాయనుండు పుండరీకునియవతారము., అనవిని మహాశ్వేత 'హా! దేవ' పుండరీక, జన్మాంతరగతుండ వయ్య నాయం దమరాగంబు విడువవైతివా, నీవు లోకాంతరగతుండవై నను నీప్రాణంబులకు నేన రాక్షసి నై జన్మించితి. ఆవిభాత్ముండు నన్నుఁ బుట్టించుటకును, నాకు దీర్ఘజీవితంబొసంగుటకును నిన్ను పలుమాఱు హింసించుటయ ప్రయోజనంబయ్యె. పాపకారిణి నేన నిన్నుఁ జంపుకొని యెవ్వని నిందింతు? ఎవ్వనికిఁ జెప్పుదు, ఎవ్వని శరణుఁ జొత్తు? న న్నెవ్వఁడు దయఁ జూచు? నని విలపించుచుండఁ గపింజలుం డిట్లనియె :—'గంధర్వరాజపుత్రి, ఇందు నీదోషం బేమి కలదు? శాపదోషంబున మీయిర్వరకును దుఃఖంబు ప్రాప్తించె నని వచించితిగదా? మఱియు మీరు చంద్రునిభాషితంబు విని యుంటిరి. కాన యిర్వర శ్రేయంబునకయి తపం బంగీకరించితివి. తపంబున కసాధ్యం బేమి కలదు? అని బోధింపఁ కాదంబధి కపింజలునితో నిట్లనియె :—

‘భగవంతుఁడా, కపింజల, పత్రలేఖయు నీవును గౌలనం గ్రుంకితిరిగదా? పత్రలేఖా వృత్తాంతంబు దెలిపి యనుగ్రహింపుము. అసీ యడుగ నతం డిట్లనియె:—‘భగవతి, సలిలంబునఁ బ్రవేశించిన పదంపశివృత్తాంతంబు నేమియు నెఱుంగ. కాన చంద్రాపీడునియాత్మ యెం దుండెనో? వైశంపాయనుని జీవుం డెందు జన్మించెనో? పత్రలేఖవృత్తాంత మెద్దియో?

సకలంబు నెఱుంగ శ్వేత కేతుని పాదములంబున కరుగుచు
న్నాడ, నని వచించుచు నెగ్గెను. అంత సందఱు నాశ్చర్యం
బున నాకసంబు చూచుచుండఁ గాదంబరి మహాశ్వేతతో
నిట్లనియె:—

గాదంబరి చంద్రాపీఠ శరీరము నుపవశించుట.

‘ప్రియసఖ’ నమానదుఃఖిత్వముం గలిగించిన విధాతృ
నిచే జరకాలంబునకు ముఖంబుగ నిలుపఁ బడితిని. ఇప్పుడు నీకు
ముఖంబు గనఁబడిచి ప్రియసఖ యని పలుకుచు లజ్జింపను. నీ
కును నే నిప్పు డ ప్రియసఖ నైతిని. కాన యిప్పుడు నాకు జీవి
తంబైనను మరణంబైనను దుఃఖప్రదంబు గాను. ఇం దేది యా
వశ్యకంబనియే నెవ్వరి నడుగుదు? నా కెవ్వ రుపదేశింతురు? ఇం
దెద్ది శ్రేయ మో నీవ యుపదేశింపుము., అనుటయు మహాశ్వేత
యిట్లనియె:—‘ప్రియసఖ’ ప్రశ్నంబుతో నేమి? ఉపదేశంబు
యోనైన నేమి? ప్రియతమనమాగమప్రత్యాశ దుర్లంభ్య మగు.
అదియ నర్వంబుఁ జేయించు. పుండరీకునివృత్తాంతంబు కపింజ
లునివలన స్పష్ట మయ్యెగదా? అప్పుడు దివ్యపురుషుని వచన
మాత్రంబునను నేను దుఃఖంబు సహించియుంటిని. నీకు విశ్వా
సస్థానం బగుప్రియతమశరీరంబు నీయంకంబుననుండ నీకు చిం
తతో నేమి? ఈశరీరంబు వినాశంబు నొందకుండునందాక
నన్య మేమి నేయ నగు? అ ప్రత్యక్షంబు ప్రాసదేవతలను మృచ్చి
లాదినిర్మితంబు లైనవ్రతిమలయందు శ్రేయంబునకయి పూజా

నమస్కారాదులచే నుపచరించుచుండఁ బ్రత్యక్షదైవం బగు చంద్రునిమూర్తి లభింప నేమిచ్చెప్పవలయు? నని పలుకఁ జం ద్రాపీడశరీరంబు నొకశిలాతలంబున నునిచి తాను స్నానంబు చేసి శుచియై యాశరీరమును బూజించెను.

కాదంబర చంద్రాపీఠనిశరీరము కాంతియుక్తముగా
నున్న దని మదలేఖకుఁ జెప్పట.

అంత మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలంబున మదలేఖను బిలిచి ‘మదలేఖా, నా కీశరీరంబు తొల్లింటియట్ల కానంబడియెడి. కాన నీవు చూచి నిరూపింపుము., అనవిని మదలేఖ ‘ప్రియ సఖ, ఇందు నిరూపింప నేమి కలదు? అంతరాత్మ లేమిచే నిత్య నువునకు వ్యాపారం బుపరతి నొందెఁగాని ముఖంబు శోభను విడువక తొల్లింటివిధంబుననే చూపట్టుచున్నది, తక్కునంగం బులును నట్లే కానంబడియెడిని., అనుటయు సంతసించి మహా శ్వేతకును రాజపుత్రలోకంబునకును గనఁబఱుచుటయు రాజ పుత్రులు సంతసించి యిట్లనిరి. ‘దేవి, దేవుం డపుణ్యుల మ గుమమ్ము విడిచి పోయినను నాతనిమోముదమ్మి చంద్రబిం బంబునుం బోలెఁ బ్రకాశించు చుండుట్ల నీప్రభావంబు, అని వచింప వారల నాహారంబు గ్రహింపఁజేసి తానును మహాశ్వే తాదులతో శరీరస్థితి నాచరించెను. ఘఱునాఁడు కాదంబరి మదలేఖను బిలిచి ‘ప్రియసఖ, దేవునిశరీరము నుపచరించుచు కాపక్షయం బగునందాక నే మిందుండవలయు. కాన నీవు

చని యద్భుతం బగు నీవృత్తాంతంబు నాతలిదండ్రులకుఁ జెప్పి
వారలు నన్ను వేటువిధంబుగఁ దలంపనియట్లును, ఇప్పు డిచ్చ
టికి వచ్చి దుఃఖత నగునన్నుఁ జూడకుండునట్లును నొనరింపుము.
తల్లిదండ్రులఁ గాంచునెడ దుఃఖవేగంబు భరింపజాలను. దే
వుండు మృతినొందినప్పుడును గన్నీరు గార్పనిదాన 'దేవుండు
నిస్సంశయముగ జీవించునని తెలిసి యెట్లు గంట నీరుఁబెట్టుదు?',
నని వదించి యనిచెను. అంత వది యరిగి మరలి వచ్చి యి
ట్లనియె:— 'ప్రియసఖి, నీవాంఛితంబు సిద్ధించెను. నీతలిదం
ద్రు లిట్లు చెప్పి పుత్రైంచరి. 'అల్లునితోఁ గూడినకూతుం జూ
డవలయునని మాకోరికకావున నీ వ ప్రియునివరించుట మా
కుఁ బరమానందంబు. అందును లోకపాలుఁ డగుచంద్రుని
యవతార మగుట యుత్తమము. అట్లుగాన కొంతకాలంబుననె
శాపం బవసానంబు నొంద వరునితోఁ గూడియున్ననీదువద
నార్గవిందంబు గాంచెదము., నావిని కాదంబరి చంద్రాపీడుని
శరీరంబు దైవతంబునుంబలె నుపచరించుచుండెను.

తారాపీడునొద్దనుండి వార్తాహరులు వచ్చి ని మేఘనాదుండు
కాదంబరితో చెప్పట.

అంత నొకనాడు మేఘనాదుండు కాదంబరిం గాంచి
యి ట్లనియె :— 'వేది, యువరాజు రాదగ్గీ వయ్యె నని తా
రాపీడమహారాజు వార్తాహరుల ననివెనువారు వచ్చి చంద్రా
పీడుం జూడఁగోరిన వారితో నిచ్చటివృత్తాంతంబు చెల్పి యి

తైటం గెఱింగింపుమనిన వారు 'నీచెప్పినవార్తయటండని మ్ము. నీహంబో? భక్తియో? యనువృత్తియో? యువరాజుం జూడబలాత్కరించెడిని. కాన దేవికి విన్నవించి దేవుని పాదప్రణామంబుచే మాయాగమనప్రయానంబు సఫలంబు నేయు, మని విన్నవించున్నారు., అని విన్నవింప శ్వశురకులంబునకుఁ గలిగినదుఃఖంబుం దలపోసి కాదంబరి యిట్లనియె:—

'వారలు చూడఁ గోరుట యుక్తమే. దేవునిఁ జూడకయ యరిగి యట నేమి చెప్పఁగలరు? లోకాతీతం బగునిట్టివృత్తాంతంబు గనినను విశ్వాసంబు గలుగుట యిది. ఇకఁ జూడనిచో నేమి చెప్పవలయు?', కాన వారల నిటఁ బ్రవేశపెట్టుము. అని యానతిచ్చినయనంతరము. మేఘనాదునిచేఁ బ్రవేశపెట్టఁబడి సాష్టాంగదండప్రణామంబు నేసినయాసద్భ్రత్యులఁ గాంచి కాదంబరి యిట్లనియె:—'భద్రముఖులారా, తొల్లింటిచందంబున సశోభం బగువదనంబు గంటిరి గదా! ఇప్పుడు తారాపీడునొద్ద కరుగుఁడు. మృతశరీరంబు వినాశంబు నొందని వృత్తాంతంబు మీరు ప్రత్యక్షంబుగఁ గాంచినను వెల్లడి చేయవలదు. ఇక సచ్చోదనర స్తీరంబునఁ జంద్రదాపీఠం గాంచితి, మనియె వచింపుఁడు. జరిగినవృత్తాంతంబు వచించుచెడ మృతిని మాత్రము ఏశ్వసీంతురుగాని, శరీరము పశింపకుంటను విశ్వసింపరు. ఈవృత్తాంతంబు దెల్పి దూరంబుననున్నగురుజనంబును మరణసంశయం బగుకష్టంబునఁ బడవైచుటయం దేమి

ప్రయోజనంబు గలదని జీవితేశ్వరుండు జీవింప నీయడ్పుతప్ప త్రాంతంబు తనంతన ప్రకటంబు గాఁగలదు., నావిని వాగ్ లిట్లనిరి :—

‘దేవి, ఏ మని విన్నవించుము, ఏ మచ్చటి కరుగకుండుటచేగాని, అరిగి చెప్పకుండుటచే.గాని యివ్వార్త తెలుపకుండుట సంభవించు. ఈరెండును సంభవింపవు. ఏమన, యవరాజువైంశపాయసులవార్త తెలియక తారావీడమహారాజుచే జెప్పి పనుపఁబడినయేము వారిచేరువకు మరలిపోవకుండు డెట్లు? అరిగియు బుత్రులవార్త నెఱుంగ నుత్సుకు లగుతారావీడశుకనాసులవదనంబు లవలొకించి యేము నిర్వికారవదనులమై యుండుటయు నెట్లు? అని వచింపఁ గాదంబరి మేఘనాదునితో నిట్లనియె:—‘పరిచిత మగుజనంబున కిది యుచితంబు గాదని యెఱుంగుదు. ఐనను గురుజనంబునకు మనకిపరితాపంబు గలుగునని యెంచి యే నిట్లు వచించితి. కాన యిచ్చట నడచినసకలవృత్తాంతంబును బ్రత్యక్షంబుగఁ గాంచిన సత్యవచనంబు భృత్యులతో నరుగుఁ గాల, మనుటయు మేఘనాదుం డిట్లనియె:—‘దేవి, రాజులొకంబువార్త యేమి? ఈ భృత్యవర్గం బంతయుఁ గందమూలంబులఁ గుడుముచు ‘మాలోనొక్కండేని యువరాజును విడిచి నగరరిబస కరుగఁ గూడ, దని నిశ్చయంబు సేసికొనియుండెను. మఱియు నెవ్వారలు సంపదయందును, నాపదయందును నేకవిధంబున సేవించుటో, ప్ర

శంసింహబడియు గర్వింపరో, చెప్పకయ చేయుదురో, చేసి
యుఁ జెప్పకొనరో, పరాక్రమించి పొగడికొనరో, పొగడఁబడి
లజ్జితురో, సంగ్రామంబులయందు ధ్వజంబులపోలె ముందు
నిలుతురో, దానకాలంబున వెనుక డాఁగియుందురో, నిజగృ
హంబుకంటె స్వామిపాదమూలంబున ముఖం బుండుదురో, వా
రలె భృత్యులుగాక మఱి యెవరు చూచుచును సంధులవలె
ను, వినుచును బధిరులవలెను నుండువారు భృత్యులె, కాన
భృత్యవర్గం బంతయు నిచ్చటనయుండఁగల దని విన్నవించి
త్వరితకుం డనుకుమారసేవకునిఁ బిలిచి వానిని వార్తాహరుల
తోననిచెను.

వార్తాహరు లుజ్జయిని ప్రకేశించుట.

అంతఁ బెక్కుదినంబులు గడచినను విలాసవతి పుత్రు
నివార్త తెలియక పరితపించుచు ననంతరగరదేవతల నర్చింప
మాతృకాయతనంబునకు విచ్చేసి 'దేవి' అదృష్టము ఫలించె
ను. మాతృకలు స్రవన్ను లైరి. వార్తాహరులు వచ్చుచున్నా,
రని పరిజనంబువలన విని యానందబాష్పంబులు గ్రమ్మినదృ
ష్టిచే దెనలం గాంచి వాఙ్మయంబున నాచెవిలోన నిట్టియమ్మ
తంబు నెవరు గ్లిరిపిరి? ఎవరు చూచిరి? ఏమి చెప్పిరి? అని
యడుగుచునె చూచుచుండెను. ఆసమయంబున వార్తాహరు
లను గాంచి పురజిగ్గులు, 'యువరాజు వచ్చుచుండెనా' ఎంత
దూరంబున నున్నవాడు? మీరు గంటిరా? వైశంపాయనుండు

గలసెనా? అతండును వచ్చుచుండెనా? అని యడుగుచున్నను మాటు వల్కక నాసాగ్రంబున దృష్టి నునిచికొని శ్రమంబున కాశ్రమంబులవలెను, ప్రవాసంబుల కావాసులవలెను, సర్వ దుఃఖింబుల కాస్పదంబులవలెను వచ్చెడులేఖహారకులఁ గాంచి విలాసపతి మాతృకాలయంబు ముంగిటిలోన నుండి వారలఁ బిలిపించెను. అప్పుడు తలంపకయ విలాసపతిని గాంచుటండేసి దుఃఖావేగం బిమ్మడియగుట నింద్రియరహితులవలెను, దారు ప్రతిమలవలెను, నిర్జీవీతులవలెను సరుదెంచిన వార్తాహరులను గాంచి కొన్నియడుగు లెదు రేగి యిట్లడిగెను. ‘భద్రముఖులారా, తొలుత నాకుఱ్ఱనివార్త దెలుపుఁడు. నాడెందు బు వేటువిధంబుగఁ దలంచెడిని. కుమారకుం గంటిరా? అని యడుగ వారలు ప్రణమిల్లి యిట్లనిరి. ‘దేవి’ ఏ మచ్చట సరస్వతీరంబున యువరాజుం గంటిమి. తక్కుం గలవార్త త్వరితకుండు నివేదింపం గలఁడు., నావిని విలాసపతి కనుదమ్ముల నశ్రువులురుల నిట్లనియె:—

విలాసపతి చంద్రాపీఠు నుద్దేశించి విలపించుట.

‘దూరంబుననుండియుఁ బ్రహర్షరంబు లేనిమీరాకచేతను, ప్రతిలేఖ లేనిశిరంబులచేతను, ప్రయత్నంబున నశ్రుమోక్షంబు నిరోధించు లోచనంబులచేతను దెలుపవలసిన దంతయు మీరెల్లెల్పితిరి. వాఁడింక నేమి చెప్పగల్గఁడు? ‘హా! పత్నీ జగదేకచంద్ర, చంద్రాపీఠ, చంద్రానన, చంద్రశీతలప్రకృతీ,

చంద్రాళిరామగుణ, ఏమి జరిగె? ఏల రానైతివి, తండ్రీ. చంద్రాపీడ, 'అమ్మ' నిన్ను వీడిచి వేటుచో విలంబంబు నేయ, నని వచించి యుంటివే, ఇది నీకు దగునా? ఈ పరుగునప్పుడ మగుడ జాణుని ముఖావలోకనంబు దుర్లభం బని నాడెందంబునకె తోచె. బలాత్కారంబున నరిగితివిగదా? నీదు జన్మంబుమొదలు శైశవంబు దలచి శోకింతునా? యౌననంబున వర్తించు నీదురూపసంపదను దలపోసి దుఃఖింతునా? రాగల ప్రభుత్వము నూహించి చింతింతునా? ఎటుంగ., నని విలపించుచు మూర్ఛ నొందెను.

తారాపీడుండు విలాసవతియొద్దకు వచ్చుట.

అంత విలాసవతిపరిజనంబు వేగంబునఁజని యావృత్తాంతంబు నివేదింపఁ దారాపీడుండు దుడ్చాంతి నొంది వేగిరంబు లేచి శుకనాసునితోన కరేణుక నెక్కి యతివేగంబునఁ జనుచుండ రాజమార్గంబున 'నిది' యేమను కలకలస్వనంబుతో జనంబులు పలుచుచుండ వెడలి మాతృకాలయంబునఁ బ్రవేశించి ధేనుక నవరోహించి 'కదలేదళంబులచే వీరబడుచును. జలార్ద్రంబు లగుపాణిపల్లవంబులచే స్పృశింపఁబడుచును పరిజనంబుచే మూర్ఛ డేర్పబడ్డ విలాసవతిం గాంచి కన్నీరు గార్చుచుఁ గూర్చుండి నిల్చినవతిని స్పృశించుచు గద్గదస్వరంబున మెల్లమెల్ల నిట్లనియెః

కారాపీడుండు విలాసవతి హుటాదిండుట.

‘దేవి! నిజంబుగఁ జంద్రాపీఠునకు వేటువిధం బగున
ప్రియంబు ప్రాప్తించినను సతనికై యిట్లు వైవశ్యంబు నొంద
నేల? మనము శుభకర్మంబుల నింతమాత్రం బాచరించితిమి.
ఇంత కెక్కుడు సుఖంబునకుఁ బాత్రులము గాము. చూడయం
బు వ్రయ్యలు చేసికొనినను నలభ్యంబు లభించునె? మనము
దుర్లభం బగుకుమారుని జన్మోత్సవంబు గంటిమి. అంకంబున
నిడికొని వానిముఖం బవలోకించితిమి. స్వర్ణసుఖం బనుభవించి
తిమి. అవ్యక్తమనోహరంబు లగుప్రథమజన్మితంబుల నాలించి
తిమి. అతండు విద్యల గ్రహింప వానిగుణగణం బభినందించి
తిమి. అతనికి యావనంబు ప్రాప్తింప నమానుషం బగురూ
పంబును, శక్తిని గాంచితిమి. యావరాజ్యంబున నభిషిక్తుం
డగునాతనిశిరంబు మూర్ఛింఁటిమి. దిగ్విజయంబు నేసి యరు
ద్రునిన వానియంగంబుల నాశ్లేషించితిమి. ఇంక వధూసమే
తుం డగువానిని రాజ్యంబునఁ బ్రతిష్ఠితుంజేసి తపోవనంబున
కరుగవలయు ననునొక్కమనోరథంబు సమకూడదామె. నకలె
మనోరథంబులఁ బడయగలుగుట యెంతటిపుణ్యవంతునకోగ
దా? మఱియు నీ లేఖహారకులనో, గుమారుని సేవకుం డరుదెం
చెననియు, వానికి సకలంబు దెలియుననియు, బరిజనంబువలన
వింటిని. కాన వానిమాట యాలించి పిమ్మట జీవితంబో? మర
గాంబో? నిశ్చయింపఁ గలము., అని పలుకుచుండఁ బ్రతీహరి

త్వరితంబుగఁ ద్వరితకుం దోడ్కొనివచ్చి రాజునకుం గనఁబఱి
చెను. అంత భూకాంతుండు వానిం 'గాంచి చంద్రావీడన్నే
హంబున తనకరంబుచే వానిశిరంబు స్పృశించుచు 'భద్ర' కు
మారునివృత్తాంతంబు చెప్పెము. ఏనును, తల్లియు, మంత్రి
ముఖ్యుండును వేగిరంబ రమ్మని వ్రాసి యనిచినను నేల రా
దాయెను? రానికారణంబైన నేల వ్రాసి యనుపఁదాయెను?,
అని యడుగ వాఁ డరిగినదిమొదలు జరిగినవృత్తాంతంబు చె
ప్పఁదొడంగెను. క్రమంబుగఁ జంద్రావీడుని హృదయంబు వగి
రినవృత్తాంతంబు నివేదింప విని తారావీడుం డార్తస్వనం
బున వానితో నిటనియె:—

తారావీడుండు శ్రుతునుక్షేపించి శోకించుట.

'భద్ర' విరమింపుము. ఈపు చెప్పవలసినవార్త చెప్పి
తివి. ఏను వినవలసినవార్త చింటిని. ప్రశ్న కాతుకంబు పూర్ణం
బయ్యె. శ్రవణయుగంబు కృతార్థత నొందె. హృదయం బానం
దంబు నహించె. సుఖం బున్నవాఁడ. హా! వత్స, నీదుడెందం
బు వగుల్గుటంజేసి నీకు వైశంపాయనునియందుఁ గలప్రేమం
బు వెల్లడి నేసితివి. ఏము క్రూరులము, కఠినచిత్తులము, కర్మ
చండాలురము! 'కాపుననె నీవృత్తాంతంబు వినినమాడెందంబు
వేయితునుకలుగ్గాదయ్యె.' ఈప్రాణంబులు మరణదుఃఖంబు
నకు వెఱచి తమయంతన చంద్రావీడునివెంబడి యగుగనేరవు.
పుత్రుం డొంటిమై దూరంబు సేరకమున్న యతనితోఁ గలి

యుటకై యత్నింతము. అ! శుకనాన, స్నేహంబున కిది కాలము. కాన మహాకాలదేవు దేవళంబు నమీపంబునఁ జితఁ బేర్చింపుము. కంచుకులారా, అగ్నిప్రవేశోపకరణంబులం గొనిరండు. నిష్కారణ రోడనంబుతో నేమి? ధనం బెల్ల విప్రుల కొనంగుండు. భూమిపాలులారా, మీయిచ్చం జనుండు. అనీ విలపించుతారా పీడునిఁ గాంచి త్వరితకుండు 'దేవ' నీవు డెండంబునఁ దలంచి నట్లు గాదు, హృదయంబు వగిలినను యువరాజుశరీరంబు నాశమొందదు. కారణం బాలింపుము, అని సకలవృత్తాంతంబు నివేదింప విని తారాపీడుండు శుకనాను నవలొకించెను. 'నువ్వుదులు తాము దుఃఖితు లయ్యుఁ దమదుఃఖిము దలంపక మిత్రదుఃఖింబు నడంప యత్నింతురు. కాన శుకనానుండు స్వస్థునివలెఁ దారాపీడునిఁగో నిట్లనియె:—

శుకనానుండు తారాపీడు నూటించుట.

∴ 'దేవ, చిత్రం బగునీసంసారంబున సుఖదుఃఖమోహమయంబు లగుదేవతీర్థజ్ఞానవజాతులు వర్తించుచుండఁ ద్రిగుణాత్మకం బగుప్రథానంబు పరిణామంబుననో, శ్మశ్లాశుభకర్మంబులవిపాకంబుననో యనేకప్రకారంబులఁ జన్మించుచు, నశించుచు నుండు స్థావరజంగమంబులకు సంభవేంద్రియవస్థయే లేదు. ఈయంశంబుకు యుక్తిచేవిమర్శింప యుక్తిరహితంబు లాగమప్రామాణ్యంబున నెన్ని కనబడియుండిని, ముద్రాపంథంబుననో? ధ్యానంబుననో, పీఠమూర్ఛితుని స్వస్థుని జేయు

టయం దేమి యుక్తి కలదు? పలువిధంబు లగుకర్మంబులసిద్ధి
 విషయంబునను శాస్త్రంబు ప్రమాణం బగు. అట్టి శాస్త్రం
 బులయందును, సకలపురాణంబులయందును ననేక శాపవార్త
 లః నుచునె యున్నారము. ఎట్లన, మహేంద్రపదంబున ను
 న్ననహువనకు నగ స్త్యముని శాపంబున సజగరత్వము సంభ
 వించెను. శుక్రుని శాపంబున యయాతికిఁ దారుణ్యంబుననే ము
 దిమి ప్రాపించె. అష్టవసువులును శాపదోషంబున గంగయందు
 జస్మించిరి. భగవంతుఁ డగునారాయణుండును దశరథునకుఁ
 బుత్తుండై యుద్భవించెను. కావున మానవులయందు దేవతల
 యుత్పత్తి యసంభావితము గాదు. మఱియు గర్భారంభసమ
 యంబున దేవత వారు విలీనవత్సినోరఁ జంద్రుండు ప్రవేశించు
 నట్లు కలఁ గంటిరి. ఏనును స్వప్నంబునఁ బుండరీకంబు గని
 యుంటిని. కాన యిందు సాదియము లేదు. అట్లుగాన దేవర
 వారు శాపావసానంబున వధూసహితుండై యరుదెంచి సర
 గంబుల కెరగినపుత్రునిఁ జూడఁ గలరు. వారలశాపంబు మన
 లకు వరంబు యాయె. కాన దీనికై దేవరవారును, దేవేరియుఁ
 గొంచె మేని శోకింపఁ బనిలేదు. కావున నిష్పా డభిమతదేవ
 తాసాధనంబునోయి యత్నింపవలయు. శ్రేయస్కరంబుగ
 నెది విసంబడునో? అది యంతయుఁ జేయవలయు. వైదికంబు
 లు నవైదికంబు లునుగుకర్మంబుల కసాధ్యంబు లేదు. తొలుత
 వారలజన్మంబును నిట్టికృత్యంబులచేతన కలిగెగదా? యని

శుకనాసుండు తెలుసఁ దారావీడుండు నశోకుండై యిట్లనియె:—‘నీచెప్పిన దంతయు నిక్కంబు. ఇది యంతయు నీకంటె నెఱింగినవా రెవరు? మాకు బోధించువా రెవరు? అయినను గుమారుముఖం బవలొకింపక యిందు నే నిలువఁజాల., అనుటయు విలాసవతి పేరెలుంగున నిట్లనియె:—‘ఆర్యపుత్ర, అటులేని విలంబ మేల? శీఘ్రంబ ప్రయాణం బనుసంధింపుము., అని వచించుచుండ శుకనాసున కాపుం డగునొకవివ్రండు వచ్చి యిట్లు విన్నవించెను.

‘దేవి, అస్పష్టం బగువార్తాకలకలంబుచే డందంబు వ్యాకులం బగుట మనోరమ తా నరుదెంచి యిట మహారాజు వారున్నా రని లజ్జచే మాతృకాలయంబువెనుక నిలిచి దేవి నడిగెడిని. ‘వార్తాహరు లేమి చెప్పిరి. వైశంపాయనుండు జీవించియున్నవాఁడె? స్వస్థశరీరుండె? యవరాజు వార్త యేమి? ఎం దున్నవాఁడు? వార లగుచెంతురా? ఎన్ని దినములకు వత్తురు?, నావిని యారాజు వారలమరణవార్తకంటెను గష్టతరం బగుప్రశ్న వార్త నాలించి శతగుణం బగుదుఃఖింబుచే గన్నీరు వర్షించుచు విలాసవతిని గాంచి యిట్లనియె:—‘దేవి, ప్రీతియనఖి, బాలకులస్మృతాంతం బేమియే నెఱుంగదు. అన్యనివలన వినునెడి. జీవితంబు వేడిచెడినీ. క్రాన నీవ యరిగి తెలిపియోదార్పుము., అని యనిచి శుకనాసునితోఁ దాను బ్రయాణంబు సేయ యత్నించెను.

తారాపీఠం డచ్చోదంబునకు వచ్చుట.

అప్పుడు రాజునందలియశురాగంబునను, చంద్రాపీఠునం దలిన్నహంబునను, ఆశ్చర్యంబు చూడవలయు ననుగుతూహ లంబువలనను, గృహరక్షకులు గాక తక్కుం గలజనంబు లెల్ల నుజ్జయినినుండి వెడలిరి. అత్తిటిఁ దారాపీఠండు శీఘ్రగమ నంబునకు విఘాతహేతువు లై నవారల వాఁించి స్వల్పపరికరం బుతో వెడలి కొంచెము దూర మకుదెంచియె ఎందఁక వ చ్చితిమి? ఇంక నెంతదూరము చనవలయు? నని యడుగుచు కతివయదినంబులకే యచ్చోదంబు చేరెను. అప్పుడు తారాపీ ఠండు తనచి త్రంబు వికల్పశతంబుల భావించుచుండ మహాశ్వే తాశ్రమంబునకుఁ దొలుత త్వరితకు ననిచి యట మలిసీకృత శరీరం బై నసకలరాజపుత్రలోకంబుం గాంచి విలీనపతివో నిట్లనియె:—‘దేవి, అదృష్టము ఫలించె. రాజపుత్రులు చం ద్రాపీఠునిఁ గాచికొనియున్నవారు. కాన కుమారునిశరీరంబు భరింపఁబడియుండె నని తోఁచెడిని., అన విని యద్దేవి తనకర తలంబుచే నావరణఘనసంబు దొలఁగించికొని రాజపుత్రులం గాంచి ‘హా! వత్స, శైవంబు మొదలుకొని పాంసుక్రీడ లాడు రాజపుత్రులనేడుమ నీవొక్కరుండవె కానరావుగదా?, అని శోకించుచుండ భూపాలుం దూఱడించి మేఘనాదునితో నిట్ల నియె :—‘మేఘనాద, కుమారునివార్త యెఱిగింపుము. అనవిని వాఁ డిట్లనియె:—‘దేవ, శరీరంబునఁ జైతన్యంబు

లేమిచే జేవ్వలు మాత్రము లేవుగాని శరీరంబునానాటికి గాంతియు క్షమై కన్నట్టుచున్న దనుటయు విని తారాపీడుండు విశ్వసించి మహాశ్వేతా శ్రమంబున కరిగెను. అటఁ జంద్రాపీడుని తలదండ్రులు వచ్చిరని విని మహాశ్వేత దుఃఖించి గుహాభ్యంతరంబు ప్రవేశించెను.

విలాసవతి పుత్రు సుద్దేశించి విలపించుట.

అంతఁ దారాపీడుండు శుకనానునితో నాశ్రమపదంబు ప్రవేశించి పుత్రుని గాంచునంతలో మనోరమతోడ విలాసవతియుఁ బ్రవేశించి పుత్రతా, చిరకాలంబునకుఁ గంటిని. మాటు వల్కుము. బాల్యంబునను నామాట వినినవాడవు. ఇప్పుడు ప్రలపించినను విన వేల? కుమార, నీకయి యతిదూరంబున కరుదెంచినతండ్రిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లుము. నీకు గురుజనంబుపైఁ గలయాభక్తి యెటఁబోయె? గుణంబు లెటఁబోయె? స్నేహం బెటఁబోయె? నాయభాగ్యంబున సర్వంబు విడిచి యాదాసీన్యం బవలంబించి యుంటివా? అని విలపించెను. అత్తఁజీ దారాపీడుం డిట్లనియె. దేవి, ఇతండు ఘనపుణ్యంబులచే బుత్రత్వ మొందినను దేవతామూర్తిగాన శోకింపఁ దగదు. కావున శోకంబు విడువుము. శోకించినను గుత్తుకయ వగలుగాని హృదయంబు వగులదు. నోరిన్యండి నిరర్థకం బగుప్రలాపంబ వెడలుగాని జీవితంబు వెడలదు. నేత్రజలంబవడిపోవుగాని శరీరంబు పడిపో నరదు. మఱియు నెవ్వతప్రభా

వంబునఁ గ్రమ్మటఁగూమారునకుఁ బునర్జీవితంబు గలుగునో, అట్టి
 కోడలు మనయాగమనంబు విని శోకవేగంబున సామ్యసిల్లిసఖు
 లు యత్నించినను తెలివి నొందదయ్యె. కాన తొలుత నీకన్నియ
 ను మూర్ఛ దేస్సము. పిమ్మటయథేచ్ఛంబుగ రోదింపనగుననవిని
 విలాసవతి, నాపుత్రునకు మగుడజీవితప్రాప్తికి నిమిత్తభూతయ
 గుగంధ ర్వరాజపుత్రి యెక్కడి నని పరిగిడి కాదంబరినిఁ బట్టు
 కొని లేవనెత్తి యంకంబున నునిచికొని, అమ్మా, ఈపు నాపుత్రు
 డగుచఁదాపీడునిశరీరంబు ధరించి యున్నదానవుగదా? య
 నుటయుఁ జంద్రాపీడనామగ్రహణంబుచేఁ తెలివిగొని గురుజ
 నంబులకుఁ గ్రమంబుగ వందనంబు చేసెను. ఆయుష్మతి, దీ
 ర్ఘకాలము సుమంగలివగు, మని యాశీర్వాదంపఁబడి విలాసవతి
 వెనుకఁ గూర్చుండెను. అట్లు గాదంబరి తెప్పిలుటఁ జంద్రా
 పీడుండ జీవించి నాలు తెంచితారాపీఠంబు మదలేఖను బిలిది
 యిట్లనియె:— ఇవ్వధు వెవ్విధ మగునుపచారముచే నింధాఁ
 క సుపనఁించుచుండెనో, ఆయుపచారంబు మాయుపరోధంబు
 నంగాని, లజ్జచేఁగాని విషువఁ దగదు. ఏము నిష్ప్రయోజనం
 బుగఁజూచువారమె యగుదుము. ఏ మిట నుండిన నేమి? లే
 కున్న నేమి? ఏవేధువు కరణలస్పర్శంబునఁ గుమారునితను విం
 దాఁక నాస్థాయితులఁబై యుండెనో, ఆకన్యయె యతనిపార్శ్వం
 బున నుండుగాక., అని పచించివెడలి యందుఁ దనకుఁ గల్పి
 తం బగునావాసంబునకుఁ జనక యాశ్రమంబు సమీపంబునఁ

దవస్థివాసోచితం బగునొకతరులతామండపమునఁ గూర్చుండి
సకల మగురాజచక్రంబుం బిల్చి యిట్లునియె:—

తా రాపీడుండ వాప్రప్రస్థాశ్రమమునఁ బ్రవేశించుట.

‘ఏను శోకవేగంబున’ నిది యంగీకరించితి నని మీరు
తలంపవలదు. ఇక్కార్యంబు పూర్వచింతితంబయి గు. ఏదన
‘ఏను వధూసమేతుం డగుచంద్రాపీఠనివదనంబు గాంచి రా
జ్యభారం బతనియం దునిచి యేదేనొకయాశ్రమంబునఁ బశ్చి
మవయసు గడపవలయు, నని యెన్నుచుంటిని. ఆమనోరథంబు
ను విధి విహంబు లగుకర్మంబులచేనైన నొనంగెను. ఇంక
నేమి చేయవలయు? నియతి నురతిక్రమణీయంబు. కాన చిర
కాంక్షితం బగువానినోరథంబు నిందికొన నెంచెద. నిష్ప్ర
యోజనంబును, మాంసపిండమాత్రంబు నగునీశరీరంబుచే బ
రలోకసుఖంబు లార్జించుటయ లాభము. అని పల్కి నన్ని
హితంబులైనను నుపభోగసుఖంబుల విడిచి వన్యంబులగు తపో
వనదుఃఖంబుల సంగీకరించి యుండెను. ఎటులన, హర్మ్యభు
ద్ధిని వృక్షమూలంబులయంచును, అంతఃపురస్త్రీభావమును
లతలయంచును, పరిచితజనస్నేహమును మృగములయందును,
వననాసక్తిని నారచీరప్రయందును, ఆహారసౌఖ్యమును గండ
మూలములయందును జయేచ్ఛుచు బరలోకంబునందును, శోశ
బుద్ధిని తపంబునందును, ఆజ్ఞను మానబున్నందును, తనయస్నే
హమును దరువులయంచును సంక్రమింపఁ జేసికొని, తపస్విజనో

చితంబుల నాచరించుచు సాయంప్రాతఃకాలములయందుఁ జం
ద్రాపీఠం గొంచుచు నందే వస్థించి యుండెను, అని వచించి
జాబాలిముసీంద్రుండు ముదిమిచే విచ్చాయం బగుహాసంబుఁ
జేసి హాసితప్రముఖుల నందఱ నవలోకించి యిట్లనియె:—

జాబాలిముసీంద్రుండు వైశంపాయనుని జన్మమాలంబు దెల్పుట.

‘అంతఃకరణంబు నపహరించుకథారసంబు నాక్షేపసా
మర్థ్యంబు గంటిరా? ఎద్ది చెప్ప నుపక్రమించితి నో, అది విడిచి
యె కథారసంబువలన నతిదూరం బతిక్రమించితి. కాన కా
మోపహతచిత్తుం డగునప్పుండరీకుండు స్వయంకృతం బగునవి
యంబున నె దివ్యలోకంబుననుండి పరిభ్రమింపజే మర్థ్యలోకం
బునందు వైశంపాయననామంబున శుకనామనితనయుండై
జన్మించెను. అతండు మగుడఁ గుపితుం డగుజనకుని యాక్రోశం
బువలనను, మహాశ్వేత సత్యవచనంబువలనను శుకయోనియం
దుఁ బుట్టెను., అని జాబాలిముసీంద్రుండు పలుకుచుండఁగ నె
న్నిదిండి మేల్కొంచినవానికింబలె బూర్వజన్మోపాత్తంబు
లగునెల్లవిద్యలును జిహ్వాగ్రంబున నుండెను. సకలకలలయందుఁ
గౌళలంబును, మనుజునకుంబలె విస్పష్టవర్ణం బగువాణియు,
సర్వవస్తువిషయాం బగుజ్ఞానంబును లభించె. పలుమాట లేల?
మనుష్యశరీరంబు దక్కఁ గక్కుంగలసకలంబు నప్పుడే ప్రాపిం
చె. అదియె చంద్రావీశునిపై స్నేహంబును, అదియె కామపర
త్వంబును, అదియె మహాశ్వేతయం దనురాగంబును, అదియె

తత్పాప్తికయి యాత్మక్యంబును గలిగి యుండెను. అప్పుడు జాబాలిం గాంచి మెల్లన నిట్లు విన్నవించితి. 'భగవంతుడా, నీయనుగ్రహంబున జ్ఞానంబు గలిగె. పూర్వబంధువులఁ దలంచితి. నామృతిని వినినంతన' యెవ్వని హృదయంబు పగిలెనో, అచంద్రాపీఠునిఁ దలంప నాహృదయంబు వగులునలులు తోఁచెడిని. కాన కనికరించి యాతనిజన్మంబును జెప్పి యనుగ్రహింతురు గాక. ఏనతనితోఁగూడియుందునేని నాకుఁ దిర్యగ్జాతివాసంబును బీడాకరంబు గాదు., అని విన్నవింప నమ్ముని కుపితుండునుంబోలె నన్నుఁ గాంచి యిట్లనియె:—'చురాత్మా, ఈ వెట్టిచిత్రచాంచల్యంబుచే నిట్టిదశ నొందితివో. దానిని విడువవేల? ఇప్పుడుతెక్కలె రా వాయె. నీవు పోఁ జాలినంత వాఁడవై న న్నడుగుము., అని పలికి 'ఆహా! కథారసాక్షేపంబున మనకుఁ జెలియకయె రాత్రి లెల్లవాతెనని వచించుచు గోష్ఠిని చెదరవిడిచి లేచెను. అట్లు జాబాలిముసీంద్రుండు లేవఁగా వీతరాగయు, నిష్కాముకయు, మోక్షమార్గావస్థితయునగునమస్తంభై నమునిసభ యు గథారసంబునఁ బారవశ్యంబునొంది స్తంభితయుంబోలెఁ జిరకాల ముండి యథాస్థానంబునకుం జనియె. మునికుమారకులున్నను హారీతుండు తనకరతలంబుననె నన్ను నెత్తితనపర్ణశాలకుఁ గొంపోయి యుండునిచి ప్రాతఃకాలికకృత్యంబులు నిర్వర్తింపనరిగ్గెను.

అప్పు డేని ట్లని చింతించితి. అనేకజన్మాంతరకృతసు

కృతకతనమధిగమ్యం బగుమానుష్యంబై దుర్లభంబు. అందును బ్రాహ్మణ్యంబు సకలజాతివిశిష్టంబు. అందును మునిత్వంబు దుష్ప్రేమంబు. దానికిని దివ్యలోకవాసిత్వమలంకారము. ఇట్టి స్థానంబుననుండి స్వదోషంబుచేతన భ్రష్టుండ నైతి. ఈతిర్యగ్జాతినుండి యెట్లు బుద్ధరింపఁబడుదు? పూర్వజన్మబంధువులతో నెట్లు సమాగమముఖం బనుభవించు? అట్టిముఖం బనుభవించక నిష్ప్రయోజనం బైనయీజీవితంబు రక్షించిననేమి? ఈతను వెంచేనిఁ బడివోవుత. నా కెల్లపుడు దుఃఖ మొసఁగఁ జింతిల్లువిధిమనోరథంబు పరిపూర్ణం బగుత, మని చింతించుచుండ హారీతుండు సంతనంబున వికసించుముఖంబుతోఁ బరుగిడుచు వచ్చి, తమ్ముఁడా, వైశంపాయన, నీతండ్రి యగుశ్వేతకేతు నొద్దనుండి కపింజలుండు నిన్ను వెదకుచు వచ్చెను, నావిని యేను మెడ యెత్తి కాంచుచు నితఁ డెక్కడ, నని యడుగ నితఁ డు తాతపాదంబులపమీపంబున నున్నవాఁడని వచించె. ఆం తనేను, నన్నును నచ్చటికిఁ గొనిపో మ్మని పల్కుచు దురాత్ముఁడ నగునే నమ్మహాత్ముఁ గపింజలుం గాంచితి. చూచుచు నె కన్నీరు గార్చుచు నిట్లంటి.

వైశంపాయన కపింజలుల సంభాషణము.

సఖుఁడా, కపింజల, రెండుజన్మరంబులనుండి గానంబడ వినిన్నుఁ గాంచి కీగిరరబ లేచి దూరంబున నుండియే చేతులు పాఁచి గాధాలింగనముఖం బనుభవించునా? చేతితోఁ బట్టు

కొని కూర్చుండఁ బెట్టుదునా? మఱానీనుండ వగునీదు కరీర సంహారముచే నధ్వశ్రమంబు దీర్తునా? అని దుఃఖించున న్నుఁగాంచి కపింజలుం దిరుగేల నన్ను లేవనెత్తి వక్షంబున ను, శిరంబున నునిచికొని యితరునివలె రోదనంబుచేసెను. అట్లు రోదనంబు నేయునలేనిం గాంచి యే నిట్లంటిని. 'సఖుడా, కపింజల, నీవారంభించినవని మందమతి నగునాకుఁ దగు గాని నీకుఁ దగదు. నీవు బాలుండవయ్య సంతారబంధరూపం బులును, మోక్షమార్గవిరుద్ధంబులు నగురాగాదిదోషంబులచే న్స్పృశింపఁబడ వైతివి. కాన మూఢజనులు వోవు నీమార్గం బుతో నేమి! కూర్చుండుము. తాతపాదంబులకుఁ గుశలమా? ఆయన వన్నుఁ దలంచునా? నాదుఃఖంబుచే దుఃఖించునా? నావృత్తాంతంబు విని యే మనియెను? కోపించెనా? లేదా చెప్పుము, అని యడుగనతం డిట్లనియె:— సఖుడా, వైశంపాయన, నీజనకునకుఁ గుశలము. అమృతాత్మం దీవృత్తాంతం బు దివ్యదృష్టిచేఁ గాంచి ప్రతిక్రియకై కర్మ మారంభించెను. దాననె యేను తురంగభావంబుననుండి విముక్తుండనై యమృత హనీయు పాదమూలంబున కరిగి భయంబున దూరంబుననె యుండ నన్నుఁ జేరువకుఁ బిల్చి యిట్లనియె:— 'వత్స, కపింజల, ఇందు మీదోషం చేమియు లేదు.' ఏ నెఱిగియుం దియు నుత్పత్తినమయంబుననె యాయుష్కరం బగునిక్కర్మంబు నెఱవేర్చుకుండుట నిదియంతయు నాదోషంబెయ్యగు.

కాన యిది పరిసమాప్తినొందునంతకు నిచట న యుండుము. అనుటయు భయంబు విడిచి యేనిట్లువిన్నవించితి. 'తల్లడి, నానెచ్చెలి యెందు జన్మించి యుండెనో, అందు నేను నరిగి యుండునటు లనుగ్రహింపుము., 'అన విని 'వత్స, వీడు శు కజాతియందుఁ బుట్టియుండె. నీ పరిగియు నతనిం దెలిసికొనఁ జాలవు. అతండును ని న్నెఱుంగఁడు. కాన యింద యుండు ము, అని వచించెను. మఱియు నేడు ప్రాతఃకాలంబున నెన్నఁ బిలిచి యిట్లనియె:— 'వత్స, కపింజలుఁడా, నీమిత్రుండు మహాముని యగుజాబాలియాశ్రమంబున నున్నవాఁడు. జన్మాంతరస్మృతిని గాంచె. కాన నీ విప్పుడచటి కరిగి నాయాశీర్వాదంబుచే ననుగ్రహించి 'వత్స, ఈకర్మంబుపరిసమాప్తి నొందునందాఁక నయ్యాశ్రమంబునన యుండు, మని యానతిచ్చె నని వచించి డెందంబునఁ బరితపించుచుండెను. అంత నే నతనిం గాంచి 'నఖుఁడా, కపింజల, ఏల పరితపించెదవు? మందపుణ్యుండ నగు నాకతన నీవు తురంగత్వమును జొంది పరాధీనవృత్తివై బహుతరదుఃఖంబుల ననుభవించితివి. సోమహాసంబున కుచితం బగునీనోరఁ గల్గెపుగంట్ల నెట్లు సహించితివి? మెత్తనైదలిరులదలిమంబున కుచితం బగునీవీపునఁ బల్యాణంపుభార మెట్లు సహించితివి? సుకుమారంబు లగునీ యంగంబులయందుఁ గ జాభిఘాతం బెట్లు లోర్పితివి? బ్రహ్మసూత్రంబు వహింప నర్హం బగునీదేహంబున తంగువాఱుచేఁ గలి

గనవీడ నెట్లు వడితివి? అని యిట్టియాల్లాపంబులతో నక్కారం
బునఁ దిర్యగ్జాతిదుకిఖంబుం ధలంపక నుఖం బుంటిని. అంత
మథ్యాహ్నం బగుటయు హారీతుండు కపింజలునితో నన్ను
యథోచితం బగునాహారంబు చేయించెను. కపింజలుండు కృ
తాహారంబై త్షణంబుండి నానా నిట్లనియె :— సితండ్రి
యారంభించినకర్మంబు పరిసమాప్తినొందిన వర్తమానంబు నే
వచ్చి చెప్పవందాఁక నీ విం ద యుండునది, యని చెప్పి వెడ
లెను. కపింజలుం డరిగినపిదప హారీతుండు నన్నుఁ బెనుచుచుం
డఁ గొన్ని దినంబులకు తెక్కలు పొడముట నెగయుటకు శక్తి
గలవాడనై యిట్లు చింతించితి.

చిలుక జాబాలాశ్రమంబు వెడలుట.

ఇప్పు డరుగ శక్తుడ నైతి. చంద్రాపీఠనుత్పత్తి యెచటనో
యెఱుంగ. అమృతాశ్వేతయె యటనున్నదిగదా? నను నట కే
ఛనీ యుండు నని నిశ్చయించి యొకనాటిప్రభాతంబున విహా
రంబుమిషచే వెడలి కేనల ముత్తరదిశ నవలంబించి యురిగితి.
స్వల్పదినములనుండియై గమనం బభ్యసించుచున్నవాడనగు
టఁ గొంచెము దూరం బరుగఁగనె యంగణులు భంగంబు
నొందు నటులయ్యె. డప్పిచే ముకుదొప్ప యెండుకొనిపోయె.
బెట్టునిట్టూర్పుచు నిటఁ బడుదు, నిటఁ బడుదు నని యెంచుచు
నొక నేరేడుచెట్టుమీఁద నిలిచి మెల్లన దిగువఁజేరి యాచెట్టు

మొదట నధ్వక్రమంబున నిద్రించితి. చిరకాలంబునకు మే
ల్కొంది చూచునంతలో విడిపించుకొననశక్యంబు లగునట్లు
త్రాళ్లచే గట్టబడి యుంటిని. ఎదుట మోమునను, జ్ఞానంబు
నను జీకటి గ్రమ్మినవాఁడును, వర్ణంబునను, చరితంబునను
గృహండును, వనసంబునను, గర్భంబునను మలినుండును, వపు
వునను, వచనంబునను గతినుండునునై రెండవయుముండు య
నఁ దనయ నొకపురుషుం గాంచితి. హనిం జూడఁగనె తనువుపై
నిరాశుండనై యిట్లడిగితి.

పై శంపాయనుండు చండాలునిచే గ్రహింపబడుట.

భద్ర, నీ వెవ్వఁడవు? నన్నేల పట్టితివి? మాంసాశచే
బట్టితి వేని నిద్రించునప్పుడే యేల కడ తేర్ప వైతివి? అట్లుగాక
కాతుకంబున బట్టితివేని నేను బంధుజనంబులఁ జూచువేడుక
తో నరుగుచున్నాఁడఁ గాన వన్ను విడువుము. నీవును బ్రాణి
ధర్మంబున నున్నాఁడవుగదా?, నావిని వాఁ డిట్లనియె:—
‘ఏను గ్రూరకర్మండను. జాతిచే జండాలుండను. ఏను నిన్ను
మాంసాశచేగాని, కుతూహలంబునఁగాని పట్టినవాఁడఁగాను.
నీ మన, ఇటకు నమీవంబున మాతంగవనతియందు మాస్వా
మి కలఁడు, అతన్ని కొకకూఁతురు కాతుకమయం బగుప్రథమ.
వయస్సున నుండెను. అకన్నియ కెవ్వఁడో దురాత్ముండు.
జాబాలాశ్రమంబున నిట్టిశుకంబు గలదని బోధించె. దాన
నాకన్నికయకుఁ గాతుకంబు గలుగుట నిన్ను గ్రహింప నను.

బోంట్లు పలువు రనువఁబడిరి. ఇప్పుడు, నావుణ్యంబులచేఁ బట్టు వడితివి. నిన్ను బంధించును గాని, విడువనుగాని యాయము యెగాక యేను శక్తుండఁగాను,, నావిని యే నిట్లుచింతించితి. 'అయ్యో! మండభాగ్యుండ నగునాకర్మంబులవిపాకం బెంతదా రుణంబు. ఏ మన, సురానురవందితచరణ యగుసిరికి జన్మించి భవవశ్రయవందుగ్గఁ దగు శ్వేతకేతుని నిజహస్తంబుచే సంవర్ధితుండ నై, దివ్యలోకాశ్రమంబులఁ జరించునేను మ్లేచ్ఛజాతుల చేతను దూరంబుగ విడువఁబడుమాత్రంగనివేశంబు చూడవలయు చండాలులగూడి యొక్కచో నుండవలయు. మాతంగ శ్రీ లొనగునాహరంబు మెసవవలయు. హా! దుకాత్మా, పుండరీకహతక, నీజన్మలాభం బెంతనింద్యం బయ్యె. ఏకర్మంబుల కిట్టిపరిణామంబు గలిగె? ప్రథమగర్భంబుననె యేల వేవిధంబు లు జేల వైతివి? అమ్మ, లక్ష్మీ, అతిగహనం బగుసీసరకంబు వలనఁ గావుము. తండ్రి, నీ వ కదా నన్ను బెనిచితివి? నీకుల తంతువును గాచికొనుము. కపింజల, ఇపు డీవు క్రమ్ముట వచ్చి యాపాతకంబువలనఁ బాప వైశేవి జన్మాంతరమొందెన నాన మాగమంబున నాక. పెట్టికొనకుము, అని విలపించి వానితో విట్లంటిని. 'భద్రములుఁదా, విను పూర్వజన్మక్షేణంబు గలముని ని. న నీ నంకటంబువలన నుద్ధరించె దేని నీకుఁ బుణ్యంబు గలుగును. ఇచట నెవ్వారును జూచువారు శ్రేయగాన నన్ను విడిచి నను నీకుఁ బ్రత్యవాయంబు లేదు. కాన నన్ను విడుపుము,, అని

మొకుచువానిపాదంబులపైఁ బడితిని. అంత వాడు నన్నుఁ గాంచి నగియిట్లనియె:— ‘ఓరి! మోహంధ, శుభాశుభక్ష ర్థంబులకు సాక్షిభూతంబు లగు పంచమహాభూతంబులు నీకదీ రంబునందు లేవా! అవి గానవా? ఏను స్వామ్యార్జుచేఁ గొని పోయెద., నని పల్కుచు నె పక్కణంబునకుఁ గొంపోయి చం డాలకన్యకకుఁ గనఁబఱచెను. ఆకన్యకయు మంచిపని చేసితివని వానిచేతినుండి తాను తనకరయుగంబుచే నన్నుఁ గైకొని ‘ఆ! పుత్రక, లభించితివి. ఇప్పుడిఁకెక్కడికిఁ బోయెదవు? నీకామచా రిత్వము నడంతు నని పల్కి చారుమయనంజరమున నునిచి యిం ద నుఖం బుండు మని యూరకుండెను. అప్పుడు చిత్తం బున నే నిట్లు చింతించితి.

తైశంపాయునుండు చింతించుట.

‘అయ్యో! సంకటంబునఁబడితి. ఏను నావృత్తాంతం బుదెల్పి శిరంబునఁబ్రణమిల్లి విడువు మని విన్నవించు నేని నప్పు డు మిగుల బాధకం బగు. ఏమన, బాగుగ ముచ్చటించు వని యిది నన్ను బంధనంబున నునిచె. నదియుపోద్బలితంబగుఁ గదా? నాబంధనదుఃఖంబున నెవ్వతకు దుఃఖంబు గలుగు? ఏను దీనికిఁ బుత్రుండనా? శత్రుుండనా? బంధువుండనా? కాను. కాన మా సం బవలంబించి యుండెద. అప్పుడును నీజాతి యతిక్రూరంబు గాన కాత్యంబున నితఁ డెక్కు డవస్థ నొందించునడఁ జండాలు రతో వాఙ్మిత్రణంబు నొందక లేనువు దొఱంగుటయ ప్రేయము

ఇదియు నుం గాక, ఏను మానము నవలంబించి యుండ నిది వి
సివి విడిచిన విశువఁగలను. ఘటియు దివ్యలోకంబుననుండి జా
ఱుటయు, ముర్త్యులోకంబున జన్మించుటయు, తిర్యగ్జాతయందుఁ
బడుటయు, చండాలహస్తంబు నొందుటయు, ఇట్టిపంజరబంధ
దుఃఖంబు గాంచుటయు నిదియంతయు నజితేంద్రియత్వంబు
దోషంబైకదా? అని యెంచి మానము నవలంబించినవాఁడనై
న న్నాచండాలచారిక పలుకరించినను, బెదరించినను, అడిచిన
ను, బొడిచినను నేమియు బలుకక పెద్దగఁ జేత్కారంబై చే
యుచు నయ్యది పానాశనంబుల నొసంగినను గ్రహింపకయె
యాదినంబు గడపితి. మఱునాఁ డాకన్యక కొన్ని ఫలంబులను,
జానీయంబును గొనివచ్చి నన్నుఁ గాంచి యిట్లనియె;—

చండాలకన్యక కైకంపాడును నటకముంచుట.

‘ఆకలికప్పులుగల పశుఫక్షులు ప్రాప్తించిన యాహారంబు గ్రహింప కుండుట సంభవింపదు. ఇక నీవు పూర్వజన్మ
జ్ఞానంబున భక్త్యాభక్త్యవివేకశాలివై యే మొసంగు నాహారంబు గ్రహింపవా? అయినను భక్త్యాభక్త్యవివేకరహితంబగు
తిర్యగ్జాతయందున్న నీ కభక్త్యం బేమి కలదు, ఇంతేటి వివేక,
శాలివి యిట్టితిర్యగ్జాతయందుఁబడ నర్హంబగుకర్మం బెట్లుచేసి
తివి? మొదలు నీతిత్రయంబున వివేకస్థానంబున నిలువవైతివి.
ఇక డేని విచారించువు? ఇప్పుడు నిజకర్మంబునఁ బ్రాప్తం బైన
జాతికిఁ దగునట్లు నేసినయెడ నీకు దోషంబు లేదు. కాన యాఁ

కలిడచ్చులచే కరీరం బేల యాయానపటిచెదవు? మునిజనోచి
తంబు లగుఫలంబు లేలభక్షింపవు? పానీయం బేల క్రొలవు?
అనుటయు నేను చండాలజాతి కనుచిత మగునమ్మాటచేరను,
నవ్వివేకంబుచేరను. విస్మయంబునోంది జీవితాశచే నాహారం బి
య్యకొంటిఁగాని. మానంబు విడువనైతి. ఇట్లు గొంత కాలంబు
గతింప నొక్కనాడు ప్రాతఃకాలంబునఁ గాంచునంతకుఁ గనక
పంజరమున నున్ననన్నును, ఇట్టిచండాలజాతికను గాంచితి.
ఈకన్యక దేవరవారిచేఁ జూడఁబడియోగదా? అంతలో నప్పక్క
ణంబు నమరపురీవద్యశం బగుటయుఁగాంచి చండాలవాటికలో
వసించితి ననుదుఃఖంబు విడిచి యచ్చెరువున నిది యే మని య
డుగ నెంచునంతలో నీచండాలదారిక నన్ను దేవరవారి పాద
మూలంబునకుం గొనివచ్చెను. కాన యదియెవరో? తనకుఁ
జండాలత్వము నేల కనఁబటిదెనో? నన్నేల బంధించెనో? ఇచ
టి కేల కొనివచ్చె నో? ఈవిషయంబున దేవరవారివలె నేను
ను గానుకంబు గలిగి యె యున్నవాడ, అని వైశంపాయ
నుండు వనింప నా శూద్రకుండు ప్రతీహఁని బిలిచి చండాల
దారికను దోడ్కొని రమ్మని యానతిచ్చెను. అంత నాప్రతీహఁరి
త్రోవఁ జూపుచుండ నమ్మాతంగకన్యక ప్రవేశించి యెదుఱు
నిల్పండియె. తన లేఖంబున్క దిరస్కరించుచుఁ బ్రాగల్భ్యంబున
విట్లనియె:—

చండాలచారిక కూడ్రకుని పూర్వజన్మంబు వ్యక్తికలించుట.

‘భువనధామణి’ రోహిణీవలీ, కాదంబరీలోచనానందచంద్ర, ఇతండు వచింప మీయిర్వర పూర్వజన్మవృత్తాంతంబు నాలించితివిగదా? ఇతం డీజన్మంబునను దండ్రీచే నిషేధింపఁ బడియుఁ గామరాగాంధుండైతిండియానతిస్థుల్లంఘించి వధూనమీపంబునకుఁ బ్రయాణం బగుట తాన చెప్పికొనియె. కాన వి నీదురాత్మునితల్లి నగుసిరిని. ఇతండు వెడలుట నితనితండ్రీ దివ్యదృష్టిం గాంచి. ‘ఈకర్మంబు పరిసమాప్తినొందునందాఁ క నీకొమరుండు తిర్యగ్జాతికంటెను నధోగతి నొందకుండునట్లు పీనిని మర్త్యలోకంబుననె బంధించియునుచుము. అనినాకాన తిచ్చె. కాన యితనికిఁ బశ్చాత్తాపంబు గలుగ నేనిట్లుచరించితి. ఇప్పుడాకర్మంబుపరిసమాప్తినొందె. శాపావసానంబుసమీపించె. శాపావసానంబున మీయిర్వరకుఁ బరస్పర సమాగమ సుఖంబు గలుగవలయునని నీయొద్దకు పీనిం గొనివచ్చితి. ఇందును లోక సంపర్కపరిహారంబునకయి చండాల జాతిని గనఁబడిచితి. కాన యిప్పుడు మీయిర్వరును జన్మజరా వ్యాధి దుఃఖబహుళంబులగు నీశరీరంబులఁ బరిత్యజించి యిష్టజననమాగమ సుఖంబునుభవింపుఁడని పఠింపుచునె యందఱు గాంచుచుండ పుడమి నుండి గగనతలంబున కెగసెను.

కూడ్రకుండు పూర్వజన్మమునాంది కాదంబరీ మధ్యకించి పరిశపించుట.

అంత దాని వచనంబు వివరగ న్న యారాజేంద్రునకు నాకృష్టకార్యుకుం డగు మకరకేతుండు కాదంబరిని పరమా

స్త్రంబుగఁ జేసి జీవితాఫహరణంబునకై లోనఁ బ్రవేశించెను. అమ్మకరకేతునకు వెఱచెనన నితనియంతఃకరణంబు కాదంబరిని శరణుజొచ్చెను. అతని బాణపక్షవాతంబునాహతినోయన నీతనిశరీరంబు వడంకెను. మదనునివిశిఖరజంబు గ్రమ్మెననఁ గనుగవ నశ్రువుల విడిచెను. దహ్యమానం బగునాద్వితీకావృం బూష్మజలంబు విడుచునట్లు శరీరంబు చెమ్మటఁ గురిసెను. మదనునిశరశల్యంబులునాటెనన నితనియంగంబులు పరవశంబులయ్యె. ఇట్లు సకలబాహ్యకృత్యంబుల విడిచి యక్కాదంబరినే ధ్యానించుచును, సక్కాంగనె తలంచుచును, నవ్వలసినినె కనుచును, నాసుందరినె ముచ్చటించుచును, నాలలననె బ్రతిమాలుచును, నారమణిపాదంబుల పయిబడుచును, సక్కామినితోఁ గ్రీడించుచును సకలకృత్యంబులవిడిచి పనలు గనుదమ్ములఁదెఱవక, రేయియుచిదింపక, మిత్రులతో మాటాడక, గురువులకుఁ బ్రణమిల్లక. ధర్మకృత్యంబులను జేయక, సుఖంబును గోరక, దుఃఖంబునకును దలంకక, మరణంబునకును వెఱవక, గురువులవలన లజ్జింపక, తినువునను స్నేహంబులేక వర్తించుచు, పరిజనంబులు పలుదెట్టిగుల శిశిరోపచారంబులు సేయుచున్నను, కాష్ఠీభూతదేహుం డగుశూద్రకునకు దాహహేతు వగ్గుకాఘానలరీబు పరిపూర్తి వహించెను. మహాశ్వేతయందలి యుత్కంఠచే వైశంపాయనునకును గామాగ్ని ప్రజ్వలించెను.

వసంత రువర్ణము.

ఆనమయంబున మదన్యానలంబు పురిగొల్పినో యన ద
క్షిణానిలంబుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుచు, బాలనహకారంబులఁ జిగు
ర్పఁ జేయుచు, కామిజనమనంబుల న్నన్మూలించుచు, మానంబు
మాపివేయుచు, లజ్జను దుడిచివైచుచు. 'రాగమయంబో, ఉ
త్సవమయంబో, ప్రేమమయంబో, ఔత్సుక్యమయంబో యన
సకలంబు గలిగించుచు, మధుమకోకిలాపంబులచే బాంధు
లకు దుఃఖంబు గలిగించుచు, మదాకులంబు లగు భ్రమరంబుల
ఝంకారంబులచే విరహీజనమనంబుల నదలించుచు, మనోభ
వోల్లాసకారి యగు సురభిమానంబు ప్రవర్తించెను.

కుసుమచావుని పరమాస్త్రంబగు మధుమానంబుచే
గాదంబరి తనడెండఁబు పర్యాకులత నొండఁ గామదేవుని మ
హాతాత్సవంబు గొప్పయత్నంబున నెఱవేర్చి సాయాహ్నం
బున, స్నానంబు చేసి కామదేవుపూజ నిర్వర్తించి యద్దేవునె
ఘటఁ జండ్రాపీఠు నతిసురభి శీతలంబు లగుజలంబులచే స్నాన
ము చేయించి చరణంబులదాక మృగమదామోద్యుగు హరి
చందనంబునలది సురభికుసుమమాలికలఁ గుంతలకలాపంబునఁ
కుఁ జుట్టి యతనిచెవికొన నశోక స్తంభకంబు నుంచి కర్పూరమ
యంబులు, గుసుమఝంబులు నగు నాభరణంబులచే నలంకరిం
చి తెప్పవేయ ను మఱచి భావార్ద్రుఁ బగు దృష్టిచే గాంచు
చు, మహాశ్వేత కాంచునో యని పలుమలు దెనలం బరికించు

చుఁ బరవశ్యయై యేకాంతంబున జీవించియున్న వానింబరి నిర్భరంబుగ గంతంబు గాఁగిలించెను. ఆకాదంబరి కంఠగ్రహణకు ఛేఁ జంద్రాపీఠనికంఠస్థానము క్రమ్మఱజీవితంబు గ్రహించెను. దివసక్లమంబునకు ముకుళించిన కలువపూవు శరణ్యోత్పన్నచే వికసించునట్లు హృదయంబుచ్చాన్వనంబు నహించెను. ప్రభాతంబున తమ్మిమొగ్గ విచ్చునట్లు కనుఁగవ విచ్చెను. కమలంబు ప్రకాశించుతీటున వదనంబు శోభగాంచెను.

చంద్రాపీఠండు జీవించి కాదంబరితో సంభాషించుట.

ఇట్లు చంద్రాపీఠండు నిద్రించి మేల్కొంచినవానివలె సకలాంగచేష్టల నొందికంతలగ్నయగు కాదంబరి నట్టే కాంచి యుక్కునఁ జేర్చికొని వాతాహత యగు బాలకదళియంబోలె భయంబున వడంకుచుఁ గనుఁగవ మోడ్చి విడువను, గ్రహింపను నేరక యున్నయన్నాతితో నిట్లనియె:— ‘భీరూ, భయంబు విడువుము, ఈవు అమృతసంభవంబగు నప్పరఃకులంబున నన్నించితిగాన నీదుకంఠగ్రహంబుచేతనె యుజ్జీవితమందనైతి. ‘తేజోవంతం బగునీశవీరము తనంతనె యనశ్వరంబు. విశేషించి కాదంబరికరవృంధంబున నాప్యాయితం బగు, నని యేతెప్ప నమాట తలఁచెదా? ఈవు పాణిచే స్పృశించుచున్నను ఇన్నిదినంబులు జీవించకుంటకు కాపదోపంబు నిమిత్తంబు. అది యిప్పుడు వదలిపోయె, శూద్రకాఖ్యం బగుతనువు విడిచితి. ఇత్తనువునందు నీకానక్తి గలిగెనని యిద్దానిం బ్రతిపాలిం

చితి. కాన నీ కీలకంబును, చంద్రలోకంబును భోగ్యంబులయ్యె. మఱియు నీప్రియసఖ యగు మహాశ్వేతకుఁ బ్రియతముండైనపుండరీకుండును నాతోన విగతశాపుం డయ్యెనని చంద్రావీడుండు పలుకుచుండఁగ నె పుండరీకుండు శుకశరీరంబువిడిచి చంద్రలోకవాసంబున లగ్నంబైన యన్మృతపరిమళంబు వహించిన యంగంబులతోఁ దొల్లిటిచందంబున నె కంఠంబున నేకావళిని వహించి కపింజలునికరంబు పట్టుకొనియరుదెంచెను. అతనిం దూరంబున నె కాంచి కాదంబరి చంద్రావీడునివత్తుస్థులంబు విడిచి తాన వరుగిడి మహాశ్వేతకంఠంబు గాఁగిలించుకొని పుండరీకాగమనమహాత్మ్యవంబు నివేదించునంతలోఁ బుండరీకుండు చంద్రావీడుని సాన్నిధ్యంబు నొందెను. చంద్రావీడుండతనిం గంఠంబున గాఁగిలించుకొని యిట్లనియె:—

చంద్రావీడుండు పుండరీకునితో సంభాషించుట.

‘సఖుండ, పుండరీక, నీవు ప్రాగన్మసంబంధంబున నా కల్లుండ వైనను, అనంతరజన్మంబునఁ గలిగిన సుహృత్స్నేహితులంబున నాతోఁ గూడి యుండవలయు., అని చంద్రావీడుండుపలుకుచుండఁగ నె చిత్రరథహంసులకు నీవృత్తాంతంబు నివేదించఁగేమూరకుండు హేమకూటంబున కరిగెను. అత్తటి మదలేఖ యొక బురుగిడుచు నరిగి మృత్యుంజయజవవ్యక్రిం డగుతారావీడుని ప్రాచంబులపైఁ బడి ‘యువరాజు శైశంపాయనునితోఁ గూడ భేదించెనని యత్యానందంబున నుచ్చైస్స్వరంబునఁ బ

లేకను. తారాపీఠం ధమ్మాటవిని పరమానందవిహ్వలుండ
యి విలాసవతినిఁ బట్టుకొని యడుగులు దొట్రువడ నృత్యము
చేయువానివలె నడచుచు కనుఁదమ్ములు వికసిందిశ్శనరపతి
సహస్రంబుతోఁ గూడి మలయమారుతంబునఁ జలించినకమ
లాకరంబునుంబోలె ' నెక్కడ నున్నవాఁడు, ఎక్కడ నున్న
వాఁడనియడుగుచు శుకనాసునితో నచ్చటి కరుదెంచెను. ఇట్లు
విచ్చేసి పుండరీకునితోఁ గూడియున్న చంద్రాపీఠం గాంచి శుక
నాసునితో నిట్లనియె:—

తారాపీఠ ప్రముఖులు సంతపించుట.

‘ మంత్రిముఖ్యా, ఏను భాగ్యవశంబునఁ దనయుండు
మృగుడ జీవించుటవలనం గలుగునానంద మనుభవించితి., అని
పలుకుచుండ నానందపరవశుం డగుజనకునవలోకించి చంద్రా
పీఠుండు పుండరీకుని విడిచి తొల్లింటిచందంబున జనకునిపాదల
బుల కెరగెను. అంతఁ దారాపీఠుండు కుమారుని లేవనెత్తి
యిట్లనియె:— ‘ పుత్ర, నీకాపదోషంబుననో, నాభాగ్యంబు
ననో జన్మించితివిగాన ఏను నీకుఁదండిన; ఆయినను, నీవు
జగమున కెల్ల వందనీయుండ వగులోకపాలుండవు. నాయుండు
ను సమస్కార్యం బగునేయంశముండెనో, అది నీయంద సంక్ర
మించెను. కాన యరుదెజింగులను నీజనమస్కార్యుండవు.,
అని పలుకుచు రాజపుత్రునిహస్రంబుతో నతనిపాదంబులపైఁ
బడియెను. విలాసవతియు నతనిమోమునను, చెక్కిఁతులను, ప

లుమాలు స్పృశించుచు ముద్దిడుకొని విడిచెను. అంతఃకండ్రా
పీడకు శుకనానునకు బ్రణమిల్లి యతం దాశీర్వదింపఁ దన
తలిదండ్రులకును, మనోరమాశుకనానులకును ' ఇదిగో వై శం
పాయనుడని పుండరీకునిగనఁబఱిచెను. ఆసమయమున నె క
పింజలుడు శుకనానునిో నిట్లనియె:—

‘ భగవంతుడగు శ్వేతకేతుం డిట్లు వార్త యనిచె.
ఏనీపుండరీకుఁ బెనిచితినెగాని కననైతి. నీకు వీడు ణామరుండై
యుదయించె. ఏనికి స్నేహంబును మీయందకలదు. కాన యి
తండు వై శంపాయనుండయని నిశ్చయించి, పరుండని యుపే
క్షింపక, ఏనిని యవినయములవలన పాలింపవలయు. ఏనికా
పంబు తొలంగినను నీపుత్రుండయని యెంచినాయొద్దకుఁ జేర్చి
న నైతి. నావిని శుకనానుండు వినయావనముండగు పుండరీకు
నాదరించె. ఇట్టిప్రస్తావంబులతో నారాత్రి జేల్లవాఁడెను.

చిత్రరథహంతు లచ్చోదంబునకు వచ్చుట.

ప్రభాతంబుననె సకలగంధర్వబృందంబును వెంబడింప
మదిరాగారులతోఁగూడ గంధర్వరాజు లగు చిత్రరథహంతు
లచ్చటి కరుదెంచిరి. అట్లు గంధర్వలోకాధీశు లరుదెంచి లజ్జ
త లగుకూతులం గాంచి యానందించుచు, నట్లుండ నవలో
కించి మనంబుల మెచ్చుచు, దారాపీడకుక నానులతో సంబంధ
కోచితం బగునంవాదంబు నెఱపుతుండ నప్పుడు మహాత్మ
వంబు సహస్రగుణంబయిప్రవర్తించెను. ఆసమయంబున జిత్ర

రథమును తారావీధు నవలొకించి యిట్లనియె:— ‘నిజభవనం బులుండ నరణ్యంబున మహోత్సవం బేల నలుపవలయు! మన కిందురుచించినను లోకవ్యవహారం బనువర్తింపవలయుఁ గాన మానగరంబో, మీదేశంబో, చంద్రలోకంబో ప్రవేశింప నగు. ననవిని. తారావీధుం డిట్లనియె:— ‘ గంధర్వరాజు, నిరతిశ యం బగు సంపత్సుఖం బెందుండునో, అదియ థవనంబు. ఇట్టి సంపత్సుఖంబు నే నిం కెందుగంటిని? ఏను నర్హగృహ సుఖంబులను నీ యల్లున కొప్పగించితి. కాన గృహసుఖానుభ వంబుకయి మిత్రకళత్రయుతుం డగునతనిం దోడ్కొని పొమ్ము, అని రాజుర్ని యగుతారావీధుండు వచింపఁ జిత్రరథుండు ‘ నీ కు రుచించిన స్త్రీ చరించెద, నని చంద్రావీధుం దోడ్కొని పో మొకూటంబున కరిగెను.

చిత్రరథహంతులు కమరాజ్యమలతోఁగూడ

కాదంబరి మహాశ్వేతలకు చంద్రావీడ వుండరీకుల కొనంగుట.

అంతః జిత్రరథుండు కాదంబరితోఁగూడ నిజరాజ్యంబు చంద్రావీధున కర్పించెను, అట్లు హంసుండును మహాశ్వేతతోఁ దనపదవి వుండరీకున కొనంగెను. ఆచంద్రావీడవుండరీకులు హృదయంబునకు రుచించినవనితలు లభించినమాత్రన కృతార్థత నెంచి యితరరంబు దలంపరైరి, అనంతర మొకప్పుడు కాదంబరి చంద్రావీధునిగ్గ గూచి యిట్లనియె:— ‘ అర్యచిత్ర, మన మొందఱుము మృతినొంది మగుడ జీవించి యొకరితో నొ

కరు గలిసితిమి. మనయందుఁ బ్రతలేఖికాసంబడను. కానివా
ర్త నేఱు గ., నావిని చంద్రాపీఠం డిట్లనియె:— ‘ప్రియా,
అది యిం దెక్కడ నుండును? రోహిణి నాశాపవాత్త విని
యొంటిమై నీవెట్లు మన్యోకదుఃఖం బనుభవించెదవని నగ
చి, ఏను వాించినను నాచరణ సేవకయి యుండె ఘర్త్యో
కంబున జన్మించెను. ఇటనుండి యేను జన్మాంతర మొంద నుప
రమింపఁ గాను శరీరంబు విడిచి, క్రమ్మట మన్యోకంబున
జన్మింప నుద్యుక్త యగుటయు నే నదలింప దేవలోకంబుననే
యుండె. కాన గాని నందె చూడఁగలవు, నావిని కాదంబది
రోహిణియువారతను, మహాసుభావతను, స్నేహాలతను, పాతి
వ్రత్యమును దలఁచి డెందంబున నచ్చెరువొంది లజ్జించి క్రమ్మ
ట నేమియుఁ బూక దాయె.

చంద్రాపీఠ పుండరీకులు కాదంబరీ మహాశ్వేతతో

సకలసౌఖ్యంబుల గాంచుట.

చంద్రాపీఠండు శ్వశురగృహంబునఁ గాదంబరీ పమాంగ
మసౌఖ్యం బనుభవింపఁచుఁ బదిదినంబులుండి పరితేష్ట హృ
దయు లగుశ్వశురులయనుమతిని పెడలి లేండిపాదమూలంబు
న కరుదెంచి రాజలోకంబు నాదరించి పుండరీకునియందు రా
జ్యభార మునిచి తలిదండ్రులపాదంబులు నేనించుచు, ఒకప్పు
డు జన్మభూమి స్నేహంబున సుజ్ఞయినియందును, వేటోకప్పుడు
గంధర్వరాజునందలి గౌరవంబున హేమకూటంబునను, మఱి

యొకప్పుడు రోహిణి బహుమానంబున, జంద్రలోకంబునను
విహరించుచుండెను. ఇట్లు చంద్రుండు కాదంబరి తోడను,
మహాశ్వేత పుండరీకునితోడను, పుండరీకుండు చంద్రునితోడ
ను గూడి 'ఒకరినొక రెడఁ బాయక యెల్లరు నెల్లకాలంబును నె
ల్లసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచుండిరి.

ఇదిశ్రీమద్భారద్వాజ గోత్రపవిత్ర శ్రీమదుద్భట వంశాబ్జమిత్ర
శ్రీమదఘోరనాథతనూభవ - జ్వాలాంబాగర్భ
శుక్తిభవ విబుధజనారాధ్య- నాగలింగారాధ్య
ప్రణీతంబైన కాదంబరియను నాఖ్యాయిక
యం దుత్తరకాదంబరి.

సంపూర్ణము.

జానవాశిష్టము.

ఆంధ్రతాత్పర్య విశేషార్థ సహితము. దు. ౬-౦-౦

విషయసూచిక. పుటసంఖ్య.

విషయసూచిక. పుటసంఖ్య.

౧. వైరాగ్య ప్రకరణము.

ఇష్టదేవతా ప్రణామము.	౧
మాతృధికారి నిరూపణము.	౧
భరద్వాజముని ప్రశ్నము.	౧
వాక్మిశి కృతీపదేశము.	౨
శ్రీరామ వృత్తాంతము.	౪
వైరాగ్యజననము.	౩
భక్తరథవిశ్వామిత్రసంభాషణము.	౯
వైరాగ్యవర్ణనము.	౨౨
భనస్వరూపము.	౨౩
అయుస్స్వరూపము.	౨౪
అకంకారస్వరూపము.	౨౭
చిత్తస్వరూపము.	౨౮
దేహస్వరూపము.	౩౩
కాలస్వరూపము.	౪౧
కాళరాత్రి స్వరూపము.	౪౫
మాహనివృత్తి ప్రశ్నము.	౫౫
శ్రీకుక వృత్తాంతము.	౬౦
ప్రకరణ సమాప్తి.	౭౦

౨. ముముక్షు ప్రకరణము.

వశిష్ట పదేశము.	౭౧
కుభాకుభవాస నాద్యము.	౭౨
కుభవాననాభ్యాసము.	౭౩
బ్రహ్మదేవుడు వశిష్టసకుక్షానోపదేశము చేసిన వృత్తాంతము.	౭౪
కాన్తి ప్రశంస.	౮౩
అత్మవిచార ప్రశంస.	౮౫
సంతోష ప్రశంస.	౮౬
సత్సంగత్య ప్రశంస.	౮౭

౩. ఉత్పత్తి ప్రకరణము.

జీవలక్షణము.	౯౭
ప్రపంచోద్భిత్తి.	౧౦౦
బుధస్వరూపము.	౧౦౧
అకాళజ్ఞానోద్భిత్తి.	౧౦౩
మన్తస్వరూపము.	౧౦౯
పరమాత్మ స్వరూపము.	౧౧౨
జీవన్ముక్త లక్షణము.	౧౧౬

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.	విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.
విదేహము క్త లక్షణము.	౧౧౮	రాజా సమాధానము.	౨౧౧
జరమార్గ స్వరూపము.	౧౨౦	వింశోపాఖ్యానము.	౨౧౯
లీలా పాఖ్యానము.	౧౨౨	కృత్రిమేంద్రోపాఖ్యానము.	౨౨౮
సరస్వతి లీలకు తర్వాత పదేశము		మనస్వరూపము.	౨౩౩
చేయుట.	౧౩౦	చిత్తోపాఖ్యానము.	౨౩౪
లీలాభర్తృకును కుల పద్మని పూర్వ		చిత్తోపాఖ్యానసరహస్యము.	౨౩౯
జన్మపుత్రాంతము.	౧౩౩	పరమాత్మ మేమనంబగుట.	౨౪౪
బ్రహ్మ భ్యాసము.	౧౪౫	బాలకోపాఖ్యానము.	౨౪౫
సరస్వతి విదూరభునకు త		లవణోపాఖ్యానము.	౨౫౦
త్వీప దేశముజేయుట.	౧౬౩	లవణమహారాజా సభ కైంద్రజాలికు	
విదూరభు డు పింఛురా		డుపచ్చుట.	౨౫౧
జాచేనిహనుడగుట.	౧౭౯	లవణుం దశ్వంబునెక్కి	
కులపన్నుండు జీవించుట.	౧౮౫	యారణ్యంబున కేగుట.	౨౫౪
జీవాహంకారాది		అశ్వము తప్పించుకొని	
స్వరూపము.	౧౮౮	వావుట.	౨౫౫
బ్రహ్మజీవామల కభేదము.	౧౯౦	లవణుండు చండాలక	
చర్మ ట్టుగపాఖ్యానము.	...	న్యమవివాహ మాడుట.	౨౫౯
కరగ్రాటి : పూచికాయా		లవణుండు పుత్రి	
నము నొందుట.	౧౯౪	వ్యసనంబు జాడజాలక	
విషాచికామంత్రము,	...	నగ్నియందు బ్రవేశించుట.	౨౬౩
కరగ్రాటి బ్రహ్మదేవున		చిత్తవ్యాధి చికిత్స.	౨౬౫
నుగహంబున జీవన్ముక్తి		ఆత్మస్వరూపనిరూపణము.	౨౭౪
నొందుట.	౧౯౮	లవణుండు చండాలత్వ	
కరగ్రాటి రాజానుగాంచుట.	౨౦౦	మొంటుటకు గారణము.	౨౭౮
కరగ్రాటి ప్రకృములు.	౨౦౭	జ్ఞానాజ్ఞానభూమికల	
మంత్రీసమాధానము.	౨౦౯	వివరము.	౨౮౧

జ్ఞానవాళి స్థము.

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.	• విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.
జ్ఞానశ్రీజ్ఞానివిశేషలక్షణము.	౨౮౨	ఉపదేశోపాఖ్యానము	౩౮౮
అజ్ఞానభూమికలు. స్వప్నము	౨౮౩	సిద్ధాంతము.	౩౯౫
స్వప్నబాగ్రత-సుషుప్తి.	౨౮౫	కచునిగాథలు.	౩౯౫
జ్ఞానభూమికలు.	౨౮౬	గి. ఉపశేమప్రకరణము.	౩౯౯
బ్రహ్మస్వరూపము.	౨౯౦	జనకోపాఖ్యానము.	౪౦౨
తత్త్వోపదేశము.	౨౯౭	సద్భవచనములు.	౪౦౩
ప్రకరణార్థసంక్షేపము.	౨౯౮	జనకవాక్యము.	౪౦౬
ర. సితి ప్రకరణము.		పుణ్యపావనూపాఖ్యానము.	౪౦౩
శుక్రోపాఖ్యానము.	౩౦౦	సమదృష్టి లక్షణము.	౪౦౫
చిత్తమహిమ.	౩౦౯	ద్వివిధవాసనాత్యాగము.	౪౦౮
దామాద్యుపాఖ్యానము.	౩౧౭	జీవన్ముక్త లక్షణము.	౪౨౦
ఆత్మజ్ఞానిలక్షణము.	౩౧౮	తృప్తాస్వరూపము.	౪౨౧
మోసోజయోపాయము.	౩౨౦	తరుర్విధానాంకార స్వరూపము...	
దామాదికధారంభము.	౩౨౩	ఆత్మస్వరూపనిరూపణము.	౪౨౩
భీమోద్యుపాఖ్యానము.	౩౩౯	హితోపదేశము.	౪౨౪
సృష్టిక్రమము.	౩౫౦	పుణ్యపావనలక్షణ.	౪౨౬
క్షేత్రిజ్ఞానాంకారాదిభేదము.	...	బల్యుపాఖ్యానము.	౪౨౫
జీవుడు బ్రహ్మత్వము		చిత్తజయోపాయము.	౪౨౮
సాండుట.	౩౫౬	ప్రహ్లాదోపాఖ్యానము.	౪౨౯
నానావిధసృష్టి నిరూపణము.	౩౬౩	విష్ణుమతి.	
దామోదోపాఖ్యానము.	౩౬౪	ప్రహ్లాదునిరూపణ విచారణ.	౪౫౯
దామోదరుండు కుమారునకు		గాఢ్యుపాఖ్యానము.	౪౬౬
తత్త్వోపదేశము జేయుట.	౩౭౪	గాఢమునిరూపణ	
సంకల్పస్వరూపము.	౩౮౪	గాంతుట.	౪౭౯

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య	విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.
ఉదాలకోపాఖ్యానము.	౪౮౦	పుర్యజ్జకస్వరూపము	౭౦౬
ఆత్మానుసంధానక్రమము.	౪౯౪	శతదుద్రాఖ్యాయిక.	౭౧౫
ఉద్దాలకునిధ్యానాభ్యాసము	౫౦౮	చేతాకోపాఖ్యానము	౭౧౬
సురఘాపాఖ్యానము.	౫౨౫	బేవస్మక్తలక్షణము.	౭౨౭
సురఘపర్ణాసంవాదము.	౫౩౮	సౌఖ్యులలక్షణము	౭౨౯
సమాధి లక్షణము.	౫౩౯	యోగి లక్షణము.	...
భాసవిలాసోపాఖ్యానము	౫౪౭	మోక్షపాదనసంగ్రహము.	౭౩౦
భాసవిలాసులసంవాదము.	౫౪౭	చేతాశత్రుత్వములు.	౭౩౩
వీరహవ్యోపాఖ్యానము	౫౪౯	భగీరథోపాఖ్యానము.	౭౩౬
బేవస్మక్తవిదేహము క్తుల		శిఖిధ్వజోపాఖ్యానము.	౭౪౨
విశేషము	౫౫౭	నూదాలానుభవము.	౭౫౫
సమ్యక్జ్ఞాననిరూపణము.	౫౬౮	ఆకాశగమనాదిసిద్ధికథనము.	౭౬౨
చిరంజీవిత్వకారణము.	౫౮౮	సిద్ధిదర్శనావాయము.	౭౬౮
సంపాదనవిషయపరంపర.	౫౯౨	పరకాయప్రవేశము.	౭౬౯
౬ నిర్వాణప్రకరణము ౬౧౬		కిరాటోపాఖ్యానము.	౭౭౨
అంతర్మూలక్షణము.	౬౧౭	కుంభవృత్తాంతము.	౭౮౫
ప్రకృతిస్వరూపము.	౬౨౦	చింతామణ్యుపాఖ్యానము.	౭౯౫
మోక్షస్వరూపము.	౬౨౩	గజోపాఖ్యానము.	౭౯౯
భుకుండోపాఖ్యానము.	౬౨౮	శిఖిధ్వజానియనుభవము.	౮౨౧
బేవపూజోపాఖ్యానము.	౬౬౫	కుంభురేడుడుదనికా రూపమున	
నిరంతరానుసంధానము	౬౮౧	శిఖిధ్వజాని వివాహమాడుట.	౮౪౨
చివ్విధలాఖ్యానము.	౬౯౫	నూదాలతీసవతిని పరీక్షించు	
మహాశిలోపాఖ్యానము	౭౦౧	టకైజానునిగల్పించి యతినితో	
ఆర్జునాపాఖ్యానము	౭౦౫	గూడియుండుట.	౮౫౦
		కపోపాఖ్యానము.	౮౬౧

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.	విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య.
మిథ్యాపురుషోపాఖ్యానము	౮౬౩	వ్యాధునివాక్యము.	౯౧౦
భృంగీకోపాఖ్యానము.	౮౬౨	మునివాక్యము.	౯౧౧
ఇత్యేకూపాఖ్యానము	౮౮౨	సప్తభూమికోపాఖ్యానము.	౯౧౩
మునివ్యాసోపాఖ్యానము.	౯౦౩	ప్రవృత్తజనలక్షణము.	౯౧౫
బంధమోక్షవిశేషము.	౯౦౬	నివృత్తజనలక్షణము	...
కుర్యాపపాలక్షణము	౯౦౯	జ్ఞానపాలము.	౯౧౩

నిదర్శనమునకై రెండు శ్లోకములు వ్రాయుబడుచున్నవి.

ఉపశమ ప్రకరణము. ౮౧౫ పుట.

మూ॥ గృహీతతృష్ణాశఫరి వాసనాజాలమావిలం ।

సంసారవారిప్రస్థతం చింతితంతుభిరాతతం ॥ ౧౦ ॥

మూ॥ అనయాతీక్షణ్యాతాత ఛింధిబుద్ధిశలాకయా ।

వాత్యయాంబుదజాలంచ ఛిత్వాత్మవచేతతే ॥ ౧౧ ॥

తా. శ్రీరామచంద్రా, చింత లనుదారములచే నల్లబడినదియు, సంసార మనుదకమునందు చేయబడినదియు, ఆక లనుమత్సృయములను బట్టునదియు నగువాసన యనువలను గాలించే మేఘశాలమును ఛేదించునట్లు తీక్షణ మగుబుద్ధి యనుకత్తిచే ఛేదించి పరిపూర్ణమగు బ్రహ్మమునందు ఉండుము.

వేదాంతగ్రంథమాల.

అను మాససంచిక.

సం॥ చందా రు 3-0-0

1911 సం॥ ఏప్రిల్ నెల మొదలుకొని ప్రతి నెలకు 40 పేజీల కంటే ఎక్కువ ముద్రింపబడుచున్నది. ఇందు శ్రీశంకరాచార్య విరచితంబైన “స్వర్ణవేదాంత సిద్ధాంత సంగ్రహ” మను లోకాత్మరమగు గ్రంథము ప్రతిపదటికాతాత్పర్యములతో బ్రకటింపబడుచున్నది. ఇందగు విషయములు సూచికచే తెలియనగు.

విషయసూచిక.	విషయసూచిక.
మంగళాచరణము.	బ్రహ్మచర్యము.
అనుబంధచతుష్టయము.	అహింస.
సాధనచతుష్టయము.	దయ-అవక్రీత.
నిత్యానిత్యవస్తువివేకము.	వెత్తవస్తువు.
విరక్తి.	కాచము.
కామదోషము.	అపంభము.
కామవిజయోపాయము.	సత్యము.
ధనదోషము.	నిర్మమత.
విరక్తిఫలము.	స్వేదము.
కామదిసాధనములు.	అభిమాన, విశిష్టతము.
కమము	కార్యరహితము.
మనఃప్రసాదసాధనము.	బ్రహ్మవిశ్వరూపము.

విషయసూచిక.

విషయసూచిక.

జ్ఞాననిష్ఠ.
సమత్వము.
మానానాసక్తి.
ఏకాంతకీలత్వము.
ముముక్షుత్వ.
దమము.
తిలిక్ష.
సన్యాసము.
క్రేధ.
చిత్తసమాధానము.
ముముక్షుత్వము.
మృత్యునిరూపము.
అత్యంతాత్మవివేకము.
అధ్యాత్మోపమా.
అజ్ఞానము.
ఈశ్వరరూపము.
ప్రత్యేకాత్మ.
జీవుడు.
జగత్సర్వము.
భూతములు.
లింగకరీకము.
ధీంద్రియములు.
అంతరికరణము.
విజ్ఞానమయశోకము.
మనోమయశోకము.

చిత్త, పసాదపాతువు.
సత్త్వవృద్ధిపాతువు.
ప్రాణమయశోకము.
సూక్ష్మప్రపంచము.
స్థూల, ప్రపంచము.
పంచీకరణము.
భూతగుణములు.
ఇంద్రియ సామర్థ్యము.
ఇంద్రియాధి దైవతములు.
బ్రహ్మాండసృష్టి.
చతుర్విధ జంతువులు.
అన్నమయశోకము.
అత్యంతరూపము.
అజ్ఞాననివర్తకము.
పుత్రాత్మవాదము.
దేహాత్మవాదము.
ఇంద్రియాత్మవాదము.
ప్రాణాత్మవాదము.
మనఃాత్మవాదము.
బుద్ధ్యాత్మవాదము.
అజ్ఞానాత్మవాదము.
విజ్ఞానాత్మవాదము.
కూటాత్మవాదము.
కూసలవాదనిరాస.
అత్మస్వరూపము.

విషయసూచిక.	విషయసూచిక.
<p>ఆత్మకు ఆనందత్వనిరూపణము. ఆత్మేతరమునకు సుఖత్వనిరాస. ఆత్మకు అద్వితీయత్వము. తత్త్వంపదముల యర్థము. త్వంపదార్థము. వాచ్యార్థవిరోధము. లక్ష్యార్థనిరూపణము. అఖండార్థము. అధికారినిరూపణము. శ్రవణాదినిరూపణము. సవికల్పకసమాధి. నిర్వికల్పకసమాధి. దృశ్యాదివిధసవికల్పము. జ్ఞాననిష్ఠయందు కర్మకుపయోగము లేదనుట. శబ్దానువిష్టసవికల్పము. నిర్వికల్పసమాధి. బాహ్యసమాధి ప్రకారము. ప్రమాదత్యాగము. యోగము. అష్టాంగములు.</p>	<p>సమగ్రాధివిఘ్నములు. శిష్యానకుస్వానుభవము. జ్ఞానభూమికలు. శుభేచ్ఛ. విచారణ. తనుమానసి. సత్త్వైవత్తి. సంసక్తి నామిక. పదార్థభావన. తుర్యగ. బాగ్నిజ్ఞాగ్రత్. బాగ్రత్స్వప్నము. బాగ్రత్సుప్తి. స్వప్నబాగ్రత్. స్వప్నస్వప్నము. స్వప్నసుప్తి. సుప్తిబాగ్రత్. సుప్తిస్వప్నము. సుప్తిసుప్తి. శుర్యాఖ్య. విదేహము.</p>

ఉదాహరణమునకై యొకశ్లోకమిందు బొందుపరచబడుచున్నది.

అ. అర్థకాదుముల నెట్లుజయింపవలయు నవగా జెప్పరున్నాఁడు.

మూ॥ ఆరూఢస్య వివేకాశ్వం తీవ్రవైరాగ్యఖడ్గినః ।

తిత్తిత్తావగ్మయుక్తస్య ప్రతియోగీ నదృశ్యతే ॥ ౯౦.

టీ॥ వివేకాశ్వం=వివేకమును గుఱియును, ఆరూఢస్యం=ఎక్కినవాడును, తీవ్రవైరాగ్యఖడ్గినః=తీవ్రవిరక్తి యునుఖడ్గమును ధరించినవాడును, తిత్తిత్తావగ్మయుక్తస్య=ఓర్పు అయకవచమును నొడిగి కొనినవాడును నగు వస్తుజానకు, ప్రతియోగీ=ఓరోధి. నదృశ్యతే=కనబడడు.

తా. వివేక మునునశ్వము ఎక్కినవాడును, తీవ్రవైరాగ్య మునుఖడ్గమును ధరించినవాడును, ఓర్పును అయకవచమును నొడిగికొనిన వాడును నగు వస్తుజానకు విరోధి యుండనేరడు. (వివేకము, వైరాగ్యము, ఓర్పు ఈ మూడును గలవాడు అర్థకామముల జయించుననుట).

సుభాషిత మణికంఠహారము.

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము. రు 1-0-0.

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య	విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య
గణేశస్థానము.	1	సహజప్రశంస	6
పార్వతీ పరమేశ్వరసంవాదము.	2	శక్యగర్భసంవాదము.	10
గోపీకృష్ణసంవాదము.	3	దుర్జనవింద.	14
సత్యాగ్రహస్థానంవాదము.	4	భక్తియశనాగరిక సంవాదము	16
గౌరీలక్ష్మీసంవాదము.	5	దుర్జనసజ్జనసంవాదము	21

విషయనూచిక.	పుటసంఖ్య	విషయనూచిక.	పుటసంఖ్య
విద్యుత్ప్రకంస.	22	ఋణము.	52
మూర్ఖార్థవర్ణనము.	23	కర్మము.	...
సదుచితము.	25	ఉదరపూరణము.	53
నుకవిప్రకంస.	26	మానగుణము.	54
కుకవినింద.	27	వ్యాకరణజ్ఞులస్తుతినింద.	...
కవిత.	...	కునైద్యోపహాసము.	55
విద్యాప్రకంస.	28	గణకప్రకంస	...
ధనికప్రకంస	29	లక్ష్మీస్వభావము.	...
దాశ్మప్రకంస	32	లక్ష్మీసండితసంవాదము.	56
తేజస్విప్రకంస	...	సర్పింగతి.	59
ధీరప్రకంస	35	స్తానమాహాత్మ్యము	60
గుణప్రకంస	...	జిహ్వ	61
సంతోషప్రకంస	36	కుసస్సు.	62
మిత్రప్రకంస	38	పశ్చాత్తాపము	63
చారిద్ర్యవర్ణనము.	...	గృహస్థాశ్రమము	64
శరిద్రదంతుతీసంవాదము.	39	నుదిమి.	66
యాచకనింద	41	సంసారము.	67
కృపుణనింద.	43	భవిష్యయోపాయము.	68
ధాన. ప్రకంస	45	కాలము.	...
కలిమహిమ.	46	క్షుద్ర	70
తృష్టానింద.	...	క్షుభ.	71
లోభనింద.	48	స్వభావము.	72
దైవము.	...	జీవోపాసల్యము	...
ఉద్యోగ. ప్రకంస.	50	పరోపకృతి.	...
పరగృహవాసము.	51	ప్రహ్వలిఖితము	73

విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య	విషయసూచిక.	పుటసంఖ్య
వేద్యాదూషణము	74	సమస్యపూరణము.	91
మద్యపానగర్హణము.	75	అజ్ఞాపదేశములు	98
అఘటితఘటన.	...	హంసబకసంవాదము.	98
అసంభవము.	76	సంక్షిప్తాన్వితములు	118
ప్రవాసము.	...	మిత్రప్రకరణము.	123
వ్యాజనింద.	77	శృంగారరసము	160
సేవకనింద,	78	సఖకర్తృకమానాపనోదము	162
వాగ్విర్లనము	79	పీయనశ్శోక్తములు.	163
వాగ్వి పకరిస.	80	వయస్సంధివర్ణనము	...
ఆసత్యవాదనింద.	...	ప్రకీర్ణకలహంతరిత	...
కృతఘ్ననింద.	...	నాయికానునయము.	164
భిక్షుకగుణములు.	81	వీరరసము.	165
శ్రీస్వభావనింద.	82	కరుణారసము,	167
మలవధూవృత్తిము.	84	అద్భుతరసము	...
అసతీచరితము.	85	హాస్యరసము.	...
దుష్టభార్యాభర్తృసంవాదము.	86	భయానకరసము	172
శృంగారత్రప్రకంస.	87	చీభత్సరసము,	173
మృత్యునింద.	...	రాద్రరసము	...
మదనవర్ణనము	...	కాంతరసము	...
విరహాజనూర్తి.	88		

కు వైద్యోపహాసము.

మూ॥ వైద్యరాజ సమస్తుభ్యం యుమరాజసహాదర ।

యుమస్తుహరతిప్రణామ వైద్యప్రణామధనానిచ ॥౧౬౩॥

తా॥ యమునకు నన్న వసునో వై ద్యరాజా, నీకొఱకు నమస్కారము. ఏమనగా, యమఁడు ప్రాణములను మాత్రమే హరించుచున్నాడని. వైద్యుడైననో, ప్రాణములను, భసములనుగూడ హరించుచున్నాడనికదా.

క లి వి డ ం బ న ము.

మ హా క వి

నీలకంఠ ప్రసేతము.

ప్రతిపదటీకా తాత్పర్యసహితము, దు. ౧-౪-౦.

ఇందు పండితులు, క్యోతిషికులు, మాంత్రికులు, వైద్యులు, కవులు, గృహస్థులు, అల్లుడు, అప్పిసేవాఁడు, చారిద్ర్యము, లక్ష్మీ: లోభి, అతిథి, దాంభికులు, దుర్జనులు వీగలహాస్యము అతి చమత్కారముగా వర్ణింపఁబడి యున్నది. నూఱుశ్లోకములు గలవు.

లోభి.

ము॥ శఃష్ఠోపవాసాధర్మేషు భైషజ్యేషుచలంఘనం ।

జపయజ్ఞశ్చయజ్ఞేషు రోచతేలోదిశాలినాం ॥ 75.

టీ॥ లోభకాలినాం = లోభగుణముగలవారలకు, ధర్మేషు=ధర్మములయందు, శఃష్ఠోపవాసః=కటికియుప వాసంబును, భైషజ్యేషు=దిక్ శ్వలయందు, లంఘనం=లగిసంఘటన, యజ్ఞేషు=యజ్ఞములయందు, జపయజ్ఞశ్చ=జపయజ్ఞంబును, రోచతే=రుచించుచున్నది.

తా. లుబ్ధులకు సకలధర్మములలో కటికియుపవాసము శ్రేష్ఠమనియు, సకలచికిత్సలలో లంకనము పరమావధమనియు, సకలయజ్ఞములలో జప యజ్ఞము సర్వోత్తమమనియు తోచుచుండును. ఇందుచే లుబ్ధాగ్రేసర చక్రవర్తులకు ధనము వ్యయపథున వేవియు సరిపడవనుట.

సౌ భాగ్య లక్ష్మి

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము. వెల 0 8 0

ఇందు లక్ష్మీప్రాప్త్యపాయము, శ్రీస్తుతి, శ్రీసూక్తము, కమలాస్తోత్రము, లక్ష్మీకవచము, కమలాప్రీతి పాదనము, లక్ష్మీరూపాత్మ్యము, శ్రీలోక్యమంగళ మనులక్ష్మీస్తోత్రంబును, ఇంకయు గొన్ని లక్ష్మీసంబంధ మాలగు కవచములు, స్తోత్రములు మున్నగునవియు కలవు.

కమలాస్తోత్రము.

శ్లో॥ ఏకాదేవీతు కమలా యస్మిన్ స్తుష్టాభ వేత్సదా ।

తస్యా సాధ్యంతు జేవేశి సో స్తికించి జగత్ప్రయే ॥ ౩౯.

తా. ఏమనుచుని వివయమై యొకలక్ష్మీదేవి ప్రసన్నురాలై యుండునో, వానికి మామలలోకములయందును సాధ్యముగాని దెద్దియు లేదు.

విదుర మహా నీతి.

తేలుగు మచనము.

ఇందులేని నీతిరహస్య మింకొక్కో గన్పట్టుదు.

మొదటిభాగము. రు. 0 2 0.

ద శ కు మ్హ ర చ రి త ము.

దెలుగు వచనము.

ఈ యమ్మతగ్రంథము తొల్లి కాలిదాసాది మహాకవుల యెదుట శ్లో॥ కవిర్దండి కవిర్దండి కవిర్దండినసంశయః ॥ అని సరస్వతివాక్రుచ్చి యుండెనే అట్టి కవిదండి పండితునిచే సంస్కృతమున రచితమై, నీతిప్రధానమై, నవరసనిధానమై, కథాకల్పనాచాతుర్యమున నిరుపమానమై, జ్ఞానాభివృద్ధికి బరమసాధనమై యొప్పుచున్నది. ఇట్టి సద్గ్రంథము దెలుగున వచనముగా, బ్ర, శ్రీ, ము. నాగలింగశాస్త్రిలవారిచే వ్రాయబడినది. సులభశైలి, సలక్షణము. ఈ గ్రంథము 1911 సం॥ సెప్టెంబరు నెల ఆఖరువఱకుముద్రితమై వెలువడగలదు. దీనివెల రు. 1 4 0.

శైవ సిద్ధాంత గ్రంథ ము లు.

శ్రీహరద త్రిశివాచార్య విరచితము.

చతుర్వేద తాత్పర్యసంగ్రహము సవ్యాఖ్యానము. రు 1-0-0.

ఇందు శైవ్యంబకు విషయములు—1 సమశ్చేష్టిత్వము (అనగా సర్వసాధారణముగా జేయబడు సమసార్-రము శివునినే జెందుననియు, నితరులకు భేదములేదు పొందుటయుందు సధికారము లేదనియు తాత్పర్యము). 2 జగత్కారణత్వము- అనగా శివుడే జగత్కారణములు). 2 నారాయణోపనిషత్తునకు శివుడే మూపాసన జేయదగినవాడన యభిప్రాయమును జెప్పట). 4 గాయత్రికి శివురమగు సర్థమును నిరూపించుట. 5 యజ్ఞములయందారాధింపదగినవాడు శివుడేయని సిద్ధాంతము జేయుట మొదలుగా నాయును వేదములయందు జర్పింపదగిన యనేక మంత్రములయొక్క యర్థనిచారము సంస్కృతమునకు ప్రసిద్ధియైన దెనుగునను బాలరమను దెలియునటుల సర్థము తాత్పర్యముతో సహా వ్రాయబడినది.

శ్రీమదప్పయదీక్షితులవారిచే రచియింపబడిన

గ్రంథములు.

1 బ్రహ్మతర్కస్తవము. నవ్యాఖ్యానము.

ఇందువిషయములు.—1 తేజవపదముతోజేరని బ్రహ్మపద్యమునకు శివుడేయర్థమనియు, 2 భగవద్గీతశివపర్వమనియు, 3 శ్రీకృష్ణునిచే గణపరువంబడిన విశ్వరూపము శివసంబంధమగుననియు, 4 వ్యాసనూత్రములు శివవరముననియు, 5 బ్రహ్మవిష్ణుపులయొక్కలలాటమున శివుండు జనింపలేదనియు, 6 అందుజనించుట దోషావహము కానేరదనియు, 7 రుద్రునకు తామసత్వము లేననియు, 8 సాత్వికత్వమే కలదనియు, 9 పశు పతిత్వము దేవతలవద్ద వరుముతీసికొని సంకుసవచ్చినది కాదనియు, 10 విష్ణుపాదోద్భవమగుగంగను గరింపలేదనియు, 11 బాణానురుని యుద్ధమునందు రుద్రుండు పరాజయమును జెందలేదనియు, 12 సృశానవాసీత్వము దోషావహముకాదనియు, నీమొదలగుసతేకాంశములు ప్రబలహేతువులచేత సంస్కృతమునను అందుకుసరియగు దెలుగునను సులభశైలితో నక్కాడింపబడినవి.

రు. 1 0 0

2 శివకణామృతము.

ఇందువిషయములు—శివుడే విశ్వాధిపం దనియు, విశ్వస్థానంధనియు, వేదమూల సూత్రములు, పురాణములు, ముఖ్యవృత్తిచేత శివునికే దేవ్యవనియు, శైవమే వైదికమనియు, శివపురాణములు, తామసములు కానేరవనియు, సంస్కృతమునను అందుకు సరియగు దెలుగునను సులభశైలితో నుబకటింపబడినవి.

రు. 0 8 0

3 రామాయణ తాత్పర్య సంగ్రహము. నవ్యాఖ్యానము.

ఇందు సంశయములు—నాగ్నీకయొక్కయు, శ్రీధానుచంద్రుని యొక్కయు ఇంకనితరములున్న గురుచన సందర్భములచే విశ్వాధికుండును విశ్వసేవ్యుండును శివుడేయను నభిప్రాయమును సంస్కృతమునను, అందుకుసరియగు దెలుగునను సులభశైలితో బోధించునది.

రు. 0 4 0

4. భారత తాత్పర్య సంగ్రహము. సన్యాసము.

ఇంగు శాఖ విష్ణు తార భూతుండగు వేదవ్యాసమహర్షిః క్రిష్ణ చరిత్రరూపంబు మహాభారతంబున నాశ్రిక్యజ్ఞునగు నుత్తరాచార్యునిగా జెప్పించి పునినే యాదిత్యునిగా దృఢపరచెను. నిత్యార్థము అనేకవర్షములయందగు వచనములచేత సంస్కృతమందును అందుకు కరియగు తెలుగు నను ప్రకటించబడినది.

2. శ్రౌతాన్యైవ శైవచిహ్నాని.

శైవచిహ్నములు వైదికములే యగు=అనునీ మహోపన్యాసము. శైవులకు ముఖ్యములైన భస్మరూపాక్ష శివలింగ శివనామజప విల్వములేను. వంశచిహ్నములకు నన్ని వేదముల యందగు విధివచనములను నిత్యత్వబోధక వచనములను గణపరచుచు స్మృతి కల్పపురాణాదులయందు వీనియొక్క ప్రాశస్త్యమును తెలియజేసి ఇంగువిషయమై వివిధములగు విముత తూర్వ పక్షములయొక్క ఖండనమును ప్రశ్నప్రతిపచనములచే సంస్కృతాంగ్రములయందగు నులభింబోధించినది. రు. 080

శ్రౌతమేవహిధారణం లింగస్య.

లింగధారణము వైదిక మేకదా=అనునీ మహోపన్యాసము రు 080

4 శైవసద్ధాతసంగ్రహము. ప్రతిపదితాసహితము.

ఇందుశివుడే జగత్కర్తయనియు. సర్వోపాస్యుండనియు, భస్మము, గుర్రాక్షము, శివలింగము, శివనామజపము, విల్వము వీనియొక్క ప్రామాణ్యము, లింగధారణము, శివచిహ్నాల్య ప్రశంస, శైవమే వైదికమునట ఈమొదలగు వంశములు ముఖ్యప్రమాణములు మాత్రముగా దాహరించుటచేత గణపరచబడినవి. శైవసద్ధాతముగలది కరతలామలకముగ తెలియ జేయును. 060

ఈకేటలాగులోని వెలలలో పోషుభిర్ములు చేరలేదు.

అవి కొనువారై భరింపవలయును.

మండిగొండ నాగలింగశాస్త్రి.

93. పరదాము త్రియప్పక ప్రియ, మద్రాసు.

11007